Ian Graham

VIEȚI SCANDALOASE

Curtezane, concubine și amante celebre

POLIROM

Ian Graham

VIEȚI SCANDALOASE

Curtezane, concubine și amante celebre

Traducere de Ciprian Șiulea

POLIROM
2015

Ian Graham, *Scarlet Women. The Scandalous Lives of Courtesans, Concubines, and Royal Mistresses*

Copyright © Ian Graham 2015
All rights reserved

© 2015 by Editura POLIROM, pentru ediţia în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-5760-5
ISBN PDF: 978-973-46-5761-2
ISBN print: 978-973-46-5428-4

Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: François Boucher (1703-1770), *Toaleta* (1742)

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

IAN GRAHAM, autorul mai multor cărţi pe teme istorice, a fost distins în 2012 cu Royal Society Young People's Book Prize şi nominalizat în 2014 la Educational Writers' Award. Dintre volumele sale menţionăm *Great Britons: A Very Peculiar History* (2012) şi *The Ultimate Book of Impostors: Over 100 True Stories of the Greatest Phonies and Frauds* (2013).

Pentru Liceul Clasic Annadale, Belfast

Introducere

„Femeile cuminţi rareori fac istorie.”
Laurel Thatcher Ulrich

În 1965, o bătrână scăpătată a fost găsită moartă într-o cameră de hotel din Nisa, în Franţa. Moartea ei a marcat sfârşitul unei epoci. Era ultima mare curtezană din Europa. Cunoscută drept La Belle Otero, fusese o frumuseţe spaniolă vulcanică printre ai cărei protectori s-au numărat Kaizerul Wilhelm al II-lea, Prinţul de Wales (ulterior Regele Eduard al VII-lea) şi Marele Duce Petru Nikolaevici al Rusiei. Uneori este considerată şi prima vedetă de film mondială. A acumulat o avere imensă, dar a pierdut-o pe toată la jocurile de noroc. La moartea ei, o specie rară s-a stins discret, în tăcere şi ignorată.

***

Secretul unui cuplu extraordinar este că fiecare partener contribuie cu ceva de valoare pentru celălalt. S-a spus despre Fred Astaire şi Ginger Rogers că el i-a oferit ei clasă şi ea i-a oferit lui sex-appeal. Împreună erau invincibili. Curtezanele şi regii făceau un joc similar. Fiecare beneficia de pe urma contribuţiei celuilalt... deşi, într-o anumită privinţă, curtezanele nu se confruntau cu o sarcină atât de dificilă ca Ginger Rogers – aceasta trebuia să facă tot ce făcea extrem de talentatul ei partener, dar de la coadă la cap şi pe tocuri cui!

Aproape invariabil, căsătoriile din cercurile europene aristocratice şi regale ale secolelor trecute *nu* aveau ca rezultat cupluri extraordinare. Dimpotrivă, puteau fi o afacere foarte singuratică. Şi „afacere” este descrierea potrivită. Căsătoria în eşaloanele superioare ale societăţii era văzută ca o modalitate de a forma alianţe între familiile importante, de a proteja moştenirile şi de a produce moştenitori. Dragostea nu era un considerent. Uneori, cei doi se întâlneau pentru prima oară în ziua nunţii. Atunci când Regele George al III-lea al Angliei s-a căsătorit cu Prinţesa Charlotte Mecklenburg-Strelitz, în 1761, regele şi regina lui nu se văzuseră niciodată înainte de a

se întâlni în faţa altarului.

Femeilor din clasele superioare li se preda eticheta socială, dar cam atât. Gândurile şi conversaţia lor limitată rareori prezentau vreun interes pentru soţii lor. Sarcina reginei era de a produce un moştenitor, dar, deoarece crescuseră într-un mediu foarte protejat, cele mai multe regine ştiau prea puţin cum să le dăruiască plăcere soţilor lor, în pat sau în afara lui. Soţii căutau în altă parte companie, conversaţie şi plăcere sexuală, astfel încât era ceva obişnuit ca aristocraţii şi regii să îşi ia amante, creând un teren de vânătoare fertil pentru curtezanele ambiţioase şi hrăpăreţe.

Ca şi Astaire şi Rogers, curtezanele ambiţioase înţelegeau natura simbiotică a ocupaţiei lor. Ele ofereau companie, conversaţie, distracţie şi sex în schimbul unei contribuţii în bani, proprietăţi, statut şi poate chiar un titlu aristocratic din partea protectorilor lor. Cele mai bune curtezane treceau prin ani de pregătire pentru această ocupaţie. Adesea ele vorbeau mai multe limbi. Erau cultivate, informate despre problemele curente şi, spre deosebire de femeile de stirpe aleasă, erau şi pricepute în arta seducţiei şi a plăcerii sexuale. Li se dăruiau bani, locuinţă, haine, bijuterii şi alte bunuri pe măsura statutului social al bărbaţilor pe care îi deserveau. Curtezanele cu cel mai mare succes puteau deveni spectaculos de bogate sau celebre pe cont propriu. Uneori deţineau o mare putere politică, în virtutea influenţei lor asupra regilor şi împăraţilor. Regele Henric al II-lea al Franţei avea încredere ca amanta lui, Diane de Poitiers, să scrie şi să semneze documente şi scrisori regale în numele lui. Amanta lui Ludovic al XV-lea, doamna de Pompadour, era profund implicată în politica franceză la cel mai înalt nivel.

La început, o curtezană (*courtisane* în franceză, *cortigiana* în italiană) era pur şi simplu o curteană, o femeie care făcea parte din cercul de însoţitori, sfătuitori, informatori şi companioni al regelui. Dată fiind natura disfuncţională a căsătoriilor regale, curtenele frumoase atrăgeau adesea atenţia regelui, iar natura îşi spunea cuvântul. Cu timpul, „curtezană” a dobândit un sens uşor diferit – o femeie care urmărea să acapareze atenţia unui rege sau aristocrat, pentru a primi în schimb bani, proprietăţi sau vreun titlu, ori, preferabil, pe toate trei. Curtezanele puteau proveni din orice pătură a societăţii. Unele începeau ca prostituate obişnuite care aveau suficient noroc încât să atragă clienţi din rândul nobilimii. Altele erau femei de stirpe aleasă care dăduseră de greu sau ale căror familii nu-şi puteau permite zestrea imensă pe care ar fi trebuit să o plătească la căsătoria lor. Curtezanele se deosebeau de amante prin numărul de clienţi sau parteneri pe care îi aveau. Dacă o amantă avea în general un singur partener sau amant la un moment dat, curtezanele aveau frecvent mai mulţi clienţi activi în acelaşi timp. Curtezanele şi amantele acceptau bani şi/sau

proprietăţi în schimbul serviciilor lor, dar nu se considerau nişte prostituate. În prostituţie există o relaţie directă între bani şi sex, dar pentru curtezane şi amante nu exista nici un astfel de schimb direct, nici o plată pentru actul sexual în sine.

Pe lângă amante şi curtezane, în anumite ţări existau concubine. O concubină este o soţie secundară sau alternativă, o parteneră asumată de un bărbat care nu poate să se căsătorească cu ea deoarece deja e căsătorit sau din cauza statutului ei social inferior. Concubinele erau ceva obişnuit în Grecia şi Roma antice, precum şi în China imperială. Spre deosebire de progeniturile amantelor şi curtezanelor, care de obicei nu erau recunoscute sau legitimate de taţii lor, progeniturile concubinelor erau adesea recunoscute şi puteau să moştenească titluri. Fiul unei concubine din China imperială putea să devină împărat, cum s-a întâmplat în mai multe cazuri.

Nu există linii de demarcaţie clare şi rapide între definiţiile curtezanei, concubinei şi amantei. Ele se suprapun. Curtezanele ar putea fi descrise drept amante de profesie. Femeile care încercau dinadins să se facă observate de regi sau împăraţi pentru a deveni amantele lor, asemenea doamnei de Montespan de la curtea Regelui Soare, erau curtezane în toate privinţele, în afară de nume. Amantele multiple ale regilor puteau fi descrise şi drept concubine. Câteva amante chiar au trecut printr-o formă de căsătorie cu protectorii lor regali sau cel puţin au pretins asta.

Curtezanele şi amantele regale se bucurau de o viaţă încântătoare de libertate şi independenţă la care majoritatea femeilor din vremea lor abia dacă puteau visa, dar plăteau un preţ pentru asta. Dacă unele femei erau încurajate de familiile lor să devină amante sau curtezane, altele erau în schimb renegate şi dezmoştenite. De asemenea, ele erau adesea ostracizate de înalta societate. Valoarea şi dezirabilitatea curtezanelor sporeau cu fiecare amant de seamă pe care îl aveau, în timp ce valoarea femeilor „respectabile” scădea în aceleaşi circumstanţe.

Din cauza relaţiilor lor cu personalităţi regale, politice şi militare, curtezanele şi amantele riscau să fie acuzate că spionează sau că acţionează ca agenţi ai unei puteri străine, mai ales în vreme de război. Ceea ce uneori era adevărat. Se spune că o hetairă (curtezană) ioniană antică, Thargelia, ar fi acţionat în beneficiul lui Cirus cel Mare al Persiei, în secolul VI î.e.n., făcând propagandă pro-persană în rândul amanţilor ei greci influenţi într-o perioadă de conflict dintre Persia şi Grecia. După aceea, Persia a cucerit Ionia în 547 î.e.n. În secolul XVII, o curtezană pe nume Louise de Kéroualle a fost trimisă din Franţa în Anglia pentru a-l seduce pe Regele Carol al II-lea şi a spiona curtea acestuia. Dar cea mai faimoasă dintre curtezanele asociate cu spionajul este desigur Mata Hari. Atât Franţa, cât şi Germania i-au cerut să spioneze în favoarea lor în timpul Primului Război Mondial, iar ea a plătit pentru asta cu viaţa.

În vechime, curtezanele riscau de asemenea să fie acuzate de vrăjitorie, din cauza puterii pe care păreau s-o exercite asupra bărbaţilor. Faimoasa curtezană veneţiană Veronica Franco s-a apărat cu succes la tribunal de o acuzaţie de vrăjitorie adusă de Inchiziţie în 1577. La începutul secolului XVII, călătorul şi scriitorul englez Thomas Coryat i-a avertizat pe bărbaţi că în Veneţia curtezanele erau atât de abile, încât puteau să le provoace nebunie temporară bărbaţilor care aveau de-a face cu ele. La aceste riscuri se adăugau pericolele mai lumeşti ale bolilor cu transmitere sexuală şi graviditătii nedorite, într-o vreme când ambele puteau să ucidă.

Povestea prostituatei

Norocul unei curtezane, concubine sau amante regale putea să piară la fel de repede cum apăruse. Să te însoţeşti cu bărbaţi capricioşi care credeau că au o putere nelimitată, cum adesea şi aveau, era ca şi cum ai fi avut ca animal domestic un tigru de care te temi mereu că se poate întoarce împotriva ta cu o forţă înspăimântătoare. Dacă o curtezană sau o amantă regală capta atenţia unui bărbat, putea să obţină recompense bogate, dar nu era o funcţie pe durată nelimitată – ea putea fi abandonată pe loc şi condamnată la sărăcie.

O serie de tablouri de William Hogarth din anii 1730, numită *Povestea prostituatei*, ilustrează istoria unei fete pe nume Moll Hackabout. Ea a fost numită după întreţinuta fictivă a lui Daniel Defoe, Moll Flanders, şi o prostituată reală din epocă, pe nume Kate Hackabout. Moll vine la Londra în căutare de lucru, dar e luată la ochi de o codoaşă pe nume Elizabeth Needham. În al doilea tablou, Moll devine amanta unui negustor bogat şi are şi alţi amanţi. Însă în al treilea tablou l-a pierdut deja pe bogatul ei binefăcător şi a devenit o prostituată obişnuită, pe punctul de a fi arestată. În al patrulea tablou e la închisoare. În următorul e pe moarte, din cauza sifilisului, iar majoritatea hainelor şi bunurilor i-au fost furate. În sfârşit, moare la vârsta de doar 33 de ani. Povestea lui Moll Hackabout era ficţională, dar unele curtezane reale chiar au murit la o astfel de vârstă tragic de tânără. Altele, care au rezistat mai mult, şi-au pierdut în cele din urmă farmecul tinereţii şi au fost abandonate de protectorii lor şi lăsate să moară în sărăcie, dacă nu reuşiseră să obţină o rentă viageră din partea concubinului. Câteva au încercat să-şi finanţeze bătrâneţea şantajându-şi foştii clienţi, chiar şi pe unii regi. Cele mai nefericite au fost executate din cauza asocierii lor cu

bărbaţi puternici care căzuseră în dizgraţie sau care s-au întors împotriva lor.

Nu există nici un nume pentru echivalentul masculin al unei curtezane, poate cu excepţia lui „gigolo”, dar au existat întotdeauna bărbaţi care au fost atraşi de femei puternice şi femei puternice care au avut bărbaţii lor preferaţi. Robert Devereaux, al doilea conte de Essex, a fost un favorit al Reginei Elisabeta I... cel puţin până când a refuzat să manifeste respectul datorat unei regine a Angliei. Şi-a pierdut capul din cauza ei, la propriu! Comportamentul lui nesăbuit şi recalcitrant a continuat până când a fost judecat pentru trădare, găsit vinovat şi executat. Ecaterina cea Mare a Rusiei a avut un şir de amanţi. Cei mai celebri au fost Stanislaw Poniatowski, care a devenit regele Poloniei, Grigori Orlov, care a contribuit la sfârşitul domniei soţului Ecaterinei, Petru al III-lea, ceea ce a făcut ca Ecaterina să devină împărătească, şi Grigori Potemkin, lider militar rus. Amanţii ei au beneficiat de pe urma legăturii cu ea, deoarece i-a recompensat cu funcţii militare înalte sau titluri nobiliare. Iar când se sătura de ei, Ecaterina le oferea pensii frumoase.

Printre cele mai celebre (sau cunoscute) femei ale căror prăzi şi parteneri erau cei mai bogaţi şi mai puternici bărbaţi ai epocii lor se numără:

- Thaïs, o curtezană celebră din Grecia antică, responsabilă pentru incendierea Persepolisului;
- Marie Duplessis, a cărei scurtă viaţă (a murit la doar 23 de ani) a avut un impact atât de mare, încât a inspirat personajele din *Dama cu camelii* de Dumas şi *Traviata* de Verdi;
- Cora Pearl, care are reputaţia de a se fi servit goală oaspeţilor la una din petrecerile ei legendare, pe o tavă de argint;
- Harriette Wilson, o curtezană britanică ce a încercat să-şi şantajeze clienţii din aristocraţie şi familia regală;
- Clara Ward, una din puţinele curtezane americane, care a vânat un aristocrat european capabil să îi ofere titlul regal pe care şi-l dorea, dar care, după ce s-a căsătorit cu un prinţ belgian, a fugit cu un violonist ţigan;
- Klondike Kate, regina Yukonului din vremea goanei după aur din Klondike;
- La Belle Otero, una din cele mai frumoase curtezane, despre ai cărei sâni se spune că ar fi inspirat cupolele Hotelului Carlton din Cannes;
- Veronica Franco, cea mai celebră curtezană veneţiană, care a avut o scurtă legătură cu Regele Henric al III-lea al Franţei şi a supravieţuit acuzaţiei de vrăjitorie aduse de Inchiziţie;
- Ninon de l’Enclos, căreia cardinalul Richelieu i-a oferit 50.000 de coroane pentru o

noapte în compania ei. Cu bani din testamentul ei au fost cumpărate cărţi pentru un băiat de nouă ani numit François-Marie Arouet, mai cunoscut sub numele de Voltaire;

- Doamnele de Pompadour şi du Barry, două din multele amante ale lui Ludovic al XV-lea;
- Liane de Pougy, care a fugit la Paris ca să devină curtezană după ce soţul ei a împuşcat-o;
- La Païva, al cărei soţ nu a suportat să fie despărţit de trupul ei, astfel că l-a păstrat în pod, unde a fost descoperit de următoarea lui soţie;
- Nell Gwyn, impertinenta vânzătoare de portocale şi actriţă care a cucerit inima Regelui Carol al II-lea;
- Marie Walewska, reticenta curtezană care a fost „micuţa soţie poloneză" a lui Napoleon Bonaparte;
- Jane Digby, fiica de amiral care s-a căsătorit cu un şeic beduin;
- Lola Montez, o falsă dansatoare spaniolă care a provocat o revoluţie;
- Lily Langtry, actriţa care a fost una din multele amante ale Regelui Eduard al VII-lea;
- Cixi, o concubină care a trecut de la anonimat la stăpânirea Chinei timp de aproape jumătate de secol.

Capitolul 1

Demimondenele

Femeia care a murit într-o cameră de hotel din Nisa în 1965, La Belle Otero, a fost ultima dintr-un grup de femei bătăioase, de o ambiţie aprigă, cunoscute drept *les demimondaines*. Ele populau o lume crepusculară, mai ales în Franţa, unde aceasta era cunoscută drept *demimonde* („jumătate de lume”, literal) – de aici demimondene. Ţinând cont de profesiunea lor, aceste femei extraordinare erau cunoscute şi ca *les grandes horizontales*.

În secolul XIX, Franţa se bucura de epoca de aur numită La Belle Époque care a urmat celui de-al Doilea Imperiu. În cursul acestei perioade prospere şi paşnice, ştiinţa, muzica, teatrul şi arta au înflorit, înainte ca Europa să fie copleşită de ororile Primului Război Mondial. Cele mai faimoase sau infame curtezane ale acestei epoci nu au fost nişte mimoze sfioase. Ele nu încercau deloc să-şi ascundă stilul de viaţă de privirile dezaprobatoare. Dimpotrivă, căutau publicitatea. Erau la fel de faimoase la vremea lor ca şi vedetele de film sau sportive de astăzi. Şi, pentru a crea cea mai puternică impresie, încercau încontinuu să se întreacă unele pe altele în materie de ostentaţie, eleganţă, cheltuieli extravagante, case impunătoare şi scandaluri neruşinate. Unele dintre ele acumulau colecţii de bijuterii şi palate somptuoase care valorau imens.

Spre deosebire de curtezanele din secolele anterioare, putem vedea exact cum arătau demimondenele – nu înfăţişarea aproximativă creată de artişti măgulitori, ci imagini reale, fixate în timp de unii dintre primii fotografi celebri. Aceste fotografii înfăţişează femei care, pentru ochiul cuiva din secolul XXI, adesea nu sunt frumuseţi izbitoare. Par femei sigure pe ele, care se simt confortabil în centrul atenţiei, sub privirea observatorilor. Adesea privesc fix spre lentila aparatului de fotografiat, curtându-l ca şi cum ar flirta cu un potenţial client. Dar fotografiile făcute cu filmele lente ale epocii, care necesitau timpi de expunere mari, nu pot transmite cele mai valoroase însuşiri ale demimondenelor – însufleţirea lor, felul cum se mişcau, cum dansau, foşnetul rochiei, sclipirile bijuteriilor, parfumul ameţitor şi sunetul vocii lor.

Pentru aceste calităţi trebuie să ne bazăm pe descrierile făcute în scris de bărbaţii şi femeile care le-au cunoscut şi observat în timp ce ele lucrau şi se distrau.

Vulcanul andaluz – La Belle Otero

Una dintre cele mai celebre, bogate şi căutate curtezane din Europa a sosit la Paris în 1889, anul în care oraşul era gazda Expoziţiei Universale. Cunoscută drept La Belle Otero, şi-a petrecut mare parte din scurta ei viaţă fugind – de mama ei, de şcoala ei, de foştii ei amanţi. Avea să fie celebrată de regi, dar, deşi a adunat o mare avere, avea să moară în sărăcie, ultima dintre marile curtezane ale aşa-numitei *demimonde*.

Augustina Otero Iglesias s-a născut în 1868, lângă portul Cádiz, în Spania. Mama ei, Carmencita Otero, l-a cunoscut acolo pe tatăl ei, un ofiţer grec pe nume Carasson. Şi-au stabilit căminul lângă oraş, unde Carmencita a născut patru copii, inclusiv pe Augustina. Familia îi spunea Nina. Carasson şi-a mutat apoi familia tot mai numeroasă în oraşul Valga din Galicia. Când a descoperit că soţia lui îşi luase un amant, l-a provocat pe acesta la duel. Provocarea a fost acceptată. Ca ofiţer, Carasson se aştepta să câştige, dar data următoare când Nina l-a văzut pe tatăl ei trupul lui neînsufleţit era cărat acasă, după duel.

Bărbatul care îi ucisese tatăl s-a mutat în locuinţa familiei şi s-a căsătorit cu mama Ninei. Unul câte unul, copiii au plecat de acasă sau au fost trimişi să locuiască la rude. Nina a fost trimisă la o şcoală internat, dar mama ei a refuzat să plătească taxa de şcolarizare, aşa că Nina trebuia să facă curăţenie ca să o achite. Era disperată şi nefericită, aşa că a început să plece pe furiş din şcoală ca să danseze pentru clienţii unei cafenele din localitate. Se bucura de atenţia şi aplauzele primite. Un băiat pe nume Paco a prezentat-o proprietarilor cafenelei, care i-au cerut să revină ca să-i distreze pe clienţi. Paco a devenit primul ei amant, când ea avea doar 12 ani. I-a luat nu doar virginitatea, ci şi banii pe care proprietarii cafenelei i-i plăteau pentru dans. Nu avea să fie ultimul bărbat care o folosea ca să-şi umple buzunarele.

Când cei din şcoală au aflat ce făcea ea, au început să o încuie noaptea într-o cameră, ca să o împiedice să iasă în oraş. În ciuda vârstei sale fragede, era evident că Nina nu era uşor de intimidat, deoarece s-a folosit de prima ocazie de a evada şi a fugit cu Paco. Cei doi au ajuns la Lisabona, dar poliţiei nu i-a trebuit mult ca să-i găsească şi să o aducă pe Nina acasă. Aceasta se certa întruna cu mama ei, care în cele din urmă a

dat-o afară. S-a dus direct la Lisabona şi l-a căutat pe Paco. În timp ce ea se afla acolo, bărbatul din camera alăturată de hotel s-a prezentat. Era director de teatru. O auzise cântând şi îi plăcuse vocea ei atât de mult, încât a invitat-o să cânte la teatrul lui. Nina era prea tânără ca să semneze un contract, dar după ce i-a explicat că tatăl ei murise şi că nu îi putea cere mamei să semneze în locul ei, directorul a acceptat ca ea să semneze contractul.

Debutul pe scenă

Prima apariţie la teatru a Ninei a fost un imens succes. În mod inevitabil, mulţi bărbaţi care se îngrămădiseră să o vadă s-au întrecut pentru-i obţine atenţia şi compania. Primul era un bancher bogat dispus să plătească oricât era nevoie ca s-o aibă. I-a oferit o locuinţă privată şi oricâţi bani, oricâte bijuterii şi haine elegante voia. Dar insista ca ea să plece de la teatru. Şi i-a spus că putea să o facă în mod legal, cu conştiinţa curată, deoarece contractul ei era lipsit de orice valoare – era minoră când îl semnase. Ea a plecat de la teatru şi s-a mutat în noua ei locuinţă. Viaţa era frumoasă, dar, neavând prea multe de făcut şi lipsindu-i un public care să o admire, Nina s-a plictisit în curând. Tânjea după o companie mai tânără, mai ales după Paco. A abandonat acea viaţă frumoasă şi a plecat în căutarea lui Paco, care acum era în Barcelona. Într-o seară, s-a dus la operă. Bărbaţii din public nu-şi puteau lua ochii de la minunata necunoscută. Unul dintre cei care s-au strâns în jurul ei era Paco, uluit să descopere că frumuseţea care atrăgea atenţia tuturor era mica lui Nina. S-au mutat împreună într-un apartament şi, cu ajutorul lui Paco, şi-a găsit de lucru. Însă Paco pierdea la jocurile de noroc mare parte din banii ei. Nina şi-a dat seama că trebuia să-l părăsească, altfel el avea s-o ruineze.

A plecat să se alăture unei companii de operă care făcea turnee în Portugalia. Ca de obicei, a avut foarte mult succes, mai ales la bărbaţii din public. Unul dintre admiratorii ei era Manuel Domingo, moştenitorul unei averi făcute din viticultură. Acesta a ales un mod spectaculos de a-i atrage atenţia. L-a trimis pe şeful poliţiei s-o răpească! Şi a funcţionat. Manuel i-a dat atât de mulţi bani, pentru orice dorea ea, încât Nina a reuşit să pună deoparte o avere şi să acumuleze o adevărată colecţie de bijuterii. Viaţa ei părea idilică. Apoi, într-o zi, şeful poliţiei a venit să o vadă iar. De data aceasta aducea un mesaj din partea tatălui lui Manuel, care nu era deloc de acord cu legătura dintre fiul lui şi Nina şi cu sumele imense de bani pe care acesta le cheltuia cu ea. Ninei i s-a spus să părăsească oraşul. Când a refuzat, a fost arestată şi băgată la

închisoare, deoarece nu avea nici un act de identitate. Un alt admirator, contele Tirenzo, i-a sărit în ajutor şi a reuşit s-o elibereze. Această experienţă a învăţat-o să-i dispreţuiască pe bărbaţii care puteau să cumpere influenţă.

Nina a început o relaţie cu galantul ei salvator, contele Tirenzo. O vreme a fost mulţumită, dar, inevitabil, asta nu a durat mult. În clipa în care a văzut un cântăreţ italian de operă pe nume Guglielmo, s-a îndrăgostit de el. Sentimentul era reciproc şi astfel, nu după mult timp, cei doi s-au căsătorit. Cu toate acestea, el a continuat să se vadă cu alte femei şi, la fel ca Paco, era un cartofor înrăit. În cursul unei vizite la Monte Carlo, Nina a trebuit să-i plătească datoriile la jocurile de noroc. Într-o seară, când se întorcea la pensiunea lor, a văzut o femeie care ieşea din cameră. Nu doar că soţul ei avea o aventură cu acea femeie, dar pierduse şi economiile acesteia. Nina l-a părăsit şi a fugit la Marsilia, unde a luat lecţii de canto în franceză. După o perioadă de spitalizare – fiindcă avea febră tifoidă –, s-a mutat într-un apartament pe care alt admirator, contele Savin de Pont-Maxence, îl închiriase pentru ea.

Nu după mult timp, şi-a recăpătat sănătatea şi dorinţa de companie masculină. Un tânăr spaniol pe nume Auguste Herero a devenit următorul ei amant, dar Nina a ascuns relaţia cu el de binefăcătorul ei mai vârstnic, Savin, care continua să-i plătească facturile. Şi-a găsit de lucru la Palais de Crystal din Marsilia, unde a început să cânte. Un alt tânăr, fiul unui berar, o curta şi el. Totul a mers bine pe scenă, până într-o seară în care o parte a publicului a fluierat-o. Era prima oară când avea experienţa unui public neapreciativ, dar în curând a descoperit că fluieratul fusese aranjat de o femeie pe nume Felicia, iubita geloasă a fiului berarului.

Când Auguste şi Nina au sosit într-o noapte într-un club şi au găsit-o acolo pe Felicia, Nina s-a repezit la ea şi a lovit-o cu un scaun. Cele două femei au trebuit să fie despărţite. Acest episod a învăţat-o că orice publicitate, chiar şi cea negativă, era bună pentru afaceri. Belelele în care intra atrăgeau un public şi mai numeros la reprezentaţiile ei scenice. Unul din numeroşii oameni care au venit s-o vadă a fost soţul ei înstrăinat, Guglielmo. Acesta a implorat-o să-l ierte şi a promis că o să-i restituie toţi banii pe care îi pierduse la mesele de joc. Ea l-a primit înapoi şi s-au mutat la Paris. Însă el nu s-a grăbit să-şi caute de lucru. Nina nu lucra nici ea, iar banii ei erau pe terminate. Într-o seară, Guglielmo şi-a făcut bagajele şi a plecat. Nu l-a mai văzut niciodată.

Se naşte La Belle Otero

Viaţa Ninei era pe cale să se schimbe în mod spectaculos. Pe 30 decembrie 1889 a dat o reprezentaţie la o serată, îmbrăcată în costum de toreador. Mai târziu a pozat pentru fotografi în acelaşi costum, o ţinută îndrăzneaţă, mulată pe corp, roşu cu auriu. A dansat pentru un public în care se aflau personaje influente ale scenei pariziene de club şi teatru. I s-au oferit imediat trei luni de lucru la Cirque d'Été (Circul de Vară). Acesta se numea „circ" deoarece se lansase în 1836 ca un cort de circ, dar în 1841 cortul iniţial a fost înlocuit cu un teatru construit din piatră. Cronicile reprezentaţiilor lui Otero erau entuziaste. Un ziar a numit-o La Belle Otero, iar porecla a prins. Faima şi frumuseţea ei uimitoare – avea o faţă ca de păpuşă încadrată de păr negru şi cârlionţat şi o siluetă în formă de clepsidră pe care o evidenţia cu ajutorul corsetelor – i-au atras admiratori nobili aşa cum lumina atrage fluturii. La vârsta de 21 de ani, La Belle Otero apăruse.

A făcut o asemenea impresie, încât în curând primea invitaţii să danseze în alte ţări. Unul din cei mai influenţi oameni care au văzut-o a fost Ernest A. Jurgens, directorul de la Eden Musée din New York, un amestec ciudat de muzeu al figurilor de ceară şi teatru. Jurgens călătorise în Europa ca să găsească o modalitate de a strânge bani pentru a înlocui fondurile pe care le luase de la Eden. Jurgens se folosise de o parte din încasările din bilete ca să-şi finanţeze proiectele personale. Când a văzut-o pe La Belle Otero, a invitat-o să meargă în America împreună cu el. În septembrie 1890, au călătorit amândoi cu vaporul spre Statele Unite. Nina îşi făcea griji în legătură cu felul în care avea s-o primească publicul american, iar cele mai negre temeri ale ei au părut să se adeverească atunci când, la sfârşitul primei sale reprezentaţii, publicul a fluierat-o. Dar i-a aruncat şi flori. Nina era nedumerită. O plăcuse publicul sau nu? Jurgens a liniştit-o, spunându-i că în mod categoric a avut succes, iar cronicile confirmau lucrul ăsta.

În mod previzibil, a devenit amanta lui Jurgens. Au încercat să-şi ascundă relaţia, dar secretul a fost aflat atunci când s-au certat într-un mod foarte public. Jurgens şi-a pierdut slujba de la Eden şi a devenit agent de teatru, dar se pare că s-a bucurat de prea puţin succes. Tendinţa lui de a trata banii altora ca pe ai lui i-a pecetluit soarta. Ziarele relatau că actorii lui veneau să joace în roluri pe care el spunea că le obţinuse, dar apoi descopereau că nu aveau nimic de lucru. Jurgens luase comisioane de la actori, dar nu obţinuse rolurile. Disperat, a apelat la Otero să îl ajute să restituie banii lipsă. Mai târziu, ea a susţinut că nu avusese habar cât de gravă era situaţia şi de aceea refuzase să-l ajute. Douăsprezece ore mai târziu, Jurgens s-a sinucis.

Sirena sinuciderii

Otero a câştigat suficienţi bani în Statele Unite ca să-şi asigure situaţia financiară, dar i-a pierdut pe toţi la jocurile de noroc, în Monte Carlo. Asta nu o preocupa, deoarece numeroşii ei admiratori erau fericiţi să-i achite facturile. Vicontele de Chênedollé şi-a cheltuit întreaga avere pentru ea, apoi şi-a zburat creierii. De fapt, bărbaţii care s-au sinucis din cauza ei au fost atât de mulţi (cel puţin opt), încât a devenit cunoscută drept „Sirena sinuciderii".

A primit oferte avantajoase de lucru în întreaga Europă. Pe când lucra la Moscova, în obişnuitul ei cerc de admiratori se aflau membri ai aristocraţiei şi ai casei regale ruseşti. A devenit amanta Marelui Duce Petru Nikolaevici, nepot al Ţarului Nicolae I. Acesta era vrăjit de ea, iar ea îl îndrăgea foarte mult. Ducele a copleşit-o cu daruri şi bani şi a implorat-o: „Ruinează-mă, dar nu mă părăsi". Când relaţia lor a devenit de notorietate, Nina a început să primească invitaţii asidue la petrecerile din înalta societate. În timp ce se găsea în Rusia, un cameraman de origine algeriană, Félix Mesguich, care lucrase pentru compania Lumière, a filmat-o în timp ce interpreta dansul „Valse Brillante". Filmul de un minut a făcut din ea una dintre primele vedete de film mondiale. El a făcut însă şi ca Mesguich să fie alungat din Rusia, deoarece Otero era înfăţişată dansând cu un ofiţer rus. Ruşii au fost indignaţi că unul din veneraţii lor ofiţeri fusese transformat într-un animator de music-hall. Mesguich a fost escortat imediat la graniţă.

Când s-a întors în Paris, Otero şi-a realizat în sfârşit ambiţia de a apărea la Folies Bergère. Reprezentaţiile ei au avut cronici delirante. Toată lumea voia s-o cunoască, inclusiv Eduard, Prinţul de Wales, care avea să devină ulterior Regele Eduard al VII-lea. Acesta trimitea adesea după ea, ca să vină să-i ţină companie şi să danseze pentru el seara. În schimb, i-a dăruit o cabană de vânătoare lângă Oise, dar avea un motiv ascuns pentru darul lui generos. Acesta le oferea un loc izolat în care să se întâlnească mai discret, în afara Parisului.

Faima ei a ajuns până departe, uneori în moduri surprinzătoare. Se spune că sânii ei ar fi inspirat forma cupolelor Hotelului Carlton din Cannes – deşi este posibil să fi fost doar o reclamă deşteaptă din partea hotelului.

Într-o zi, la prânz, a fost prezentată unui englez pe nume Thompson. Acesta a implorat-o să plece cu el la Londra în aceeaşi zi. Ea a spus că se duce cu el pentru un anumit preţ, deoarece trebuia să strângă o sumă mare de bani de care avea nevoie ca să-şi plătească croitoreasa. În plus, faptul că nu-şi îndeplinea angajamentele de la Folies Bergère avea să-i aducă penalizări serioase. Thompson a fost de acord să

plătească. De fapt, Otero nu datora nimic nici croitoresei, nici către Folies Bergère. După o vizită plăcută la Londra în compania lui Thompson, acesta i-a cerut să renunţe la scenă, iar el avea să o asigure financiar. Ea i-a acceptat oferta şi în curând trăia în lux, lângă Champs-Élysées. Însă Thompson s-a dovedit a fi foarte gelos şi posesiv.

Când ea a rezistat avansurilor romantice ale unui tânăr, acesta s-a împuşcat. Articolele din ziare o indicau pe Otero drept motiv al sinuciderii lui. Thompson era furios, refuzând să creadă că e nevinovată. Suspiciunile lui au părut să se confirme atunci când ea s-a dus să lucreze în Berlin. Thompson a pus pe urmele sale un detectiv particular, care îi raporta fiecare mişcare şi întâlnire a ei, inclusiv întâlnirile tainice cu alţi bărbaţi. Data următoare când a plecat de acasă, Thompson nu s-a mai întors niciodată şi a încetat să mai plătească facturile. Nina trebuia să-şi câştige din nou existenţa. Nu i-a fost deloc greu să găsească de lucru.

În timp ce lucra pe scena londoneză, s-a împrietenit cu unul dintre cei mai bogaţi oameni din Anglia, Ducele de Westminster. Acesta a prezentat-o Kaizerului Wilhelm al II-lea. Nina a petrecut o vreme în Berlin, împreună cu kaizerul, dar nu s-a simţit niciodată în largul ei cu acesta sau la Berlin. S-a întors la scenă şi a fost ocupată, deoarece primea oferte de lucru din Europa şi America. Şi peste tot unde mergea, colecţiona amanţi.

Succesul ei în calitate de curtezană şi efectul ei asupra bărbaţilor îi atrăgeau duşmani. În timpul unei vizite în Spania natală, un admirator pe care-l refuzase a încercat să o împuşte şi apoi să se sinucidă. Ea a supravieţuit, el nu. Altă dată, amanta unui bărbat care se îndrăgostise de Otero a tras în ea pe scenă. Fiecare atac ajungea pe prima pagină şi îi ducea faima mai departe. Şi mai mulţi oameni voiau s-o vadă. Atunci când Otero a apărut într-o montare a operei *Carmen* în rolul principal, cântăreţele profesioniste au obiectat că fusese angajată o animatoare de music-hall şi o curtezană precum Otero.

O viaţă simplă

În 1914, când a izbucnit Primul Război Mondial, Otero s-a implicat cu însufleţire în strângerea de bani pentru opere filantropice. La sfârşitul războiului i s-a părut că e prea bătrână ca să se mai întoarcă la fosta ei carieră şi s-a retras din viaţa publică. Economisise suficienţi bani ca să se retragă din activitate, dar nu putea să stea departe de mesele de joc. În mod inevitabil, i-a pierdut pe toţi. A trebuit să vândă tot ce avea ca să-şi achite datoriile. În 1941 ducea o viaţă simplă de pustnică, într-un mic hotel din

Nisa.

În după-amiaza zilei de 11 aprilie 1965, o cameristă a simţit miros de ars şi şi-a dat seama că acesta venea din camera lui Otero. A bătut la uşă, dar nu a primit nici un răspuns. A fost chemată poliţia. Când poliţiştii au intrat în încăpere, au găsit-o pe Otero zăcând pe o canapea extensibilă. Suferise un infarct, după ce pusese un vas cu mâncare pe plita cu gaz. Ziarele au relatat despre moartea lui Otero, referindu-se la personalitatea ei aprigă şi pasională. Un ziar a numit-o „vulcanul andaluz". Unul dintre cele mai colorate personaje din La Belle Époque şi ultima mare curtezană dispăruse.

Le Grand Trois – Otero, Pougy şi d'Alençon

La Belle Otero şi alte două curtezane proeminente ale vremii – Liane de Pougy şi Émilienne d'Alençon – erau cunoscute drept *Le Grand Trois* şi *Cele Trei Graţii din Belle Époque*. Erau prietene şi rivale în unul din cele mai măreţe circuri ale secolului XIX.

Liane de Pougy

Liane de Pougy a avut o viaţă extraordinară din toate punctele de vedere. A fugit de lângă soţul ei, care o împuşcase, ca să devină curtezană, a luat lecţii de actorie de la Sarah Bernhardt, a avut o aventură lesbiană cu o scriitoare americană şi apoi s-a făcut călugăriţă!

Povestea ei a început în oraşul francez La Flèche de pe Valea Loarei. În La Flèche era un colegiu militar înfiinţat de Napoleon Bonaparte. Liane s-a născut acolo pe 2 iulie 1869, având-i ca părinţi pe Pierre Blaise Eugène Chassaigne şi soţia lui, Aimée Lopez. Aceştia au botezat-o Anne Marie. Fata a fost crescută într-o mănăstire de maici, dar paza acesteia cu certitudine nu era impecabilă, deoarece la 16 ani Anne Marie a reuşit să fugă cu un ofiţer de marină pe nume Armand Pourpe. Când a descoperit că e însărcinată, s-a căsătorit cu el. Ea voia o fetiţă, dar copilul a fost băiat. L-au botezat Marc.

Anne Marie recunoştea deschis că nu a fost deloc o mamă bună, iar bătăile brutale din partea soţului ei nu au ajutat-o cu nimic. Când serviciul militar l-a dus pe acesta în Marsilia, Anne Marie a început să se distreze cu un amant, marchizul Charles de

MacMahon. Într-o zi, Armand s-a întors acasă pe neaşteptate şi i-a găsit împreună în pat. Ca de obicei, a recţionat extrem de violent. S-a înfuriat, a scos revolverul şi a tras în ea, rănind-o la încheietura mâinii.

În loc să îndure şi alte bătăi şi temându-se că soţul ei o va ucide, Anne Marie şi-a vândut pianul primului cumpărător pe care l-a găsit, iar cu banii câştigaţi a fugit la Paris. Şi-a lăsat fiul acolo. Băieţelul a fost trimis la bunicii lui din Suez, unde a crescut şi a devenit pilot. În 1912 deja zbura şi probabil că a fost unul dintre primii piloţi din Africa de Nord. El a transportat pentru prima oară cu avionul poşta între Cairo şi Khartoum. La izbucnirea Primului Război Mondial, s-a alăturat Forţelor Aeriene Franceze şi a servit în Escadrila N23. Şi-a pierdut viaţa când avionul lui a fost doborât de un avion de vânătoare german, lângă Villers-Bretonneux, pe 2 decembrie 1914.

Între timp, Anne Marie s-a apucat de actorie ca să-şi câştige existenţa. Datorită fumuseţii ei, a fost în curând foarte căutată ca actriţă, dar şi în calitate de companioană. O vreme a fost amanta unui bărbat căruia i se spunea contele (sau vicontele) de Pougy. Anne Marie a păstrat numele după ce l-a părăsit. L-a adăugat la Liane, numele de alint primit de la prietenii ei căutători de plăceri. Ca Liane de Pougy, a avut suficient noroc încât să obţină o apariţie la Folies Bergère. Ea era prima care recunoştea că, în afara câtorva paşi de dans, nu avea talent, aşa că a luat lecţii de actorie de la Sarah Bernhardt. Dar în zadar. Sfatul lui Bernhardt pentru ea a fost: „Expune-ţi frumuseţea, dar odată ce ajungi pe scenă ar fi mai bine să-ţi ţii gura”. În timp ce ea apărea la Folies Bergère, Prinţul de Wales (viitorul rege Eduard al VII-lea al Angliei) era în oraş. Pougy i-a trimis, cu tupeu, o invitaţie la spectacolul în care apărea, iar el a acceptat-o. Combinaţia ameţitoare dintre Folies Bergère şi moştenitorul tronului britanic i-a oferit şi mai multă vizibilitate şi a atras un cerc şi mai larg de admiratori – atât bărbaţi, cât şi femei. A devenit rapid una dintre cele mai celebre femei din Franţa. În ciuda lipsei ei de talent, a adunat o avere, inclusiv mai multe case, trăsuri scumpe şi o colecţie impresionantă de bijuterii. Fotografiile o înfăţişează ca pe una din cele mai frumoase curtezane din *demimonde*. Era descrisă ca fiind înaltă, zveltă şi rafinată, cu ochi speriaţi de căprioară care priveau de sub părul castaniu cârlionţat. În fotografiile mai târzii, privirea speriată de căprioară a dispărut, ea afişând o atitudine mai încrezătoare.

O aventură lesbiană

Unul din admiratorii lui Liane era scriitoarea americană Natalie Clifford Barney. În

1899, Barney s-a dus acasă la Pougy îmbrăcată în paj, spunând că era pajul dragostei trimis de Sappho. Abordarea îndrăzneaţă a lui Barney a funcţionat şi cele două au avut o scurtă relaţie, care a inspirat romanul lui Pougy din 1901, *Idylle Saphique*. Cartea era scandaloasă la vremea aceea şi a avut un succes imens. A fost reeditată de zeci de ori în primul an de la publicare. Barney a scris şi ea un roman despre această aventură, *Lettres à une connue* (*Scrisori către o cunoscută*). Relaţia lor s-a rupt în mijlocul certurilor provocate de dorinţa lui Barney de a o salva pe Pougy de stilul ei de viaţă de curtezană. Pougy a refuzat să fie salvată.

În 1910 s-a căsătorit cu Georges Ghica, un prinţ român, şi astfel a devenit Prinţesa Ghica. Când familia prinţului a descoperit că acesta se căsătorise cu o femeie mai în vârstă care era şi curtezană, l-a ostracizat. Cuplul a rămas unit timp de 16 ani, până când Georges a fugit cu o femeie mai tânără, o artistă foarte boemă pe nume Marcelle Thiébaut. Liane s-a simţit cu atât mai trădată cu cât o cunoştea pe Marcelle şi o considera prietenă. Liane şi soţul ei s-au despărţit. Georges a plecat cu Marcelle în iulie 1926. În noiembrie, însemnările din jurnalul lui Pougy consemnau deja o întâlnire cu avocaţii ei din Paris pentru a discuta despre divorţ. Cu toate acestea, în martie anul următor, jurnalul ei dezvăluie că Georges se întorsese şi, fără nici o explicaţie, erau din nou împreună. Ea a început să-i spună Gilles, ceea ce probabil însemna un nou început.

La puţin timp după moartea soţului ei, la mijlocul anilor 1940, Liane şi-a abandonat brusc viaţa de până atunci şi a plecat la mănăstire. A intrat în Ordinul Sfântului Dominic ca sora Anne-Mary şi lucra cu copii care sufereau de malformaţii congenitale. Câţiva ani mai târziu a trebuit să renunţe la munca ei din cauza sănătăţii precare. Şi-a petrecut ultimele zile în împrejurimile confortabile ale Hotelului Carlton din Lausanne, în Elveţia, unde a murit pe 26 decembrie 1950, la vârsta de 81 de ani. La puţin timp după moartea ei i-au fost publicate memoriile, *Mes cahiers bleus* (*Caietele mele albastre*).

Émilienne d’Alençon

Pougy şi Otero şi-au scris povestea vieţii, dar a treia membră din *Le Grand Trois*, Émilienne d’Alençon, nu. Foarte puţin din povestea ei pare să se fi păstrat, în afara câtorva referinţe din memoriile lui Pougy şi Otero. Pougy a descris-o pe d’Alençon ca fiind drăguţă, cu ochi aurii imenşi, o piele foarte frumoasă, gura mică şi mândră şi faţa ovală. Pougy a fost fermecată de frumuseţea ei. Spunea că petrecea ore întregi

nefăcând altceva decât să o privească pe d'Alençon.

Erau prietene, dar şi rivale, iar Pougy a învăţat repede să nu aibă încredere în ea. Pougy îşi amintea un episod când trebuiau să participe la acelaşi dineu. D'Alençon a convins-o pe Pougy că nu merita să se îmbrace deosebit pentru asta, aşa că avea să poarte o rochie şi o bluză obişnuite. Pougy a fost de acord să se îmbrace şi ea la fel, mai puţin elegant. Dar imediat după ce Pougy a ajuns, Émilienne s-a năpustit înăuntru înveşmântată în cel mai fin brocart alb cu auriu, tivit cu perle, diamante şi rubine. Pougy n-a uitat această întâmplare şi nu a mai avut niciodată încredere în ea.

D'Alençon, care era pariziancă, fugise de acasă cu un violonist ţigan în anii 1880, la vârsta de 15 ani. A studiat actoria la Conservator, dar a abandonat după un an. Se simţea mai în largul ei dând reprezentaţii ca dansatoare. A debutat pe scenă la Cirque d'Éte, în 1889. A apărut apoi la Casino de Paris, Menus-Plaisirs, Folies Bergère, la Scala şi la Théâtre des Variétiés. Unul dintre numerele ei implica o trupă de iepuri vopsiţi în roz, care purtau gulere încreţite de hârtie! Se pare că nu există nici o consemnare referitoare la ce anume făcea cu iepurii.

Printre amanţii ei se numărau Regele Leopold al II-lea al Belgiei şi Jacques d'Uzés (fiu al Ducesei d'Uzés, moştenitoarea averii Veuve Clicquot). Familia lui Jacques d'Uzés a fost atât de îngrijorată de relaţia lui cu d'Alençon, încât l-a trimis în străinătate, ca să-l îndepărteze de ea. Émilienne avea relaţii şi cu femei, inclusiv cu dansatoarea de cancan La Goulue, care era unul dintre modelele preferate ale lui Toulouse-Lautrec, şi cu poeta britanică Renée Vivien. Una din ilustraţiile lui Toulouse-Lautrec le înfăţişează pe d'Alençon şi o altă dansatoare pregătindu-se pentru o reprezentaţie la Folies Bergère.

Un alt amant al ei a fost industriaşul Étienne Balsan. Acesta era şi amant al lui Coco Chanel, care îi furniza lui d'Alençon pălării extravagante pentru vizitele ei la Longchamps. În 1895, s-a căsătorit cu un jocheu, Percy Woodland, şi la puţin timp după aceea s-a retras de pe scenă. În 1922, când trecuse de 50 de ani, era să moară într-un accident de avion. A fost dusă cu avionul în nord-vestul Franţei de un bărbat nenumit, identificat doar ca „un impresar". Zborul a decurs bine, dar aterizarea nu. Avionul a lovit un copac şi a luat foc. Impresarul a murit, iar Émilienne a fost dusă la spitalul din oraşul învecinat Livarot, cu răni grave. La începutul anilor 1930 îşi pierduse deja toţi banii la jocurile de noroc şi a trebuit să-şi vândă proprietăţile. La bătrâneţe s-a mutat la Nisa, unde a murit în 1946, la vârsta de 77 de ani.

Regina femeilor întreţinute – La Païva

Atunci când Katharina Slepzóv şi-a croit drum prin podul castelului Schloss Neudeck din Silezia Superioară (astăzi în Polonia), a dat peste ceva neobişnuit – trupul primei soţii a soţului ei! Aceasta fusese una dintre cele mai de succes curtezane ale secolului XIX, cunoscută drept La Païva.

Esther Pauline Lachmann, femeia care avea să devină La Païva, s-a născut în ghetoul evreiesc din Moscova pe 7 mai 1819. Tatăl ei, Martin, era un ţesător sau negustor de haine de origine poloneză. Era o perioadă dificilă pentru evreii care trăiau în Imperiul Rus. Acestora le erau refuzate drepturile depline dacă nu se converteau la Biserica Ortodoxă Rusă, iar locurile în care li se permitea să trăiască erau strict reglementate.

La 17 ani, Esther s-a căsătorit cu Antoine François Hyacinthe Villoing, un croitor în vârstă de 26 de ani născut în Paris. Naţionalitatea franceză constituia probabil principalul motiv pentru care Esther a fost atrasă de el, dat fiind că pare să fi avut ambiţia de a vedea Parisul de la o vârstă fragedă. Când s-a vădit că Villoing nu avea deloc intenţia să se mute la Paris, ea l-a părăsit, ca şi pe băieţelul lor, şi s-a dus acolo singură. Acum îşi spunea Thérèse şi probabil că s-a prostituat pentru a-şi acoperi cheltuielile. Cam prin 1840 a devenit amanta lui Henri Herz, un pianist şi compozitor născut în Austria, pe care l-a cunoscut într-o vizită în oraşul balnear Bad Ems din Prusia. El a prezentat-o familiei şi cercului său de prieteni artişti ca soţia lui, deşi cei doi nu s-au căsătorit niciodată. Au avut o fiică, Henriette, care a fost încredinţată familiei lui Henri.

Thérèse cheltuia banii lui Henri într-un ritm atât de rapid, încât acesta risca să ajungă la faliment. La sfârşitul anilor 1840, Henri s-a hotărât să plece într-un turneu concertistic de şase luni în Statele Unite, ca să-şi refacă fondurile. În mod normal, Thérèse călătorea împreună cu el în turnee, dar de data aceasta s-a hotărât să meargă singur. În timp ce Henri era plecat, familia lui a descoperit că el şi Thérèse nu erau căsătoriţi. Ca urmare, ea a fost dată afară din casă, iar familia i-a retras orice sprijin financiar. O cunoştinţă i-a sugerat să se ducă la Londra, unde se ştia că aristocraţii plătesc o avere pentru compania şi favorurile femeilor, aşa că Thérèse a împrumutat nişte haine frumoase şi s-a îndreptat spre Anglia. Linia de demarcaţie dintre o viaţă confortabilă şi mizerie era adesea îngustă, aşa că, se spune, Thérèse i-ar fi cerut unui prieten, scriitorul Théophile Gautier, nişte cloroform pe care să-l ia cu ea, în cazul în care nu reuşea. Dar nu avea de ce să-şi facă griji. Aproape imediat l-a prins în laţ pe al

doilea baron Stanley de Alderley şi a devenit amanta lui. Au urmat şi alte relaţii profitabile cu bărbaţi bogaţi. Când Thérèse s-a întors la Paris, nu mai era în criză de bani.

Thérèse devine La Païva

În timpul unei vizite în staţiunea balneară la modă Baden, Thérèse l-a cunoscut pe Francisco de Araújo de Païva. Fotografiile acestuia înfăţişează un domn bine îmbrăcat, cu favoriţi lungi. În ciuda numelui său impozant, nu avea nici un titlu şi nu era aristocrat. Însă moştenise recent o avere şi era singur, ceea ce îl făcea foarte atrăgător ca posibil soţ. În mod convenabil, primul soţ al lui Thérèse a murit de holeră în 1849, lăsând-o liberă să se căsătorească iar. Acum ea îşi spunea Pauline Thérèse Lachmann şi a fost fata norocoasă care i-a atras atenţia lui Païva. Idila lor a înflorit şi ea s-a căsătorit cu Païva pe 5 iunie 1851 în Passy, o zonă bogată din Paris. În mod remarcabil, la puţin timp după nuntă (chiar a doua zi, potrivit unei relatări) i-a înmânat soţului ei o scrisoare prin care îi spunea că mariajul lor luase sfârşit. Scrisoarea spunea: „Ai vrut să te culci cu mine şi ai făcut-o luându-mă de soţie. Mi-ai dat numele tău, iar eu mi-am îndeplinit obligaţia. M-am comportat ca o femeie cinstită. Voiam o poziţie şi acum o am, însă tu nu ai decât o prostituată în loc de soţie. Nu poţi să mă duci nicăieri, nu mă poţi prezenta nimănui. Prin urmare, trebuie să ne despărţim. Tu întoarce-te în Portugalia. Eu voi sta aici cu numele tău şi voi rămâne o curvă". Cruzimea manifestată de Thérèse era tipică pentru atitudinea ei rece şi calculată faţă de bărbaţi, care pentru ea erau doar surse de bani. A păstrat o sumă considerabilă şi proprietăţile care îi fuseseră date prin contractul de căsătorie. Soţul ei s-a întors singur în Portugalia natală. În 1873 s-a sinucis.

Lachmann era cunoscută acum drept La Païva. În 1852 a participat la o petrecere din Paris găzduită de consulul prusac, iar acolo a cunoscut un industriaş prusac fabulos de bogat, în vârstă de 22 de ani, Guido Georg Friedrich Erdmann Heinrich Adalbert Henckel von Donnersmarck. Ea a cheltuit luni de zile şi mii de franci ca să aranjeze ca drumurile lor să se întâlnească iar şi iar, peste tot în Europa. În cele din urmă, a obţinut exact ceea ce voia. El i-a cerut să fie amanta lui şi i-a promis că dacă spunea da avea să-şi împartă averea cu dânsa. De fapt, ea a făcut mai mult decât să-i devină amantă. Şi-a anulat căsătoria anterioară şi, două luni mai târziu, pe 28 octombrie 1871, s-a căsătorit cu Henckel. La căsătorie, acesta i-a dăruit Château de Pontchartrain, un venit anual şi bijuterii în valoare de milioane de franci, inclusiv un

colier cu smaralde deţinut cândva de împărăteasa Franţei, Eugénie, soţia lui Napoleon al III-lea. La Païva iubea bijuteriile. Spunea că nimeni şi nimic nu-i oferea atât de multă încântare ca pietrele ei preţioase. Avea reputaţia de a purta în mod regulat bijuterii în valoare de două milioane de franci. Bijutierul Frédéric Boucheron a făcut pentru ea o etolă care conţinea peste 400 de diamante, de aproape 200 de carate ca greutate. O altă piatră pe care i-o cumpărase soţul ei era un diamant galben de 100 de carate. Henckel a iniţiat-o în cercurile de afaceri şi finanţe, iar ea l-a iniţiat în plăcere.

La cererea ei, Henckel a finanţat construcţia unui palat somptuos pe Champs-Élysées, în Paris, care a fost numit după ea – Hôtel de La Païva. Palatul avea o scară interioară sculptată, din marmură, aur şi onix importat din Algeria. Se spune că una dintre băile acestuia avusese trei robinete, al treilea fiind pentru lapte sau şampanie! La Païva a găzduit numeroase dineuri şi petreceri, frecventate de scriitorii şi artiştii proeminenţi ai epocii, printre care Zola, Flaubert şi Delacroix. Locuinţa ei luxos mobilată atrăgea de asemenea curtezane din întreaga Europă, care sperau să fie luate pe sus de un aristocrat bogat. Contele Horace de Viel-Castel o descria drept regina femeilor întreţinute.

Un cadavru pictat!

Timpul a fost necruţător cu La Païva, deşi, la drept vorbind, ea nu a fost niciodată o mare frumuseţe. Fotografiile înfăţişează o femeie mai degrabă comună sau cu aspect sever. Iar faptul că folosea din abundenţă fardurile nu o ajuta. La Païva le punea cu mistria! Se spune că înainte să împlinească 40 de ani arăta ca un acrobat bătrân care merge pe sârmă, pudrat şi vopsit. Zece ani mai târziu, un observator spune că semăna cu un cadavru pictat.

Sănătatea ei a început să se deterioreze în 1880. Se îngrăşase mult, din cauza bolii de inimă. În cele din urmă s-a lăsat convinsă să părăsească agitaţia Parisului şi să se ducă pentru refacere la reşedinţa familiei lui Henckel, Schloss Neudeck, în Silezia Superioară. Nu s-a mai întors la Paris niciodată. Când a murit, pe 21 ianuarie 1884, soţul ei nu a putut suporta să se despartă de ea. A pus ca trupul să-i fie îmbălsămat şi l-a păstrat alături de el. Se spune că plângea lângă el în fiecare noapte. După ani, a doua lui soţie a dat peste cadavru în timp ce căuta prin podul castelului Schloss Neudeck. În 1904, palatul La Païva de pe Avenue des Champs-Élysées, nr. 25, a devenit sediul Travellers Club, o reţea de cluburi şi locuri de întâlnire pentru călătorii bogaţi, iar în prezent găzduieşte un restaurant. La începutul anilor 2000, Étienne Poncelet,

arhitectul-şef al monumentelor istorice din Paris, i-a redat vechea strălucire cu ajutorul unor finanţări guvernamentale.

Dama cu camelii – Marie Duplessis

Marie Duplessis a trăit doar 23 de ani, dar a făcut o asemenea impresie în scurta ei viaţă, încât Alexandre Dumas şi-a bazat pe ea romanul *La Dame aux camélias* (*Dama cu camelii*).

În 1839, Alphonsine Rose Plessis era o fată drăguţă de 15 ani care lucra într-un atelier de croitorie din Paris. În ciuda tinereţii sale, Alphonsine avusese deja o viaţă de familie dificilă, periculoasă şi haotică. Se născuse într-o familie de ţărani dintr-un mic sat din Normandia numit Nonant. Mama ei şi-a părăsit soţul violent şi a fugit la Paris. Dar când Alphonsine avea opt ani mama ei a murit, iar ea a fost trimisă să stea la o rudă. Pe când se afla acolo, se crede că şi-a pierdut virginitatea cu un muncitor agricol, la vârsta de doar 12 ani. Când tutorele ei a aflat, Alphonsine a fost trimisă la tatăl ei, care i-a găsit o slujbă de spălătoreasă. Zi de zi, spăla şi călca din zori şi până-n seară. Apoi, când a ajuns la vreo 14 ani, tatăl ei a dus-o în casa unui prieten şi a lăsat-o cu el. Când angajatorul ei a aflat unde locuia, a concediat-o. Ea a fugit de acasă şi şi-a găsit o slujbă de servitoare, dar după câteva luni tatăl ei a aflat unde era şi a dus-o să stea cu un alt bărbat. Autorităţile au început să pună întrebări despre Alphonsine şi despre felul în care era îngrijită, aşa că tatăl ei a recuperat-o şi a dus-o la Paris, unde a lăsat-o la nişte rude. Acestea i-au găsit o slujbă într-un magazin de rochii. Tatăl ei s-a întors în Normandia şi a murit la puţin timp după aceea de sifilis. În sfârşit, Alphonsine scăpase de el.

Micul ei salariu de la magazinul de rochii nu-i ajungea ca să-şi ducă zilele, aşa că a căutat alte modalităţi de a câştiga bani. Peste câteva luni se mutase într-un nou apartament, plătit de un anumit Monsieur Nollet, proprietar de restaurant. Acesta a angajat şi o servitoare pentru apartament, dar Alphonsine a descoperit mai târziu că principala sarcină a acesteia era să o spioneze şi să-i raporteze lui Nollet. I-a spus unei prietene că alesese prostituţia deoarece era singura modalitate de a avea stilul de viaţă pe care şi-l dorea. Când rudele ei au aflat, au renegat-o.

Era o fată foarte drăguţă, iar bărbaţii îi acordau foarte multă atenţie. A fost descrisă drept zveltă, palidă, frumoasă şi elegantă, cu un păr castaniu splendid care ajungea

până la pământ. Dându-şi seama că avea talentul de a scoate bani de la bărbaţi, Alphonsine a învăţat să scrie şi să citească şi se informa despre evenimentele interne şi internaţionale ca să poată discuta cu bărbaţii despre ele. Se pregătea pentru o viaţă de curtezană, nu de prostituată obişnuită. Unii dintre clienţii ei au ajutat-o să se educe. Ducelui de Guiche i se atribuie meritul de a o fi transformat dintr-o ţărăncuţă needucată într-o doamnă. El voia ca Alphonsine să fie egala lui, astfel că a aranjat ca ea să primească lecţii de dans şi pian. De asemenea, i-a oferit un apartament mai bun, dându-i posibilitatea să scape de ochii iscoditori ai servitoarei lui Nollet.

Cam în perioada aceasta Alphonsine şi-a schimbat numele în Marie Duplessis, care este remarcabil de asemănător cu numele brutalului ei tată, Marin Plessis. Adesea, fetele care se prostituau îşi schimbau numele – în parte ca să pară ceva mai exotice, dar probabil şi pentru a-şi feri de ruşine prietenii şi familia. Un nume fals care putea fi rapid abandonat era foarte util şi pentru evitarea autorităţilor. În ciuda originii ei modeste, lui Marie nu-i era deloc greu să cheltuie sume imense din banii amanţilor, aducându-i pe unii dintre aceştia în pragul falimentului.

Eleganţa, tactul şi rafinamentul ei natural au făcut să fie acceptată în pătura superioară a societăţii într-o vreme în care multe din semenele ei „profesioniste” mai puţin rafinate nu erau acceptate. Nu vorbea urât şi nu era înclinată spre beţie, cum erau atâtea dintre contemporanele ei. Se învârtea printre scriitori, artişti şi politicieni, inclusiv Alexandre Dumas-fiul, a cărui amantă a devenit în septembrie 1844. Acesta o văzuse pentru prima oară la teatru, când ea era în compania altui amant. A început o relaţie cu ea, dar nu putea să suporte faptul că era doar unul din mulţii ei amanţi. Însă Dumas nu era suficient de bogat ca să o întreţină singur. Sătul să o împartă cu alţi bărbaţi, a pus capăt legăturii lor în august 1845.

Marie purta întotdeauna camelii albe atunci când se ducea la operă, ca să se distingă în mulţime şi, poate, ca să fie observată de potenţiali amanţi. După moartea ei, Dumas a folosit-o ca sursă de inspiraţie pentru personajul Marguerite Gautier din romanul *La Dame aux camélias*. O piesă de teatru adaptată după roman a inspirat opera *La Traviata* a lui Verdi. Aceeaşi poveste a inspirat filmul *Camille* din 1936, cu Greta Garbo.

În timpul unei vizite din 1845 la Spa, Marie l-a cunoscut pe bătrânul conte Gustav Ernst von Stackelberg. Dorind să o salveze de viaţa de prostituată, deoarece îi amintea de fiica lui moartă, acesta i-a oferit un apartament nou şi orice venit dorea ea. Marie a acceptat oferta, dar a descoperit că îi era imposibil să-şi ţină promisiunea. Probabil că o viaţă castă i se părea mai puţin colorată şi animată decât viaţa ei de până atunci. Sau poate că voia să prindă cât mai multă trăire cu putinţă în scurta ei viaţă – era

conştientă că suferea de ftizie (tuberculoză) şi că era condamnată la o moarte timpurie. Cel mai probabil, cheltuielile ei extravagante depăşeau sumele pe care contele era dispus să le achite, astfel că erau necesare surse suplimentare de venit.

În aprilie 1845, Marie a văzut un recital de pian al compozitorului Franz Liszt şi s-a hotărât să devină prietena lui. Există relatări contradictorii despre felul în care s-au cunoscut. Potrivit uneia din ele, ea l-a zărit în foaierul unui teatru şi s-a îndreptat cu paşi hotărâţi spre el prin mulţime. S-a aşezat lângă dânsul şi a început să-i vorbească. S-au înţeles bine, iar el participa la seratele din locuinţa lui Marie. Apoi i-a dat lecţii de pian. În mod evident, Liszt avea sentimente mai puternice faţă de ea decât faţă de alţi elevi ai lui, deoarece mai târziu avea să susţină că ea fusese prima femeie pe care o iubise. S-au despărţit după câteva luni, când el a trebuit să se întoarcă la munca lui în Weimar.

Când a văzut-o pe Marie, contele Édouard de Perregaux şi-a abandonat iubita de atunci, o curtezană pe nume Alice Ozy, şi a început o legătură cu ea. Relaţia lor era în mod clar mai apropiată şi mai profundă decât simpla relaţie dintre curtezană şi client, deoarece pe 21 februarie 1846 s-au căsătorit, în cadrul unei ceremonii civile, la Registrul pentru Evidenţa Populaţiei din Kensington, la Londra, iar ea a devenit contesa de Perregaux. Căsătoria nu a fost recunoscută în Franţa, dar oricum nu a durat mult. Nu au locuit niciodată împreună. Cheltuielile lui Perregaux cu Marie i-au epuizat rapid moştenirea. Ea s-a simţit înşelată de dimensiunea dezamăgitor de modestă a bogăţiei lui. În lipsa unei averi pe care s-o cheltuie, contele prezenta prea puţin interes pentru ea. S-au despărţit, iar Marie şi-a căutat alţi amanţi, mai capabili să îi achite facturile.

În ciuda situaţiei periculoase a finanţelor ei, Marie juca nesăbuit la jocurile de noroc şi a acumulat datorii imense. Poate ştia că nu îi mai rămăsese prea mult timp. Expectora sânge. Starea ei s-a agravat treptat pe parcursul următorilor doi ani. A vizitat staţiuni balneare şi medicale din întreaga Europă, în speranţa că va găsi un leac, dar căutarea ei a fost zadarnică. A consultat mai mulţi doctori, inclusiv un şarlatan care i-a prescris stricnină! Între timp, situaţia ei financiară a devenit critică. A trebuit să-şi amaneteze o parte din bunuri şi şi-a mutat cele mai valoroase posesiuni în afara casei, ca să nu poată fi confiscate de creditori. Majoritatea amanţilor ei au abandonat-o.

În iarna lui 1846 a căzut la pat şi rareori l-a mai părăsit. Una din ultimele ei ieşiri în public a fost la Palais-Royal, în ianuarie 1847, când s-a aflat în publicul ce urmărea o piesă de teatru. Cineva care a văzut-o a descris-o drept o umbră de femeie. Era atât de bolnavă, încât a trebuit să fie susţinută până la locul ei, iar mai târziu a leşinat a fost

dusă pe braţe afară, înainte de sfârşitul piesei. A murit pe 3 februarie 1847, pe când portăreii băteau insistent la uşă. Bunurile i-au fost vândute ca să se achite datoriile. Hainele, mobila, tablourile, ba chiar şi pieptenul şi scrisorile ei de dragoste private au fost înhăţate de oameni care o evitaseră în timpul vieţii, dar care voiau ceva de la ea după moarte.

Demimondena de legendă – Cora Pearl

În anii 1850, când La Païva era la apogeul faimei şi bogăţiei sale, una din curtezanele cu cel mai spectaculos succes sosea la Paris. Îşi spunea Cora Pearl, dar numele ei real era Emma Elizabeth Crouch sau Eliza Emma Crouch. Când s-a născut în Plymouth, un port de pe coasta sudică a Angliei, în anii 1830 sau la începutul anilor 1840, părea de neconceput că avea să devină una din cele mai cunoscute curtezane din *demimonde*.

Fata care avea să devină Cora Pearl se născuse în circumstanţe relativ favorabile. Tatăl ei era violoncelist, compozitor şi profesor de muzică, iar mama ei era cântăreaţă. Cântau împreună pe scenă, în teatrele din oraş. Tânăra Eliza a fost educată la un pension din Boulogne, unde a învăţat să vorbească franceza. Fusese trimisă de acasă după ce tatăl ei îşi părăsise familia, iar ea îl detesta pe noul amant al mamei sale. Paradoxal, tatăl Elizei a fugit în America pentru a scăpa de datoriile tot mai mari, dar unul din cântecele al căror coautor fusese, *Kathleen Mavourneen*, a devenit un mare şlagăr care a traversat Atlanticul şi a devenit o melodie populară în timpul Războiului Civil American. Tatăl Elizei îl vânduse pe doar cinci lire. Dacă ar fi păstrat drepturile, şi-ar fi achitat datoriile şi ar fi ajuns un om bogat.

Atunci când Eliza s-a întors în Anglia, la vârsta de 19 ani, s-a dus să locuiască la bunica ei, la Londra, şi şi-a găsit de lucru ca ajutoare de modistă. În fiecare duminică era trimisă la biserică, însoţită de o servitoare. Dar, potrivit chiar relatării Elizei, într-o zi servitoarea nu era acolo când a ieşit din biserică. La puţin timp după ce a pornit spre casă de una singură, Eliza a observat că era urmărită de un bărbat de vârstă mijlocie. Au început să vorbească şi, în loc să meargă direct acasă, Eliza s-a dus împreună cu el într-o casă de lângă piaţa Covent Garden. Ea povesteşte că, după ce a băut ce i-a oferit el, şi-a simţit capul greu şi a adormit. Când s-a trezit, se afla în pat, iar bărbatul era întins lângă ea.

Fuga

Când şi-a dat seama ce se întâmplase, Elizei i-a fost prea ruşine ca să se mai ducă acasă. Şi-a găsit o locuinţă, pentru care plătea cu banii primiţi de la seducătorul ei. În curând a atras şi alţi admiratori. Unul dintre ei, proprietar de sală de dans, a dus-o la Paris, dar când a venit timpul ca el să se întoarcă în Anglia, ea a refuzat să-l însoţească. Acesta este momentul în care Eliza şi-a lăsat în urmă viaţa de până atunci şi a devenit Cora Pearl.

Sub Împăratul Napoleon al III-lea, Parisul era centrul lumii civilizate şi cel mai însufleţit oraş de pe pământ în care te puteai afla la acea vreme. Unii dintre cei care o curtau au prezentat-o pe Cora societăţii pariziene. Banii pe care aceştia i-i ofereau din abundenţă i-au dat posibilitatea să-şi facă o casă şi să primească oaspeţi în stil mare. Era celebră pentru excesele ei. Şi-a angajat un bucătar propriu, care să-i încânte oaspeţii cu creaţiile lui culinare. Făcea cheltuieli fără oprelişti, extravagante, pe mâncare, băutură, flori, focuri de artificii şi orice altceva îi mai trecea prin cap pentru a-şi distra oaspeţii. Comportamentul ei era scandalos, iar oaspeţii ei îl savurau din plin. Cora Pearl ştia cu adevărat să se distreze. Se spune că la un dineu şi-a invitat oaspeţii să se uite cum face baie în şampanie. La altul a pus să fie servită oaspeţilor ea însăşi, pe o tavă imensă de argint, goală, ca desert! Bucătarul ei îi decorase trupul cu frişcă, sosuri, flori, struguri şi bezele, acoperindu-l cu o pudră fină de zahăr. La masă, când capacul a fost ridicat ca să fie dată la iveală, oaspeţii au fost uluiţi pe moment de priveliştea din faţa lor. Apoi cei mai îndrăzneţi dintre ei au întins mâna şi s-au servit cu strugurii şi florile plasate strategic pe ultimul lor fel de mâncare.

Pe măsură ce faima sau notorietatea ei se răspândeau, Cora atrăgea amanţi tot mai importanţi. Unul dintre ei era Victor Masséna, duce de Rivoli, cu care a avut o relaţie de şase ani. Asta nu a împiedicat-o să aibă aventuri cu alţi bărbaţi în acelaşi timp, mai ales cu Prinţul de Orania, moştenitorul tronului olandez. În timp ce era cu ducele de Rivoli au început să-i placă jocurile de noroc, care aproape au ruinat-o. În cele din urmă, Rivoli a părăsit-o, sătul să-i mai plătească datoriile de la jocurile de noroc. Un alt amant al ei, Prinţul Achille Murat, a dus-o la vânătoare şi i-a dat un cal, primul pe care l-a avut. A descoperit că era o călăreaţă înnăscută. Bineînţeles, pentru ea un cal nu era de ajuns. A construit un grajd cu zeci de cai şi o mulţime de trăsuri frumoase. Obiceiul ei de a face plimbări cu trăsura prin parcurile Parisului a declanşat o modă printre parizience. În curând, acestea îi copiau hainele şi coafurile, ca şi plimbările cu trăsura. Femeile rafinate au descoperit că foloseau aceleaşi croitorese şi coafeze ca şi curtezanele. Pasiunea Corei pentru lumina reflectoarelor a reuşit să le scoată din

penumbră pe curtezanele din *demimonde*. Fetiţa naivă din Plymouth ajunsese departe.

Legături imperiale

Unul dintre cei mai distinşi amanţi ai Corei a fost ducele de Morny, fratele vitreg al împăratului. A fost unul dintre cei mai importanţi oameni din Franţa, un bărbat cultivat şi inteligent care fusese soldat, om de afaceri şi ministru. A ajuns până la poziţia de şef al corpului legislativ, camera inferioară a Parlamentului francez.

Atunci când ducele de Morny a murit, în 1865, Cora a căutat un nou protector cu care să-l înlocuiască. L-a găsit pe Prinţul Napoleon, vărul împăratului. Acesta a găzduit-o într-o vilă somptuoasă, pe măsura unei amante regale, şi i-a dat 12.000 de franci pe lună. Cora a primit, de asemenea, cheile de la reşedinţa lui. Prinţul era un om puternic, care obişnuia să-şi impună voinţa. Şi era periculos, deoarece avea puterea de a o deporta pe Cora dacă ea îl supăra. Era cunoscut pentru multele lui aventuri, dar nu era deloc mulţumit să îi acorde Corei libertatea de a avea şi ea alţi amanţi. Iniţial, ea s-a supus dorinţelor lui, dar după câteva luni a revenit la vechiul ei obicei, având mai mulţi amanţi în acelaşi timp. Avea nevoie de banii lor ca să-şi finanţeze modul de viaţă risipitor.

Cora era acum la apogeul puterii, faimei şi bogăţiei sale. Avea mai multe locuinţe de valoare. Doar bijuteriile ei valorau un milion de franci. Chiar şi aşa, nu pierdea nici o ocazie de a dobândi şi mai multe bogăţii. Îi monta pe amanţii ei unii împotriva altora, spunându-i unuia cât de generos fusese altul, pentru a-i încuraja să se întreacă prin extravaganţa cadourilor. Şi ţinea o evidenţă meticuloasă a numeroşilor ei amanţi şi a cadourilor primite de la aceştia. Nu îşi îngăduia niciodată să devină jucăria unui singur bărbat şi, în acest fel, păstra controlul asupra vieţii şi averii ei.

Cora a încercat toate metodele care i-au trecut prin minte pentru a se menţine în atenţia publicului. În 1867 a apărut pe scenă la Paris, într-o montare a operei comice a lui Offenbach *Orfeu în infern*. Apariţia ei a produs senzaţie. Costumul ei sumar, care lăsa prea puţin în seama imaginaţiei, era presărat cu diamante. S-a retras din scurta ei carieră pe scenă după numai 12 repezentaţii, deoarece obţinuse efectul dorit. Ghetele încrustate cu diamante pe care le purtase pe scenă au fost cumpărate de un admirator cu 50.000 de franci.

În 1870, Franţa a declarat război Prusiei. Războiul a durat mai puţin de un an, dar a fost dezastruos pentru Franţa şi pentru Cora. Franţa a fost înfrântă, ceea ce a marcat

sfârşitul celui de-al Doilea Imperiu. A avut loc, de asemenea, o deplasare seismică a puterii europene dinspre Franţa spre Germania unificată. În timpul războiului, Cora şi-a oferit casele spre a fi folosite ca spitale pentru soldaţii răniţi şi a plătit din buzunarul ei toate cheltuielile. Când războiul s-a întors împotriva Franţei, împăratul şi Prinţul Napoleon au fugit în exil. Cora a aranjat o întâlnire cu prinţul la Londra. Ea stătea la Hotelul Grosvenor, dar când conducerea acestuia a descoperit cine era ea sau, mai degrabă, care era profesiunea ei, i-a cerut să plece.

Focuri de armă

Revenită în Franţa fără principalul ei finanţator, Cora s-a înglodat rapid în datorii. În curând l-a cunoscut pe bărbatul care avea să-i rezolve problemele financiare, însă tot el avea să-i aducă şi pierzania. Averea lui Alexandre Duval provenea din lanţul de restaurante al familiei. Cora nu a pierdut deloc timpul şi a rispit-o. Cu cât ea cheltuia mai repede, cu atât mai mult îi dădea el. În cele din urmă, el a falimentat. Ea l-a îndepărtat. Când a venit să o vadă, servitorii au făcut în aşa fel încât să nu treacă de uşa de la intrare. Pe 19 decembrie 1872, el şi-a croit drum printre servitori şi a căutat prin toată casa până a găsit-o pe Cora. Apoi a scos un pistol şi s-a împuşcat în faţa ei.

Duval a supravieţuit, dar poliţia a decis că Franţa nu mai putea tolera influenţa malefică a acestei curtezane străine şi i-a ordonat să părăsească ţara. Ea a plecat la Monte Carlo şi apoi s-a mutat la Milano, unde l-a găsit pe Prinţul Napoleon. Acesta a întreţinut-o o vreme, dar în cele din urmă, în 1874, a întrerupt orice contact cu ea şi orice sprijin. Cora a reuşit să se întoarcă la Paris, dar vremea ei de ostentaţie şi cheltuieli nelimitate trecuse. Situaţia ei în declin a obligat-o să-şi vândă vilele, bijuteriile şi tablourile.

În 1881 a făcut ultima ei vizită la Monte Carlo. Un vizitator englez a găsit-o stând pe marginea trotuarului, udă până la piele din cauza ploii şi plângând, după ce fusese dată afară din apartament. I s-a făcut milă de ea şi a dus-o la vila lui. Mai târziu în seara aceea, în timp ce el citea, ea a apărut în faţa lui purtând un halat împrumutat. A lăsat halatul să cadă pe podea, iar el a văzut că nu avea nimic pe dedesubt. I-a spus că, deşi pierduse tot restul, voia să-i arate că încă mai avea ceea ce o ajutase să devină una dintre cele mai faimoase şi dorite femei din Europa – un trup minunat.

Într-o ultimă tentativă de a câştiga nişte bani, Cora şi-a scris memoriile. A schimbat numele amanţilor, dar aceştia erau atât de străveziu deghizaţi, încât adevăratele lor identităţi au fost ghicite imediat. Pe 8 iulie 1886, la doar patru luni de la publicarea

cărţii, Cora Pearl a murit de o moarte dureroasă, din pricina unui cancer intestinal. Avea 51 de ani şi trăia într-o mică pensiune. Câţiva din foştii ei amanţi au plătit pentru înmormântare, la care au participat doar vreo 20 de oameni. A fost îngropată sub numele de Emma Eliza Crouch în cimitirul Batignolles din Paris. Mormântul ei nu era însemnat, iar în prezent nu se mai cunoaşte locul în care se afla. Astfel, viaţa ei a început şi s-a sfârşit în anonimat.

Pe 23 februarie 2012, de ziua de naştere a Corei, Hotelul Grosvenor din Londra, cel care o dăduse afară când ea vrusese să stea acolo, a deschis un nou apartament numit „Budoarul Curtezanei – Apartamentul Cora Pearl". Apartamentul este mobilat şi decorat într-un stil care aminteşte de Franţa secolului XIX. Un portret imens al Corei priveşte fix de-a lungul încăperii, de deasupra patului, iar cada de baie e o copie a căzii din bronz a Corei.

Nana a lui Zola – Blanche d'Antigny

Unii dintre cei mai celebri cetăţeni ai Parisului sunt îngropaţi în cimitirul Père Lachaise. Una dintre „locuitoarele" acestuia este Blanche d'Antigny, o călăreaţă de circ care a captivat o întreagă naţiune şi a inspirat un romancier celebru.

Blanche s-a născut pe 9 mai 1840 la Martizay, un sat din centrul Franţei. Se numea Marie Ernestine Antigny. Când avea şapte ani, tatăl ei şi-a părăsit familia şi a plecat la Paris cu altă femeie. Mai târziu, mama lui Marie Ernestine i-a dat pe ea şi pe cei doi fraţi mai mici unei cumnate şi s-a dus la Paris, încercând să-şi găsească soţul rătăcitor. În 1850 a trimis după fiica ei. Lui Marie Ernestine îi plăcea atât de mult viaţa la ţară, încât n-a vrut să plece, dar în cele din urmă a fost convinsă să se ducă la mama ei, la Paris. Fratele şi sora ei muriseră, aşa că se bucura de toată atenţia de care beneficiază un copil unic. Una din persoanele pentru care lucra mama sa, marchiza de Gallifet, a ajutat-o să meargă la o şcoală mănăstirească pentru copiii celor avuţi. De-a lungul următorilor câţiva ani, Marie Ernestine a învăţat manierele şi vorbirea rafinate ale claselor superioare. Acolo a început să fie cunoscută drept Blanche, din cauza tenului palid.

Din nefericire, când ea avea 14 ani, marchiza de Gallifet a murit. Nu mai avea cine să-i plătească taxele şcolare, aşa că a trebuit să părăsească acea instituţie care devenise casa ei. Acum lucra 12 ore pe zi ca vânzătoare în magazinul unui postăvar.

Într-o seară s-a dus la o tavernă cu o prietenă. Prietena ei a plecat, dar ea a mai rămas şi a fost sedusă de unul din bărbaţii pe care i-a cunoscut acolo. El a dus-o la Bucureşti, dar prospeţimea relaţiei lor a pierit rapid şi ea l-a părăsit. Marie Ernestine s-a alăturat unui grup de ţigani şi a devenit dansatoare. S-a întors la Paris în 1856 şi şi-a găsit o slujbă de călăreaţă la Cirque d'Hiver (Circul de Iarnă). Apoi s-a angajat ca dansatoare în altă parte. Artistul Paul Baudry a văzut una din reprezentaţiile ei şi a rugat-o să pozeze pentru tabloul lui *La Madeleine Pénitente*. Pe măsură ce faima ei se răspândea, admiratori bogaţi şi nobili au început să vină să o vadă. A părăsit scena şi s-a concentrat asupra clienţilor ei cu bani. Şi şi-a schimbat numele în mai impozantul Blanche d'Antigny.

Blanche suferea din cauza unei probleme stranii care ameninţa să o lipsească de venitul ei câştigat cu greu. După ce făcea dragoste cădea adesea într-un somn atât de adânc, încât companionii ei puteau să se dea jos din pat pe furiş şi să fugă fără să plătească pentru plăcerea primită. A rezolvat această chestiune spinoasă cosându-şi cămaşa de noapte de cea a amantului!

Unul dintre clienţii ei era şeful poliţiei ruse, Nikolai Mezenţov, care făcut-o să se îndepărteze de companionii ei aristocratici din Paris şi a dus-o la Sankt-Petersburg în 1863. În curând, Blanche îi primea la dineuri pe cetăţenii de vază ai oraşului, în locuinţa somptuoasă a şefului poliţiei.

După mai bine de patru ani în Rusia, a făcut o greşeală gravă. Dorind să facă impresie la o gală, a găsit rochia perfectă pe care s-o poarte. Însă tocmai acea rochie fusese comandată de împărătească. Cu toate acestea, Blanche era dispusă să plătească oricât era nevoie pentru a o avea şi a reuşit. La gală, s-a aşezat undeva unde putea fi văzută de împărătească, care a fost atât de furioasă, încât a ordonat expulzarea ei din Rusia. S-a întors la Paris în 1868 cu o colecţie frumoasă de diamante, cadouri de la admiratorii ei din Rusia. Şi purta adesea multe dintre ele. A început să atragă din nou admiratori. Unul din cei mai utili era un bancher, Louis-Raphaël Bischoffsheim.

Blanche s-a hotărât să revină pe scenă, dar de data aceasta a avut înţelepciunea de a se pregăti, luând lecţii de actorie şi canto. A debutat la Palais-Royal şi a avut în general cronici pozitive. Prieteni bine plasaţi de la ziare văzuseră avanpremiera şi făcuseră în aşa fel ca publicul să fie apreciativ. Această apariţie a dus şi la alte roluri şi i-a dat posibilitatea de a închiria o casă mai impunătoare în care să-i primească pe numeroşii ei admiratori. Costumele ei de scenă sclipeau adesea de diamante. Un pasionat de teatru a descris-o ca fiind nu atât o actriţă, cât un magazin de bijuterii.

Carierele ei îngemănate de curtezană şi interpretă au mers în paralel. Cariera scenică îi oferea publicitatea care o făcea mai dezirabilă în calitate de curtezană, iar

viaţa de curtezană o prezenta unor susţinători puternici care puteau să-i promoveze cariera scenică. Unul dintre numeroşii ei amanţi era compozitorul şi libretistul Hervé, care i-a dat roluri în mai multe montări ale lui.

În 1870 a plecat în turneu, dar acesta a fost întrerupt de izbucnirea războiului franco-prusac. S-a întors la Paris la timp pentru a prinde asedierea oraşului, care a început pe 19 septembrie, când forţele germane l-au înconjurat. În loc să-l supună prin bombardamente, nemţii aşteptau pur şi simplu, încercând să-i facă pe locuitori să se predea din cauza foamei. În timpul asediului, Blanche şi-a deschis casa ca spital. Soldaţii au fost recunoscători pentru grija ei, dar publicului larg îi displăceau curtezanele precum Blanche, acuzându-le că distrăgeau politicienii, diplomaţii şi ofiţerii superiori într-un moment de urgenţă naţională. Asediul a continuat până în ianuarie 1871, când răbdarea prusacilor a ajuns la capăt şi aceştia au bombardat în sfârşit oraşul slăbit, determinând o capitulare rapidă şi terminarea războiului.

Blanche şi-a reluat cariera scenică, dar a făcut greşeala de a pune capăt relaţiei cu Bischoffsheim, bancherul ei personal. Acesta o protejase de creditori, care acum au atacat-o. Cauza acestei hotărâri neobişnuit de proaste pentru Blanche era un tenor pe nume Luce. Blanche se îndrăgostise de el şi i-a concediat pe ceilalţi bărbaţi din viaţa ei ca să petreacă mai mult timp cu noul amant. A fost, probabil, singura dată când a iubit un bărbat, dar s-a dovedit a fi începutul sfârşitului pentru ea. Din nefericire, avea să petreacă mai puţin de doi ani alături de Luce, care a murit de tuberculoză în 1873.

În timp ce ea jelea moartea lui Luce, multe dintre cele mai valoroase bunuri ale ei au fost confiscate de creditori, iar pe altele a trebuit să le vândă ca să-şi achite datoriile. A trebuit, de asemenea, să plece din locuinţa ei somptuoasă. A fugit în Egipt ca să scape de cei mai insistenţi creditori sau, potrivit unei alte relatări, a plecat din Franţa ca să scape de un scandal declanşat după falimentul unuia din amanţii ei.

A apărut pe scenă la Alexandria şi Cairo, unde a avut o relaţie cu *khediv*-ul, viceregele turc care guverna Egiptul. S-a întors la Paris în mai 1874, suferind de variolă, febră tifoidă sau tuberculoză, şi nu şi-a mai revenit niciodată. A murit la sfârşitul lui iunie, la doar 34 de ani, după ce şi-a pierdut toţi banii şi a fost abandonată de prieteni. Scriitorul Émile Zola a aflat despre Blanche în timp ce se documenta pentru cartea sa *Nana* în culisele Teatrului de Varietăţi din Paris. Ulterior, a folosit-o ca sursă de inspiraţie pentru personajul Nana.

Capitolul 2

Fusta din spatele tronului

Demimondenele din secolul XIX au reprezentat înflorirea finală a unei îndelungate tradiţii a curtezanelor şi amantelor regale din Franţa. Curtea regală franceză era renumită pentru intrigile sexuale, mai ales în timpul domniilor lui Ludovic al XIV-lea şi Ludovic al XV-lea, dar probabil că au existat amante la curtea Franţei de când există regi francezi. Prima amantă regală din Franţa recunoscută oficial a fost Agnès Sorel, în secolul XV.

Născută în 1422 în familia unui soldat şi a unei membre a micii nobilimi, Agnès Sorel a intrat în slujba Isabellei, Ducesa de Lorena, al cărei soţ, René I al Neapolelui, era cumnatul Regelui Carol al VII-lea al Franţei. Agnès a fost prezentată regelui francez în vârstă de 39 de ani când ea avea 20 de ani. În mod evident, l-a impresionat, deoarece a numit-o doamnă de companie a reginei Franţei, Marie d'Anjou, şi în mai puţin de doi ani era amanta lui. Agnès avea să-i nască mai târziu trei fiice. El a făcut din ea principala lui consilieră, într-un moment în care gândirea femeilor nu avea nici o greutate. Ea l-a încurajat să-i scoată din funcţii pe curtenii ineficienţi şi să-şi ia sfătuitori noi, care au reuşit să salveze economia în faliment. Cu timpul, Agnès a ajuns să se simtă invincibilă, în ciuda opoziţiei Bisericii şi chiar a rivalităţii propriei ei verişoare, Antoinette, pentru afecţiunea regelui.

Pe când era însărcinată cu al patrulea ei copil, în toiul iernii, a făcut o călătorie nesăbuită la Jumièges, în nordul Franţei, ca să fie alături de Carol, aflat în campanie. Acolo Agnès s-a îmbolnăvit brusc şi a murit pe 9 februarie 1450, la doar 28 de ani. Cauza oficială a morţii ei a fost prezentată drept „revărsare stomacală", dar existau zvonuri că anumiţi duşmani de la curte o otrăviseră. În Franţa medievală, ca de altfel în multe alte ţări în acea perioadă, moştenitorii şi curtenii adesea nu aveau răbdare ca natura să-şi urmeze cursul şi puteau fi ispitiţi să o ajute şi ei cu o gură de otravă. Morţile timpurii şi neaşteptate datorate unor cauze naturale erau obişnuite, dar de multe ori era suspectată sau invocată otrava. Însuşi fiul lui Carol, Ludovic, care avea să devină ulterior Regele Ludovic al XI-lea, îi era ostil tatălui său, aşa că a fost

suspectat că a otrăvit-o pe Agnès pentru a elimina puternica influenţă exercitată de aceasta asupra lui. Vreme îndelungată s-a considerat că moartea ei a fost provocată de dizenterie, dar analiza rămăşiţelor ei în 2005 a demonstrat că a fost într-adevăr otrăvită. Când fire de păr şi bucăţi de piele au fost testate cu o tehnică numită microfluorescenţă cu raze X, s-a descoperit o cantitate de mercur care i-ar fi putut fi fatală lui Agnès. Deşi testele au dovedit că otrăvirea cu mercur a fost cauza morţii ei, nu s-a putut stabili dacă otrăvirea a fost accidentală sau deliberată. Mercurul era un ingredient al multor leacuri băbeşti care în secolul XV erau luate pentru orice suferinţă imaginabilă, aşa că e posibil ca Agnès să se fi otrăvit singură.

La doar 50 de ani după moartea lui Agnès Sorel, un alt rege al Franţei, Francisc I, a chemat o femeie foarte frumoasă la curte. Aceasta nu era străină de familiile regale, dat fiind că fusese crescută la curtea engleză a Reginei Anne. Françoise era deja căsătorită atunci când regele a luat-o ca amantă, în jurul anului 1518. Născută la începutul sau mijlocul anilor 1490, în 1505 era logodită cu Jean de Laval, conte de Châteaubriant. Ea avea aproximativ 11 ani, iar Laval 19. La vârsta de 13 ani, Françoise a născut o fată, Anne, care nu avea să trăiască decât până la 13 ani. Françoise s-a căsătorit cu Laval în 1509. Au fost chemaţi la curte şapte ani mai târziu. Françoise era o femeie înaltă, brunetă şi cultivată. La fel de cultivat, regele a remarcat-o imediat. În mai puţin de doi ani, era amanta lui. Regele a cumpărat acordul familiei ei promovându-i pe bărbaţi în poziţii înalte din armată şi administraţie. Soţul ei a acceptat situaţia – nu prea avea de ales –, dar nu s-a simţit niciodată împăcat cu infidelitatea soţiei lui, chiar dacă „celălalt” era regele. Îşi descărca supărarea pe soţia lui, riscând furia regelui. Mama regelui, Louise de Savoia, nu a fost de acord cu legătura extraconjugală a fiului ei, deoarece nu-i plăcea familia Foix. Dar nemulţumirea ei avea puţină însemnătate pentru rege, aşa că Françoise a rămas amanta oficială a acestuia timp de aproape un deceniu.

Regele Francisc a fost luat prizonier în bătălia de la Pavia din 1525. Când a fost eliberat şi s-a întors la curtea franceză, a observat-o pe Anne de Pisseleu d’Heilly şi şi-a transferat afecţiunea asupra ei. Françoise şi Anne s-au întrecut pentru atenţia regelui, dar în cele din urmă Françoise a cedat şi a părăsit curtea, pentru a se întoarce la soţul ei. A murit în 1537; se zvonea că fusese ucisă de soţul ei.

Anne de Pisseleu d’Heilly a fost descrisă drept cea mai frumoasă dintre educate şi cea mai educată dintre frumoase. Relaţia ei cu regele nu a fost deloc un obstacol în calea căsătoriei, aşa că în 1533 s-a căsătorit cu Jean al IV-lea de Brosse. La cununie, regele a condus-o personal la altar. Ca şi înainte în cazul lui Françoise, rudele lui Anne au fost înnobilate şi îmbogăţite de rege, pentru a le cumpăra cooperarea. I-a fost

amantă până când el a murit de friguri în 1547.

Regii ulteriori au fost fericiţi să continue tradiţia de a-şi lua amante vreme de peste 200 de ani. Atunci când privilegiile, bogăţia ostentativă şi decadenţa curţii regale franceze au fost măturate de Revoluţia Franceză, cetăţenii care i-au înlocuit pe regi au fost la fel de predispuşi să-şi ia amante. Soţia lui Napoleon Bonaparte, Joséphine de Beauharnais, fusese amanta mai multor politicieni înainte să îl cunoască pe Napoleon. După ce s-a căsătorit cu acesta, amândoi aveau amant, respectiv amantă. În timp ce Napoleon era plecat cu trupele, ea a început o relaţie cu un locotenent de husari, Hippolyte Charles. Doi ani mai târziu, Napoleon a intrat şi el în acest joc, începând o relaţie cu Pauline Fourès, soţia unuia din ofiţerii lui de cavalerie. A avut apoi mai multe relaţii, inclusiv cea de lungă durată cu Maria Walewska, pe care o numea „micuţa mea soţie poloneză". De obicei, soţii femeilor care deveneau amantele regilor şi împăraţilor Franţei acceptau situaţia, dar soţul uneia dintre amantele lui Napoleon, Virginia Oldoini, contesă de Castiglione, a fost atât de furios că doamna lui îl trădase, după ce cheltuise o avere cu ea, încât a divorţat.

Sifilisul

În anii 1490, cam în perioada în care se năştea Françoise de Foix, o boală nouă şi înspăimântătoare apărea în Europa. Era ucigătoare şi se răspândea prin sex. Era blestemul curtezanelor, amantelor regale, clienţilor şi amanţilor lor. Simptomele ei erau foarte similare cu cele ale vărsatului de vânt. Pe tot corpul se formau ulceraţii. Era cunoscută drept „marele vărsat", pentru a o deosebi de vărsatul de vânt, dar astăzi o cunoaştem drept sifilis. Sifilisul este o infecţie provocată de o bacterie numită *treponema pallidum*. Nimeni nu ştie cu certitudine de unde a venit şi când. Este posibil să fie originară din cele două Americi şi să fi fost adusă în Europa de echipajul lui Cristofor Columb, în anii 1490. Sau poate existase deja în Europa, dar nu fusese cunoscută până în acea perioadă. Probe recente par să indice prima variantă.

Un studiu asupra cazurilor de sifilis publicat în *American Journal of Physical Anthropology* în 2011 nu a descoperit nici o probă solidă a existenţei sifilisului în Europa înainte de 1492, atunci când Columb a călătorit spre Americi. Au fost descoperite aproximativ 50 de schelete cu semne de sifilis care par să dateze dinaintea lui Columb, însă ele provin din zonele de coastă. Scheletele din zonele de coastă sunt dificil de datat cu precizie prin metoda radiocarbonului, deoarece oamenii din aceste zone consumau probabil multe alimente de origine marină. Acestea conţin carbon

foarte vechi din apa de mare care urcă la suprafaţă şi pot determina erori în datarea cu radiocarbon, ceea ce se numeşte „efectul de rezervor marin”. Atunci când datele acestor schelete au fost ajustate pentru a lua în calcul efectul de rezervor marin, ele au devenit toate ulterioare anului 1492.

Prima epidemie de sifilis din Europa a avut loc în 1495. Raportul din 2011 sugerează posibilitatea ca unul dintre marinarii lui Columb să fi contractat o boală bacteriană similară sifilisului, probabil ceva asemănător cu framboesia, o boală endemică în cele două Americi, dar care în urma unei mutaţii a luat o formă diferită, cu transmitere sexuală. Când aceasta a ajuns în Europa, întregul continent era bântuit de războaie care ofereau condiţii ideale de răspândire a bolii. Prima erupţie a avut loc în rândul trupelor franceze care atacau Neapolele, în 1495. Este posibil ca sute de prostituate care călătoreau alături de trupe să fi fost infectate cu sifilis de mercenarii spanioli aflaţi în solda regelui francez Carol al VIII-lea. Probabil că printre aceşti mercenari se numărau şi marinari care se întorseseră din Lumea Nouă cu Columb sau prostituate infectate de ei. Atunci când Carol a demobilizat această armată, soldaţii şi prostituatele care îi însoţeau s-au împrăştiat în întreaga Europa, şi sifilisul odată cu ei. Sifilisul s-a răspândit peste tot în Europa şi dincolo de hotarele ei, devenind una din primele boli globale. În 1500, la doar cinci ani după erupţia iniţială, sifilisul ajunsese deja în China. Sfântul Împărat Roman Maximilian I a declarat sifilisul o pedeapsă de la Dumnezeu.

Sifilisul s-a schimbat de-a lungul secolelor. În secolul XV, evolua mai rapid în organism şi era mai letal decât astăzi. Când a apărut în Europa, oamenii mureau la câteva luni după infectare. Astăzi, în lipsa tratamentului, poate dura peste 20 de ani ca el să-şi urmeze cursul până la capăt.

Încercând să-l vindece, medicii şi vracii din secolele XV şi XVI au încercat tot felul de remedii pe bază de plante sau de alt tip, dar nimic nu avea efect. Unul dintre cele mai răspândite remedii era mercurul, iar de aici a luat naştere zicala „O noapte în braţele lui Venus, o viaţă cu Mercur”. Dar mercurul este foarte toxic. Printre efectele lui asupra organismului se numără pierderea dinţilor, ulceraţii ale pielii, gurii şi gâtului, afecţiuni ale sistemului nervos şi în cele din urmă moartea.

Una dintre cele mai supărătoare consecinţe ale sifilisului era desfigurarea. Nasul suferindului cădea. Unele victime purtau nasuri false, pentru a masca vătămarea. În secolul XVI, un chirurg pe nume Gasparo Tagliacozzi a inventat o procedură de reconstruire a nasului folosind chiar carnea victimei. Doctorul lua o bucată de piele de pe braţ şi o grefa pe faţă. Dar bucata de piele nu putea fi tăiată de pe braţ, pentru a forma un alt nas, decât după ce apăreau vase de sânge în noua ei amplasare, adică pe

faţă. Pacienţii trebuiau să stea cu braţul legat în dreptul nasului săptămâni întregi până când acesta putea fi „eliberat”.

Un tratament pentru sifilis a fost găsit abia în 1910, când s-a descoperit că un compus al arsenicului cunoscut drept salvarsan are un anumit succes. Totuşi, salvarsanul nu era complet eficient, astfel că bolnavii de sifilis erau uneori infectaţi în mod deliberat cu malarie! Argumentul era că febra părea să vindece uneori sifilisul, iar malaria producea febră, astfel încât se considera că malaria ar fi un leac pentru sifilis. Odată ce sifilisul era rezolvat, malaria putea fi tratată cu chinină. În cele din urmă, antibioticele au oferit un tratament eficient în anii 1940. Dar sifilisul nu fusese înfrânt. De fapt, el revine acum. Bacteriile au obiceiul supărător de a crea noi tulpini rezistente la antibiotice, iar sifilisul nu face excepţie. Sifilisul rezistent la antibiotice e în creştere.

Contracepţia

Este posibil ca apariţia sifilisului să fi determinat inventarea prezervativului în Europa. Există dovezi că prezervativele ar fi fost folosite în lumea antică, dar ele nu au fost cunoscute în Europa până în secolul XVI. Anatomistul şi medicul italian Gabriele Falloppio, după care au fost numite trompele falopiene, a fost primul european care a descris un prezervativ. El a produs prezervative din pânză de in pe care o înmuia într-un amestec secret de „chimicale”. Apoi le-a testat pe 1.100 de bărbaţi şi nici unul dintre aceştia nu a contractat sifilis. În epoca lui Casanova (secolul XVIII) se foloseau deja prezervative pentru prevenirea sarcinii, dar şi a infectării.

Termenul *condom* apare în secolul XVII, dar nu există nici o certitudine în ceea ce priveşte originea lui. Potrivit unei poveşti, contele de Condom era medicul Regelui Carol al II-lea. Regele avea o mulţime de amante şi voia ceva care să-l protejeze de sifilis. Lordul Condom a sugerat folosirea unei teci din intestin de oaie impregnate cu ulei, iar invenţia a fost numită după el. Nu există însă nici o dovadă credibilă că doctorul Condom a existat vreodată. Prezervativele erau numite adesea după duşmanul unei naţiuni, deoarece se credea că folosirea lor e o ruşine. În Anglia erau numite „scrisori franţuzeşti”, în timp ce în Franţa erau cunoscute sub numele de *capotes anglaises* („mantale englezeşti”).

În general, prostituatele şi curtezanele încercau să evite graviditatea, deoarece aceasta le reducea potenţialul de a câştiga. Indiferent dacă clienţii lor foloseau sau nu prezervative, ele îşi luau adesea propriile măsuri de precauţie. O metodă obişnuită

implica utilizarea unui burete intern, înmuiat în suc de lămâie sau oţet. Prostituatele şi curtezanele rămâneau rar însărcinate, pentru că fertilitatea lor era afectată de starea proastă de sănătate, dieta insuficientă, infecţiile netratate şi larg răspândite şi efectele otrăvirii cu plumb. Plumbul era utilizat în mod curent la fabricarea conductelor de apă, a ustensilelor de gătit şi a vaselor de băut. De asemenea, era un element component al vopselei şi, surprinzător, pulberea de plumb era folosită pentru îndulcirea vinului. Printre efectele otrăvirii cu plumb se numără oligospermia, avortul, naşterea prematură, greutatea redusă la naştere şi problemele de creştere la copii.

Amantele şi concubinele regale nu erau foarte preocupate să evite graviditatea, deoarece aceasta putea fi o cale către bogăţie şi influenţă pentru tot restul vieţii. De obicei, regii şi împăraţii asigurau mijloace generoase de trai copiilor lor nelegitimi şi le cumpărau pe mamele acestora cu titluri nobiliare.

Regină în toate, mai puţin cu numele – Diane de Poitiers

La un turnir organizat pentru a celebra cea de-a doua căsătorie a Regelui Francisc I, în 1530, fiul lui de 12 ani, Prinţul Henric, a surprins pe toată lumea atunci când şi-a adresat salutul nu noii regine, ci mentorului său, Diane de Poitiers. Lancea lui purta panglica lui Diane, nu pe cea a reginei. Deşi aceasta avea cu 20 de ani mai mult decât tânărul prinţ, în curând avea să fie amanta lui.

Diane de Poitiers s-a născut cu puţin înainte de miezul nopţii de Anul Nou, în 1499, într-o familie aristocratică. Unul din strămoşii ei era Regele Ludovic al IX-lea. A fost numită Diane după zeiţa vânătorii, deoarece tatăl ei era un vânător împătimit. Când ea avea şase ani, mama ei a murit. Anne de Beaujeu, cea mai puternică femeie din Franţa, a acceptat să se ocupe de educaţia ei. Anne era înrudită cu doi regi francezi. Era fiica cea mai mare a lui Ludovic al XI-lea şi sora lui Carol al VIII-lea. A fost regenta lui Carol, domnind în numele lui până când acesta a ajuns suficient de mare ca să domnească de unul singur. Era un privilegiu rar ca Diane să fie crescută într-o casă atât de nobilă. A devenit una din domnişoarele de onoare ale lui Anne şi a învăţat manierele şi tradiţiile curţii regale. Era pregătită pentru o căsătorie avantajoasă.

O căsătorie aranjată

Când Diane avea 15 ani, i s-a spus cine urma să fie soţul ei. Bărbatul ales pentru ea era Louis de Brézé. Mama lui era Charlotte de France, fiica nelegitimă a Regelui Carol al VII-lea şi a amantei acestuia, Agnès Sorel. Charlotte fusese ucisă de soţul ei, Jacques de Brézé, când o găsise în pat cu amantul ei. Şi l-a ucis şi pe amant! Fusese un atac furibund, cei doi fiind măcelăriţi cu peste o sută de lovituri de sabie. Din nefericire pentru Jacques, Charlotte era sora vitregă a Regelui Ludovic al XI-lea, pe care uciderea ei l-a înfuriat atât de tare, încât l-a condamnat pe Jacques la moarte. Jacques a reuşit să-şi salveze viaţa cedând regelui toate posesiunile sale. Atunci când următorul rege, Carol al VIII-lea, a ajuns pe tron, a anulat verdictul şi i-a redat lui Jacques titlurile şi proprietăţile.

Louis de Brézé era bogat şi puternic, dar se spune că era urât şi, la 56 de ani, era suficient de bătrân pentru a fi bunicul adolescentei Diane. Cu toate acestea, ea şi-a acceptat soarta şi s-a căsătorit cu el pe 29 martie 1515; regele şi regina au fost de faţă. La puţin timp după căsătorie, Diane a fost numită doamnă de companie a reginei. Când nu era nevoie de ea la curte, îşi petrecea timpul la reşedinţa familiei, Château d'Anet, în Normandia. Regele şi curtea veneau adesea la Anet ca să vâneze în pădurile din apropiere. Diane a devenit o călăreaţă desăvârşită şi participa adesea la vânătoare.

La vârsta de 17 ani a dat naştere primului ei copil, o fetiţă pe care au botezat-o Françoise, în cinstea regelui. Trei ani mai târziu a născut încă o fetiţă, Louise. În 1524, tatăl ei, Jean de Poitiers, a fost găsit vinovat de trădare şi condamnat la moarte pentru că fusese implicat într-un complot care avea ca scop detronarea regelui. În ziua stabilită, a fost adus la locul execuţiei. A îngenuncheat lângă butucul călăului şi a aşteptat căderea securii, dar nu s-a întâmplat nimic. A stat acolo îngenuncheat timp de o jumătate o de oră, aşteptându-se să moară în orice clipă, dar în cele din urmă regele i-a anulat sentinţa. Mulţimea de privitori care venise să-l vadă cum moare a simţit probabil că fusese privată de distracţia acelei zile. Condamnarea lui la moarte a fost comutată în închisoare pe viaţă.

Iubirea unui prinţ

Când soţul lui Diane a murit, în 1531, ea făcuse deja o impresie puternică asupra tânărului prinţ Henric. Tatăl lui, regele, capturat la bătălia de la Pavia, fusese dus în Spania, dar fusese eliberat cu condiţia ca Prinţul Henric, în vârstă de şase ani, şi fratele lui mai mare să meargă în Spania în locul lui, pentru a-l încuraja pe rege să respecte

tratatul de pace care fusese negociat. În mod uimitor, înţelegerea a fost acceptată. Diane a fost cea care l-a sărutat şi îmbrăţişat pe micul băiat la plecare. Acesta a petrecut trei ani de captivitate într-o ţară străină, printre necunoscuţi, lipsit de afecţiune, înainte să se poată întoarce în Franţa. În 1533 s-a căsătorit cu Caterina de' Medici. Desigur, era o căsătorie aranjată. Mâna Caterinei îi fusese oferită de vărul ei, papa Clement al VII-lea, care dorea să facă o alianţă cu Franţa.

Iniţial, regele, şi nu Prinţul Henric, părea că începe să o îndrăgească pe Diane. Regele mergea adesea la vânătoare cu ea, ceea ce stârnea nemulţumirea amantei lui, Anne, ducesă d'Étampes. Întâmplător (poate), la curte au început să circule zvonuri despre frumuseţea lui Diane, care nu pălea în timp. Se spunea că aceasta s-ar datora vrăjitoriei. Diane, necăsătorită, era acum în mare pericol, deoarece, dacă o acuzaţie de vrăjitorie putea fi dovedită, era posibil să fie arsă pe rug. Spre surprinderea tuturor, timidul şi tăcutul prinţ Henric a fost cel care a apărat-o.

Prinţul de 14 ani s-a apropiat tot mai mult de Diane, care avea 33 de ani, până când au devenit amanţi. Relaţia lor nu a produs nici o îngrijorare la curte, deoarece Henric nu era destinat să fie rege. Fratele lui mai mare, Delfinul, avea să moştenească tronul. Apoi, în 1536, în timp ce regele şi fiii lui se pregăteau de război împotriva Sfântului Împărat Roman, Delfinul s-a îmbolnăvit şi a murit. Acum Henric era cel care urma să devină rege şi avea nevoie de un moştenitor. Cu toate acestea, an după an, soţia lui, Caterina, nu reuşea să-şi îndeplinească datoria de a-i dărui un fiu. Abia peste zece ani ea avea să dea naştere unui băiat. Apoi a făcut alţi nouă copii, unul după altul. Însă Diane era cea căreia îi era devotat Henric. Caterina ştia asta şi o dispreţuia pe Diane. Şi-a adunat ura şi resentimentele şi a aşteptat o ocazie ca să se ocupe de ea.

Tânărul prinţ a devenit Regele Henric al II-lea al Franţei pe 31 martie 1547, atunci când tatăl lui, Francisc I, a murit. Diane a continuat să exercite o mare influenţă asupra lui, deoarece el avea încredere doar în ea. Diane, şi nu regina, îl însoţea în vizitele regale în oraşele şi comunele din Franţa. Demnitarii locali sărutau mâna lui Diane, nu pe a reginei. Diane era regină neîncoronată. Henric îi permitea chiar să-i scrie o parte din corespondenţa oficială şi să semneze în numele lui.

Când se căsătorise cu Henric, Caterina se aşteptase ca el să-i ofere măreţul Château de Chenonceau, de pe Valea Loarei, ca dar de încoronare. În schimb, el i l-a oferit lui Diane. În 1548, Henric a pus să se bată o monedă de aur cu chipul lui Diane. A fost prima oară când un rege francez şi-a onorat amanta în acest fel. Dar, cu tot devotamentul său faţă de ea, a avut trei copii nelegitimi cu trei femei diferite – Filippa Duci, Lady Janet Stewart şi Nicole de Savigny.

O moarte prezisă

Moartea a început să-l pândească pe Henric la căsătoria fiicei lui, Élisabeth de Valois, cu Regele Filip al II-lea al Spaniei în 1559. Festivităţile de nuntă cuprindeau şi întreceri de turnir. Henric, un călăreţ excelent, intenţiona să participe. Superstiţioasa Diane l-a implorat să nu concureze, deoarece un astrolog îi prezisese moartea. Celebrul clarvăzător Nostradamus fusese consultat şi confirmase prezicerea. Însă Henric a refuzat să se retragă.

După ce a câştigat mai multe runde, Henric s-a confruntat cu contele de Montgomery, Gabriel de Lorges. Călare, în armură completă, cei doi bărbaţi s-au repezit unul spre celălalt, în galop. Şi-au coborât lăncile până când fiecare a ajuns să ţintească drept spre celălalt călăreţ. Ambele lănci şi-au atins ţinta şi ambele s-au rupt la impact, căci aşa erau concepute. Regele s-a lăsat pe gâtul calului şi a trebuit să fie ajutat să coboare din şa. Când i-a fost deschisă viziera coifului, avea faţa plină de sânge. Viziera nu fusese închisă bine. Cineva observase asta şi Henric fusese avertizat, dar nu ţinuse cont. Aşchii de lemn din lancea ruptă trecuseră prin fanta vizierei şi îi străpunseseră ochiul drept şi gâtul. A fost operat imediat.

Regina a sesizat ocazia de a-l izola de Diane. În următoarele câteva zile, Diane a implorat să fie lăsată să-l vadă, iar Henric cerea ca ea să vină, dar regina a refuzat s-o lase să meargă la el. Henric a făcut febră şi a murit pe 10 iulie 1559, la 12 zile de la accident. Imediat ce el a murit, regina s-a răzbunat pe femeia care îi furase soţul. I-a cerut lui Diane să-i înapoieze bijuteriile primite de la rege. Iar când Henric a fost îngropat, lui Diane nu i s-a permis să participe la înmormântare. Reşedinţa pe care i-o dăduse regele, Château de Chenonceau, i-a fost luată şi ea. Şi, în cele din urmă, Diane a fost alungată de la curte.

Aur potabil şi mortal

Diane de Poitiers a murit pe 22 aprilie 1566. A fost îngropată în capela de la Château d'Anet, dar nu a fost lăsată să se odihnească în pace. Mormântul ei a fost profanat în timpul Revoluţiei Franceze, iar rămăşiţele ei au fost aruncate într-o groapă comună din afara incintei castelului. Groapa a fost cercetată în 2009 şi rămăşiţele lui Diane au fost identificate. Când au fost analizate mostrele, în părul ei a fost descoperită o cantitate foarte mare de aur. Se ştia că Diane bea un tonic numit „aur potabil", despre care se credea că ar menţine tinereţea. Departe de a o menţine tânără, este posibil ca acesta s-o fi ucis.

Lui Henric al II-lea i-a succedat ca rege al Franţei fiul său, Francisc al II-lea, dar acesta a domnit doar 17 luni; a murit la vârsta de 16 ani. Următorul rege, Carol al IX-lea, a urcat pe tron la doar 10 ani şi nu a trăit nici el mult mai mult decât François – a murit la 23 de ani. Singura lui amantă a fost Marie Touchet. Aveau aproape aceeaşi vârstă. Marie era născută în 1549, iar el în 1550. Ea nu era aristocrată, dar asta nu a părut să-l descurajeze pe rege. În 1573, când el era pe tron de 13 ani, ea i-a născut un fiu, singurul lui fiu, Charles de Valois. În anul următor, când regele a murit, fiul lui nelegitim a fost crescut de succesorul său, Henric al III-lea, care i-a acordat lui Marie o pensie. Ea a mai avut un copil, o fată, Catherine Henriette de Balzac, care mai târziu avea să devină amanta lui Henric al IV-lea. Marie Touchet a murit la aproape 90 de ani, în 1638.

Căutarea plăcerii – Ninon de l'Enclos

În ultimii ani de viaţă ai lui Marie Touchet, o nouă curtezană, Ninon de l'Enclos, devenea subiectul de conversaţie al saloanelor pariziene. Numele ei era Anne, dar fusese poreclită Ninon de tatăl ei, Henri, ofiţer de cavalerie. A devenit o celebră curtezană, patroană a artelor şi gânditoare independentă a Parisului.

Ninon s-a născut în jurul anului 1620 în districtul Marais din Paris. Părinţii ei erau foarte diferiţi unul de celălalt şi, ca urmare, căsătoria lor a fost una nefericită. Mama ei, Marie-Barbé de La Marche, era o catolică evlavioasă, în timp ce tatăl ei era un libertin care îmbrăţişa viziunea epicureană asupra vieţii. Epicurismul, numit după filosoful grec Epicur, susţinea că plăcerea este cel mai mare bine. Ninon prefera convingerile tatălui ei. La vârsta de 12 ani i-a spus acestuia că de atunci încolo ea avea să fie băiat. El i-a făcut pe plac şi a pus să i se facă haine băieţeşti. De asemenea, i-a dat o educaţie potrivită unui băiat. La puţin timp după aceea, Ninon a decis că religia era o invenţie a omului. Cu toate eforturile mamei sale, traseul lui Ninon în viaţă era deja stabilit.

În adolescenţa ei, în anii 1630, tatăl ei a fost trimis în exil din cauză că participase la un duel legat de soţia unui alt bărbat. Ninon a fost trimisă la mănăstire, deoarece familia ei nu-i putea da zestrea care i-ar fi asigurat o căsătorie bună. Dar, după un an Ninon a hotărât să preia controlul asupra propriei vieţi şi să trăiască aşa cum înţelegea ea. A luat decizia să părăsească mănăstirea şi să plece la Paris, unde intenţiona să ducă

o viaţă independentă de curtezană. Din fericire, primise o educaţie bună, vorbea mai multe limbi străine şi era citită – însuşiri folositoare pentru o curtezană. A devenit un personaj popular în circuitul social parizian, unde era celebră pentru măiestria ei la lăută şi clavicord. Figuri de frunte ale literaturii, printre care Cyrano de Bergerac şi Molière, frecventau saloanele ei. Bărbaţi bogaţi, inclusiv vărul regelui, o curtau pe Ninon cea atrăgătoare, educată, talentată şi necăsătorită. Primul ei amant a fost Gaspard de Coligny.

După moartea mamei ei, urmată la puţin timp de moartea tatălui, Ninon a trăit ca o curtezană fără să se ascundă. Şi-a investit înţelept mica moştenire, ceea ce i-a adus un venit pe viaţă şi independenţa implicită. Cardinalul Richelieu a fost unul din primii care au curtat-o. El a oferit 50.000 de coroane pentru o noapte în compania ei. Ninon a luat banii, dar a trimis în locul ei o altă curtezană, Marion Delorme. Printre clienţii ei se numărau oameni de stat, aristocraţi şi clerici, dar, fiind hotărâtă să deţină controlul asupra propriei vieţi, nu a devenit niciodată o amantă *regală*. S-a asociat cu o serie de francezi proeminenţi, inclusiv cu ducele d'Enghien (cunoscut ulterior drept Le Grand Condé), marchizul de Villarceaux, marchizul de Sévigné (şi fiul lui, Charles), ducele de La Rochefoucauld, abatele François de Châteauneuf şi canonicul Nicolas Gédoyn, care era cu peste 50 de ani mai tânăr decât Ninon! Era o autoritate atât de importantă în profesia pe care şi-o alesese, încât bărbaţii şi femeile îi cereau sfatul în materie de iubire şi sex.

Un comportament necuviincios

Stilul de viaţă al lui Ninon, care avea mai mulţi amanţi, a atras o atenţie nedorită din partea autorităţilor, ceea ce a dus la închiderea ei în mănăstirea Madelonnettes din Paris în 1656, la ordinul Reginei Ana de Austria, regenta Franţei. Acolo erau închise femeile acuzate de comportament nepotrivit. Fosta regină în exil Cristina a Suediei a vizitat-o pe Ninon şi a fost atât de impresionată de ea, încât a făcut apel la prim-ministrul Franţei, cardinalul Mazarin, să o elibereze.

Ninon dorea ca vederile ei să fie mai larg cunoscute. Se crede că o broşură intitulată *La Coquette Vengée* (*Cocheta răzbunată*), publicată în 1659, a fost scrisă de ea sau influenţată de ideile ei. În această broşură, autorul discută despre posibilitatea de a duce o viaţă virtuoasă fără a avea nevoie de religie. Câţiva ani mai târziu, puţin înainte de 1670, Ninon a abandonat viaţa de curtezană şi s-a concentrat asupra promovării artelor. Una dintre prietenele ei apropiate din această perioadă era

Françoise d'Aubigné, care avea să devină mai târziu doamna de Maintenon, amanta şi apoi a doua soţie a lui Ludovic al XIV-lea.

Ninon era renumită pentru inteligenţa şi frumuseţea ei chiar şi la bătrâneţe. Se spune că la 65 de ani era la fel de frumoasă ca la douăzeci şi ceva de ani. Bărbaţi tineri continuau să o curteze. Însă unul din admiratorii ei necondiţionaţi avea să moară în circumstanţe tragice. Din numeroasele ei legături Ninon avusese doi fii. Unul, cavalerul de La Boissière, a servit cu onoare în marină. Celălalt, cavalerul de Villiers, fără să ştie că Ninon era mama lui, s-a îndrăgostit nebuneşte de ea. Ea a încercat să-i respingă avansurile, dar el nu se lăsa descurajat. În cele din urmă, ea a trebuit să-i spună că era mama lui. Tânărul a fost atât de îngrozit, încât a ieşit în fugă afară şi s-a sinucis aruncându-se în propria sabie.

Ninon a continuat să fie curtată de bărbaţi şi după 80 de ani. Când a murit, în 1705, a lăsat prin testament o parte din bani unui băiat pe nume François-Marie Arouet, ca să-şi cumpere cărţi. Acesta era fiul avocatului ei şi este mai cunoscut sub numele de Voltaire. Este oare posibil ca un dar din partea unei curtezane notorii să fi inspirat iubirea lui de o viaţă pentru cărţi şi scris?

La curtea Regelui Soare

Ludovic al XIV-lea, supranumit Regele Soare deoarece îşi luase ca simbol Soarele, a fost, din punct de vedere sexual, unul din cei mai lipsiţi de moderaţie monarhi ai Franţei. Avea un apetit enorm pentru femei. A avut suficient timp ca să strângă o adevărată armată de amante, deoarece a domnit peste 72 de ani – cea mai lungă domnie a unui monarh al unei ţări europene mari. A ajuns pe tron la vârsta de doar patru ani, astfel că mama lui, Ana de Austria, a domnit în numele lui ca regină regentă, cu ajutorul prim-ministrului lui Ludovic al XIII-lea, cardinalul Mazarin, până când el a ajuns la majorat. Prima dintre multele lui amante, Catherine Bellier, a fost pusă de mama lui să îl dezvirgineze în 1652, când el avea 14 ani. Sarcina a fost îndeplinită cu succes, dovedind că „echipamentul" regal era în perfectă stare de funcţionare, iar Bellier a fost recompensată cu o moşie şi o pensie.

Ludovic a gustat pentru prima oară pasiunea sentimentală cu o tânără frumuseţe italiană pe nume Marie Mancini. Aceasta era una din cele şapte nepoate ale cardinalului Mazarin, care le adusese la Paris ca să le aranjeze căsătorii avantajoase.

Serviciile lui nu erau cu totul altruiste, deoarece căsătoriile lor îi întăreau poziţia şi îi aduceau conexiuni bune în rândul nobilimii. Fetele, a căror piele italiană întunecată contrasta cu cea a franţuzoaicelor palide la modă, erau cunoscute sub numele de Mazarinete.

Aristocratele franţuzoaice şi englezoaice se străduiau din greu să aibă tenul palid, riscându-şi involuntar sănătatea în felul acesta. Mare parte din fardurile folosite de ele erau toxice. Paloarea era foarte preţuită, deoarece demonstra că posesorul ei nu trebuia să lucreze în aer liber, precum cei mai mulţi oameni din acea epocă, şi putea să-şi petreacă timpul în casă. Ea era un semn al bogăţiei şi al statutului. Mai ales femeile ţineau foarte mult să arate că nu trebuiau să lucreze ca să se întreţină. Ele îşi albeau faţa într-un mod nenatural, folosind un machiaj care conţinea alb de plumb. Acesta ascundea şi petele de pe piele provocate de boli sau infecţii. Peste fondul de ten din alb de plumb, buzele primeau o roşeaţă făcută din cinabru (sulfură de mercur). Mercurul şi plumbul sunt foarte toxice. Ochii căpătau o strălucire suplimentară cu ajutorul câtorva picături de beladonă (cunoscută şi ca mătrăgună, la rândul ei otrăvitoare) care le dilatau pupilele. Chiar şi un nivel de plumb relativ redus în organism provoacă probleme neurologice, ducând la diminuarea puterii de concentrare, dificultăţi de învăţare şi coeficient de inteligenţă mai mic. Plumbul este deosebit de periculos pentru copii, care se pot opri din creştere şi, în cazuri extreme, pot suferi leziuni cerebrale. Mercurul are şi el efecte nocive asupra creierului şi a sistemului nervos. Beladona provoacă înceţoşarea vederii şi sensibilitate la lumina strălucitoare.

Magnificele Mazarinete

Ca femei din clasa superioară cu ten mediteranean întunecat, Mazarinetele erau o curiozitate exotică la curtea franceză. Ludovic a zărit-o pe prima dintre ele, Marie Mancini, în 1656, în timp ce o vizita pe mama lui aflată pe moarte. A apreciat onestitatea lui Marie şi a descoperit că putea să vorbească liber cu ea. Relaţia lor era una romantică, dar nu a fost consumată. Apropierea lor îi îngrijora pe curteni, care considerau că Marie nu era o mireasă potrivită pentru un rege al Franţei. Regina mamă l-a convins pe cardinalul Mazarin de importanţa unei căsătorii dinastice, iar el a fost de acord să despartă acel cuplu. Marie a fost dusă la La Rochelle, în timp ce cardinalul se concentra asupra negocierilor cu Spania referitoare la o potenţială căsătorie între Ludovic şi infanta spaniolă Maria Tereza. Aceasta era o pereche mult

mai potrivită, deoarece căsătoria lor ar fi calmat relaţiile turbulente dintre cele două ţări, prin unirea caselor lor regale.

Fără ştirea cardinalului, Ludovic şi Marie au păstrat legătura, trimiţându-şi în secret scrisori. Atunci când a aflat, cardinalul a exercitat presiuni asupra amândurora să pună Franţa pe primul loc şi să accepte inevitabilul, ceea ce în cele din urmă au făcut. Ca să se asigure că relaţia luase sfârşit, cardinalul a aranjat chiar ca altă nepoată a lui, Olympia, să-l distreze pe rege şi să-i abată gândurile de la Marie. După negocieri prelungite, Ludovic s-a căsătorit în cele din urmă cu Maria Tereza pe 9 iunie 1660. În anul următor, Marie Mancini a fost dată de soţie unui prinţ italian, Lorenzo Onofrio Colonna, pentru a o îndepărta. Prinţul s-a arătat foarte surprins când a descoperit că mireasa lui era virgină. A spus că nu se aştepta să găsească o astfel de inocenţă printre iubirile regilor.

Cucerirea inimii regelui

La doar doi ani de la căsătoria sa, Ludovic a început o relaţie cu soţia fratelui său, Henrietta, ducesă de Orléans. Mama lui, Ana de Austria, nu era de acord cu această legătură, aşa că cei doi amanţi au născocit un plan prin care Ludovic să pară că s-a îndrăgostit de altcineva. Simularea unei aventuri cu una dintre doamnele de companie necăsătorite ale Henriettei i-ar fi dat lui Louis posibilitatea de a o vizita pe aceasta fără să trezească bănuieli. Din nefericire, şiretlicul nu a mers întru totul conform planului, deoarece regele s-a îndrăgostit de doamna de companie Louise de La Vallière, drăguţă, blondă şi cu ochi albaştri. Aceasta a încercat să pună capăt relaţiei lor după ce a auzit nişte predici rostite de predicatorul curţii, Jacques-Bénigne Bossuet, care condamnau comportamentul imoral al regelui. Chinuită de ruşine şi vinovăţie, Louise a fugit la o mănăstire, cu regele pe urmele ei. Regele trebuie să fi fost foarte convingător, deoarece ea nu numai că a revenit la curte, dar a şi avut apoi patru copii cu el. Primii doi au murit de mici, iar ceilalţi doi în adolescenţă. Când Louise a născut al patrulea copil al lor, regele o găsise deja pe următoarea lui cucerire, Françoise-Athénaïs de Rochechouart de Mortemart.

Françoise-Athénaïs, care devenise marchiză de Montespan prin căsătorie, s-a asigurat că e văzută la curte, deoarece îşi asumase misiunea de a ocupa poziţia de amantă regală oficială. Era uimitor de frumoasă şi era şi informată asupra evenimentelor politice curente, ceea ce o făcea o excelentă candidată la poziţia de amantă regală. Mai mulţi aristocraţi o curtau, însă fără succes, deoarece ea pusese

ochii pe trofeul cel mare. Şansa de a obţine poziţia de vârf a venit atunci când regina şi Louise de La Vallière erau amândouă însărcinate cu regele. Acestea aveau nevoie ca cineva să-l întreţină pe rege la reuniunile sociale private. Cu toate suspiciunile lor faţă de marchiza de Montespan, au rugat-o să-l întreţină pe rege, iar ea a acceptat. Credeau că se vor putea dispensa de serviciile ei câteva luni mai târziu, când aveau să-şi poată relua datoria lor obişnuită, dar o subestimaseră. Ea a făcut o asemenea impresie asupra regelui, încât i-a luat locul lui Louise ca amantă regală. Regele şi marchiza au avut apoi şapte copii nelegitimi împreună.

O aventură otrăvitoare

Domnia doamnei de Montespan ca favorită a regelui a luat sfârşit în jurul anului 1680, cu un scandal numit *l'affaire des poisons* (afacerea otrăvurilor). După o serie de cazuri de otrăvire, mai mulţi ghicitori, alchimişti şi aristocraţi au fost arestaţi şi acuzaţi de vrăjitorie şi otrăvire. Regele s-a speriat atât de tare, mai ales că erau implicaţi şi unii din curtenii lui, încât a înfiinţat o comisie, La Chambre d'Ardente, care să-i ancheteze pe cei acuzaţi. Orice persoană de vază al cărei soţ ori a cărei soţie murise sau doar se îmbolnăvise a început să fie suspectată. Existau poveşti despre aristocraţi îngroziţi care înşfăcau câţiva pumni de bijuterii şi bani, apoi se grăbeau să fugă peste graniţă. Sute de oameni au fost arestaţi. Mulţi dintre ei au fost torturaţi ca să numească şi pe alţii. În cele din urmă, 65 de oameni au fost închişi pe viaţă şi 36 au fost executaţi.

În 1679, una dintre persoanele arestate a fost Catherine Deshayes Monvoisin, cunoscută şi ca La Voisin, care a acuzat, sub tortură, zeci de oameni. În mai multe interogatorii a numit-o pe doamna de Montespan. Aceasta a fost acuzată că ar fi cumpărat afrodiziace de la La Voisin şi că ar fi luat parte la liturghii negre ca să se asigure că regele va continua să fie atras de ea. Când acestea nu au avut rezultatul dorit, a fost acuzată că ar fi cumpărat o otravă cu care să se răzbune pe rege. Doamna de Montespan nu a fost supusă nici unui proces, dar La Voisin, care nu avea prieteni în poziţii sus-puse în stare s-o apere, a fost arsă pe rug ca vrăjitoare pe 22 februarie 1680.

Deşi împotriva doamnei de Montespan nu a fost adusă nici o acuzaţie, *l'affaire des poisons* a provocat între ea şi rege o ruptură care nu s-a reparat niciodată. Au rămas în termeni buni, dar vremea ei de amantă regală luase sfârşit. Fără să vrea, dăduse deja o mână de ajutor următoarei iubite a regelui. Doamna de Montespan a cunoscut-o pe Françoise d'Aubigné şi a plăcut-o atât de mult, încât l-a convins pe rege să-i dea o

pensie. Soţul lui Françoise murise, iar ea se pregătea să se mute în Portugalia ca să preia postul de doamnă de companie a reginei. Pensia îi dădea posibilitatea să rămână la Paris.

Soţia Regelui Soare? – doamna de Maintenon

Viaţa lui Françoise d'Aubigné a fost neobişnuită, chiar şi după standardele secolului XVII. Această fată din provincie care fusese cât pe ce să fie aruncată peste bord în mijlocul Atlanticului a devenit regina neîncoronată a Franţei.

În 1627, Constant d'Aubigné executa o condamnare la închisoare în Bordeaux. În mod evident, era un mare seducător, deoarece a reuşit cumva să o lase însărcinată pe fiica de 16 ani a directorului închisorii, Jeanne de Cardilhac. S-au căsătorit rapid, pentru a salva aparenţele, dar Jeanne a fost totuşi dezmoştenită de familia ei. Atunci când a fost eliberat din închisoare, Constant a dus-o în Niort, unde s-a născut copilul. Băieţelul a fost botezat Constant, după tatăl lui. În curând, Constant senior a dat iar de bucluc şi a intrat din nou la închisoare. Jeanne a născut al doilea lor copil, un băiat pe nume Charles, şi, în timp ce Constant era încă o dată la închisoare, a născut un al treilea copil, Françoise, pe 27 noiembrie 1635. Constant senior era protestant, descendent al unor hughenoţi, dar Jeanne era catolică. Fiica lor Françoise a fost botezată catolică, dar tatăl ei a insistat să fie crescută ca protestantă.

Cum tatăl său era la închisoare şi nu putea să-şi întreţină familia, Françoise a fost luată de mătuşa ei Louise, sora lui Constant. Între timp, mama ei se dusese cu cei doi băieţi la Paris. Nu a reuşit să-şi găsească de lucru suficient ca să se întreţină, dar a refuzat să urmeze calea obişnuită pe care păşeau multe femei din provincie care veneau în capitală. Nu a recurs la prostituţie şi, drept rezultat, a fost declarată falită.

La mustaţă

Atunci când a fost eliberat din închisoare, Constant a dezvăluit un plan spectaculos de îmbunătăţire a perspectivelor familiei lui. Intenţiona să părăsească Franţa în favoarea Caraibelor şi să facă avere. A strâns cumva banii necesari pentru a achita costul călătoriei şi a pornit pe mare cu familia în septembrie 1644. Călătoria a fost cruntă. Cei mai mulţi pasageri s-au îmbolnăvit, inclusiv Françoise, care a fost doborâtă de friguri

şi a cărei stare s-a agravat atât de mult, încât părinţii ei au crezut că murise. Dar tocmai când echipajul se pregătea să-i arunce trupul în mare, mama ei a observat o mişcare uşoară, o licărire de viaţă. De fapt, nu era moartă. Cu câteva clipe înainte de a fi aruncată în ocean, a fost trasă înapoi pe vas şi readusă la viaţă. Împotriva tuturor aşteptărilor, şi-a revenit.

La două luni după ce plecaseră din Franţa, Constant şi familia lui au ajuns în Martinica. De acolo s-au dus pe o insulă minusculă numită Marie-Galante, unde Constant plănuia să facă o plantaţie. Şi-a lăsat familia acolo şi s-a întors în Franţa, unde a reuşit să obţină poziţia de guvernator al insulei Marie-Galante şi al oricărei alte insule pe care o putea acapara pentru Franţa. După o scurtă întâlnire cu familia în Caraibe, a plecat iar spre Franţa, dar de data asta nu s-a mai întors. A dispărut. Jeanne nu a avut încotro şi şi-a dus familia înapoi în Franţa. Atunci când şi-a căutat soţul, a descoperit că acesta murise în urmă cu o lună. Se părea că încercase să scape prin fugă de problemele financiare şi adoptase un nume fals când boala îl copleşise.

Doamna de Neuillant, mama naşei lui Françoise, a venit în ajutorul familiei. Ea a aranjat ca Françoise să fie educată într-o mănăstire. Rebelei adolescente nu i-a plăcut această experienţă. I se părea că nu e mult diferită de închisoare. În cele din urmă însă au ajuns să-i placă mănăstirea şi maicile care aveau grijă de ea, mai ales când a primit sarcina să le educe pe fetele mai mici. A fost distrusă când a aflat că trebuia să plece deoarece taxele ei nu mai fuseseră plătite. S-a întors să locuiască cu doamna de Neuillant şi să-şi câştige existenţa lucrând pe domeniul familiei.

Când Françoise avea 16 ani, doamna de Neuillant a dus-o la Paris, cu intenţia de a o căsători şi de a scăpa astfel de ea. Acolo, Françoise l-a cunoscut pe scriitorul Paul Scarron. Au început să-şi scrie. Lui îi plăcea de ea şi voia să o ajute pe fata atrăgătoare, dar fără nici un ban, aşa că s-a oferit să plătească pentru intrarea ei la mănăstire sau să se căsătorească cu ea. Dată fiind experienţa ei trecută, viaţa de mănăstire nu o atrăgea pe Françoise, aşa că s-a căsătorit cu Scarron, deşi acesta era cu 25 de ani mai în vârstă decât ea şi infirm din cauza artritei reumatice. În felul acesta, ea a dobândit un protector şi independenţă faţă de doamna de Neuillant, iar el a dobândit o infirmieră şi o companioană. Françoise s-a trezit acum printre prietenii lui Scarron, între care se numărau marii scriitori şi artişti ai epocii, ca şi aristocraţii şi aristocratele care căutau compania lor. În următorii câţiva ani, Scarron a devenit tot mai invalid şi obez, iar în cele din urmă a murit pe 6 octombrie 1660.

Scarron a murit îndatorat şi nu a lăsat nici un testament, aşa că Françoise a rămas aproape numai cu hainele de pe ea. A trebuit să se bazeze pe mila prietenilor ca să aibă un acoperiş deasupra capului. Regina mamă a fost convinsă să-i plătească o

pensie, datorită căreia Françoise a fost independentă din punct de vedere financiar pentru prima oară în viaţă.

O guvernantă ideală

Fără ca Françoise să ştie, evenimentele de la curtea lui Ludovic al XIV-lea erau pe punctul de a da o nouă direcţie vieţii ei. Favorita regelui, doamna de Montespan, era însărcinată pentru a treia oară şi se confrunta cu perspectiva neatrăgătoare de a avea de-a face cu o serie continuă de bastarzi regali, aşa că îi trebuia urgent o guvernantă care să se ocupe de ei. Şi-a amintit de văduva Scarron, o femeie independentă, rafinată, discretă, care nu aparţinea nobilimii şi curţii – pe scurt, persoana ideală împreună cu care să ascunzi indiscreţiile regelui. I-a oferit lui Françoise această slujbă, alături de un venit generos şi de propriul ei personal. Atunci când progeniturile şi personalul care ajuta la îngrijirea lor au devenit prea numeroşi pentru casa ei, regele i-a cumpărat o casă mai mare. De asemenea, a început să facă vizite ca să-şi vadă copiii nelegitimi.

În cursul acestor vizite, a ajuns să o cunoască pe Françoise şi, inevitabil, a început să se gândească la ea nu numai ca la o guvernantă. Se spune că, văzând cât de atentă şi iubitoare era cu copiii care-i fuseseră încredinţaţi, regele ar fi spus: „Ştie să iubească. Ar fi o mare plăcere să fii iubit de ea". În 1673, el i-a mărit pensia. De fapt, a triplat-o. După ce a recunoscut public paternitatea copiilor lui nelegitimi, nu a mai fost nevoie să-i ascundă, aşa că i-a cerut lui Françoise să se mute din casa ei în palatul de la Saint-Germain-en-Laye, unde era stabilită curtea regală. La începutul lui 1674 ea s-a mutat în palat, unde stătea şi amanta de atunci a regelui, doamna de Montespan. Chiar dacă soţia şi amanta lui se aflau sub acelaşi acoperiş, regele a curtat-o pe Françoise, care avea 38 de ani. După luni de rezistenţă în faţa avânturilor lui, în cele din urmă ea a renunţat la rezervele religioase şi grijile pentru reputaţie. În noiembrie 1674 era deja amanta lui. Euforia ei de a fi fost aleasă de rege nu a durat mult când a văzut că el continuă cu o serie neîntreruptă de aventuri cu alte femei.

Una dintre multele lui pasiuni a fost o fată de 18 ani pe nume Marie-Angélique de Scorailles. Aceasta a sosit la curte în 1678, ca domnişoară de onoare a Prinţesei Elisabeth Charlotte von der Pfalz, cunoscută şi ca Liselotte. Marie-Angélique avea mai puţin de jumătate din vârsta regelui. Deşi curtenii îşi exprimau în particular stânjeneala faţă de comportamentul regelui, care curta o fată de aceeaşi vârstă cu fiul lui, recunoşteau totuşi că Marie-Angélique era probabil cea mai frumoasă femeie care

onorase curtea cu prezenţa ei. Ea se bucura de viaţa aleasă de la curte – de rochiile frumoase, de bijuterii şi de trăsurile împodobite trase de cai îngrijiţi impecabil. Însă atracţia pe care a exercitat-o asupra regelui a fost de scurtă durată. În mod inevitabil, a rămas însărcinată. Din nefericire, copilul s-a născut mort, iar ea a suferit o serie de vătămări grave în timpul naşterii, astfel că i-a fost imposibil să mai facă sex după aceea. Regele s-a dispensat de serviciile ei şi a cumpărat-o în maniera lui obişnuită, făcând-o ducesă. Marie-Angélique, acum ducesă de Fontanges, a murit în scurt timp, la doar 19 ani, din cauza tuberculozei, a otrăvirii sau a complicaţiilor ivite după naşterea copilului. Suspiciunile că ar fi putut să fie otrăvită de doamna de Montespan, ca parte din *l'affaire des poisons*, au contribuit la încheierea relaţiei acesteia din urmă cu regele.

Devenirea unei Doamne

Odată Montespan şi Marie-Angélique înlăturate din drum, Françoise a devenit favorita fără rival a regelui. Ludovic fusese atât de impresionat de silinţa pe care şi-o dădea cu bastarzii regali, încât a recompensat-o cu suficienţi bani încât să-şi poată cumpăra domeniul Maintenon. Apoi i-a dat şi titlul corespunzător, marchiza de Maintenon. Françoise a primit şi o nouă slujbă, A Doua Doamnă a Hainelor pe lângă Delfină, soţia singurului fiu legitim rămas în viaţă al regelui. Montespan turba de furie că o femeie pe care o considera a fi mult sub nivelul ei, o fostă servitoare plătită, o înlocuise în sufletul regelui.

În 1682, Ludovic şi-a mutat curtea şi administraţia din sediul înghesuit din Saint-Germain-en-Laye la Versailles, o cabană de vânătoare pe care o reconstruise sub forma unui palat măreţ, pe potriva unui mare rege al Franţei. Îşi mutase curtea în afara Parisului din cauza unei serii de răscoale, numite *La Fronde*, de la începutul domniei lui. Poporul şi aristocraţii francezi deopotrivă detestau ceea ce considerau a fi o „stăpânire străină" a ţării în timpul minoratului regelui, exercitată de către Ana de Austria (mama lui Ludovic), care, în ciuda titlului ei, era spaniolă, şi cardinalul Mazarin, de origine italiană. *Fronde* înseamnă „praştie", denumirea referindu-se la prăştiile cu care rebelii aruncau pietre spre ferestrele adversarilor lor. Răscoalele încercau să limiteze puterea regelui şi a curţii sale, dar, spre deosebire de o răscoală similară din Anglia, nu au avut succes. Ludovic i-a înfrânt pe răsculaţi şi a ieşit din *La Fronde* şi mai puternic decât înainte.

Când regele a mutat curtea la Versailles, Françoise s-a mutat împreună cu el.

Montespan era încă la curte, era încă amantă a regelui, dar vremea ei trecuse. În iulie 1683, regina, în vârstă de 45 de ani, s-a îmbolnăvit brusc, cu febră. Este posibil ca aceasta să fi fost provocată de un furuncul sau de o excrescenţă (unele relatări indică o tumoare) care îi apăruse pe braţ. În ciuda (sau poate din cauza) atenţiei acordate de medicii regali, starea ei s-a deteriorat rapid şi a murit pe 30 iulie. La patru zile de la moartea ei, regele „se consola" cu Françoise la Fontainebleau. Françoise fusese îngrijorată că moartea reginei ar fi putut să-l împingă înapoi în braţele doamnei de Montespan, dar Ludovic a ales-o pe ea.

O căsătorie regală?

Regele a decis să nu mai suporte o altă căsătorie dinastică. S-a gândit să se căsătorească cu Françoise, dar consilierii, îngroziţi, l-au sfătuit să nu facă asta. Se crede că o ceremonie secretă de căsătorie a avut totuşi loc, cândva între sfârşitul lui 1683 şi iarna lui 1685, deşi nu există nici o consemnare oficială a acesteia, şi, din cauza statutului ei social inferior, Françoise nu a fost încoronată niciodată ca regină. Pe măsură ce îmbătrânea, Françoise suferea din cauza unui reumatism dureros şi se simţea epuizată în faţa unui şir nesfârşit de vizitatori şi corespondenţi care aşteptau de la ea să intervină în favoarea lor pe lângă rege.

Sănătatea regelui a început să ofere motive de îngrijorare în 1715. Era acum trecut bine de 70 de ani şi picioarele îl dureau tot mai tare. Suferea de gută de mai mult timp. Apoi a făcut cangrenă la un picior. Pentru medicul regal, dr. Fagon, era evident că viaţa Regelui Soare se apropia de sfârşit. Françoise l-a văzut pentru ultima oară pe 30 august. Două zile mai târziu era mort. Françoise şi-a petrecut anii care îi mai rămăseseră de trăit la Saint-Cyr, un pension de fete pe care îl înfiinţase în 1684. Acesta era unic prin faptul că era singura şcoală de fete din Franţa care nu era mănăstire. A trăit acolo în linişte, dispărând treptat din amintirea oamenilor. La începutul lui aprilie 1719 a căzut la pat cu febră. După câteva zile a părut să fie mai bine, dar pe 15 starea i s-a înrăutăţit rapid şi Françoise a murit.

A fost îngropată în capela de la Saint-Cyr, dar nu s-a odihnit în pace acolo prea mult. În timpul Revoluţiei Franceze, lucrătorii i-au descoperit mormântul în timp ce transformau capela în salon de spital. Au spart coşciugul şi i-au scos trupul afară. L-au târât pe străzi, plănuind să o ardă ca vrăjitoare, dar în timpul nopţii trupul a fost salvat de susţinătorii ei şi a fost reîngropat în taină. În 1802, trupul ei a fost scos din locul unde era ascuns şi a avut loc o nouă ceremonie de înhumare, în cursul căreia

Françoise a fost îngropată în curtea de la Saint-Cyr. În 1816 deja încurca, aşa că a fost dezgropat iar şi păstrat într-un depozit. În 1836 a fost reînhumat într-un sarcofag nou de marmură. În 1890, sarcofagul încurca, aşa că trupul ei a fost dezgropat iar. De data aceasta, rămăşiţele au trecut printr-o autopsie menită să confirme că erau într-adevăr ale doamnei de Maintenon. După care au fost reînhumate în capela de la Saint-Cyr. Dar capela şi mormântul au fost grav afectate de un raid aerian în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, astfel că rămăşiţele au fost mutate iar, de data aceasta în capela de la Versailles. În cele din urmă, în 1969, rămăşiţele lui Françoise d'Aubigné, Doamnă de Maintenon, au fost duse din nou la Saint-Cyr şi îngropate sub o lespede de marmură neagră, în naosul central al capelei.

Amantele lui Ludovic al XV-lea

Regele Soare a trăit mai mult decât fiul şi nepotul lui, astfel că în 1715 succesiunea i-a revenit strănepotului său în vârstă de cinci ani, care a devenit Ludovic al XV-lea. Până să ajungă acesta la vârsta necesară pentru preluarea puterii, Ducele de Orléans a avut rolul de regent. După vârsta de 20 de ani, noul rege a dus mai departe tradiţia familiei, având şi el o colecţie impresionantă de amante, printre care şi patru surori! Prima dintre surorile care l-au fermecat pe rege a fost Louise-Julie, contesă de Mailly. Născută în 1710, în acelaşi an cu regele, aceasta a devenit amanta lui Ludovic în 1738, cu permisiunea soţului ei. În acelaşi an, sora ei mai mică, Pauline-Félicité, a venit în vizită la curte şi l-a sedus rapid pe rege. A rămas însărcinată cu el, dar a murit la naştere. A fost înlocuită de sora ei mai mică, Marie-Anne. La început, ea a respins avansurile regelui, deoarece avea deja un amant. Ca să-l ajute pe rege, un prieten al lui, ducele de Richelieu (strănepot al mai celebrului cardinal Richelieu), a făcut în aşa fel încât amantul lui Marie-Anne să fie trimis în Italia ca soldat, în speranţa că va fi ucis în luptă. Acesta a fost într-adevăr rănit, dar, din păcate, a supravieţuit şi s-a întors acasă. Richelieu a pus apoi să fie trimis în Languedoc, unde aranjase ca o tânără doamnă să-l seducă. Aceasta şi-a îndeplinit misiunea, ceea ce a dus la scrisori pasionale între cei doi. Bineînţeles, Richelieu s-a asigurat că Marie-Anne vede scrisorile, şi aşa s-a produs efectul dorit. Ea şi-a abandonat amantul şi şi-a îndreptat întreaga atenţie spre rege.

În schimbul serviciilor ei, Marie-Anne a cerut un titlu, un venit, o locuinţă

impunătoare şi expulzarea surorii ei de la curte. Vrăjit, regele a acceptat totul. Marie-Anne a devenit ducesă de Châteauroux. Spre deosebire de Louise-Julie, care nu era interesată de politică, Marie-Anne a intervenit în chestiuni de stat de la cel mai înalt nivel. L-a convins pe rege să preia personal comanda armatei în Războiul pentru Succesiunea Austriei (1740-1748). Acesta a luat-o pe Marie-Anne cu el, ceea ce a dat naştere la controverse. În 1744, în timp ce era plecat cu trupele, s-a îmbolnăvit grav. Când a părut că e pe moarte, Ludovic a făcut ceea ce făceau adesea regii pentru a-şi facilita intrarea în paradis. S-a pregătit să dea ochii cu Creatorul punând capăt relaţiilor cu amantele şi mărturisindu-şi păcatele. De fapt, regele a supravieţuit, dar Marie-Anne nu. Ea a răcit şi a murit în decembrie acelaşi an. Regele s-a consolat cu încă una dintre fetele familiei, Diane-Adélaïde. Însă după numai câteva luni una dintre cele mai celebre amante regale din toate timpurile îl întreţinea pe rege – doamna de Pompadour.

Sortită măreţiei? – doamna de Pompadour

Femeia care avea să devină favorita lui Ludovic al XV-lea se născuse Jeanne-Antoinette Poisson, într-o familie din clasa mijlocie, la sfârşitul lui decembrie 1721. Mai târziu a susţinut că, pe când avea nouă ani, un ghicitor prezisese că avea să devină într-o zi amanta regelui şi că, drept urmare, mama ei iniţiase un program ambiţios de educare şi instruire care să o pregătească pe Jeanne-Antoinette pentru viitorul ei rol. Sună prea bine ca să fie adevărat. Oricum, ea a luat lecţii de muzică, de clavicord, de artă, poezie, conversaţie şi modă. În 1741 a fost căsătorită cu Charles-Guillaume Le Normant d'Étioles. Căsătoria a lansat-o în saloanele la modă din Paris. Saloanele apăruseră la sfârşitul domniei lui Ludovic al XIV-lea. Regele îmbătrânit nu îi mai distra pe curtenii şi prietenii din cercul lui de apropiaţi, aşa că aceştia au început să se întâlnească în casele lor, departe de curte.

Jeanne-Antoinette a avut atât de mult succes în saloane, încât numele ei a început să circule la curte. Era o perioadă favorabilă. Confidentele regelui considerau că acesta avea nevoie de o amantă nouă care să-i îmbunătăţească starea de spirit, iar Jeanne-Antoinette, doamnă d'Étioles, era perfectă pentru această misiune. Cu toate acestea, o femeie de rând, de obârşie umilă, precum Jeanne-Antoinette nu putea fi prezentată regelui... cel puţin nu oficial, aşa că s-au făcut aranjamente ca ei să se întâlnească

neoficial. Căsătoria iminentă a Delfinului din februarie 1745 a oferit ocazia perfectă. Festivităţile aveau să includă mai multe baluri mascate. Regele şi Jeanne-Antoinette puteau să participe deghizaţi şi să se întâlnească fără să fie depistaţi de bârfitori. Aşa au şi făcut – el deghizat în tisă şi ea în zeiţa Diana –, iar regele a fost fermecat de ea.

Împlinirea profeţiei

În mai puţin de o lună, femeia căsătorită în vârstă de 23 de ani era amanta regelui. Era inacceptabil ca amanta regelui să fie o femeie de rând, aşa că a primit titlul de marchiză de Pompadour, Pompadour fiind numele unui domeniu pe care regele îl cumpărase pentru ea. Acum putea să-i fie prezentată regelui în mod oficial şi public. Jeanne-Antoinette împlinise profeţia veche de 14 ani a ghicitorului (dacă aceasta chiar existase), dar, în ciuda titlului aristocratic, era în continuare considerată o femeie de rând de către curteni, care nu o acceptau şi se simţeau ofensaţi de apropierea dintre ea şi rege. Unul câte unul, au uneltit împotriva ei – opoziţia faţă de ea s-a concentrat în jurul Delfinului, care o ura şi se coalizase cu mama lui, regina –, dar doamna de Pompadour i-a învins şi a devenit şi mai puternică şi indispensabilă regelui.

Unul dintre motivele pentru care doamna de Pompadour a rezistat atât de mult la curte erau bunele ei relaţii cu regina, care a spus: „Dacă trebuie să existe o amantă, mai bine ea decât oricine altcineva”. De asemenea, se străduia mult să-l facă fericit pe rege. Îl întreţinea cu dineuri şi îl însoţea în turnee şi la vânătoare. Organiza cine pentru el la ea acasă şi invita prieteni apropiaţi, inclusiv femei de a căror companie el se bucura. Regele avea atât de multă încredere în ea, încât îi asculta sfaturile şi opiniile pe tot felul de teme, de la chestiuni militare la politica externă şi numirea miniştrilor, care astfel îi datorau poziţiile ocupate. Drept urmare, cu fiecare numire, puterea ei creştea. Diplomaţii şi politicienii se consultau cu ea, în speranţa de a-i obţine sprijinul şi de a ajunge la urechea regelui. În 1755, Austria i-a cerut ajutorul pentru negocierile care au dus la Tratatul de la Versailles. Tratatul constituia o alianţă defensivă între Franţa şi Austria. Franţa spera ca această alianţă să asigure pacea într-o Europă agitată, dar de fapt a avut ca rezultat atragerea Franţei în Războiul de Şapte Ani (1754-1763). Conflictul a măturat Europa, America de Nord, America de Sud, Africa de Vest şi India. A fost dezastruos pentru Franţa, care şi-a pierdut coloniile din America de Nord în favoarea Angliei şi aproape că a ajuns la faliment. Doamna de Pompadour a fost învinovăţită pentru această nenorocire a Franţei, în parte deoarece a-l învinovăţi pe rege ar fi însemnat trădare sau cel puţin sinucidere socială.

Soarta ei era inextricabil legată de cea a regelui. La începutul lui 1757, doamna de Pompadour a crezut că viaţa ei de lux şi privilegii avea să ia sfârşit. În timp ce Ludovic ieşea din Palatul Versailles ca să se urce în trăsura care îl aştepta, un bărbat a trecut printre gărzi şi s-a repezit la el. Intrusul a fost arestat, iniţial deoarece nu îşi scosese pălăria în prezenţa regelui. Regele a avut impresia că bărbatul îl lovise, dar apoi şi-a dat seama că sângerează şi că are o rană în zona coastelor. Fusese înjunghiat. A fost transportat înapoi în palat, convins că era pe moarte. S-a hotărât să renunţe la amante şi să ducă o viaţă mai pioasă, împreună cu soţia lui, dacă Dumnezeu îl cruţa. Mai bine de o săptămână nu s-a auzit nici o veste despre starea lui. Doamna de Pompadour nu avea permisiunea să-l viziteze. Se temea de ce era mai rău şi avea în faţă sfârşitul brusc al domniei ei de amantă titulară. Şi-a păstrat însă cumpătul şi, după 11 zile, a aflat că regele supravieţuise, iar ea era în continuare „favorita". De fapt, rana fusese destul de superficială, iar viaţa regelui nu fusese nici o clipă în pericol. Ludovic a uitat rapid „hotărârea de pe patul de moarte" de a duce o viaţă mai bună. Potenţialul lui asasin, Robert-François Damiens, a avut o soartă mai puţin blândă. Damiens, care era servitor, a fost torturat groaznic, cu plumb topit, ca să dezvăluie numele complicilor lui, dar aceştia nu existau. Damiens acţionase singur. A fost condamnat la moarte prin dezmembrare. Urma să fie sfârtecat de cai în patru. Cele patru membre i-au fost legate de patru cai, care trebuiau să pornească în direcţii diferite şi să-i sfârtece trupul în bucăţi. Însă caii nu au reuşit să-şi îndeplinească misiunea. Pentru a-i îmbuna pe spectatorii nerăbdători, călăul, Charles Henri Sanson, i-a tăiat lui Damiens membrele cu toporul. Rămăşiţele lui au fost apoi arse.

Înfruntarea rivalelor

Asemenea altor amante regale, doamna de Pompadour avea o poziţie ameninţată constant de noi amante cu iniţiativă care ar fi putut s-o înlocuiască. În 1761, s-a speriat când a aflat că altă amantă a regelui, Anne Coupier de Romans, era însărcinată cu el. Anna era tânără şi foarte frumoasă. Doamna de Pompadour avea 42 de ani, dar arăta mult mai în vârstă deoarece de la o vreme avea probleme de sănătate. Suferea de tuberculoză şi tuşea cu sânge în fiecare zi. Spionii ei o ţineau la curent cu întâlnirile regelui cu Anne Coupier, al cărei copil, un băiat, s-a născut pe 13 ianuarie 1762. Însă Coupier a făcut greşeala de a cere prea mult din partea regelui. În cele din urmă, acesta s-a plictisit de ea şi a alungat-o de la curte în exil. Nu a recunoscut niciodată copilul ca fiind al lui.

O altă amantă minoră, Marie-Louise O'Murphy (cunoscută şi ca La Morphise), făcuse aceeaşi greşeală cu câţiva ani înainte. Născută în 1737, era fiica unui soldat irlandez devenit pantofar, care se stabilise la Rouen împreună cu soţia lui franţuzoaică. Când tatăl ei a murit, mama lui Marie-Louise s-a dus cu ea la Paris. Faimosul libertin veneţian Giacomo Casanova a văzut-o pe când ea avea 12 ani, în timp ce ea îşi vizita sora actriţă. A descris-o drept „o mică făptură drăguţă, zdrenţuroasă şi murdară". Cu toate acestea, l-a pus pe un prieten, artistul François Boucher, să o picteze nud. Această pictură sau poate o alta cu ea făcută de un artist german a fost văzută de valetul şi codoşul regelui, Dominique Guillaume Lebel. Vestea despre tablou a ajuns la rege, care a chemat-o pe Marie-Louise la curte şi a recrutat-o ca amantă a lui. Ea avea 16 ani, iar el 43.

Foarte curând, a rămas însărcinată. Existau zvonuri că regele intenţiona să recunoască pruncul ca fiind al lui şi să o promoveze pe La Morphise amantă principală. Însă ea a pierdut copilul şi era cât pe ce să moară cu aceeaşi ocazie. Anul următor, înainte de cea de-a şaptesprezecea ei aniversare, Marie-Louise a născut o fată, Agathe-Louise de Saint-Antoine, fiica nelegitimă a regelui. Regele nu a manifestat nici un fel de interes faţă de fetiţă. Aceasta i-a fost luată lui Marie-Louise şi crescută într-o mănăstire. Avea să moară mai târziu, în timpul primei ei sarcini. În 1755, Marie-Louise a făcut greşeala dezastruoasă de a încerca să o detroneze pe doamna de Pompadour ca favorită a regelui. Asemenea lui Coupier, a fost îndepărtată de la curte şi căsătorită, ca să se scape de ea.

Sănătatea doamnei de Pompadour s-a înrăutăţit în primăvara lui 1764. A cedat în faţa pneumoniei şi s-a resemnat cu ideea morţii. Şi-a petrecut ultimele zile la Versailles, cu regele alături de ea până aproape de sfârşit. Şi-a făcut ultima spovedanie pe 14 aprilie şi a murit în seara următoare. Fusese amanta principală a regelui timp de 19 ani. Lipsit de iubirea şi de compania favoritei lui, regele a căzut într-o melancolie sumbră care a durat cinci ani, până când la curte a sosit o succesoare a doamnei de Pompadour – doamna du Barry.

Doamna de Pompadour rămâne astăzi în amintire mai ales pentru coafura care îi poartă numele – cu părul pieptănat în sus de pe frunte şi adunat în vârful capului. A fost copiată de foarte multe franţuzoaice în timpul vieţii ei şi readusă la viaţă în secolul XIX de voluptuoasele şi elegantele Gibson Girls. A fost din nou la modă în anii 1940. În anii 1950, bărbaţii au intrat şi ei pe fir, copiind coafura Pompadour a lui Elvis Presley. Probabil că acei *teddy boys* care au apărut în Anglia în anii 1950 nu îşi dădeau seama că îşi datorau freza emblematică unei amante a regelui Franţei.

O ţărancă la curte – doamna du Barry

Dacă doamna de Pompadour şi-a trăit ultimele zile în confort, înconjurată de excesele opulente ale curţii franceze, succesoarea ei a avut o soartă complet diferită. Doamna du Barry, una dintre cele mai celebre amante regale din Franţa, şi-a sfârşit zilele implorându-şi călăul să-i mai lase o clipă de viaţă.

Povestea doamnei du Barry începe când o fetiţă pe nume Jeanne Bécu se naşte în Vaucouleurs, în nord-estul Franţei, pe 19 august 1743. Mama ei, Anne, era cusătoreasă şi nu a dezvăluit niciodată numele tatălui lui Jeanne. Principalul suspect era un călugăr, Jean-Baptiste Gomard de Vaubernier, pentru care lucrase Anne. Trei ani mai târziu, ea a rămas din nou însărcinată. De data aceasta, tatăl era probabil un funcţionar guvernamental, Monsieur Billiard-Dumonceaux. Al doilea copil al lui Anne a fost un băieţel pe care ea l-a botezat Claude. Câteva luni mai târziu, pe când Jeanne avea patru ani, Anne s-a mutat la Paris. S-a instalat la sora ei, care lucra ca menajeră a bibliotecarului regelui. Din nefericire, Claude a murit înainte să împlinească un an.

Anne şi fiica ei s-au mutat apoi în casa lui Monsieur Billiard-Dumonceaux, împreună cu amanta italiană a acestuia, Francesca. (Aceasta era cunoscută şi drept curtezana Madame Frédérique, pentru care Anne a fost pusă să lucreze ca bucătăreasă.) În mod evident, Anne nu era prea interesată de viaţa ei de bucătăreasă sau poate că Francesca s-a săturat să-şi împartă casa şi poate şi soţul cu altă femeie, pentru că imediat ce a apărut un soţ potenţial Anne şi fiica ei au plecat. Billiard-Dumonceaux pare să fi fost în favoarea căsătoriei, deoarece i-a oferit peţitorului, un văduv pe nume Nicolas Rançon, o slujbă de magazioner şi s-a oferit să plătească pentru educarea micii Jeanne la o mănăstire.

Când Jeanne a plecat de la mănăstire, nouă ani mai târziu, fata drăguţă de 15 ani şi-a găsit imediat de lucru ca ucenică de coafeză. Nu a trecut mult până când a devenit amanta angajatorului ei şi s-a mutat în casa lui. Şase luni mai târziu, când acesta a fugit ca să scape de datorii, ea s-a dus să lucreze ca însoţitoare a unei văduve bogate. A trebuit să plece după câteva luni: din cauza ei apăruseră fricţiuni în familie, fiindcă atrăsese prea mult atenţia fiilor căsătoriţi ai văduvei. A lucrat apoi la o casă de modă condusă de doamna Labille şi de soţul ei. Printre clienţii lor se numărau aristocraţi şi amantele acestora. În curând, drăguţa asistentă a modistei atrăgea şi acolo atenţia. A fost observată de un codoş pe nume Jean-Baptiste du Barry. Acesta a luat-o sub aripa lui şi a prezentat-o clienţilor lui aristocraţi. Viaţa ei de curtezană începuse.

Ea îşi spusese Jeanne Vaubernier, după bărbatul despre care credea că e tatăl ei,

dar du Barry i-a dat un nume nou, Domnişoara Lange. Purta rochii frumoase şi bijuterii şi se învârtea printre aristocraţi. Unul dintre primii ei clienţi a fost un mareşal al Franţei, mareşalul duce de Richelieu, o rudă îndepărtată a cardinalului Richelieu. În acest timp, fiul lui du Barry, Adolphe, lucra ca paj la Versailles, iar mai târziu a servit în infanteria regelui. Tânărul du Barry o distra pe Jeanne cu poveşti despre obiceiurile şi deprinderile de la curte, ceea ce avea s-o ajute mult în viitor. În 1768, Jeanne a fost prezentată celui mai puternic bărbat din Franţa, Étienne-François, conte de Stainville şi duce de Choiseul. Spre deosebire de majoritatea bărbaţilor, acesta nu era deloc atras de ea, dar, în timp ce îl vizita la Versailles, a fost zărită de rege, Ludovic al XV-lea. Amanta principală a regelui, doamna de Pompadour, murise în 1764. Mai multe înlocuitoare aduse de valetul regelui, Lebel, plecaseră aşa cum veniseră. Imediat ce a văzut-o pe Jeanne, Ludovic a chemat-o să se întâlnească cu el.

Căsătoreşte-o!

Regele şi-a petrecut prima noapte cu Jeanne în timp ce regina zăcea pe moarte. Însă fiica nelegitimă a unei cusătorese nu era o amantă potrivită pentru un rege al Franţei. Ludovic n-a ştiut că Jeanne e de origine umilă şi necăsătorită până când Lebel, în cele din urmă, i-a spus. Departe de a o respinge, el l-a instruit pe Lebel s-o căsătorească fără întârziere cu un soţ adecvat, ca să devină acceptabilă în cercurile regale. Bărbatul ales a fost fratele beţiv al lui du Barry, Guillaume. Acesta s-a întâlnit prima oară cu mireasa lui în ziua nunţii lor fictive – 1 septembrie 1768. Jeanne era acum doamna du Barry.

Având o nouă companioană care să-l distreze, regele era voios cum nu mai fusese de mult. Dar, pe la spatele lui, miniştrii erau indignaţi că o prostituată ţărancă se instalase ca amantă regală. Jeanne nu putea fi văzută public împreună cu regele până când nu era prezentată oficial la curte, aşa că îşi petrecea mult timp singură şi plictisită. Se simţea atât de singură, încât codoşul a trimis-o pe sora lui, Claire-Françoise, cunoscută drept Chon, să se împrietenească cu ea şi să-i ţină companie. Prezentarea ei la curte nu putea fi făcută de oricine – trebuia făcută de o doamnă titrată. Însă exista o penurie evidentă de doamne nobile pregătite să se asocieze cu doamna du Barry. În cele din urmă, doamna de Béarn a fost mituită să îndeplinească această misiune, dar s-a retras în ultima clipă. O a doua prezentare a trebuit anulată atunci când regele s-a rănit grav din cauza unei căzături de pe cal. Când el s-a însănătoşit şi doamna de Béarn a fost convinsă să-şi depăşească reticenţa, doamna du Barry, îmbrăcată regeşte, a fost prezentată regelui pe 22 aprilie 1769. A doua zi a

devenit amanta lui oficială şi s-a mutat într-un apartament de deasupra apartamentului său. Jean-Baptiste du Barry era în culmea fericirii. Împrumutase şi cheltuise o avere pentru a o transforma pe Jeanne în amanta regelui, iar acum, când protejata regelui, doamna du Barry, şi sora lui erau amândouă în centrul curţii, se aştepta să-şi recupereze banii înzecit.

Ca favorită a regelui, doamna du Barry şi-a făcut la curte prieteni şi duşmani în egală măsură. Prim-ministrul regelui, ducele de Choiseul, şi sora lui, Béatrice de Gramont, care sperase să devină amanta regelui până la sosirea doamnei du Barry, îi erau duşmani înverşunaţi. Nici soţia Delfinului, Maria Antoaneta, nu o accepta, iar multe din celelalte mari doamne de la curte o ignorau. Dar doamna du Barry avea şi destui susţinători. Unul dintre ei era ducele d'Aiguillon, care, la rândul lui, era duşman al lui Choiseul. D'Aiguillon a avut de câştigat atunci când, la sfatul doamnei du Barry, regele şi-a reorganizat administraţia şi l-a numit ministru de Externe. În schimb, cariera lui Choiseul a intrat în declin, nu doar din cauza opoziţiei lui faţă de doamna du Barry, ci şi pentru că într-o serie de dispute militare şi politice a susţinut tabăra învinsă. În cele din urmă a fost scos din funcţie atunci când doamna du Barry a descoperit că se coalizase cu Spania într-o dispută împotriva Angliei, cu riscul de a atrage Franţa într-un nou război, împotriva dorinţei regelui. Ea a adus această chestiune în atenţia regelui, pecetluind astfel soarta lui Choiseul.

Doamna du Barry câştiga prieteni şi prin bunătatea ei faţă de ceilalţi. Atunci când contele şi contesa de Louerne au fost condamnaţi la moarte pentru uciderea unui funcţionar şi a unui portărel care încercau să-i evacueze din casa lor din cauza unei datorii neplătite, doamna du Barry a auzit de nenorocirea lor şi l-a implorat pe rege să-i graţieze. Prietenii o sfătuiseră să nu-l deranjeze pe rege cu o chestiune atât de măruntă, pentru că nu avea nici o şansă de succes. Însă regele a fost atât de impresionat că prima favoare pe care o cerea era în beneficiul altcuiva, încât a fost de acord să-i graţieze. Ea şi-a folosit din nou influenţa când a auzit despre o tânără femeie care, fiindcă nu declarase că a născut un copil mort, a fost acuzată de infanticid şi condamnată la spânzurătoare. Doamna du Barry i-a scris o scrisoare cancelarului Franţei, care a graţiat-o pe femeie. A contribuit, de asemenea, la salvarea vieţii unui soldat care dezertase din cauza dorului de casă şi care fusese condamnat la moarte. Unul din ofiţerii soldatului a cerut ajutor de la superiorul său, care se întâmpla să fie ducele d'Aiguillon. Acesta l-a sfătuit pe ofiţer să ceară ajutorul doamnei du Barry. Ea a reuşit să-l convingă pe rege să-l graţieze pe soldat.

Încheierea socotelilor

Însă doamna du Barry atrăgea tot mai multe critici din cauza extravaganţei cheltuielilor ei. Jean-Baptiste du Barry i-a prezentat regelui lista cheltuielilor lui cu ea, iar nota de plată a fost în cele din urmă plătită, dar i s-a spus să părăsească Parisul, probabil din cauză că îi amintea regelui de originea deconcertant de umilă a doamnei. Regele îi plătea doamnei du Barry o sumă lunară de 200.000 de livre, care a crescut la 300.000 de livre. O livră era echivalentul a aproximativ 350 de franci în anii 1990. Atunci când francul a fost înlocuit cu euro, cursul de schimb a fost stabilit la 6,56 franci pentru un euro, ceea ce dădea livrei o valoare de peste 53 de euro. Astfel, în anii 1770, doamna du Barry primea aproximativ 16 milioane de euro, 13 milioane de lire sterline sau 22 de milioane de dolari americani *pe lună*. Chiar şi aşa, cheltuielile ei erau atât de scandaloase, încât reuşea să facă datorii. O parte substanţială din venitul ei era revendicată de Jean-Baptiste du Barry, care îi amintea adesea că beţivul ei soţ era încă în viaţă şi nu putea fi descurajat să-şi ceară drepturile maritale dacă doamna nu-i achita datoriile, ceea ce l-ar fi făcut de ocară pe rege. Cu alte cuvinte, o şantaja.

De asemenea, ea începea să-şi folosească influenţa pentru a regla socotelile şi în beneficiul prietenilor şi rudelor ei. Atunci când baronul de Breteuil nu i-a arătat respectul care ea considera că i se cuvine, a făcut presiuni asupra ducelui d'Aiguillon să îl destituie din postul de ambasador la Viena şi să-l înlocuiască cu un diplomat inept care se întâmpla să fie unul din susţinătorii ei. De asemenea, a făcut în aşa fel încât nepotul ei, Adolphe du Barry, să fie numit mare comis al regelui.

La începutul anilor 1770, regele avea deja peste 60 de ani şi începea să-şi simtă vârsta. Se temea pentru viitorul lui. Era tot mai preocupat de soarta lui în lumea de dincolo şi simţea nevoia să se pocăiască înainte de moarte. În aprilie 1774, la vârsta de 64 de ani, a început să se simtă rău pe când se afla la Le Petit Trianon, un mic castel de pe domeniul Palatului Versailles. Se ştia că e ipohondru, aşa că apropiaţii lui nu şi-au făcut prea multe griji. Dar de data aceasta nu era o alarmă falsă. Starea lui s-a înrăutăţit, febra crescând tot mai mult. A devenit evident că era cu adevărat bolnav, dar medicul lui a asigurat-o pe doamna du Barry că avea să-şi revină curând. Chirurgul regelui a auzit de indispoziţia acestuia şi a insistat că trebuia mutat la palat; palatul, spunea el, era locul potrivit în care un rege să fie bolnav! Un tratament obişnuit în acea vreme era lăsarea de sânge – deschiderea unor vase pentru a lăsa să curgă sânge. Regelui i s-a lăsat sânge, dar, departe de a-l ajuta, asta l-a slăbit şi mai mult. La acel moment era deja clar că suferea de vărsat de vânt. În ciuda riscului de infectare, fiicele lui stăteau cu el în timpul zilei, iar doamna du Barry le înlocuia

noaptea. Atunci când regele şi-a dat seama că moare, a ordonat ca doamna du Barry să plece şi a asigurat-o că va avea grijă de ea. Câteva zile mai târziu, regele era în sfârşit pregătit să-şi facă ultima spovedanie. A acceptat fără tragere de inimă să poruncească întemniţarea doamnei du Barry, ca o condiţie a salvării sufletului său. Ludovic al XV-lea a murit pe 10 mai 1774. Pentru a minimiza răspândirea vărsatului de vânt, trupul său a fost îngropat în grabă şi toţi cei care intraseră în contact cu el în timpul bolii au fost puşi în carantină. Fiicele regelui răposat s-au îmbolnăvit şi ele, dar au supravieţuit.

Doamna du Barry a fost dusă cu o escortă înarmată la mănăstirea Pont aux Dames şi ţinută acolo timp de un an. După ce a fost eliberată, s-a mutat într-o locuinţă nouă, cumpărată pentru ea de ducele d'Aiguillon. Anul următor a primit permisiunea de a se întoarce la Château de Louveciennes, pe care i-l dăduse regele. La puţin timp după aceea a avut o aventură cu un vecin, un englez căsătorit pe nume Henry Seymour. Însă amândoi erau atât de posesivi şi de geloşi, încât relaţia lor era condamnată. Seymour i-a pus capăt dându-i înapoi doamnei du Barry o miniatură a acesteia, pe care i-o oferise, cu cuvintele „Lasă-mă în pace" scrise în partea de jos. Încă dinainte să se despartă de Seymour, ea începuse o relaţie cu ducele de Brissac. În sfârşit părea fericită şi mulţumită, şi era încă foarte frumoasă la cei peste 40 de ani ai ei.

Revoluţie!

În 1789 a izbucnit revolta în Paris. Începuse revoluţia. Primii aristocraţi fuseseră deja ucişi de mulţime, iar capetele lor fuseseră înfipte în ţepe şi expuse. Brissac a fost închis pentru scurtă vreme la Le Mans, apoi a fost eliberat. A făcut însă greşeala de a intra în slujbă la curte în calitate de comandant al gărzii regelui şi a fost capturat de revoluţionari la Tuileries, în Paris, de unde a fost dus la Orléans. Şi-a dat seama imediat că era condamnat şi şi-a făcut testamentul. A fost transportat la Versailles împreună cu alţi prizonieri, în căruţe deschise, iar pe parcursul drumului toţi au fost batjocoriţi şi agresaţi de mulţimile furioase. Singurul loc considerat suficient de sigur pentru a-i ţine pe prizonieri era fosta grădină zoologică a Palatului Versailles. Prizonierii urmau să fie încuiaţi în cuştile în care stătuseră animalele. Însă mulţimea a oprit căruţele înainte ca ele să ajungă la destinaţie. În timp ce gărzile asistau, refuzând să intervină, prizonierii erau atacaţi. Brissac a fost tras jos din căruţă, ucis şi decapitat. Apoi capul lui i-a fost dus doamnei du Barry.

În 1793, doamna du Barry a fost arestată şi ea, fiind suspectată că i-a ajutat pe

aristocraţi să scape de revoluţionari. A fost judecată şi mai mulţi martori au denunţat-o. A fost găsită imediat vinovată şi condamnată la moarte, sentinţa urmând să fie executată a doua zi dimineaţă. În timp ce se citea verdictul, doamna du Barry a leşinat şi a trebuit să fie dusă înapoi în celula ei. În încercarea de a-şi salva viaţa, a dat o declaraţie în care enumera bijuteriile, aurul şi argintul pe care le îngropase pe domeniul ei din Louveciennes, precizând şi locurile în care se aflau. Credea că onestitatea ei avea să fie răsplătită cu o sentinţă mai îngăduitoare, dar se înşela. Mai târziu, în aceeaşi dimineaţă de 8 decembrie 1793, a fost pregătită pentru execuţie. I s-a tăiat părul pentru ca lama ghilotinei să aibă acces nestânjenit la gâtul ei, iar mâinile i-au fost legate la spate. Era atât de tulburată, încât a trebuit să fie cărată până la ghilotină. În timp ce era legată, l-a implorat pe gâde: „*Encore un moment, monsieur le bourreau, un petit moment*” („Încă o clipă, domnule călău, doar o clipă”). Dar nu i s-a mai îngăduit nici măcar o secundă. Fără întârziere, lama ghilotinei a căzut şi gâdele a strigat: „*Vive la révolution!*”. Ultima favorită regală din Franţa nu mai era. Trupul ei, ca şi ale multor altora care muriseră ghilotinaţi, a fost aruncat într-un şanţ din cimitirul Madeleine şi acoperit cu var nestins, pentru a grăbi descompunerea.

O amantă mortală – doamna Ghilotină

Aparatul de execuţie care luase viaţa doamnei du Barry şi a mii de alţi oameni în timpul Revoluţiei Franceze fusese propus de un bărbat care se opunea condamnării la moarte. Doctorul Joseph-Ignace Guillotin voia abolirea pedepsei cu moartea. A propus celebrul aparat de decapitare numit după el ca pe o metodă mai umană de a ucide, în speranţa că acesta avea să ducă la stoparea completă a execuţiei de către stat.

Înainte de apariţia ghilotinei, în Franţa se utilizau mai multe metode de execuţie, inclusiv arderea pe rug, decapitarea cu sabia sau toporul, dezmembrarea cu ajutorul cailor, spânzurarea sau tragerea pe roată. Alegerea metodei de execuţie depindea de infracţiune şi de statutul condamnatului. Execuţia prin tragere pe roată implica legarea celui condamnat de o roată de căruţă şi apoi zdrobirea membrelor sale cu o bară de fier. Unele victime supravieţuiau ore sau chiar zile întregi înainte să moară din cauza şocului şi a pierderii de sânge. Dacă victima era „norocoasă”, i se arăta milă – călăul îi administra *coups de grâce* („lovituri de graţie”). El lovea victima în piept, zdrobindu-i cutia toracică, pentru a grăbi moartea. Sau, după ce membrele victimei

erau sfărâmate în bucăţi, aceasta era strangulată pentru a i se curma suferinţa.

Ludovic al XVI-lea interzisese tragerea pe roată ca fiind exagerat de brutală, aşa că Adunarea Naţională a căutat o altă metodă care să poată fi folosită pentru toţi infractorii condamnaţi, fie că erau de origine nobilă sau nu, bărbaţi sau femei. Inspirat de dispozitivele de decapitare aflate în uz în alte părţi, doctorul Guillotin a conceput un nou aparat menit să curme viaţa cât mai rapid şi mai puţin dureros posibil. Propunerea lui a fost respinsă iniţial, dar dorinţa permanentă de a dispune de o metodă de execuţie mai puţin barbară a trezit interesul faţă de ghilotină. După ce inginerii i-au adus unele îmbunătăţiri, a fost acceptată. Prima ghilotină a fost construită de un inginer german, Tobias Schmidt, şi testată pe animale şi cadavre umane. O lamă cu greutate glisează în jos, între doi montanţi de 4 metri înălţime.

Prima execuţie cu ghilotina a avut loc pe 25 aprilie 1792, executatul fiind un tâlhar la drumul mare pe nume Nicolas Jacques Pelletier. De atunci încolo, ghilotina a devenit singura metodă de execuţie utilizată în Franţa. Pe 27 iulie s-a înregistrat o „funcţionare imperfectă” a ghilotinei, atunci când lama nu a căzut drept. Aceasta s-a blocat din cauză că ghidajele de lemn între care culisa se umflaseră. Problema a fost rezolvată prin utilizarea unor ghidaje de metal. La sfârşitul Revoluţiei Franceze, în 1799, se consideră că aproximativ 15.000 de oameni fuseseră executaţi cu ghilotina. Ucigaşi condamnaţi au continuat să fie trimişi la ghilotină până nu demult, în anii 1970. Ultima persoană executată prin ghilotinare în Franţa a fost Hamida Djandoubi, pe 10 septembrie 1977, la Marsilia. În cele din urmă, Franţa a abolit pedeapsa cu moartea în 1981.

Povestea repetată adeseori potrivit căreia doctorul Guillotin însuşi ar fi fost executat cu aparatul numit după el nu este adevărată. El a murit de cauze naturale în 1814. Un doctor pe nume Guillotin a fost într-adevăr executat cu ghilotina, dar era o altă persoană.

Capricioasa soţie a doctorului Elliott – Grace Elliott

Spre deosebire de doamna du Barry, Grace Dalrymple Elliott a fost o curtezană şi amantă regală de la curtea Franţei care a reuşit să scape de ghilotină deşi susţinuse familia regală franceză; ea a scăpat la mustaţă – literalmente.

Atunci când Grace Dalrymple s-a născut în Scoţia, în anii 1750, părinţii ei apucaseră

deja fiecare pe propriul drum. Grace a fost crescută de mama ei, Grizel, în casa bunicilor ei materni. Când Grace avea 11 ani, mama i-a murit şi ea a fost trimisă să locuiască cu tatăl ei, Hew. Acesta a expediat-o la o şcoală mănăstirească din Franţa, ca să-şi termine educaţia. Grace s-a întors în Anglia la vârsta de 16 ani şi s-a dus la tatăl ei, la Londra, ceea ce pentru el constituia un oarecare inconvenient, deoarece era pe punctul de a se muta în Indiile de Vest pentru a prelua un post guvernamental şi nu voia o fiică tânără pe cap. Soluţia a fost s-o căsătorească, astfel încât să devină responsabilitatea altcuiva.

Bărbatul care şi-a asumat sarcina de a o prelua pe tânăra Grace a fost un doctor bogat, John Elliott. Cei doi nu se potriveau în nici o privinţă. El avea mai mult decât dublul vârstei ei. Ea era tânără, înaltă, elegantă şi plină de viaţă. El era mai în vârstă, scund, neatrăgător şi cam plicticos. Cu toate acestea, s-au căsătorit pe 19 octombrie 1771. El a cumpărat o casă nouă în Knightsbridge, în Londra, pentru noua lui soţie şi a umplut-o cu servitori.

La curte

Doctorul Elliott era dependent de muncă şi nu refuza nici o ocazie de a mai face un ban, aşa că Grace, probabil, era adesea lăsată singură acasă. Se pare că, la un moment dat, doctorul ar fi devenit suspicios faţă de modul în care îşi petrecea timpul tânăra lui soţie. A luat la întrebări câţiva servitori şi a descoperit că Grace făcuse cunoştinţă cu Arthur Annesley, Lord Valentia, un libertin de bani gata. Imediat, Elliott a dat-o pe Grace afară din casa lor din Knightsbridge şi a iniţiat procedura de divorţ. A deschis, de asemenea, o procedură civilă împotriva lui Valentia, pentru delictul de conversaţie ilegală. În secolul XIX, soţia unui englez era tratată de lege ca o sclavă, ca o proprietate personală. Despre orice bărbat care seducea o femeie căsătorită se putea afirma că îl lipsese pe soţul ei de drepturile lui de proprietate, astfel că soţul putea cere despăgubiri pentru pierderea suferită. Iar cererile de despăgubire erau uluitoare pentru vremea aceea – adesea peste 10.000 de lire şi uneori peste 20.000 de lire, echivalentul a milioane de lire sterline sau dolari de astăzi.

Elliott a câştigat procesul împotriva lui Valentia şi a primit despăgubiri de 12.000 de lire. Între timp, divorţul avusese nevoie de doi ani ca să treacă prin tribunale şi Parlament, fiind în cele din urmă semnat de Regele George al III-lea în 1776. Ca parte a acordului, Elliott era de acord să îi plătească lui Grace o sumă de 200 de lire pe an pentru tot restul vieţii ei. Lordul Valentia nu era pregătit să-şi părăsească soţia pentru

Grace, iar tatăl ei murise chiar înainte ca procedura de divorţ să înceapă, aşa că acum era de una singură. Avea nevoie de un protector. Cavalerul ei în armură sclipitoare s-a arătat sub forma lui George James Cholmondeley, marchiz de Cholmondeley.

Cholmondeley şi Grace au fost amanţi de când s-au întâlnit la un bal mascat în ianuarie 1776, cu două luni înainte ca divorţul ei să se finalizeze. El era cunoscut ca un donjuan arătos, căruia îi plăcea să se distreze. Erau un cuplu atât de atrăgător, încât se spunea că urmau să se căsătorească în curând. Însă cei din familia lui Cholmondeley au devenit tot mai nemulţumiţi de legătura lui cu notoria divorţată. Nu o considerau adecvată pentru a deveni un membru al familiei lor. Grace nu avea titlu şi nu ar fi adus în familia Cholmondeley o proprietate sau o sumă bani de oarecare însemnătate. Străunchiul lui Cholmondeley, Horace Walpole, i se opunea în mod deosebit lui Grace. Întâmplător, doctorul lui nu era altul decât doctorul John Elliott. Probabil că Walpole auzise poveşti deloc măgulitoare despre Grace de la Elliott, acesta fiind, se pare, motivul pentru care era atât de pornit împotriva intrării ei în familie. Asta a pecetluit soarta lui Grace. Relaţia a eşuat în cele din urmă în 1779.

Reacţia lui Grace a fost să plece în Franţa, în căutare de noi admiratori care să o întreţină. Numele ei fusese deja asociat cu unii aristocraţi francezi care vizitau Londra, inclusiv cu fratele lui Ludovic al XVI-lea, contele d'Artois. În Franţa, ea a atras atenţia lui Philippe, duce de Chartres, unul dintre cei mai bogaţi oameni de pe continent. O vreme, a fost regina haremului de amante al acestuia. Dar în 1781 s-a întors brusc în Anglia. Ducele era cunoscut ca fiind destul de nestatornic, astfel că e posibil să se fi plictisit pur şi simplu de iubita lui englezoaică. Se spunea de asemenea că se întorsese la Londra în compania fostei sale iubiri, lordul Cholmondeley.

Grace a sosit în capitala engleză exact când moştenitorul tronului, Prinţul de Wales, punea capăt ultimei lui aventuri sentimentale. Acesta s-a uitat în jur, în căutarea unei noi pasiuni, şi a văzut-o pe Grace Elliott. Relaţia lor a durat cel mult câteva luni. Apoi Grace a descoperit că era însărcinată. Ea insista că tatăl era Prinţul de Wales, dar zvonurile sugerau că existau cel puţin patru candidaţi, inclusiv Cholmondeley. Fetiţa născută pe 30 martie 1782 a fost botezată Georgiana Augusta Frederica Elliott. Cholmondeley a fost de acord să-şi asume responsabilitatea pentru copil, dar, inevitabil, au existat zvonuri că o făcuse la sugestia adevăratului tată, Prinţul de Wales. Misterul tatălui Georgianei nu a fost elucidat niciodată. Aceasta a crescut împreună cu copiii lui Cholmondeley.

Indiferent care era adevărul despre reunirea dintre Grace şi Cholmondeley, ea nu a durat mult. Grace s-a întors în Franţa în 1784 pentru a relua legătura cu uluitor de bogatul Philippe, dar de data aceasta a trebuit să-l împartă cu favorita lui curentă,

Agnès de Buffon. Era un preţ mic, ţinând cont de stilul de viaţă pe care el i-l putea oferi. Evenimente care scăpau controlului lor aveau să întrerupă însă viaţa de poveste a lui Grace. Franţa se îndrepta spre frământări enorme. Ţara era în faliment. Sistemul de impozitare îi sancţiona dur pe săraci, dar acorda nesfârşite scutiri nobililor. Nemulţumirea s-a răspândit în rândurile claselor inferioare. Regele a încercat să fugă în 1791, dar a fost prins şi arestat. Monarhia a fost abolită în 1792. Regele şi regina au fost executaţi în anul următor. Moştenitorul lor, Ludovic-Carol, care ar fi trebuit să devină Regele Ludovic al XVII-lea după executarea tatălui său, a fost încarcerat într-o fortăreaţă medievală din Paris numită Templul, unde a dispărut. Au existat zvonuri că fusese eliberat de regalişti, ceea ce a declanşat apariţia unui şir de pretendenţi care susţineau că sunt moştenitorul dispărut. Teste genetice recente efectuate asupra inimii unui băiat care a murit în Templu confirmă însă că Ludovic-Carol a murit acolo – nu a scăpat. La puţin timp după ce regele şi regina au fost executaţi, fostul amant al lui Grace, Philippe, a făcut ultima lui călătorie către întâlnirea cu doamna Ghilotină. Această perioadă de execuţii în masă este cunoscută drept Domnia Terorii sau, simplu, Teroarea.

Riscând totul

Familia regală franceză şi aristocraţia o susţinuseră financiar pe Grace, iar acum ea voia să le răsplătească lealitatea, dar pentru asta a riscat totul. A făcut mai multe vizite la Spa şi Bruxelles, părând că acţionează în calitate de curier al membrilor familiei regale. În mod imprudent, nu şi-a ascuns sprijinul faţă de familia regală. Casa ei a fost, inevitabil, percheziţionată de revoluţionari, care au găsit scrisori compromiţătoare.

În ciuda pericolului în care se afla, Grace şi-a riscat viaţa pentru a-l salva pe guvernatorul Palatului Tuileries. Palatul fusese atacat de revoluţionari şi sute de soldaţi din gărzile regale fuseseră ucişi. Guvernatorul, marchizul de Champcenetz, a scăpat prefăcându-se mort. Grace a primit un mesaj care spunea că acesta se ascundea în Paris şi îi cerea ajutorul. A reuşit să-l scoată pe furiş din ascunzătoare şi să-l ducă acasă la ea. Apoi l-a scos din Paris. Dar, după o nouă vizită a revoluţionarilor, au fost găsite scrisori şi mai incriminante, iar Grace a fost dusă la interogatoriu. A fost eliberată, însă apoi a primit vestea că revoluţionarii veneau s-o aresteze. A fugit de acasă la Meudon, unde se credea în siguranţă, deoarece era în afara jurisdicţiei oficialilor din Paris. Dar oficialii locali au arestat-o şi au aruncat-o în temniţă. În fiecare dimineaţă erau citite cu voce tare numele celor care urmau să fie executaţi.

Mai multe dimineţi la rând, numele lui Grace nu a fost printre cele anunţate. Apoi, într-o dimineaţă, a fost pe listă. Însă arhitectul Domniei Terorii, Robespierre, a fost el însuşi executat pe 6 august 1794, ceea ce a pus capăt Terorii. Grace a fost salvată chiar în ultimul moment. Părul îi fusese tăiat, aşa cum se proceda înainte de decapitare. Dar imediat ce Robespierre a fost executat, mulţi dintre prizonieri, inclusiv Grace, au fost eliberaţi.

S-a întors în Anglia undeva între 1798 şi 1802. Georgiana nu a părut bucuroasă de întoarcerea mamei sale, deoarece renunţase la numele de familie Elliott şi îl adoptase, în schimb, pe cel de Seymour. În ciuda frumuseţii ei şi a legăturii cu familia Cholmondeley, Georgiana nu s-a căsătorit decât la 26 de ani, destul de târziu pentru acea epocă. S-a căsătorit cu Lordul William Charles Augustus Cavendish-Bentinck, mare comis al Prinţului de Wales şi fiul al ducelui de Portland. Georgiana a murit în 1813, la vârsta de 31 de ani. În anul următor, Grace s-a întors în Franţa, unde nu era dezaprobată la fel de mult ca în Anglia. Acolo a dispărut din documentele oficiale până la moartea ei, survenită în jurul vârstei de 70 de ani, la Ville-d'Avray, lângă Paris, pe 15 mai 1823.

„Micuţa soţie poloneză" a lui Napoleon – Marie Walewska

Monarhia franceză a fost înlăturată de Revoluţie, care l-a adus la putere pe Napoleon Bonaparte. Se spune că Bonaparte ar fi afirmat textual: „Bărbatul care se lasă condus de o femeie e un neghiob!". Cea mai cunoscută legătură a lui Napoleon e cea cu soţia lui, Joséphine de Beauharnais, dar au existat şi alte femei în viaţa lui. Una dintre ele a fost o contesă poloneză pe nume Marie Walewska.

Aceasta s-a născut ca Marie Łączyńska într-o familie poloneză veche şi influentă, pe 7 decembrie 1786. Familia ei îşi pierduse cea mai mare parte a moşiilor atunci când Prusia cucerise o parte din Polonia, în 1772. Marie a fost crescută la ferma familiei din Kiernozia. În 1792, Rusia a invadat Polonia, ceea ce a dat semnalul Războiului Polonezo-Rus. Tatăl lui Marie s-a oferit voluntar să servească în armată. Luptele au durat doar două luni şi s-au sfârşit prin capitularea Poloniei, care a fost împărţită de inamicii ei. Doi ani mai târziu, nemulţumirea ofiţerilor vizavi de prăbuşirea militară a Poloniei a dus la o revoltă şi noi lupte împotriva forţelor ruse. Când Marie avea doar opt ani, tatăl ei a fost ucis în una din ultimele confruntări militare ale rebeliunii,

bătălia de la Maciejowice. Revolta s-a sfârşit cu înfrângerea armatei poloneze.

Marie a fost educată acasă, împreună cu cele două surori ale ei. Unul dintre meditatorii ei era un francez, Nicolas Chopin, care avea să devină mai târziu tatăl celebrului compozitor Frédéric Chopin. Când slujba lui din Polonia a luat sfârşit, el s-a bucurat să fie meditatorul lui Marie şi al surorilor ei în loc să se întoarcă în Franţa, care se cufunda în Domnia Terorii şi în revoluţie. Când Marie avea 13 ani, a fost trimisă la mănăstirea Înălţării Fecioarei Maria din Varşovia ca să-şi desăvârşească educaţia. I-au plăcut agitaţia oraşului şi compania fetelor de vârsta ei.

Marie a fost descrisă de cei care au cunoscut-o drept foarte frumoasă, cu ochi mari şi albaştri, expresie suavă şi păr blond şi lung până în talie. Iar acum, la vârsta de 16 ani, era şi educată. Familia ei abia aştepta s-o căsătorească cu cineva care să o poată ajuta să-şi achite datoriile. Primul bărbat pe care ea l-a îndrăgit a fost un soldat tânăr şi arătos pe care l-a cunoscut la un bal. Dar când a aflat cine era, Marie a fost îngrozită. Nu îi auzise numele când fuseseră prezentaţi. După accent, crezuse că era suedez. De fapt, numele lui era Suvorov. Era nu doar rus, ci şi înrudit cu mareşalul Aleksandr Suvorov, care comandase armata rusă în Bătălia de la Maciejowice, unde fusese ucis tatăl ei. Tânărul Suvorov a curtat-o pe Marie şi voia să se căsătorească cu ea, dar ea a refuzat să-l mai vadă.

Perechea aleasă pentru ea a fost în cele din urmă contele Athenasius Colonna-Walewski, un bogat proprietar de pământ. Acesta avea 68 de ani, cu 52 mai mult decât ea. Cu toate acestea, familia a făcut presiuni asupra ei să accepte căsătoria, deoarece nu voia să rişte să piardă un al doilea peţitor bogat. Marie şi contele s-au căsătorit pe 17 iunie 1804. După aproape exact un an, ea a dat naştere unui moştenitor botezat Antoni Rudolf Bazyli Colonna-Walewski.

În 1806, avansarea inexorabilă a lui Napoleon în Europa l-a adus în Polonia. Polonezii îi aşteptau sosirea cu nerăbdare, sperând ca el să le redea teritoriile pierdute şi să readucă ţării strălucirea de altădată. Napoleon le promisese că o va face dacă luptau alături de Franţa. O mică avangardă i-a deschis calea lui Napoleon, care a sosit călare în Varşovia pe 18 decembrie.

Un împărat cucerit

În perioada Crăciunului, Marie a lucrat în spitalele din Varşovia, îngrijind soldaţi răniţi aduşi de pe front, unde forţele lui Napoleon se luptau cu trupele ruseşti. Vremea era atât de rea, încât lupta a trebuit suspendată pe durata iernii. De Anul Nou, oraşul a dat

un bal de bun venit pentru Napoleon. Acolo a zărit-o el pe Marie Walewska pentru prima oară. A fost captivat imediat de ea şi s-a străduit să afle cine era.

Atunci când s-a organizat un nou bal, a căutat-o şi a dansat cu ea. Doi ofiţeri care manifestaseră prea mult interes pentru ea au fost detaşaţi în curând în unităţi îndepărtate. În zilele următoare, Napoleon i-a trimis în mod repetat flori lui Marie şi i-a solicitat compania, dar ea a refuzat, din respect faţă de soţul ei, dacă nu din dragoste. Împăratul nu era obişnuit să fie refuzat. A oferit un dineu formal şi a invitat-o pe Marie cu soţul. Nu puteau să nu participe fără să ofenseze. Când au sosit, Marie a aflat că fusese aşezată în faţa împăratului, care s-a uitat la ea cât a ţinut dineul. După aceea, Napoleon i-a trimis o scrisoare în care îi solicita din nou compania, dar de data asta spunea: „Ţara dumitale îmi va fi mult mai dragă dacă te vei milostivi de inima mea". Implicaţia era clară – respingerea împăratului ar fi periclitat perspectivele de viitor ale ţării ei.

Marie a cedat şi a acceptat să-l vadă, dar prima lor întâlnire a mers prost. Marie a suspinat întruna, până când Napoleon a trimis-o acasă, la primele ore ale dimineţii. El a perseverat şi i-a trimis alte scrisori şi cadouri, până când, în cele din urmă, ea a cedat şi a devenit amanta lui. Dintr-odată, orice om important dorea s-o cunoască pe Marie sau măcar s-o vadă, datorită statutului ei superior de amantă a împăratului.

Nu au putut fi prea mult timp împreună din cauza unui atac rus neaşteptat împotriva forţelor franceze din Prusia de Est. Când Napoleon a plecat să preia comanda armatei, a trimis un mesaj în care o ruga pe Marie să i se alăture. Nu voia ca soţia lui, Joséphine, să afle că îşi împărţea cartierul general cu amanta, aşa că Marie a fost adusă pe furiş. A petrecut şase săptămâni ascunsă în apartamentul lui din Palatul Finckenstein, pe atunci în Prusia de Est. Mai târziu, le-a descris drept cele mai fericite săptămâni din viaţa ei şi i-a spus unei prietene că în perioada aceea se simţise soţia lui Napoleon. Într-adevăr, Napoleon o numea „micuţa mea soţie poloneză". Când vremea s-a ameliorat şi lupta a reînceput, Marie a fost scoasă pe furiş din cartierul general. Ea sperase că datorită relaţiei cu ea Napoleon va manifesta bunăvoinţă faţă de Polonia când luptele aveau să ia sfârşit, tratatele aveau să fie încheiate şi graniţele retrasate, dar a fost dezamăgită. Napoleon a făcut pace cu Rusia, căreia i s-a permis să-şi păstreze teritoriile poloneze, apoi s-a întors la Paris ca Napoleon cel Mare, cuceritorul Europei.

În 1807, de Crăciun, Napoleon a chemat-o în sfârşit pe Marie să i se alăture. Marie a fost instalată într-o casă de pe rue de La Houssaye, împreună cu personalul ei. Însă el era atât de ocupat, încât rareori avea timp s-o vadă. La începutul lui 1808, Napoleon a trebuit să plece în Spania. Singură, Marie s-a plictisit imediat de Paris şi a plecat în Polonia. La puţin timp după sosirea ei, trupele austriece i-au invadat patria. Napoleon

a trimis în Polonia mesaje urgente în care insista ca Marie să fie protejată. Austria a fost în cele din urmă înfrântă şi Marie a putut să meargă la Viena ca să se întâlnească cu Napoleon. Apoi s-a întâmplat exact lucrul de care se temea soţia lui. Marie a descoperit că e însărcinată. Imediat ce a aflat, Napoleon şi-a dat seama că putea să facă copii, deci nu el era vinovat pentru că nu avea copii cu Joséphine. Îşi dorise un fiu şi urmaş care să moştenească imperiul lui continental. Voia să instituie o nouă dinastie de stăpânitori europeni. A iniţiat procedura de divorţ, acuzând-o pe Joséphine pentru faptul că nu aveau copii. Însă ştia că, pentru ca moştenitorul lui să fie recunoscut internaţional, mama băiatului trebuia să fie de obârşie regală. O contesă poloneză nu era suficient de importantă. A hotărât că o mireasă potrivită putea fi sora Ţarului, marea ducesă Ana. Dar Rusia trebuia să fie recompensată ca să i-o dea pe Marea Ducesă, aşa că, în schimbul mâinii ei, Napoleon era dispus să vadă Polonia dispărând definitiv pentru a face loc expansiunii ruseşti.

Sfârşitul aventurii

Atunci când Marie a descoperit planurile lui de căsătorie, şi-a dat seama că vremea ei de amantă a împăratului apusese. Negocierile lui Napoleon pentru mireasa rusoaică au eşuat. În schimb, împăratul s-a căsătorit cu arhiducesa Marie Louise de Austria. S-au căsătorit pe 2 aprilie 1810. Marie a aflat de nuntă din ziare. Peste doar o lună, dădea naştere unui băieţel, Alexandre Florian Joseph Colonna-Walewski. În septembrie, Napoleon a invitat-o pe Marie la Paris. I s-au oferit o casă, o vilă lângă Boulogne, şi un venit lunar de 10.000 de franci – mai mult decât câştiga în mod normal într-un an un ofiţer de rang superior. Napoleon venea adesea în vizită ca să-şi vadă fiul. Anul următor, în martie, soţia lui Napoleon a născut un băiat.

Polonia a intrat din nou în război de partea Franţei în 1812. Rusia sperase să facă o alianţă cu Austria şi Polonia ca să respingă Franţa. Ţarul a arătat că recompensa Poloniei pentru schimbarea taberei ar fi putut fi independenţa ţării, dar polonezii au fost ofensaţi de încercarea Rusiei de a-i mitui. Polonia a rămas alături de Franţa, deşi Napoleon s-a eschivat mereu în chestiunea teritoriului şi independenţei poloneze. Pe măsură ce evenimentele se îndreptau inexorabil spre război, Napoleon, care se temea că era posibil să nu mai supravieţuiască încă unui război, a semnat un document care asigura un ajutor generos pentru Marie şi fiul ei. De asemenea, băiatul a fost făcut conte al Imperiului Francez.

În iunie 1812, în timp ce războiul se apropia, Marie s-a întors în Polonia ca să-l ajute

pe Napoleon să obţină sprijinul polonez. De asemenea, i-a cerut bătrânului ei soţ divorţul. Din punct de vedere legal, Marie era şi ea responsabilă pentru datoriile familiei sale, care creşteau. Divorţul de soţul ei sărăcit punea capăt responsabilităţii pentru datoriile lui. Tribunalul a acceptat declaraţia ei că fusese constrânsă să se căsătorească şi că trebuise să îndure o cruzime mentală extremă, aşa că mariajul a fost dizolvat.

Campania din Rusia a lui Napoleon a fost un dezastru. Pe măsură ce trupele lui avansau în Rusia, ruşii se retrăgeau, după ce distrugeau tot ce ar fi putut fi de folos oamenilor lui Napoleon. Această tactică a pământului pârjolit a lăsat trupele lui Napoleon fără proviziile esenţiale, care trebuiau aduse pe rute de aprovizionare din ce în ce mai lungi. Ruşii au ars până şi Moscova, la puţin timp după intrarea francezilor în oraş. Apoi au refuzat să semneze un tratat de pace. După cinci săptămâni, în timp ce iarna rusească se apropia, Napoleon şi-a pus pur şi simplu trupele să facă stânga-mprejur şi a plecat. Marea lui Armată fusese anihilată. Din cauza pierderilor provocate de iarna rusească geroasă, de boli şi de lupte, doar aproximativ 40.000 de soldaţi au supravieţuit din cei 500.000 care invadaseră Rusia.

Imperiul se prăbuşeşte

Dat fiind că forţele ruseşti reînviate se apropiau acum de Polonia, căutând răzbunare, Marie nu mai era în siguranţă acolo, aşa că a plecat spre Paris. Prusia şi-a unit forţele cu Rusia şi a declarat război Franţei. Mai târziu, şi Austria s-a alăturat alianţei. Iar acum Anglia lupta împotriva francezilor în Spania. Marele imperiu continental al lui Napoleon se prăbuşea în jurul lui. În martie 1814, a căzut Parisul, iar Ţarul a parcurs triumfător Champs-Élysées. Napoleon a abdicat şi a acceptat exilul pe insula Elba, între Italia şi locul naşterii lui, Corsica. A presupus că soţia şi fiul lui aveau să-l însoţească, dar nu au făcut-o. Soţia lui, Marie Louise, s-a dus cu fiul lor în Austria. Napoleon era atât de disperat, încât a vrut să se otrăvească. Marie s-a grăbit să ajungă la el la Fontainebleau, dar cererile ei de a-l vedea au rămas fără răspuns.

Napoleon şi-a revenit de pe urma tentativei de sinucidere şi a plecat din Franţa spre Elba, însoţit de o parte din trupele lui. Fusese convenită o gardă de 400 de oameni, dar atât de mulţi soldaţi voiau să meargă cu el, încât numărul a trebuit crescut la 1.000. A trimis scrisori către soţia lui şi Marie, rugându-le să vină să-l vadă şi să-i aducă pe fiii lor cu ele. Marie a fost de acord. Când au sosit, ea şi fiul ei Alexandre au fost duşi la o casă pe un deal, unde i-a întâmpinat Napoleon. Însă unii dintre

locuitorii insulei o zăriseră pe Marie şi presupuseseră că e împărăteasa. Dacă se răspândea vorba că de fapt era Marie, acest lucru ar fi putut distruge orice şansă ca soţia lui să i se alăture pe insulă, aşa că Marie a fost dusă de acolo într-o seară, după căderea întunericului. În realitate, soţia lui Napoleon, Marie Louise, nu avea nici o intenţie să-l mai vadă vreodată. Acum era amanta Contelui Adam Albert von Neipperg, un general din armata austriacă. Acesta primise sarcina de a o escorta la Aix-les-Bains, unde ea intenţiona să facă o cură de apă minerală înainte de a se muta pe Elba. De fapt, misiunea lui secretă era să o împiedice să ajungă pe Elba. Peste câteva săptămâni erau amanţi, iar împărăteasa a abandonat planurile de a-l vizita pe Napoleon.

Când noul rege francez, Ludovic al XVIII-lea, s-a întors din exil în mai 1814, a stopat plata banilor datoraţi lui Napoleon pentru întreţinere conform Tratatului de la Fontainebleau. Neputându-şi plăti servitorii sau gărzile, Napoleon a fugit de pe insulă la sfârşitul lui februarie 1815 şi a debarcat pe coasta franceză lângă Antibes, împreună cu soldaţii lui. Alţi soldaţi i s-au alăturat în timp ce se îndrepta spre Paris. A intrat în oraş pe 20 martie. Regele a fugit iar în exil. Însă domnia lui Napoleon a durat doar o sută de zile. O alianţă a ţărilor europene, inclusiv Anglia, Prusia şi Olanda, a dus la înlăturarea sa definitivă de la putere.

Napoleon a pornit la atac. Pe 18 iunie 1815, peste 70.000 de soldaţi francezi s-au confruntat cu cei 118.000 de soldaţi ai coaliţiei lângă Waterloo, în Belgia de azi. Napoleon a fost înfrânt de forţele comandate de ducele de Wellington şi mareşalul Blücher. Chiar înaintea luptei s-a întâlnit cu Marie, mai ales, se pare, ca să-i dea sfaturi financiare. Data următoare când Marie l-a întâlnit, Napoleon era ocupat să ardă documente de stat la Palatul Élysée.

Exilul final

Napoleon a încercat să fugă în Statele Unite, dar a fost prins şi exilat pe insula Sfânta Elena din Oceanul Atlantic. Cu puţin înainte să plece spre insulă, s-a întâlnit cu Marie pentru ultima oară. S-au văzut în casa fostei lui soţii, Château de Malmaison. Joséphine murise de pneumonie cu un an înainte. Marie s-a oferit să meargă pe insula Sfânta Elena cu el, dar Napoleon a refuzat. Având nevoie de protecţie şi sprijin, Marie s-a căsătorit cu contele Philippe-Antoine d'Ornano, care luptase împreună cu Napoleon şi era văr de-al doilea cu el. S-au căsătorit la Bruxelles pe 7 septembrie 1816 şi s-au stabilit apoi la Liège. După nouă luni, ea a născut un băieţel sănătos, dar

sănătatea ei, deja slăbită de o boală de rinichi, s-a degradat rapid. A murit pe 11 decembrie 1817, la doar 32 de ani. Napoleon nu avea să afle niciodată despre moartea lui Marie. În timp ce se afla pe insula Sfânta Elena, sănătatea i s-a deteriorat, iar pe 5 mai 1821 a murit. Rămăşiţele lui au fost aduse în Franţa în 1840. La două zile după ce a murit, după faţa lui a fost turnată o mască mortuară. După acest original s-au făcut mai multe copii. În 2013, una dintre aceste măşti a fost vândută la o licitaţie din Londra. Proprietarul ei, un descendent al capelanului britanic superior de pe insula Sfânta Elena, o ţinuse în pod ani de zile. Se credea că pentru ea se vor oferi până în 60.000 de lire. Ciocanul adjudecătorului a lovit la 170.000 de lire.

Cauza morţii lui Napoleon a fost subiect de zvonuri şi ipoteze timp de aproape 200 de ani. O autopsie făcută la puţin timp după deces punea moartea sa pe seama cancerului stomacal. Dar atunci când trupul lui a fost examinat mai târziu, a părut a fi foarte bine conservat, ceea ce trezea suspiciunea de otrăvire cu arsenic, deoarece arsenicul este un conservant excelent. O serie de teste din 1961 au descoperit într-adevăr un nivel ridicat de arsenic în părul împăratului. Însă o nouă examinare a probelor efectuată în 2007 de o echipă de cercetători americani, elveţieni şi canadieni a confirmat cancerul stomacal ca fiind cea mai probabilă cauză a morţii. Chiar dacă Napoleon ar fi fost tratat astăzi, cancerul lui fusese atât de avansat, încât probabil că ar fi murit în mai puţin de un an.

Conform dorinţelor exprimate de Marie, inima ei a fost îngropată în cripta familiei d’Ornano din cimitirul Père Lachaise din Paris, iar restul trupului a fost îngropat în cripta din Kiernozia a familiei sale.

Capitolul 3

Lumea antică

Deşi cele mai celebre curtezane au fost cele franceze, curtezane, concubine şi amante regale au existat probabil în multe părţi ale lumii aproape de când a apărut civilizaţia însăşi. Cele mai timpurii exemple consemnate datează de peste 2.500 de ani, din Grecia, India şi China.

Curtezanele din Grecia antică i-au inspirat pe scriitori, i-au influenţat pe generali şi i-au scos din minţi pe oamenii de stat. Bărbaţii greci se căsătoreau adesea după 30 de ani, astfel că tinerii apelau la „femei profesioniste" pentru experienţe sexuale. Iar acest lucru era acceptabil din punct de vedere social. Prostituţia era legală şi impozitată de stat. Ca de obicei, exista o ierarhie. În partea ei de jos erau prostituatele obişnuite, numite *pornai*, care ne-au dat cuvântul „pornografie". Deasupra lor se situau aşa-numitele *auletrides*, sau fetele cu flautul, care erau în primul rând muzicante, dar adesea erau disponibile şi pentru sex. În vârful ierarhiei erau curtezanele cunoscute drept *hetairai*, ceea ce însemna „companioane". Relaţiile destul de complexe din Grecia antică au fost rezumate de Demostene, care a spus: „Avem *hetairai* pentru plăcere, *pallakai* (concubine sau sclave) care să se îngrijească de nevoile trupeşti zilnice şi *gynaikes* (soţii) care să ne nască copii legitimi şi care să fie păzitoare credincioase ale căminelor noastre". Spre deosebire de cele mai multe grecoaice din Antichitate, hetairele erau educate. Ele se pricepeau, de asemenea, la dans şi muzică. Erau singurele femei cărora li se permitea să ia parte la banchete (*symposion)*, petreceri cu băutură la care bărbaţii discutau chestiunile zilei. Nici unei grecoaice respectabile nu i s-ar fi permis să participe la un *symposion*, şi nici ea nu ar fi dorit asta.

Cultura indiană a curtezanelor a apărut cam în acelaşi timp cu cea din Grecia, în jurul secolului VI î.e.n. Ea a evoluat din tradiţia familiilor ce donau templelor locale fete care să-i servească pe zei, mai ales ca dansatoare. Cu timpul, unele din aceste dansatoare au început să danseze pentru a-i distra pe oameni şi şi-au creat relaţii cu protectori bogaţi.

În Roma antică, vieţile femeilor erau controlate la fel de strict ca în Grecia şi India. Femeile romane nu erau cetăţeni şi aveau puţine drepturi. Doar bărbaţii adulţi şi liberi puteau fi cetăţeni. Femeile trăiau sub supravegherea tatălui sau soţului lor. Ele au dobândit mai multă libertate ulterior, în vremea Imperiului Roman. În cele din urmă, au putut să posede pământ şi să conducă afaceri, dar tot nu puteau să deţină funcţii publice sau să lucreze în administraţie. Prostituţia era acceptată în întreg Imperiul Roman, dar nu şi adulterul. Totuşi, ca de obicei, exista un dublu standard în favoarea bărbaţilor. Dacă adulterul nu a devenit niciodată acceptabil în cazul femeilor, bărbaţii puternici se puteau desfăta în compania sclavelor, prostituatelor sau actriţelor, atâta timp cât erau discreţi. Prostituatele numite *meretrice* trebuiau să se înscrie în registrele autorităţilor şi să plătească impozit. Deşi erau recunoscute oficial, nu li se permitea să depună mărturie la tribunal, iar bărbaţilor născuţi liberi nu li se permitea să se căsătorească cu ele. Existau, de asemenea, prostituate neînregistrate, numite *prostibulae*.

În cealaltă parte a globului, în China, curtezanele care exercitau această meserie au fost rareori consemnate în istoriile oficiale ale acelei vremi, ca şi în restul lumii antice. Iar poveştile lor au fost adesea înflorite prin mituri şi legende, astfel încât e dificil să-ţi dai seama cât din poveştile scrise despre ele sau de către ele e adevărat.

Cenuşăreasa şi alte poveşti greceşti

Una dintre primele hetaire din Grecia se numea Rhodopis. Despre ea se ştiu foarte puţine. A fost menţionată ca hetairă în *Istoriile* lui Herodot, nouă cărţi care se ocupă în detaliu de istoria, politica şi tradiţiile Greciei antice. Se născuse în Tracia, în secolul VI î.e.n., şi probabil că Rhodopis nu era numele ei adevărat. Acesta însemna „obraji trandafirii”, astfel că probabil era o poreclă sau un supranume profesional. Numele ei adevărat s-a pierdut. Aparţinea unui bărbat din Samos pe nume Xanthes, care a dus-o în oraşul Naucratis din Egipt, în timpul domniei faraonului Amasis al II-lea (570-526 î.e.n.). Acolo, un negustor pe nume Charaxos din Mytilene, frate al poetei grecoaice Sappho, a văzut cum era vândută în piaţa de sclavi. Charaxos s-a îndrăgostit de ea pe loc şi a cumpărat-o. Potrivit anumitor relatări, el s-a căsătorit cu Rhodopis. Sappho nu a fost de acord cu ea şi a atacat-o în poeziile sale. Obiectul atacului este numit Doricha, care ar putea fi numele adevărat al lui Rhodopis.

O poveste inspirată din viaţa ei este considerată a fi prima variantă a poveştii Cenuşăresei. Iată ce spune povestea: Rhodopis avea un stăpân egiptean. Deşi acesta era bun, Rhodopis era tratată urât de servitorii şi sclavii lui, care o puneau să lucreze din greu. Stăpânul ei i-a dat o pereche de papuci. În timp ce ea se îmbăia, un vultur s-a năpustit de sus şi a luat unul dintre papuci. Apoi pasărea s-a îndepărtat cu el. Mai târziu i-a dat drumul, iar papucul a căzut în poala faraonului. Era un papuc atât de frumos, încât faraonul s-a gândit că proprietara lui trebuie să fie o femeie minunată. A început s-o caute, poruncind femeilor să încerce papucul. În cele din urmă a găsit-o pe Rhodopis. Papucul i se potrivea perfect, iar Rhodopis a fost în măsură să-i aducă perechea. Faraonul a făcut-o regină. Însă această poveste este probabil o invenţie a unor scriitori ulteriori precum Strabon (cca 64 î.e.n. – cca 4 e.n.), şi nu pare a se întemeia pe fapte.

În Grecia antică, doar cei mai bogaţi bărbaţi îşi permiteau o hetairă. Se spune că o hetairă pe nume Neaira ar fi fost cumpărată de doi bărbaţi, Timanoridas şi Eukrates, pentru echivalentul plăţii pe opt ani a unui lucrător priceput. Cei doi au cumpărat-o de la administratorul bordelului căruia ea îi aparţinea din copilărie. Când a venit vremea ca unul dintre ei sau amândoi să se căsătorească, au vândut-o unui bărbat pe nume Phrynion, care a dus-o din Corint în Atena. Neaira a fugit de la el şi s-a îndreptat spre Megara. Acolo a cunoscut un bărbat pe nume Stephanos, care a adus-o înapoi în Atena. Când Phrynion a aflat că ea se întorsese în Atena, a încercat să o revendice ca sclava lui, dar nu a reuşit. Stephanos şi Neaira au trăit împreună fericiţi mai mulţi ani, până când un vechi adversar al lui Stephanos, Apollodoros, a iniţiat un proces împotriva Neairei. El susţinea că Neaira, care nu era ateniană, trăia ilegal cu un atenian ca soţie a lui. Stephanos şi Apollodors se mai înfruntaseră în tribunal de mai multe ori. Din păcate, rezultatul procesului nu este cunoscut.

O altă hetairă, Aspasia, era neobişnuit de directă pentru o grecoaică. Născută în Milet (o colonie ioniană de pe coasta Turciei de azi) în jurul anului 470 î.e.n., a avut o educaţie neobişnuit de bună pentru o fată, la insistenţele tatălui ei, Axiochos. În jurul lui 445 î.e.n., Aspasia s-a mutat la Atena, pentru a încerca să facă avere ca hetairă. În cele din urmă a fost remarcată de Pericle, om de stat, general şi conducător al Atenei. Se spune că acesta ar fi fost atras de frumuseţea, inteligenţa şi înţelepciunea politică a Aspasiei. Deşi a divorţat de prima lui soţie pentru a fi împreună cu Aspasia, Pericle nu s-a putut căsători cu ea, deoarece era hetairă şi metecă (non-atenian care locuia în Atena). Aceste două lucruri o împiedicau să se căsătorească cu un atenian precum Pericle – ca o ironie, din cauza unor legi introduse de Pericle însuşi.

Grecoaicele trebuiau să stea foarte retrase, nevăzute şi neauzite, supuse bărbaţilor

din familia lor. Dar Pericle o consulta pe Aspasia ca şi cum ar fi fost egala lui. Obiceiul ei de a spune ce gândea i-a adus mulţi duşmani. Iar oamenii nu erau de acord ca primul cetăţean al Atenei să întreţină pe faţă o amantă non-ateniană. Influenţa Aspasiei asupra lui era detestată. Se spune că ea i-ar fi scris o parte din discursuri. În ciuda numeroaselor critici, Pericle a rămas alături de ea şi a apărat-o public. El le-a declarat atenienilor: „Dacă vreţi să o luaţi pe Aspasia de lângă mine, atunci luaţi-mi şi viaţa!”. Aspasia a fost învinovăţită pentru rolul Atenei într-un război dintre Samos şi Milet din 440 î.e.n., în care Pericle a trimis o flotă pentru a reprima Samosul, la îndemnul – se presupune – partenerei lui milesiene, Aspasia. În acelaşi an, ea i-a născut un fiu, care a fost numit după el.

Aspasia a fost acuzată şi pentru provocarea Războiului Peloponesiac. Acest război dintre Atena şi Sparta (431-404 î.e.n.) a fost declanşat de puterea în creştere a Atenei, care ameninţa alte state greceşti, în principal Sparta. Neîncrederea dintre cele două s-a transformat în ostilitate făţişă şi apoi în război, care a dus în cele din urmă la înfrângerea Atenei. La sfârşitul primului an de război, Pericle a ţinut un discurs în cinstea morţilor. Se spune că acest discurs funerar celebru ar fi fost influenţat de Aspasia sau chiar scris de ea.

În timpul războiului, Atena a fost devastată de o epidemie de ciumă care a luat vieţile a zeci de mii de atenieni, inclusiv Pericle. Pe măsură ce sănătatea lui se înrăutăţea, în condiţiile în care ambii lui fii legitimi muriseră, el a solicitat o excepţie de la lege, astfel încât fiul lui cu Aspasia să poată deveni legitim. În cele din urmă a fost doborât de ciumă şi a murit în 429 î.e.n. Atenienilor li s-a făcut milă de Aspasia după moartea lui Pericle şi i-au acordat fiului ei cetăţenie deplină.

Se spune că Socrate, Platon, Cicero, Xenofon şi Athenaios ar fi fost adepţi ai Aspasiei. Este posibil ca ea să fi inspirat personajul principal din *Lysistrata*, o comedie de Aristofan despre o femeie directă. Aspasia a înfiinţat o şcoală pentru fetele ateniene, unde le încuraja pe eleve să caute să dobândească o educaţie mai largă decât cusutul, ţesutul, dansul şi muzica pe care ceilalţi se aşteptau ca ele să le înveţe.

Aspasia şi-a găsit un nou partener, Lysicles, şi a avut cu el un fiu. Dar Lysicles, care era general, a fost ucis şi el în luptă, la doar un an după moartea lui Pericle. În 406 î.e.n., celălalt fiu al Aspasiei, tânărul Pericle, ajunsese deja la gradul de general. În acelaşi an, flota ateniană s-a luptat cu cea spartană în bătălia de la Arginusa. Atenienii au câştigat lupta, dar 2.000 dintre marinarii lor s-au înecat din cauza unei furtuni care a împiedicat vasele să salveze echipajele zecilor de corăbii avariate sau pe cale să se scufunde. Cei opt generali care comandaseră acele vase au fost judecaţi. Doi dintre ei au fugit, dar ceilalţi, inclusiv tânărul Pericle, au fost găsiţi vinovaţi şi executaţi. Nimeni

nu ştie dacă Aspasia mai era în viaţă atunci când fiul ei a fost executat, deoarece, la acel moment, ea dispăruse deja din documentele istorice.

O altă hetairă, Thaïs, a rămas necunoscută istoriei până când şi-a făcut intrarea în scenă în anul 330 î.e.n. Ca amantă a unuia din generalii lui Alexandru cel Mare, comandantul macedonean Ptolemeu I Soter, ea l-a însoţit pe Alexandru în campaniile lui militare. Atunci când Alexandru a cucerit Persepolisul, capitala Imperiului Persan, el şi-a sărbătorit victoria prin jocuri, ospeţe şi sacrificii aduse zeilor. În timpul unui ospăţ, Thaïs a rostit un discurs în care îl îndemna pe Alexandru să ardă Persepolisul, ca ofensă definitivă la adresa persanilor. Alexandru şi Thaïs au aruncat primele torţe.

Una dintre cele mai faimoase şi bogate curtezane din Grecia antică, Phryne, s-a născut în jurul anului 371 î.e.n. în Thespia, oraş din Beoţia, în centrul Greciei. Phryne nu era numele ei adevărat. Se născuse ca Mnesarete, dar pielea gălbuie i-a adus porecla de Phryne, care înseamnă „broască”. Frumuseţea ei a inspirat mai multe opere de artă celebre, inclusiv pictura lui Apelles *Aphrodite anadyomene* (*Afrodita ieşind din mare*) şi statuia *Afrodita din Knidos* de Praxitele, care a fost şi amantul ei.

Phryne este celebră pentru modul inedit în care a fost soluţionat un proces împotriva ei. Potrivit unei relatări, ea a fost judecată pentru lipsă de respect faţă de misterele eleusine (ceremonii iniţiatice ale cultului lui Demeter, zeiţa recoltei). Phryne se despuiase şi intrase goală în mare, în faţa a mii de oameni care se strânseseră să asiste la ceremonii. Aceasta era o ofensă atât de gravă încât Phryne risca pedeapsa cu moartea dacă era găsită vinovată. Când procesul a părut să meargă în defavoarea ei, apărătorul lui Phryne, Hyperides, i-a tras veşmântul în jos şi i-a dezvelit sânii! Şi a funcţionat! Judecătorii, probabil toţi bărbaţi, nu au fost în stare să condamne o frumuseţe atât de elegantă şi graţioasă.

Phryne avea atât de mulţi amanţi bogaţi încât a strâns o avere imensă. Se spune că s-ar fi oferit să plătească pentru reconstruirea zidurilor Tebei, după distrugerea lor de către Alexandru cel Mare... cu condiţia ca pe ele să fie dăltuite cuvintele „Distruse de Alexandru, reconstruite de curtezana Phryne”. Bătrânii oraşului i-au refuzat oferta. Unii istorici consideră că aceasta şi alte poveşti pline de culoare despre Phryne au fost invenţii ale unor istorici şi biografi excesiv de entuziaşti din Antichitate. Totuşi, nu există nici o îndoială că Phryne a fost una dintre cele mai frumoase, celebre şi bogate curtezane din Grecia antică.

Uneori, hetairele concurau între ele pentru clienţii influenţi. Una dintre rivalele lui Phryne a fost Lais din Hyccara. Lui Lais, născută la Hiccara (astăzi Carini), în Sicilia, omul de stat grec Demostene i-a oferit 1.000 de drahme pentru o noapte în compania ei, dar când l-a văzut ea a cerut 10.000! Filosoful Diogene trebuie să fi constituit o

perspectivă mai atrăgătoare, deoarece se spune că ea i s-a oferit gratis! Unul din amanţii ei, Hippostratos, a dus-o să trăiască împreună cu el în Thessalia. Femeile din Thessalia au fost atât de invidioase pe ea încât au atras-o în templul Afroditei şi au omorât-o prin lapidare.

Dansatoarele din India

În unele părţi din India antică exista o tradiţie numită *nagarvadhu*, ceea ce înseamnă „mireasă a oraşului" – cu alte cuvinte, o prostituată oficială. Nagarvadhu era un titlu râvnit, pentru care femeile concurau. Acest titlu nu era asociat cu vreun tabu sau vreo ruşine. O nagarvadhu cerea foarte mulţi bani pentru serviciile ei şi, ca atare, era accesibilă doar celor mai bogaţi bărbaţi.

India are şi o tradiţie îndelungată a dansului în templu. Dansatoarele templului erau numite *devadasi*. Ele erau hărăzite din copilărie slujirii unei zeiţe sau unui templu şi aveau un statut foarte înalt, inferior ca importanţă doar preoţilor templului. Un templu bogat putea avea sute de *devadasi*. Membrii familiei regale şi aristocraţii care susţineau templele puteau asista la dansurile şi ritualurile lor. Ei voiau însă ca dansatoarele să-i întreţină în palatele lor, ceea ce a dat naştere unei alte categorii de dansatoare, numite *rajadasi*. Dacă *devadasi* dansau în cinstea unui zeu sau a unui templu, *rajadasi* dansau pentru a oferi distracţie. Regii şi prinţii aveau uneori relaţii cu aceste fete.

Toate curtezanele faimoase din India antică au început ca dansatoare sau nagarvadhu. Una dintre cele mai cunoscute a fost Amrapali. Se spune că ar fi fost găsită în copilărie sub un pom de mango în Vaishali, un oraş din Bihar, în jurul anului 500 î.e.n. Numele ei, Amrapali, înseamnă „găsită într-un crâng de pomi de mango". Era renumită pentru frumuseţea ei, iar când a crescut a devenit dansatoare şi curtezană. Atunci când regele din Vaishali, Mahanaman, a văzut-o pe Amrapali dansând, a dorit-o atât de tare, încât l-a ucis pe cel care urma să-i fie soţ, Pushpakumar, şi a numit-o dansatoare a curţii sale. Ea i-a devenit şi amantă. Atunci când regele dintr-un stat învecinat, Magadha, a atacat Vaishali, Mahanaman a trimis o armată care să-l înfrunte. În timp ce toţi bărbaţii erau plecaţi la luptă, un necunoscut a vizitat-o pe Amrapali. Acesta i-a cerut să danseze pentru el şi a rămas cu ea mai multe zile. În timp ce se pregătea să plece, i-a cerut lui Amrapali să meargă cu el, dar ea a

refuzat, deoarece era dansatoarea oficială a oraşului. Străinul s-a arătat a fi Bimbisara, regele din Magadha, a cărui armată ataca Vaishali. Ea l-a implorat să pună capăt războiului, iar el a făcut întocmai. A plecat şi şi-a luat şi armata cu el. La puţin timp după aceea, Amrapali s-a întâlnit cu Buddha şi, drept rezultat, a renunţat la poziţia ei de curtezană a regelui şi a devenit budistă.

Concubinele din China

În China imperială a existat o tradiţie îndelungată ca împăraţii să aibă concubine. Unii împăraţi aveau sute sau uneori chiar mii. Însă exista un dezavantaj important în a fi concubină. Soarta acesteia era adesea strâns legată de cea a împăratului. Atunci când Qin Shi Huang, primul împărat al unei Chine unite, a murit în 210 î.e.n., unele dintre concubinele lui au fost închise în interiorul complexului funerar al acestuia, ca să-l servească în viaţa de apoi. Se spune că împăratul ar fi murit otrăvit de pastilele de mercur date de alchimiştii lui şi de medicii curţii ca să-l facă nemuritor!

Poveştile despre curtezanele din China antică au trecut de la o generaţie la alta, dar în lipsa unor consemnări oficiale ale vieţilor lor nu e clar dacă ele sunt adevărate sau ficţionale. O relatare despre o femeie pe nume Du Shiniang este reprezentativă pentru multe altele. În timpul domniei împăratului Wanli (1572-1620) din Dinastia Ming, Du Shiniang a fost vândută unui bordel din Pekin (Beijing) după moartea tatălui ei. Familia ei fusese destul de avută, astfel că ea era educată în muzică şi dans, ceea ce o făcea să fie mai atrăgătoare pentru clienţii mai bogaţi ai bordelului. În cele din urmă, Du a reuşit să-şi cumpere eliberarea din bordel, astfel că s-a putut căsători cu fiul unui funcţionar local. Însă, după ce s-au căsătorit, tânărul a început să aibă îndoieli. Temându-se de reacţia tatălui său faţă de căsătoria lui cu o curtezană, a vândut-o pe Du altui bărbat. Ea a fost atât de şocată de trădarea soţului ei încât s-a sinucis, aruncându-se într-un râu.

Patru femei cunoscute drept Cele Patru Frumuseţi au fost celebre pentru influenţa lor asupra împăraţilor şi regilor. Se spune că prima dintre Cele Patru Frumuseţi, Xi Shi, a fost atât de frumoasă încât atunci când se apleca peste balcon peştii dintr-un iaz de dedesubt uitau cum să înoate. S-a născut în 487 sau 506 î.e.n. (sursele diferă) şi a trăit în Zhuji, capitala statului Yue. Atunci când Yue a fost înfrânt în război de alt stat, Wu, un oficial a sugerat să-i fie trimise nişte femei frumoase Regelui Fuchai din Wu,

care să-l distragă de la treburile de stat. Xi Shi a fost una dintre femeile selectate pentru această misiune. Regele Fuchai a fost atât de fermecat de ea încât şi-a neglijat datoria. În schimb, s-a ocupat de construirea unui palat nou pentru Xi Shi şi pentru altă femeie, Zheng Dan, care o însoţise. El l-a numit Palatul Femeilor Minunate. Şi-a neglijat datoria în asemenea măsură încât statul a intrat în declin. În 473 î.e.n., regele din Yue a atacat şi a înfrânt armata din Wu.

A doua dintre Cele Patru Frumuseţi a fost Wang Qiang, cunoscută şi ca Wang Zhaojun. Se spunea că era atât de frumoasă încât păsările căzeau din văzduh când o vedeau. S-a născut pe la 50 î.e.n. într-un mic sat din vestul Chinei, Baoping. La vârsta de aproximativ 14 ani a fost aleasă să fie concubina Împăratului Yuan din Dinastia Han. Acesta a oferit-o în dar poporului nomad Xiongnu din nordul Chinei, ceea ce a dus la ameliorarea relaţiilor dintre cele două popoare. Wang Qiang a avut cel puţin trei copii cu regele din Xiongnu. Când acesta a murit, în 31 î.e.n., ea a cerut să fie lăsată să se întoarcă acasă. I s-a spus însă să rămână şi să respecte obiceiul din Xiongnu de a se căsători cu noul rege. Se crede că ar fi murit ca soţie a acestuia în jurul anului 8 e.n.

Se spune că a treia dintre Cele Patru Frumuseţi, Diaochan, ar fi avut o relaţie cu un general pe nume Lü Bu în jurul anului 190 e.n., ceea ce a făcut ca Lü Bu să se întoarcă împotriva despotului său, Dong Zhou, şi să îl ucidă. Lü Bu şi Dong Zhou au existat cu adevărat şi Lü Bu chiar l-a ucis pe Dong Zhou, dar acea parte a poveştii care o implică pe Diaochan nu pare să aibă nici o bază reală. Povestea ei apare într-o carte parţial adevărată, parţial ficţională intitulată *Poveşti de dragoste din trei regate*, scrisă de Luo Guanzhong în secolul XIV.

A patra frumuseţe a fost Yang Yuhuan. S-a născut în 710 în Yongji, ca fiică a unui funcţionar însărcinat cu catagrafia. Atunci când concubina favorită a marelui împărat Xuanzong din Dinastia Tang a murit, acesta a hotărât că dorinţa lui era ca Yang să-i ia locul. Ea era deja căsătorită, în mod neconvenabil, cu fiul lui, Prinţul Li Mao, dar asta nu l-a descurajat pe împărat. A eludat dificultatea făcând-o călugăriţă taoistă şi dându-i un nume nou, Taizhen. Era aproape ca şi cum ar fi devenit o altă persoană. Apoi a făcut-o concubina lui, sub noul ei nume, şi i-a dat fiului său o nouă soţie. În 745, a făcut-o pe preoteasa Taizhen consoarta lui imperială oficială cu cel mai înalt rang posibil, numit Guifei – de unde şi numele sub care este pomenită de obicei, Yang Guifei. În 755, unul din generalii împăratului, An Lushan, a pornit o revoluţie. Împăratul Xuanzong a fugit spre Chengdu, în Sichuan, dar gărzile imperiale care îl însoţeau s-au răsculat şi l-au arestat. Gărzile au cerut, printre altele, moartea consoartei sale, Yang Guifei. În cele din urmă, ca să se salveze, el a fost de acord cu cererile lor şi a poruncit ca ea să fie dusă la un altar budist din apropiere şi sugrumată.

Împăratul a fost obligat să privească. Însă asta nu i-a salvat coroana. În doar câteva zile, a fost detronat şi înlocuit cu fiul său. Astăzi, palatul Împăratului Xuanzong de la Izvoarele Termale din Huaqin şi baia lui Yang Guifei constituie o atracţie turistică importantă, aflată la aproximativ 40 de kilometri de străvechea capitală Xian.

În secolul VII, chiar înainte de perioada celei de-a patra frumuseţi, o concubină a urcat până la cele mai înalte trepte ale ierarhiei şi a devenit împărăteasa Chinei. Ea a fondat chiar propria dinastie, deşi una foarte scurtă, cu un singur împărat.

Wu Zhao era o concubină de la curtea Împăratului Taizong. Se aştepta din partea ei să îi facă împăratului copii, dar ea nu a născut niciunul. Atunci când un împărat murea, concubinele lui erau adesea trimise la templu, ca să devină călugăriţe budiste. În 649, când Împăratul Taizong a murit, Wu, care avea 25 de ani, a fost trimisă la un templu, unde ar fi trebuit să rămână închisă pentru tot restul vieţii. Însă ea a plecat cumva de acolo şi s-a întors la palatul imperial. Potrivit unei relatări, mama noului împărat nu voia ca fiul ei, Împăratul Gaozong, să fie influenţat de concubina lui favorită, Xiao, aşa că a aranjat ca frumoasa Wu să fie adusă înapoi de la templu, ca să servească iar drept concubină, în speranţa de a-l distrage pe împărat de la Xiao. Potrivit altei relatări, Wu nu a plecat niciodată de la palat. Indiferent care poveste este cea adevărată, mama împăratului a obţinut ce-a vrut. Wu a înlocuit-o rapid pe Xiao ca favorită a împăratului.

De data aceasta, ea a născut copiii pe care îi dorea împăratul. Se spune că şi-ar fi consolidat poziţia punând pe seama împărătesei vina pentru moartea fiicei ei din 655. Fetiţa fusese strangulată. Există suspiciunea că Wu ar fi putut s-o ucidă ea însăşi pe fetiţă. Împărăteasa nu şi-a putut dovedi nevinovăţia, iar problemele ei s-au agravat atunci când a fost acuzată de vrăjitorie. Împăratul a pus să fie înlăturată, înlocuind-o cu Wu. Având acum puterea unei împărătese, Wu a început să înlăture, să retrogradeze şi uneori să execute oficiali şi rivali care i se opuseseră.

Cinci ani mai târziu, împăratul era afectat de o boală care e posibil să fi fost provocată de tensiunea prea mare sau de un atac cerebral. Este chiar posibil ca ea să fi fost rezultatul otrăvirii de către necruţătoarea Împărătească Wu. Aceasta a preluat controlul imperiului de la invalidul Gaozong. La reuniunile imperiale stătea ascunsă în spatele unei perdele, astfel încât să audă tot ce se spunea şi să-l sfătuiască pe împărat.

Atunci când Împăratul Gaozong a murit, în 683, Li Xian, fiul lui (şi al lui Wu), i-a urmat la tron, devenind Împăratul Zhongzong. Wu deţinea în continuare controlul asupra imperiului, ca împărătească moştenitoare şi regentă. Zhonzong a făcut greşeala de a nu i se supune mamei lui. Drept rezultat, a domnit doar şase săptămâni, după

care a fost detronat şi exilat. A fost înlocuit de alt fiu al lui Wu, Li Dan, care a devenit Împăratul Ruizong. Dar Wu continua să deţină controlul. Acum nu se mai ostenea să se ascundă în spatele unei perdele la reuniunile imperiale. Domnea pe faţă. În 690, a preluat ea însăşi tronul şi s-a declarat Împărăteasa Wu Zetian, prima stăpânitoare din noua Dinastie Zhou. În timpul domniei ei, a schimbat religia de stat din taoism în budism. Apoi, în 705, într-o perioadă când avea probleme de sănătate, adversarii ei au atacat. A fost detronată de fiul ei în exil, Împăratul Zhongzong. A murit în pace în acelaşi an, la vârsta de aproximativ 80 de ani. Dinastia Zhou pe care o crease a luat sfârşit odată cu moartea ei.

Roma antică

În Roma antică, scopul căsătoriei era naşterea unor urmaşi legitimi care să moştenească proprietăţile şi bogăţia unei familii. Adulterul, mai ales din partea femeilor, era o ameninţare în acest sens, făcând ca identitatea tatălui unui copil să fie nesigură. Adulterul din partea unei femei era o infracţiune în Roma antică, dar adulterul din partea unui bărbat nu era un act infracţional atâta timp cât partenera ilicită a bărbatului nu era o femeie respectabilă, astfel încât sclavele tinere, actriţele, prostituatele şi alte femei de rang inferior erau ţinte acceptate. Augustus Caesar, fondatorul şi primul împărat al Imperiului Roman, a introdus legi care pedepseau adulterul prin exil. Legi ulterioare cereau ca un soţ care descoperea că soţia lui era vinovată de adulter să divorţeze de ea imediat. Dar aceste legi nu i-au deranjat pe romanii importanţi şi puternici. Marc Antoniu, a cărui cea mai celebră amantă a fost Cleopatra, avea şi o amantă romană, o actriţă pe nume Cytheris. Aceasta a trecut de la el la Marcus Iunius Brutus, care avea să devină mai târziu celebru ca unul din asasinii lui Iulius Caesar. După Brutus, ea a avut o relaţie cu soldatul, politicianul şi poetul Cornelius Gallus. A inspirat patru din cărţile lui de poezie.

Poetul Catullus a avut o amantă pe nume Clodia, sora politicianului roman Publius Clodius. Clodia nu era niciodată departe de scandaluri. În 63 î.e.n., ea s-a căsătorit cu vărul ei, Quintus Metellus Celer. Când acesta a murit, patru ani mai târziu, Clodia a fost bănuită de implicare în moartea lui. Mai târziu, un alt amant de-al ei, Marcus Caelius Rufus, a fost acuzat că ar fi încercat s-o otrăvească. La proces, el a fost apărat cu succes de Cicero, un duşman înverşunat al fratelui Clodiei. Apoi nu s-a mai auzit

nimic despre ea.

Imperiul Roman s-a dezintegrat în 476 e.n., când Romulus Augustus (cunoscut şi ca Romulus Augustulus) a abdicat în favoarea războinicului germanic Odoacru, dar partea estică a imperiului a continuat să existe sub numele de Imperiul Bizantin, şi aici a apărut una dintre cele mai puternice femei din lumea antică – Teodora, o copilă prostituată care a devenit curtezană şi apoi împărătească.

Teodora s-a născut în jurul anului 500 e.n. Locul naşterii ei nu e cunoscut, dar mai mulţi scriitori şi istorici au sugerat posibilitatea ca ea să se fi născut în Siria, Cipru sau Paphlagonia, o zonă de pe ţărmul sudic al Mării Negre (în Turcia de azi). Tatăl ei lucra ca dresor de urşi în Constantinopol şi avea grijă de urşi şi de alte animale care distrau mulţimea între cursele de care de pe Hipodrom. Mama ei era dansatoare şi actriţă. În anii adolescenţei ajunsese deja amanta unui dregător sirian pe nume Hecebolus. L-a însoţit în Pentapolis, în Libia de astăzi, unde acesta fusese numit guvernator. Patru ani mai târziu, Hecebolus a abandonat-o, astfel că ea s-a îndreptat din nou spre Constantinopol. La 20 şi ceva de ani, în timp ce lucra lângă palatul împăratului, a prins privirea nepotului acestuia, Iustinian. Nu a trecut mult până când a devenit amanta lui, dar li s-a interzis să se căsătorească din cauza unei legi care îl împiedica pe un nobil să se căsătorească cu o actriţă. Soluţia lui Iustinian a fost să abroge legea. Teodora s-a căsătorit cu el, iar Iustinian a devenit împărat la moartea unchiului său, în 527. Teodora era acum cea mai puternică femeie din imperiu.

Atunci când o revoltă numită Nika a izbucnit în Constantinopol, în 532, Teodora a rostit un discurs care l-a inspirat pe Iustinian să rămână şi să lupte în loc să fugă. El a învins, apoi au reconstruit împreună mare parte din Constantinopol, care fusese devastat de răscoală, făcând din acesta unul din cele mai măreţe oraşe ale imperiului. Una dintre zecile de biserici construite de ei este Hagia Sofia, celebră în întreaga lume.

Ascensiunea Teodorei de la o copilă prostituată la împărătească a fost o transformare remarcabilă, dar în secolul IV o curtezană pe nume Thaïs a întrecut-o. Aceasta a devenit sfântă! Thaïs a dus o viaţă evlavioasă în Alexandria, în Egiptul roman, până când a rămas orfană. După ce şi-a cheltuit moştenirea, s-a lansat în viaţa de curtezană ca să-şi câştige existenţa. Se spune că bărbaţii se ruinau cheltuindu-şi banii cu ea şi că numeroşii ei amanţi se luptau pentru dânsa. Dar, când un sihastru din deşert i-a reproşat comportamentul păcătos, s-a căit. Şi-a ars lucrurile şi a fugit la mănăstire, unde a făcut penitenţă solitară. A fost închisă într-o chilie minusculă, doar cu o mică fereastră în uşă prin care călugăriţele îi dădeau mâncarea. După trei ani, crezând că dobândise în sfârşit iertarea, a plecat de la mănăstire. După doar 15 zile a fost găsită moartă. A fost făcută sfântă datorită faptului că s-a pocăit imediat şi

complet.

Capitolul 4

Curtezane instruite

După Grecia şi Roma antice, următoarea mare înflorire a culturii curtezanelor a avut loc în Veneţia. Cândva cel mai bogat oraş din Europa, aceasta se afla la unul din capetele Drumului Mătăsii şi domina rutele maritime ale Mediteranei. Mare parte a bunurilor din Est destinate Europei treceau prin Veneţia, generând averi enorme din impozite şi taxe. Pe măsură ce prosperitatea oraşului creştea, negustorii, comercianţii şi aristocraţii lui se întreceau în a-şi construi case şi palate tot mai somptuoase.

Dar, în secolul XVI, Veneţia intrase deja în declin. Pierduse controlul asupra Mării Adriatice în favoarea turcilor, ceea ce o lipsea de accesul la Mediterana. În plus, rutele ei comerciale tradiţionale erau înlocuite din ce în ce mai mult de noi rute comerciale dintre Europa şi Americi, peste Oceanul Atlantic, şi în jurul Africii, pe mare, spre India şi spre Orientul Îndepărtat. Vremea Veneţiei ca mare poartă de comerţ europeană se apropia de sfârşit.

Pe măsură ce bogăţia oraşului scădea, tot mai multe familii nu-şi mai permiteau zestrea imensă care trebuia plătită la căsătoria fiicelor lor. Femeile cu perspective reduse de căsătorie aveau în faţa lor două variante. Puteau intra la mănăstire, resemnându-se cu o viaţă de contemplaţie şi abstinenţă, izolate de restul societăţii. Sau îşi puteau câştiga existenţa practicând cea mai veche meserie din lume. Numărul prostituatelor din Veneţia a explodat. Ele îi aveau drept clienţi pe numeroşii vizitatori încă atraşi în oraş de marea lui artă, muzică şi literatură. Acolo unde cândva se strângeau negustorii, acum călătorii căutau plăceri şi distracţie. La sfârşitul secolului XVI, Veneţia avea deja nu mai puţin de 12.000 de curtezane înregistrate oficial şi multe alte prostituate neînregistrate, la o populaţie de doar 150.000 de oameni.

Poeta curtezană – Veronica Franco

Ca personaje proeminente ale epocii lor, curtezanele erau subiecte preferate ale artiştilor. În 1575, un artist pe nume Jacopo Comin a pictat portretul unei femei veneţiene foarte frumoase. Ea poartă o haină stacojie elegantă, brodată cu fir de argint şi împodobită cu perle. Partea din faţă a corsajului e deschisă, lăsând să se vadă o lenjerie de corp numită *camicia*. Hainele sale, în special decolteul scandalos de adânc, indică locul ei în societatea veneţiană. Artistul, Jacopo Comin, e mai cunoscut sub numele de Tintoretto. O notă scrisă de mână pe spatele tabloului identifică subiectul lui ca Veronica Franco, probabil cea mai faimoasă şi căutată curtezană veneţiană.

Franco s-a născut în 1546, într-o familie de *cittadini originari* (cetăţeni prin naştere), veneţieni get-beget care constituiau clasa de specialişti şi administratori a oraşului. Tatăl ei, Francesco, îşi putea permite profesori pentru cei trei fii ai lui. De regulă, femeile nu erau educate, dar Veronicăi i s-a permis să asiste la orele fraţilor ei şi să primească aceeaşi educaţie. Ştia să citească şi să scrie într-o vreme în care mai puţin de 10% din femeile veneţiene ştiau asta, fiind educate doar cum să fie soţii supuse. Când Franco avea 16 ani, a fost căsătorită cu un medic, Paolo Panizza, dar căsătoria a eşuat şi cei doi s-au despărţit înainte de a 18-a ei aniversare. La vârsta de aproximativ 20 de ani, viaţa ei a luat o întorsătură spectaculoasă. A fost inclusă în *Il Catalogo de tutte le principal et più honorate cortigiane di Venetia* (*Catalogul tuturor curtezanelor importante şi cele mai onorate din Veneţia*). Acesta era un registru cu peste 200 dintre cele mai dorite curtezane din Veneţia. El preciza numele, adresele şi proxenetele acestora, precum şi cât cereau pentru serviciile lor; de asemenea, le prezenta portretele.

Proxeneta Veronicăi Franco era chiar mama ei, Paola Fracassa, ea însăşi curtezană. Nu era ceva neobişnuit ca fiicele să meargă pe urmele mamei în această profesiune. Educată şi pregătită de mama ei, Franco a intrat rapid în rândurile celei mai înalte categorii de curtezane veneţiene, *cortigiani onesti* (curtezane instruite). Asta o plasa deasupra rândurilor categoriei inferioare numită *cortigiani di lume* (curtezane ale luminii), care îşi exercitau profesiunea în hanurile şi bordelurile Veneţiei, mai ales lângă Podul Rialto. În timp ce *cortigiani onesti* de categorie superioară erau aproape imposibil de distins de aristocrate, prostituatele obişnuite erau uşor de identificat. Administraţia le încuraja să îşi dezvelească pieptul în public, în încercarea de a-i „converti” pe numeroşii bărbaţi homosexuali ai Veneţiei. O zonă din jurul podului care a devenit cunoscută drept Ponte delle Tette (Podul Sânilor) era faimoasă pentru acest lucru.

La bunul-plac al regelui

În iulie 1574, Henric de Valois, în vârstă de 22 de ani, a vizitat Veneţia în drumul lui spre Franţa, unde urma să fie încoronat ca Regele Henric al III-lea în urma morţii bolnăviciosului său frate, Carol al IX-lea. Republica Veneţia a considerat că un cadou potrivit ar fi o noapte în compania celei mai dezirabile curtezane a ei. Henric a fost adus în oraş într-o galeră splendidă cu 400 de vâslaşi şi a intrat pe sub un arc de triumf proiectat de Palladio. După o masă somptuoasă şi o operă scrisă special pentru acea ocazie, i s-a oferit scandalosul registru al curtezanelor şi a fost invitat să aleagă. El a ales-o pe Veronica Franco.

Curtezanele precum Franco se întreceau să se îmbrace în cele mai frumoase haine şi să poarte cele mai strălucitoare bijuterii, care să fie pe potriva companionilor lor de rang înalt. Devenise atât de dificil să distingi curtezanele de femeile respectabile şi avute, încât s-au adoptat legi somptuare care să limiteze tipul de haine pe care curtezanele aveau voie să le poarte. Legi somptuare au fost adoptate în întreaga Europă, aparent pentru a-i proteja pe oameni să nu se ruineze cheltuind prea mulţi bani pe haine extravagante, dar în realitate scopul lor era de a păstra diferenţele de clasă şi de a-i împiedica pe oamenii din clasele inferioare să arate ca şi cum ar fi aparţinut unei clase superioare. Oricum, cele mai multe curtezane veneţiene au ignorat aceste legi. Curtezanele scump îmbrăcate deveniseră o expresie atât de vizibilă a prosperităţii Veneţiei şi erau atât de importante pentru succesul oraşului ca magnet pentru călători încât adesea legile somptuare nu erau aplicate. Chiar şi atunci când erau aplicate, de obicei puteau fi evitate dând mită.

Ciuma

În 1575, Veneţia a fost lovită de o epidemie groaznică de ciumă. Ciuma a fost endemică în Europa din secolul XIV până în secolul XVII, iar Veneţia suferise izbucniri frecvente ale molimei. Ca port aglomerat, era vulnerabilă la tot felul de boli infecţioase aduse de marinari şi negustori. La vremea aceea, doctorii nu aveau nici un răspuns în faţa ciumei. În absenţa oricărui tratament eficient, singura modalitate de prevenire a contaminării era evitarea oricărui contact între suferinzi. În încercarea de a proteja oraşul de o epidemie anterioară, Veneţia înfiinţase primul spital de izolare din lume pe insula Santa Maria di Nazareth (astăzi Lazzaretto Vecchio). El a devenit cunoscut ca *lazzaretto* după numele personajului biblic Lazăr. Alte *lazzaretti* au fost înfiinţate pe alte insule. Vasele care soseau în Veneţia erau duse în zonele de

decontaminare, unde echipajele erau chestionate în legătură cu porturile prin care trecuseră. Dacă exista vreun semn sau vreo suspiciune de boală, călătorii şi echipajul erau ţinuţi în carantină 40 de zile înainte de a li se permite intrarea în oraş. Între timp, mărfurile de pe vase erau descărcate şi tratate, încercându-se îndepărtarea oricărei urme de boală. Se consideră că morţile din cauza ciumei de pe Santa Maria di Nazareth ar fi ajuns la 500 pe zi în timpul epidemiei din 1575. Peste 1.500 de schelete au fost dezgropate acolo în 2007 de arheologi, care se aşteaptă să mai găsească alte câteva mii.

Una dintre cele mai stranii privelişti din Veneţia în timpul erupţiilor de ciumă erau *pizzicamorti*. Aceştia erau cei care aveau sarcina deloc de invidiat de a căuta cadavre în oraş. Dacă cineva nu mai fusese văzut de o vreme, *pizzicamorti* intrau în casa lui, să vadă dacă a murit. Puteau fi recunoscuţi imediat, deoarece purtau o mască cu un cioc lung, ca de pasăre. Ciocul era plin cu plante aromatice. Într-o vreme în care oamenii credeau că boala se răspândea prin aerul molipsitor, se considera că substanţele cu miros plăcut oferă o anumită protecţie în faţa contaminării.

O altă credinţă comună era aceea că ciuma era răspândită de vampiri. Un schelet găsit într-un alt *lazzaretto* al Veneţiei, Lazzaretto Nuovo, avea o cărămidă băgată cu forţa între fălci, în speranţa că asta avea să împiedice cadavrul să-şi mănânce giulgiul şi să revină la viaţă ca vampir. Se consideră că credinţa conform căreia unele cadavre erau vampiri îşi avea originea în priveliştea trupurilor umflate de gaze care se mişcau ca şi cum ar fi fost vii şi a sângelui care se scurgea din gurile acestora atunci când gropile comune erau deschise pentru refolosire.

În 1575, ciuma s-a răspândit rapid în oraşul dens populat. Toţi cei care puteau să plece au fugit în locuri mai sigure. Cei care au rămas au făcut tot posibilul să se izoleze unii de alţii. Multe dintre curtezanele Veneţiei s-au trezit că rămân fără lucru. Exista o credinţă larg răspândită că stilul de viaţă păcătos al curtezanelor era responsabil pentru ciumă, care era considerată o pedeapsă de la Dumnezeu. În ciuda tuturor măsurilor de protecţie, aproximativ 50.000 de oameni, o treime din populaţia oraşului, muriseră la momentul la care epidemia în sfârşit s-a domolit, în 1577.

Vrăjitorie

În 1580, Veronica Franco a fost acuzată de erezie de profesorul fiilor ei, Ridolfo Vannitelli. Se spune că Vannitelli a făcut această afirmaţie din răzbunare, deoarece Franco îl bănuia că i-ar fi furat lucruri din casă. El a acuzat-o că ar fi folosit incantaţii

magice pentru a scoate la lumină identitatea hoţului, o acuzaţie serioasă care o aducea în atenţia Inchiziţiei. De asemenea, a înfierat-o ca prostituată şi a acuzat-o că ar fi mâncat carne vinerea. Catolicilor li se cerea să se abţină să mănânce carne vinerea, ca act de penitenţă în amintirea morţii lui Isus pe cruce. A consuma carne vinerea reprezenta o încălcare gravă a legilor Bisericii.

Franco a fost judecată de Sfântul Oficiu al Veneţiei, fiind acuzată de practicarea vrăjitoriei şi magiei. Când a fost interogată de inchizitor, a recunoscut imediat săvârşirea incantaţiilor. Însă a susţinut că acestea nu erau eretice, ci simple superstiţii populare sugerate de prieteni şi vecini, ele neimplicând invocarea diavolului. A reuşit să convingă curtea de nevinovăţia ei.

Protectoare a artelor

Franco şi-a păstrat pe tot parcursul vieţii interesul faţă de artă şi literatură şi participa adesea la întâlniri ale scriitorilor şi artiştilor. Găzduia unele din aceste întâlniri chiar în casa ei. Ca poetă, era protejata lui Domenico Venier, un politician şi om de litere influent din Veneţia. A devenit o membră proeminentă a cercului literar al acestuia.

Franco a scris două volume de poezie în *terza rima* – literal, „rima a treia”, o formă de versificare cu rimă la trei rânduri. Iar în 1580 a publicat un volum de scrisori, *Lettere familiari a diversi* (*Scrisori familiare către diverşi oameni*), inclusiv cele pe care le-a adresat regelui francez Henric al III-lea şi artistului care îi pictase portretul, Tintoretto.

Unele dintre scrierile ei sugerează că munca de curtezană îi făcea plăcere.

> Întinsă lângă tine, te voi
> face să guşti cu delicateţe
> deliciile iubirii atât de cunoscute mie.
> Ţi-aş putea aduce atâta plăcere
> încât să fii cu totul satisfăcut
> şi chiar mai deplin îndrăgostit.
> Când sunt în pat cu un bărbat care
> mă face să mă simt iubită şi apreciată
> sunt atât de delicată şi fermecătoare,
> Încât plăcerea mea întrece orice delicii trecute
> şi oricât de strâns legat ar părea nodul iubirii
> el devine şi mai strâns de atât.

Este însă posibil ca aceste versuri să fi fost scrise mai degrabă ca reclamă pentru serviciile sale decât ca expresie autentică a plăcerii ei. Franco încerca să-şi descurajeze

prietenii de la a-şi lăsa fiicele să devină curtezane. I-a scris unei prietene: „Aş vrea să-ţi arăt prăpastia ascunsă către care te îndrepţi, să strig cât de tare pot, ca să ai timpul să o eviţi... A te lăsa pradă atâtor bărbaţi, cu riscul să fii înşelată, prădată, ucisă, ca un bărbat să-ţi ia tot ce ai câştigat de la ceilalţi în atâţia ani, pe lângă multe alte pericole de vătămare şi boli contagioase groaznice. Să mănânci cu gura altuia, să dormi cu ochii altuia, să te mişti potrivit voinţei altuia, înseamnă în mod vădit să te îndrepţi către nimicirea a tot ceea ce posezi, ca şi a vieţii tale... Gândeşte-te la consecinţe, uită-te la ce se întâmplă cu nenumărate femei din această profesiune... până şi fiica ta te va abandona când o să-şi dea seama cum ai exploatat-o şi distrus-o". În 1577, ea a convins autorităţile veneţiene să înfiinţeze o casă a mamelor necăsătorite şi a prostituatelor.

Declinul şi prăbuşirea

Franco şi-a pierdut cea mai mare parte a averii şi posesiunilor în timpul epidemiei de ciumă din 1575. A părăsit Veneţia în timpul epidemiei şi s-a întors pentru a-şi descoperi casa spartă şi prădată. Documentele ei de impozitare din 1582 arată că la momentul respectiv locuia deja în acea parte a oraşului în care locuiau prostituatele sărace.

A murit pe 22 iulie 1591, la vârsta de doar 45 de ani, după ce a suferit 20 de zile de friguri neidentificate. În urma ei au rămas doi copii, alţi patru murind de mici. Povestea vieţii ei a fost istorisită în *The Honest Courtesan* de Margaret Rosenthal (1992), iar rolul ei a fost jucat de Catherine McCormack în filmul *Dangerous Beauty* (*Frumoasa veneţiană*) (1998), bazat pe cartea lui Rosenthal.

Ispititoarea Tullia – Tullia d'Aragona

Veronica Franco nu a fost prima supervedetă poetă-curtezană din Italia. Ea păşea pe urmele unei femei pe nume Tullia d'Aragona. Spre deosebire de Franco, Tullia nu a lăsat loc de îndoială în privinţa sentimentelor ei faţă de această profesie. Ea a scris: „Dacă ai cunoaşte servilismul, josnicia, adâncurile şi inconstanţa unei astfel de vieţi, ai învinovăţi pe oricine... ar spune că e o viaţă bună şi ar justifica-o. Iar oricine ajută o fată suficient de nesăbuită ca să se lase împinsă spre o astfel de viaţă să scape de ea o

salvează de la nefericire”.

Mare parte a vieţii sale, Tullia şi-a împărţit timpul între scris şi clienţii ei. S-a născut pe la 1510 în Roma, unde mama ei, Giulia Campana (cunoscută şi ca Giulia Ferrarese), era o curtezană renumită ca una dintre cele mai frumoase femei ale epocii. Tullia nu a moştenit frumuseţea izbitoare a mamei ei. Ea este descrisă ca fiind prea înaltă, slabă şi lipsită de rotunjimile senzuale ale mamei ei, având o faţă lungă, nasul coroiat şi gura mare. Dar cum fusese bine educată de mama ei, inteligenţa, spiritul, eleganţa, ochii scânteietori şi eficienţa în seducţie ale Tulliei compensau cu vârf şi îndesat aspectul ei modest.

Oficial, tatăl ei era Costanzo Palmieri d’Aragona, dar există suspiciuni conform cărora căsătoria lui Campana cu Costanzo era una fictivă, menită să protejeze reputaţia tatălui real al Tulliei – vărul lui Costanzo, cardinalul Luigi d’Aragona, un nepot nelegitim al lui Ferdinando d’Aragona, Regele Neapolelui.

Atunci când Luigi a murit, în 1519, mama Tulliei a dus-o la Siena. Nu se mai ştie nimic despre ea până când a apărut la Roma, în 1526, cu un bărbat pe nume Filippo Strozzi, membru al unei familii proeminente de bancheri şi politicieni. Această apariţie pare să marcheze începutul unei cariere de curtezană, când Tullia încă era adolescentă. Strozzi era atât de fermecat de ea încât şi-a neglijat slujba, trebuind să fie chemat înapoi în Florenţa pentru a fi scos de sub influenţa ei. Tullia s-a mutat dintr-un oraş în altul, exercitându-şi profesia – Roma, Veneţia, Bologna, Florenţa, Adria, Ferrara şi Siena. Era populară printre scriitori şi filosofi, care îi dedicau poezii şi o încurajau să scrie şi să-şi publice propria operă. Pe lângă poezie, Tullia a scris o carte intitulată *Despre infinitatea dragostei*, bazată pe conversaţii cu mai mulţi bărbaţi pe care îi cunoştea. Avea adepţi devotaţi printre admiratorii şi clienţii ei.

În 1535 s-a dus împreună cu mama ei în Adria pentru naşterea unei fetiţe, Penelope. Nu e clar dacă Penelope era fiica sau sora Tulliei. Pe 8 ianuarie 1543, Tullia s-a căsătorit cu Silvestro Guiccardi. Căsătoria era un avantaj pentru cineva care avea ocupaţia ei. Aceasta îi dădea posibilitatea să lucreze fără a trebui să locuiască în districtul rezervat prostituatelor şi fără a fi constrânsă de nici una din legile şi reglementările care vizau prostituatele. Căsătoria i-a adus un anumit nivel de respectabilitate. Pentru un bărbat care putea accepta stilul de viaţă al unei curtezane, o femeie precum Tullia era atrăgătoare ca soţie – era independentă financiar, o companioană bună, informată despre subiectele zilei care îi interesau pe bărbaţi şi pricepută în arta seducţiei.

La acel moment, Italia nu exista ca o ţară unificată. Era un grup de state şi regate separate care se aflau adesea în război unele cu altele. În 1545, regiunea din jurul

Adriei era atât de răvăşită încât Tullia a fugit în Florenţa, căutând protecţia stăpânitorului acesteia, Cosimo I de' Medici. Însă a fost acuzată că refuza să poarte tipul de haine pe care erau obligate să le poarte prostituatele din Florenţa. Din fericire, Cosimo I de' Medici era un protector al artelor şi, drept urmare, i-a acordat Tulliei o dispensă de la lege datorită poeziei ei. În schimb, Tullia i-a dedicat următoarea ei carte, precum şi alte lucrări soţiei lui.

În 1548 s-a întors în locul ei de naştere, Roma. Cam în aceaşi perioadă a dat naştere unui băiat, Celio. Tatăl lui Celio este necunoscut. Nu era soţul Tulliei, deoarece acesta murise. A scris apoi prima epopee cunoscută a unei femei, *Il Meschino, altramente ditto il Guerrino* (*„Năpăstuitul sau Guerrino”*). A fost publică la patru ani după moartea ei în 1556.

Amantele papale

Papii au condus teritoriile numite statele papale din secolul VIII până în 1870, când ultimul stat papal, Lazio, a fost încorporat în Italia unificată. După aceea, papa nu a mai avut teritoriu geografic. Oraşul-stat Vatican a fost creat în 1929 de Benito Mussolini, pentru a rezolva această problemă. Oraşul Vatican este cel mai mic stat independent din lume şi singurul exemplu de stat întreg care există în interiorul unui oraş, Roma.

Astăzi, papa este celibatar, dar nu a fost întotdeauna astfel. Mai mulţi papi din vechime au fost căsătoriţi înainte de a se hirotonisi sau înainte de a fi aleşi papă. Printre ei se numără papa Adrian al II-lea, în secolul IX, papa Ioan al XVII-lea, în secolul XI, şi papa Clement al IV-lea, în secolul XIII. Alţii au avut copii nelegitimi înainte de a se hirotonisi. Printre ei se numără papii Pius al II-lea şi Inocenţiu al VIII-lea, în secolul XV, şi papii Clement al VII-lea şi Grigorie al XIII-lea, în secolul XVI.

Mai mulţi papi au avut amante înainte de a fi ridicaţi la acest rang. Rodrigo Borgia, care în 1492 a devenit papa Alexandru al VI-lea, a avut mai multe amante. Una dintre ele, Vannozza dei Cattanei, i-a născut patru copii, inclusiv pe infamii Lucreţia şi Cesare Borgia. Alexandru a fost şi unul dintre cei câţiva papi care au continuat să aibă amante chiar şi după ce au urcat pe scaunul papal. A fost acuzat de manipularea alegerii lui ca papă prin cheltuirea unei averi ca mită pentru voturile cardinalilor. S-a dovedit a fi unul din cei mai corupţi papi, cunoscut pentru onorurile pe care le

revărsa asupra rudelor. Giulia Farnese a fost amanta lui în timp ce era papă, ceea ce i-a adus acesteia porecla de „curva papei”. Aceasta a avut o fiică, Laura, şi a pretins că papa era tatăl ei, însă este posibil să fi susţinut asta pentru a îmbunătăţi perspectivele de căsătorie ale fetei. Şi-a atras nemulţumirea papei atunci când a plecat din Roma fără permisiunea lui, pentru a-şi vizita fratele pe moarte. În cele din urmă, Giulia a cedat în faţa solicitărilor lui de a se întoarce, dar a fost prinsă de trupele franceze invadatoare. Papa a trebuit să plătească o răscumpărare de 3.000 de scuzi pentru eliberarea ei.

Scandalul papei şi al amantei lui a intrat în atenţie în 2007, când o pictură care împodobise cândva peretele dormitorului Papei Alexandru al VI-lea a ieşit la lumină. Aceasta îl înfăţişează pe pruncul Isus ţinut de două mâini fără trup, în timp ce o a treia mână îi atinge piciorul. Unii experţi cred că pictura este o mică parte dintr-o operă de artă mai mare care îl înfăţişează pe papă îngenunchind în faţa Fecioarei Maria şi a pruncului Isus. Ei cred că cele două mâini care ţin copilul aparţin Fecioarei Maria, iar a treia mână aparţine papei. Pictura, o frescă, a fost decupată din peretele dormitorului papei atunci când el a murit, deoarece se spunea că faţa Fecioarei Maria era cea a amantei lui, Giulia Farnese.

În secolul X, papa Sergius al III-lea a fost acuzat că avea o relaţie cu o femeie pe nume Marozia, deşi acuzaţia era adusă de duşmanii lui şi, în consecinţă, putea să nu fie adevărată. Marozia era căsătorită cu Alberic I, duce de Spoleto. Se spunea că ea ar fi născut un copil al papei, un băiat care mai târziu a devenit papa Ioan al XI-lea. Faptul că acel băiat, fiul cel mare al lui Alberic, a intrat în Biserică în loc să moştenească titlul tatălui său indică faptul că era nelegitim şi astfel putea fi într-adevăr fiul papei, dar nu vom şti niciodată care este adevărul. Papii Ioan al X-lea şi Ioan al XII-lea, în secolul X, şi Benedict al IX-lea, care a fost ales papă de trei ori în secolele X şi XI, au fost şi ei acuzaţi că ar fi avut aventuri.

Capitolul 5

Între timp, în Anglia...

În timp ce Franţa şi Italia dădeau tonul în Europa, monarhii britanici nu rămâneau nici ei mai prejos. Se ştiu foarte puţine despre amantele regale din Anglia dinainte de secolul XV. Pe vremea aceea se scria rareori despre femei, aşa încât referirile la viaţa lor trebuie culese de obicei din relatări despre soţii, taţii, amanţii sau copiii lor. Regele Henric I, care a domnit între 1100 şi 1135, a avut peste 20 de copii nelegitimi, dar identităţile majorităţii amantelor lui sunt necunoscute. Începând din aceste vremuri tulburi de-acum o mie de ani şi până în secolul XX, majoritatea regilor englezi au avut mai multe amante. O excepţie a fost Richard al III-lea, ultimul rege al Angliei din famila Plantageneţilor şi ultimul rege englez care a murit în luptă. Se crede că el ar fi avut o singură amantă, al cărei nume este posibil să fi fost Katherine Haute.

Monarhii care i-au urmat nu s-au remarcat prin amantele lor, până la venirea lui Carol al II-lea în 1660, întors din exilul lui în Franţa şi Republica Olandeză, care se bucura de o epocă de aur. În secolul XVII, Republica Olandeză era una dintre cele mai importante naţiuni ale Europei, cu un vast imperiu peste mări. Printre cetăţenii ei se numărau unii din cei mai importanţi şi semnificativi oameni de ştiinţă şi artişti ai secolului, inclusiv Christiaan Huygens, Antonie van Leeuwenhoek, Rembrandt, Vermeer şi Frans Hals. Când Carol s-a întors în Anglia, a adus cu el obiceiuri şi atitudini continentale, inclusiv obiceiul francez de a avea amante regale. Cea mai faimoasă dintre amantele lui a fost arţăgoasa vânzătoare de portocale şi actriţă Nell Gwyn. Succesorul lui Carol, Iacob al II-lea, a fost şi mai promiscuu, având cel puţin 11 amante.

În secolul XVIII, primii trei monarhi ai epocii georgiene au avut puţine amante, dar George al IV-lea a compensat lipsurile lor în această privinţă. El a avut cel puţin nouă amante, inclusiv una care îl şantaja şi o alta cu care s-a căsătorit ilegal. Succesorul lui George, William al IV-lea, a fost un rege britanic foarte neobişnuit, căci a avut o căsătorie fericită. Nu se aşteptase să moştenească tronul, dar asta s-a întâmplat când el avea 64 de ani, deoarece fraţii lui mai mari muriseră fără urmaşi

legitimi. Înainte să devină rege, trăise timp de 20 de ani, ca duce de Clarence, cu o actriţă pe nume Dorothea (sau Dorothy) Bland, mai cunoscută ca Dora Jordan. Au avut zece copii nelegitimi, cinci băieţi şi cinci fete. Atunci când relaţia lor a luat sfârşit, în 1811, ea a primit custodia fetelor şi un aranjament financiar, cu condiţia să nu-şi reia cariera scenică. Când sărăcia a obligat-o, în cele din urmă, să revină pe scenă, William i-a luat fetele. Ea a plecat în Franţa ca să scape de creditori şi a murit acolo în sărăcie, în 1816. Doi ani mai târziu, William s-a căsătorit cu Prinţesa Adelaide de Saxa-Meiningen şi nu se ştie să mai fi avut alte amante.

Cea mai veselă amantă – Jane Shore

Eduard al IV-lea a fost regele Angliei între 1461 şi 1470. A avut mai multe amante, dar una dintre ele s-a remarcat faţă de celelalte. În general, regii şi prinţii medievali căutau amante printre femeile din categoria lor socială. Dar Jane Shore a fost o excepţie. Nu era nici pe departe de viţă nobilă sau regală, însă a fost singura amantă pe care regele a spus că a iubit-o.

Elizabeth Lambert s-a născut într-o familie de negustori din zona Cheapside, cândva între 1445 şi 1450. Regele Henric al VI-lea era pe tron. Era o epocă agitată. Armatele lui Henric fuseseră înfrânte în Franţa şi alungate din Normandia. Şi în ţară erau probleme. În curând, Anglia avea să fie sfâşiată de un război civil care a devenit cunoscut drept Războiul Rozelor – un război pentru tronul Angliei între două case regale, Casa de York şi Casa de Lancaster, care a durat peste 30 de ani.

Elizabeth Lambert era obişnuită să vadă oameni din clasa superioară în prăvălia tatălui ei. Le-a studiat comportamentul şi modul de a vorbi. Iar clienţii au remarcat-o. Se spune că a fost un copil foarte frumos, în asemenea măsură încât a fost poreclită „Trandafirul Londrei”. Când a devenit suficient de mare ca să se căsătorească – 12 ani, în secolul XV –, tatăl ei a dorit foarte mult să-i găsească o pereche potrivită. L-a ales pe un coleg negustor, William Shore. Căsătoria a avut probabil loc la sfârşitul anilor 1460. Shore era cu vreo 15 ani mai în vârstă decât soţia lui. Ea se numea acum Elizabeth Shore, dar astăzi este cunoscută ca Jane graţie unui dramaturg care a numit-o din greşeală astfel, în secolul XVII.

O cerere de ajutor

Jane nu a fost niciodată fericită în căsnicie şi, în cele din urmă, a apelat la un tribunal bisericesc numit Curtea arhiepiscopilor, cerând anularea ei. Temeiurile anulării erau că, după ce trăiseră împreună cei trei ani statorniciţi, soţul ei era impotent şi incapabil să consume căsătoria, care, prin urmare, nu era de fapt o căsătorie. Curtea arhiepiscopilor i-a respins cazul, astfel că ea a apelat la tribunalul scaunului apostolic din Roma, cel mai înalt tribunal ecleziastic. Papei Sixtus al IV-lea i s-a făcut milă de ea şi le-a cerut episcopilor de Hereford, Sidon şi Ross să îi asculte pledoaria. Cei trei episcopi au evaluat cazul şi au încuviinţat anularea căsătoriei pe 1 martie 1476. Cazurile de genul acesta costau o avere şi în mod normal erau inaccesibile cuiva aflat în poziţia lui Jane. Nu se ştie cine a plătit costurile. O variantă este Regele Eduard al IV-lea, care câştigase tronul prin luptă în 1471. Se ştia că episcopul de Hereford era o cunoştinţă a regelui. Este posibil ca el să fi apelat la rege în numele ei ca să o ajute cu costurile. Oricare ar fi adevărul, relaţia ei cu regele a început în acelaşi an. Nimeni nu ştie cum s-au cunoscut.

Regele Eduard se căsătorise cu Elizabeth Woodville în 1463. Motivul acestei căsătorii este destul de misterios. De obicei regii se căsătoreau ca să constituie alianţe puternice cu ţări, regiuni sau familii care puteau să susţină monarhul şi ţara în vreme de război. Dar căsătoria lui Eduard cu Elizabeth Woodville nu sporea cu nimic puterea, bogăţia sau siguranţa regelui ori a ţării. Este posibil ca el s-o fi iubit sau dorit, ceea ce ar fi fost foarte neobişnuit pentru un rege englez din vremea aceea. Eduard a păstrat căsătoria secretă, dar când sfătuitorii lui au început să dezbată pe cine ar fi trebuit el să aleagă de soţie, a trebuit să recunoască în faţa lor că era deja căsătorit! Aristocraţii şi oamenii de rând deopotrivă erau îngroziţi de comportamentul lui iresponsabil. Eduard i-a fost credincios soţiei sale doar puţină vreme. Nu putea rezista unei fete drăguţe, dar şi-a făcut şi datoria de rege – el şi soţia lui au avut zece copii! Are reputaţia de a fi avut multe amante, dar se sătura repede de ele şi le trecea mai departe curtenilor, împreună cu o plată generoasă care să le potolească nemulţumirea.

Regina îi tolera amantele, cum fac de regulă reginele. Însă cele mai multe amante regale erau aristocrate căsătorite care ştiau cum să se poarte în cercurile regale. Jane era o femeie de rând şi, prin urmare, un risc mai mare pentru monarhie. Ea putea să-l facă de ruşine ori să-l şantajeze pe rege sau – culmea ororii – putea chiar să vrea să se căsătorească cu el! Faptul că un rege englez (sau chiar un moştenitor al tronului) se căsătoreşte cu o femeie de rând atrage atenţia şi comentariile presei chiar şi în secolul

XXI; în secolul XV, aşa ceva era de neimaginat. Astfel, în urmă anulării căsătoriei lui Jane, regina a fost mai puţin înclinată să o tolereze.

O amantă iubită

Jane nu pare să fi avut ambiţia de a avea putere personală şi nu s-a amestecat în politică aşa cum au făcut alte amante regale. Probabil că regele a instalat-o într-o casă a ei, undeva aproape de unul din palatele lui. Şi pare să o fi iubit. El a descris-o drept cea mai veselă dintre concubinele sale. Sir Thomas Morus, lordul cancelar al lui Henric al VIII-lea, a menţionat-o în cartea lui *Istoria Regelui Richard al III-lea*, scrisă puţin după 1500. El a spus despre amantele lui Eduard al IV-lea că „cea mai veselă era soţia lui Shore, în care regele afla astfel o plăcere deosebită. În multe afla, dar pe ea o iubea".

Dacă unele amante încurajau intrigi la curte care să-i dezbine pe curteni şi să le amelioreze poziţia, Jane pare să fi fost o pacificatoare, având o influenţă liniştitoare asupra regelui. Sir Thomas Morus a scris: „Ea nu a făcut niciodată rău nimănui, ci i-a ajutat şi alinat pe mulţi. Dacă regele era nemulţumit, ea îl tempera şi îl liniştea; dacă oamenii căzeau în dizgraţie, ea îi readucea în graţiile lui; pentru mulţi care greşiseră grav ea a obţinut iertarea. Multe confiscări a făcut să fie date înapoi. Şi, în sfârşit, în multe procese grele a fost de mare ajutor foarte multora, contra unor răsplăţi mici sau pe nimic". Farmecul ei nu stătea doar în frumuseţe. Conform tuturor aprecierilor, Jane era isteaţă, fără să fie limbută. Sir Thomas Morus a spus că „avea răspunsul iute şi pregătit, nefiind nici mută, dar nici flecară".

Sfârşitul anilor 1470 şi începutul anilor 1480 au fost cea mai fericită şi tihnită perioadă din viaţa lui Jane. Era o femeie pe picioarele ei, cu toate avantajele materiale pe care i le aducea iubirea unui rege al Angliei. Dar soarta i s-a schimbat dramatic în 1483. Pe 9 aprilie, regele a murit subit, pe neaşteptate, cu doar câteva săptămâni înainte să împlinească 41 de ani. Cauza morţii este necunoscută, dar pare să fi fost vorba de friguri de un anumit fel. Regele nu se gândise deloc la consecinţele morţii lui. Şi, mai ales, nu luase nici un fel de măsuri de prevedere pentru Jane. Imediat ce regele a murit, Lordul Hastings, care fusese lordul şambelan al regelui, s-a apropiat de ea. Hastings fusese un admirator secret al ei, dar păstrase distanţa din deferenţă faţă de rege.

Regelui i-a succedat tânărul lui fiu, acum Regele Eduard al V-lea, dar acesta nu avea să fie încoronat niciodată. Noul rege avea doar 12 ani, astfel că Richard, duce de

Gloucester, a fost numit protectorul lui. Ar fi trebuit ca Richard să domnească până când băiatul era suficient de mare ca să preia frâiele puterii. Însă Richard a arătat de la bun început un fel de a fi nemilos. El a împiedicat-o pe regină, Elizabeth Woodville, să ia puterea, arestând şi executând mai multe rude şi susţinători ai ei. Apoi a pus ca noul rege şi fratele lui de nouă ani, ducele de York, să fie duşi în Turnul Londrei. Nu au mai fost văzuţi niciodată în viaţă, rămânând ca Prinţii din Turn. Richard l-a acuzat apoi pe Hastings că ar fi uneltit împotriva lui împreună cu familia reginei şi Jane. Hastings a fost decapitat imediat. Richard a acaparat apoi tronul şi s-a încoronat ca Regele Richard al III-lea.

Singura rudă apropiată a reginei pe care nu a putut să o neutralizeze era fiul ei din prima căsătorie, Thomas Grey, marchiz de Dorset. Acesta fugise în Franţa, după o revoltă eşuată împotriva lui Richard. Regele a susţinut că Jane fusese amanta lui Dorset, astfel că, dacă nu-l putea prinde pe el, se răzbuna în schimb pe ea. A pus ca Jane să fie arestată şi băgată la închisoare. A poruncit ca episcopul Londrei să o pună să se pocăiască în public. Jane a trebuit să meargă prin oraş purtând o lumânare, îmbrăcată doar în cămaşă. Mulţimile s-au strâns să o vadă cum trece prin faţa lor, în ceea ce constituia lenjeria de corp în secolul XV. Departe de a fi condamnată şi de a fi tratată drept o stricată, aşa cum se aşteptase Richard, demnitatea ei i-a adus laude şi admiraţie. Furios, Richard a pus să fie dusă înapoi la închisoare. Furia lui nu a fost atenuată cu nimic de ceea ce a urmat în extraordinara viaţă a lui Jane Shore.

O propunere surprinzătoare

Regele a fost surprins atunci când a fost informat că Jane primise o cerere în căsătorie în timp ce lâncezea în închisoare. Surpriza consta în identitatea bărbatului care voia să se căsătorească cu ea. Acesta nu era altul decât însuşi avocatul consultant al regelui, Thomas Lynom! Regele i-a scris cancelarului său, John Russell, episcop de Lincoln, şi i-a dat dispoziţie să-l facă pe Lynom să se răzgândească. Dar Lynom era hotărât. În cele din urmă, regele a cedat şi a îngăduit căsătoria. Nu există nici o consemnare a locului sau datei căsătoriei, dar Thomas Lynom apare în testamentele rudelor mai în vârstă ale lui Jane, astfel că, în mod evident, intrase în familia ei. După acest moment, în afara faptului că au avut o fiică se ştiu foarte puţine despre vieţile lui Thomas şi Jane. Thomas şi-a pierdut poziţia de avocat consultant al regelui după ce Richard a fost ucis în bătălia de la Bosworth, în 1485. A murit în jurul anului 1518.

Scrierile lui Thomas Morus conţin referiri la Jane atunci când aceasta era la

bătrâneţe. El relatează că ea a trecut de 70 de ani, dar a ajuns să cerşească bani de la prieteni şi cunoştinţe din cauza sărăciei. Soţul ei nu pare să-i fi lăsat nimic, poate din cauză că nu fusese în măsură să o facă după ce pierduse poziţia de avocat consultant al regelui. Se crede că Jane a murit în jurul anului 1527.

Cele zece amante ale lui Henric al VIII-lea

Regele Henric al VIII-lea este renumit pentru cele şase soţii ale lui, dar mai puţin cunoscut este faptul că a avut cel puţin zece amante. Două dintre amantele lui au devenit regine, iar una dintre ele a produs un cutremur în istoria Angliei.

Henric nu se aşteptase să devină rege. Fratele lui mai mare Arthur era moştenitorul tronului. Arthur se căsătorise în 1501 cu o prinţesă spaniolă, Caterina de Aragon, pentru a forma o alianţă strategică între Anglia şi Spania împotriva Franţei. Şase luni mai târziu s-au îmbolnăvit amândoi. Caterina a supravieţuit, dar Arthur, în vârstă de 15 ani, a murit. La doar 10 ani, Henric s-a trezit pe neaşteptate moştenitor al tronului. Alianţa dintre casele regale ale celor două ţări era atât de importantă încât Caterina a fost convinsă să se căsătorească cu fratele soţului ei mort, Henric. O astfel de căsătorie între un bărbat şi văduva fratelui său era interzisă de Biserică. Însă Caterina a depus mărturie că mariajul ei cu Arthur nu fusese consumat niciodată şi, ca atare, papa i-a acordat o dispensă specială care îi permitea să se căsătorească cu Henric. Faptul că, în dimineaţa de după nuntă, Arhur ceruse bere deoarece „Noaptea trecută am fost în mijlocul Spaniei”, sugerând că mariajul fusese consumat, a fost dat uitării.

Prima amantă a lui Henric a fost probabil Lady Anne Hastings, una dintre doamnele de companie ale reginei. Relaţia lui cu ea a început în 1510, la doar un an după căsătoria cu Caterina. La curtea Angliei, soţii erau adesea mulţumiţi să îşi lase soţiile să aibă o relaţie cu regele, deoarece soţul şi rudele aveau de beneficiat de pe urma acestui aranjament. Dar soţul lui Anne, Lordul Hastings, a fost atât de furios când a aflat despre relaţia ei cu Henric încât a luat-o de la curte şi a dus-o la o mănăstire aflată la 100 de kilometri de Londra, ţinând-o acolo. A te amesteca în viaţa amoroasă a unui rege era de regulă o reţetă sigură pentru dezastru, dar Hastings pare să nu fi pierdut loialitatea regelui, deoarece câţiva ani mai târziu acesta l-a făcut conte de Huntingdon. Între timp, Anne se întorsese la curte şi pare să-şi fi reluat relaţia cu

Henric, deoarece în 1513 acesta i-a oferit un cadou foarte scump, făcut din aproape un kilogram de argint aurit. În acelaşi an, Henric a invadat Franţa. Atunci când nu îşi comanda trupele, pare să fi avut o aventură cu o franţuzoaică pe nume Étienette de La Baume.

În jurul anului 1514, regele se întorsese deja în Anglia şi se zvonea că „întreţine" trei doamne de companie – Jane Popincourt, Elizabeth „Bessie" Blount şi Elizabeth Carew. Jane Popincourt fusese adusă în Anglia din Franţa pentru a preda limba franceză surorilor lui Henric şi, poate, chiar lui Henric însuşi. Legătura ei prin nimic remarcabilă cu Henric a luat sfârşit în 1516, când Jane s-a întors în Franţa. Ea era cu câţiva ani mai mare decât Henric, dar Bessie Blount era doar o copilă de 11 ani când a sosit la curte, în 1512. A lucrat ca domnişoară de onoare a reginei. Doi ani mai târziu, Henric a invitat-o pe Bessie, care acum avea 13 ani, să danseze cu el atunci când regina nu-i putea fi parteneră din cauză că era însărcinată. Se spune că fetişcana era o dansatoare de talent. Bessie a rămas însărcinată cu regele în 1518. Copilul, un băiat, s-a născut anul următor şi a fost botezat Henry FitzRoy („FitzRoy" e un nume anglo-normand care înseamnă „fiu al regelui"). La puţin timp de la naşterea copilului, relaţia dintre Henric şi Bessie a luat sfârşit. Se ştiu foarte puţine despre relaţia lui Henric cu a treia doamnă de companie, Elizabeth Carew, în afara faptului că el i-a oferit o serie de cadouri neobişnuit de scumpe, ceea ce indica că era mai apropiat de ea decât un simplu prieten sau angajator. Cam la momentul acesta, se crede că Henric a avut o aventură trecătoare cu o femeie cunoscută doar ca „ibovnica Parker".

Fetele Boleyn

Henric şi-a îndreptat apoi atenţia spre cele două surori care aveau să schimbe totul – fetele Boleyn, Mary şi Anne. Tatăl lor, Sir Thomas Boleyn, era curtean şi diplomat. Mama lor, Lady Elizabeth Howard, a fost doamnă de companie a lui Lady Elizabeth de York şi apoi a Caterinei de Aragon. Casa familiei Boleyn era Castelul Hever din Kent, dar aceasta deţinea şi Blickling Hall din Norfolk, unde s-au născut probabil Mary şi Anne. O altă formă a numelui Boleyn, Bullen, e răspândită şi astăzi în Norfolk. Mary s-a născut prima, în 1498, iar sora ei Anne a urmat peste aproximativ trei ani. La 15 ani, Mary Boleyn a devenit domnişoară de onoare a surorii lui Henric al VIII-lea, Prinţesa Mary. Atunci când Prinţesa Mary a plecat pe mare spre Franţa, ca să se căsătorească cu regele francez de o virtute atipică Ludovic al XII-lea, Mary Boleyn a mers împreună cu ea.

Prinţesa Mary a rămas văduvă în 1515, la doar trei luni după căsătorie, şi s-a întors în Anglia. Mary Boleyn a rămas în Franţa şi a devenit doamnă de companie a noii regine franceze, Claude. Cam în acelaşi timp, tatăl ei era numit ambasador în Franţa. Sora ei, Anne, era şi ea în Franţa la acest moment.

Mary a dobândit rapid reputaţia de fată care ştie să se simtă bine în pat. Existau zvonuri că era implicată în mai multe relaţii, poate chiar şi cu noul rege, Francisc I. Oricare ar fi fost adevărul, ea s-a întors în Anglia în 1519 şi a devenit domnişoară de onoare a reginei lui Henric, Caterina de Aragon. În 1520 s-a căsătorit cu William Carey, un curtean care era foarte apropiat de rege. Unul dintre darurile de nuntă a fost Regele Henric însuşi. În mod evident, acesta avea o părere foarte bună despre tânăra Mary, deoarece după câteva luni o recrutase ca ultimă amantă a lui. Legătura a continuat în secret aproximativ cinci ani, până în 1526. În acest timp, Mary a avut doi copii. Se spune că unul dintre ei, pe nume Henry, ar fi semănat cu regele.

Tragedia a lovit doi ani mai târziu, când soţul lui Mary a murit brusc din cauza unei suferinţe cunoscute drept „boala transpiraţiei". Era o boală misterioasă, care a bântuit în Anglia şi în Europa continentală într-o serie de epidemii începând din 1485. Este posibil ca ea să fi fost adusă în Anglia de mercenarii francezi care au luptat pentru Henry Tudor (care a devenit Regele Henric al VII-lea) la sfârşitul Războiului Rozelor. Victimele mureau adesea după câteva ore de la apariţia primelor simptome febrile. Epidemiile acestei boli apăreau întotdeauna vara şi luau sfârşit odată cu instalarea iernii. Este posibil ca ea să se fi răspândit prin ploşniţe sau păduchi, care prosperau în lunile calde de vară şi se împuţinau iarna. Boala a dispărut în secolul XVI la fel de rapid cum apăruse. De atunci nu a mai apărut în Anglia, deşi o boală similară cunoscută ca „transpiraţia de Picardia" a apărut în Franţa între 1718 şi 1874.

În 1534, Mary s-a căsătorit în secret cu William Stafford. Probabil că ea a păstrat secretul din cauza perspectivelor slabe pe care le avea noul ei soţ ca militar de rang inferior şi al doilea fiu. Însă atunci când a rămas însărcinată cei din familia ei au aflat ce făcuse. Au fost atât de furioşi încât au dezmoştenit-o. Ea a reuşit, de asemenea, să o supere pe sora ei, Anne, şi să fie alungată de la curte. Luând în considerare soarta care o aştepta pe Anne, probabil că Mary a avut noroc să fie exclusă din intrigile curţii. Ea a supravieţuit părinţilor şi surorii ei şi a murit la 40 şi ceva de ani, pe 19 iulie 1543.

Între timp, în 1522, Anne Boleyn fusese chemată din Franţa în Anglia pentru a tranşa o dispută între familia Bolyen şi familia Butler. Cele două familii revendicau ambele titlul de conte de Ormond şi domeniile implicate de el. S-a decis ca Anne să se căsătorească cu vărul ei, James Butler, pentru a uni cele două familii şi a soluţiona revendicările lor rivale. Însă negocierile pentru căsătorie nu au dus nicăieri. Anne şi-a

găsit un post în serviciul reginei. Îmbrăcată în haine de inspiraţie franceză, având un stil graţios, capacitatea de a cânta la lăută, abilităţi în conversaţie, personalitate sclipitoare şi eleganţă pe ringul de dans, Anne a fost descrisă drept curteana perfectă. Bărbaţii o curtau, iar ei îi făcea plăcere atenţia lor.

Fă-mă regină!

Cel mai înfocat admirator al ei era Regele Henric al VIII-lea. Acesta dorea să şi-o facă amantă din primăvara lui 1526, când ea avea în jur de 25 de ani, iar el era cam cu 10 ani mai în vârstă. Dar, spre deosebire de sora ei, ea s-a opus încercărilor lui de a o seduce. A arătat clar că e dispusă să fie companioana lui, dar nu şi amantă... în afară de cazul în care o făcea regină! Era o cerere ambiţioasă, dar Anne reuşise să stârnească poftele lui Henric, care era hotărât să o aibă. Henric a presupus că papa Clement al VII-lea va fi de acord să anuleze căsătoria lui cu Caterina, care nu mai avea nici o utilitate pentru el dat fiind că nu reuşise să-i ofere acel moştenitor masculin Tudor pe care îl dorea cu disperare. Caterina avusese şase copii în opt ani, iar trei dintre ei fuseseră băieţi. Însă doi dintre băieţi trăiseră doar câteva ore, iar al treilea murise după câteva săptămâni. Una dintre fete fusese pierdută din cauza unui avort, iar alta trăise doar câteva zile. Doar unul din cei şase copii trecuse de prima copilărie. Acest copil avea să devină la maturitate Regina Mary I.

Henric a susţinut că eşecul lui Caterina de a naşte un moştenitor viabil era cauzat de faptul că mariajul lor contravenea legii lui Dumnezeu (deoarece Caterina fusese soţia fratelui său). În sprijinul afirmaţiei sale, el a citat un pasaj din *Levitic* care spune că e un păcat ca un bărbat să se împreuneze cu văduva fratelui său. În mai 1527, cardinalul Wolsey a iniţiat un proces secret pentru a analiza cazul lui Henric. Era atât de secret încât nici măcar regina nu ştia despre el. Wolsey i-a cerut papei să accepte că dispensa acordată de precedentul papă, care îi permisese lui Henric să se căsătorească cu văduva fratelui său, era nulă deoarece contrazicea textul Bibliei. De asemenea, el voia ca papa să îngăduie ca decizia în cazul lui Henric să fie luată în Anglia, nu la Roma. Wolsey putea atunci să se asigure că regele obţinea ce voia. Papa a permis într-adevăr ca această chestiune să fie decisă în Anglia, dar a refuzat să-l lase pe Wolsey să judece singur. Un nunţiu papal, cardinalul Lorenzo Campeggio, avea să-l asiste. Urmând instrucţiunile papei, Campeggio şi-a amânat cât mai mult posibil decizia. La mijlocul anului 1529, el a suspendat cazul şi s-a întors la Roma, pentru a nu mai reveni niciodată. Reticenţa papei şi a nunţiului său Campeggio de a lua o decizie se datora

dorinţei lor de a evita să-l ofenseze pe Sfântul Împărat Roman Carol al V-lea, care se întâmpla să fie şi nepot al lui Caterina de Aragon. Henric era furios.

Criza a fost aproape soluţionată în 1528, când Anne s-a îmbolnăvit de boala transpiraţiei în timpul aceleiaşi epidemii care l-a ucis pe cumnatul ei, William Carey. Henric l-a trimis pe medicul lui personal să o îngrijească, iar ea şi-a revenit.

Când şi-a dat seama ce punea la cale Henric, Caterina a protestat zgomotos că ea era singura regină legitimă a Angliei. Publicul a trecut de partea ei. Oamenii o vedeau ca pe o soţie credincioasă şi regină de drept care fusese dată la o parte pentru ca regele să-şi poată pune amanta pe tron. Dar Henric era hotărât să o aibă pe Anne.

În 1530, Anne i-a oferit lui Henric o carte de William Tyndale intitulată *Ascultarea unui bărbat creştin şi cum ar trebui să cârmuiască domnitorii creştini*. Asta i-a dat lui Henric ideea de a deveni şeful Bisericii din Anglia, în locul papei. Însă Tyndale, care produsese şi o celebră traducere a Bibliei, s-a opus divorţului lui Henric de Caterina şi propusei căsătorii cu Anne, ceea ce i-a atras furia lui Henric. Când Tyndale a fugit în Europa, ca să scape de mânia regelui, acesta i-a cerut Sfântului Împărat Roman să-l aresteze şi să-l trimită înapoi în Anglia. Carol a refuzat, pe motiv că nu avea nici o probă împotriva lui Tyndale pe baza căreia să-l extrădeze. În cele din urmă, Tyndale a fost trădat şi arestat în Anvers. În 1536, a fost judecat pentru erezie şi găsit vinovat. A fost condamnat la moarte şi executat prin strangulare, apoi trupul său a fost ars pe rug. Biblia lui Tyndale avea să formeze mai târziu baza Marii Biblii a lui Henric, prima ediţie autorizată a Bibliei în engleză, publicată în 1539.

Pe 11 februarie 1531, Henric a forţat Biserica Catolică din Anglia să îl accepte ca şef. Câteva luni mai târziu, el a surghiunit-o pe Caterina de la curte. În 1532, Thomas Cranmer a fost numit arhiepiscop de Canterbury, cu aprobarea papei. Anul următor, Cranmer a declarat căsătoria lui Henric cu Caterina nevalidă, lăsând calea deschisă pentru o căsătorie cu Anne. Există anumite îndoieli cu privire la data exactă a căsătoriei lor. Există unele probe că cei doi s-au căsătorit în secret pe 14 noiembrie 1532, imediat după întoarcerea dintr-o vizită făcută Regelui Francisc I al Franţei. Indiferent dacă această nuntă a avut sau nu loc, a existat cu certitudine o ceremonie de nuntă pe 25 ianuarie 1533, urmată de o încoronare după numai două luni, care o făcea pe Anne Boleyn regină a Angliei. În acel moment, ea era deja însărcinată.

Atunci când papa a aflat de căsătorie, l-a excomunicat pe Henric, a cărui poziţie de şef al nou înfiinţatei Biserici a Angliei a fost confirmată curând de Legea Primatului din 1534. Un avantaj al acestui mod de a acţiona era acela că impozitul pe venitul ecleziastic, până atunci plătit papei, îi era plătit acum lui Henric. Apoi, el a pus ochii pe pământurile şi bunurile valoroase deţinute de Biserică, ceea ce a dus la disoluţia

mănăstirilor şi redistribuirea pământului lor către aristocraţi. Venitul suplimentar obţinut astfel i-a dat lui Henric posibilitatea de a construi fortificaţii de apărare pe coastă şi vase de război împotriva unei temute invazii a puterilor europene care să redea Anglia Bisericii Catolice romane. A fost începutul Marinei Regale, care a crescut treptat şi a ajuns cea mai puternică marină din lume, dând Angliei posibilitatea de a crea şi apăra cel mai mare imperiu văzut vreodată.

Traumatism cerebral

Sfătuiţi de medici şi astrologi, Henric şi Anne credeau cu tărie că viitorul lor copil avea să fie băiat, dar pe 7 septembrie 1533 Anne a dat naştere unei fete. Venirea pe lume a unei fete a fost pentru rege o dezamăgire atât de mare încât acesta a anulat sărbătoarea pregătită pentru naşterea fiului şi moştenitorului său. Ca o ironie, fetiţa a cărei naştere a fost considerată un asemenea eşec şi o asemenea dezamăgire avea să devină unul dintre cei mai mari monarhi ai Angliei, Regina Elisabeta I. Cel puţin alte patru sarcini ale lui Anne au sfârşit prin avorturi sau copii născuţi morţi. În timp ce ea era însărcinată, Henric îşi lua alte amante, inclusiv o verişoară a lui Anne, Mary Shelton, şi o tânără doamnă de companie pe nume Jane Seymour. În ianuarie 1536, la doar câteva zile după ce Henric a suferit un accident în timpul unui turnir, Anne a avortat ultima ei sarcină. Copilul ar fi fost un băiat.

Accidentul lui Henric a fost atât de serios încât se crede că el ar fi suferit un traumatism cerebral suficient de grav încât să-i provoace o schimbare de personalitate. Regele generos şi de regulă vesel a devenit crud şi rău după accident. El avusese deja un accident grav de turnir în 1524, când nu-şi închisese bine viziera şi fusese lovit în faţă de lancea adversarului. Accidentul din 1536 a fost şi mai grav. Regele în vârstă de 44 de ani a fost doborât de pe cal, care a căzut peste el. Timp de două ore a fost inconştient. Pe lângă vătămarea cerebrală suspectată, accidentul i-a agravat rănile anterioare de la picior, ceea ce l-a chinuit tot restul vieţii. Nu a mai participat niciodată la vreun turnir. Greutatea lui a explodat. Armurile făcute pentru el care mai există astăzi arată că talia i-a crescut de la 80 de centimetri la peste 125, iar greutatea lui a ajuns la aproximativ 175 de kilograme.

Accidentul şi ultimul avort al lui Anne par să fi marcat sfârşitul căsătoriei din punctul de vedere al lui Henric. Acesta se îndrepta deja spre următoarea lui amantă, Jane Seymour. A iniţiat un plan de ieşire din căsătoria lui de o eficienţă nemiloasă. A numit o comisie care să analizeze activităţile lui Anne şi să caute orice comportament

care ar fi putut fi considerat trădător. Nu era dificil să-ţi faci duşmani la curte, astfel încât comisia a găsit în curând oameni care să depună mărturie împotriva ei. Un muzician de curte şi un dansator au fost arestaţi şi torturaţi până când au mărturisit ca săvârşiseră adulter cu ea. Apoi au fost arestaţi trei cavaleri, sub aceeaşi acuzaţie. Anne a fost acuzată până şi de incest cu fratele ei şi de uneltire pentru uciderea regelui. I-au fost aduse mai multe acuzaţii, în speranţa că măcar una avea să rămână în picioare.

Uciderea unei regine

Pe 2 mai 1536, Anne a fost arestată şi dusă în Turnul Londrei. Se spune că ar fi fost atât de tulburată încât ar fi leşinat la scurt timp după ce a ajuns acolo. Pe 15 mai a fost judecată pentru adulter, incest şi înaltă trădare, şi anume uneltire pentru a-l ucide pe rege, astfel încât să se poată căsători cu unul dintre presupuşii ei amanţi. Era mai mult teatru decât proces. Cei patru bărbaţi acuzaţi de adulter cu Anne au fost găsiţi vinovaţi şi condamnaţi la moarte prin decapitare. Apoi Anne şi fratele ei au fost găsiţi vinovaţi şi condamnaţi la moarte prin ardere pe rug. Henric a arătat „milă", comutându-le pedeapsa din ardere pe rug în decapitare. După ce, pe 17 mai, ceilalţi fuseseră decapitaţi, a venit şi rândul lui Anne. În loc să rişte o execuţie ratată cu o secure obişnuită, Henric a pus un specialist adus din Franţa să o ucidă pe femeia pe care cândva o dorise atât de mult. Acesta era Jean Rombaud, călăul oraşului Saint Omer. Potrivit unei relatări, înainte să-l angajeze pe Rombaud, Henric a trimis observatori care să-l urmărească în acţiune. Rombaud i-a impresionat pe oamenii lui Henric executând doi prizonieri în acelaşi timp, cu o singură lovitură de sabie.

Pe 19 mai 1536, Anne a fost dusă la locul de execuţie din interiorul Turnului Londrei. Execuţia în Turn, ascunsă de mulţimile curioase, era un privilegiu acordat celor de rang înalt. Atunci când oamenii regelui au venit în cele din urmă după ea, Anne a părut relaxată şi deloc preocupată de ceea ce ştia că urmează să se întâmple. Locotenentul Turnului spusese că Anne era prima prizonieră condamnată nerăbdătoare să moară pe care o văzuse el vreodată. Anne a vorbit unui mic grup de oameni care se strânseseră să asiste la execuţie. Cu o voce la început slabă, dar care a prins putere pe măsură ce vorbea, ea a spus:

> Buni creştini, am venit aici ca să mor, căci potrivit legii şi prin lege am fost judecată să mor şi, prin urmare, nu voi vorbi împotriva acestui lucru. Am venit aici nu ca să acuz vreun om, nici să spun ceva despre asta, că sunt acuzată şi condamnată să mor, ci să mă rog la Dumnezeu să-l păzească pe Rege şi să-l ţină cât mai

mult ca să domnească peste voi, căci nu a existat vreodată un prinţ mai blând şi mai milostiv: iar faţă de mine a fost întotdeauna bun, un stăpân blând şi minunat. Iar dacă cineva se va amesteca în cauza mea, îi cer să cugete bine. Astfel, îmi iau rămas-bun de la lume şi de la voi toţi şi vă cer din inimă să vă rugaţi pentru mine. O, Doamne, ai milă de mine, lui Dumnezeu îmi încredinţez sufletul.

În loc să-şi plece capul pe butuc, ea a îngenuncheat cu spatele drept, acesta fiind stilul de execuţie din Franţa. În timp ce repeta întruna „Isuse, primeşte-mi sufletul; O, Doamne, ai milă de sufletul meu", călăul a decapitat-o pe regina Angliei cu o singură lovitură amplă de sabie. Atunci când călăul a ridicat în aer capul reginei, martorii au relatat că ochii şi buzele ei continuau să se mişte. În ciuda planificării atente a execuţiei, se pare că nimeni nu şi-a amintit că avea să fie nevoie de un coşciug. Trupul lui Anne a trebuit să fie pus într-un cufăr, cu capul băgat sub braţ!

Odată ce Anne murise, Henric era liber să se căsătorească cu Jane Seymour. Şi nu a întârziat să-şi pună pirostriile. S-a căsătorit cu ea la mai puţin de două săptămâni de la execuţia lui Anne, iar ea i-a dăruit, în sfârşit, fiul pe care şi-l dorea. Băiatul, botezat Edward, s-a născut pe 12 octombrie 1537, dar Jane s-a îmbolnăvit şi a murit 12 zile mai târziu, la vârsta de doar 22 de ani. A fost singura dintre soţiile lui Henric care a avut parte de o înmormântare regală. Nu există consemnări ale vreunei alte amante după aceea, dar Henric s-a mai căsătorit de trei ori – cu Anne de Clèves, Catherine Howard şi Catherine Parr.

Securea gâdelui

Anne Boleyn a fost „norocoasă" că a fost executată cu o sabie de un specialist. La acel moment, decapitările din Anglia erau de regulă făcute cu securea gâdelui. Aceasta era o armă foarte greoaie, dificil de folosit cu precizie. Adesea era nevoie de mai multe lovituri de secure pentru a reteza capul, chiar dacă securea era ascuţită. Există multe relatări despre execuţii ratate care au implicat această armă. Pe 27 mai 1541, Margaret Pole a fost executată în acelaşi loc în care Anne Boleyn murise cu cinci ani în urmă, dar execuţia lui Pole a mers groaznic de prost. Pole fusese guvernanta fiicei lui Caterina de Aragon, Mary. Dar, în timp ce Henric al VIII-lea se chinuia să se debaraseze de Caterina, Margaret a făcut greşeala de a o susţine pe regină. Regele, furios, a scos-o din funcţie. Ea s-a retras la ţară, unde credea că o să aibă o viaţă liniştită, însă fiul ei l-a atacat public pe rege, de la adăpostul continentului. Margaret l-a implorat să înceteze, dar era prea târziu. A fost arestată şi închisă în Turnul Londrei. După doi ani, fără să fie judecată sau măcar să-i fie adusă vreo acuzaţie, Margaret a

fost informată brusc că urma să fie executată peste câteva ore.

Execuţia a fost atât de grăbită încât nu a existat timp pentru construirea unui eşafod sau pentru chemarea unui călău experimentat. În schimb, a fost silit să îndeplinească acest serviciu un novice. *Calendar of State Papers* îl descrie drept „un tânăr deplorabil şi nepriceput”. Faptul că Margaret, se spune, ar fi refuzat să pună capul pe butuc nu a ajutat cu nimic. Femeia fragilă de 67 de ani a trebuit să fie forţată să se lase în poziţia cuvenită, în timp ce se zbătea. În faţa a vreo sută de oameni, călăul neexperimentat şi-a abătut securea şi a ratat gâtul lui Margaret. A lovit-o în umăr. A abătut securea iar şi iar, până la de zece ori, conform relatărilor. Se spunea că „i-a ciopârţit capul şi umerii în bucăţi” până ca înfiorătoarea misiune să fie în cele din urmă îndeplinită. Execuţia lui Margaret Pole a fost un caz extrem, dar există multe alte relatări despre situaţii în care au fost necesare mai multe lovituri de secure. A fost nevoie de trei lovituri pentru tăierea capului Reginei Mary a scoţienilor, când a fost executată la Castelul Fotheringhay, în 1587. Tocmai pentru a evita o astfel de măcelărire a decis Henric să aducă în Anglia un expert în execuţii cu sabia care să o ucidă pe Anne Boleyn.

Monarhul vesel – Carol al II-lea

În 1660, poporul englez trăia de 11 ani sub conducerea austeră a guvernării puritane. Dar în acel an, Carol Stuart, fiul regelui executat Carol I, s-a întors din exilul lui european pentru a revendica tronul Angliei. Noul rege şi curtenii lui erau hotărâţi să se distreze – în asemenea măsură încât Carol al II-lea a devenit cunoscut drept „monarhul vesel”. El a redeschis teatrele care fuseseră închise de puritani. De asemenea, a permis femeilor să apară pe scenă. Până atunci, toate rolurile din piesele de teatru erau jucate de bărbaţi şi băieţi.

Chiar şi după standardele vremii, Carol era un monarh deosebit de „activ” în pat. Regii anteriori insistaseră, de obicei, ca amantele lor să fie femei nobile, de stirpe aleasă, preferabil căsătorite, dar Carol nu era atât de pretenţios. Dacă îi plăcea cum arată o femeie, statutul ei social nu-l mai interesa. Şi avea o înclinaţie aparte pentru actriţe. Deşi înfrânţi în războiul civil, puritanii nu dispăruseră şi îl urau pe Carol, pe care l-au descris drept „acel mare duşman al castităţii şi căsătoriei”.

Chiar înaintea să se întoarcă în Anglia, Carol a cunoscut-o pe înalta, voluptuoasa şi

frumoasa Barbara Palmer. Născută Barbara Villiers, aceasta se căsătorise cu Roger Palmer în 1659, la vârsta de 18 ani. Tatăl lui Palmer nu a plăcut-o şi i-a spus fiului său că ea o să-l facă nefericit. Villiers fusese curtezană de la vârsta de 15 ani, când devenise amanta contelui de Chesterfield. Se născuse într-o familie aristocratică, dar tatăl ei, vicontele Grandison, îşi risipise averea pe cai şi pe regimentul lui, lăsându-şi soţia falită când murise. În lipsa unei averi familiale care să merite amintită, perspectivele de căsătorie ale Barbarei erau distruse şi, drept rezultat, ea şi-a căutat amanţi care să o susţină financiar. În mod evident, se bucura de roadele stilului ei de viaţă picant, deoarece a rămas amanta lui Chesterfield şi după căsătoria cu Palmer. Avea să aibă apoi şase copii, nici unul dintre ei nefiind al soţului. Cinci au fost zămisliţi de Regele Carol, iar al şaselea se crede că ar fi fost zămislit de alt amant al ei, vărul ei de-al doilea John Churchill. Barbara a călătorit pe continent la puţin timp după căsătorie, ca să ducă regelui în exil mesaje din partea regaliştilor. Imediat ce a văzut-o pe Barbara, înaltă, frumoasă şi cu părul castaniu, Carol a dorit-o. Cât ai clipi, ea a devenit amanta lui.

Carol şi-a petrecut prima noapte din Londra ca rege cu ea, iar ea a rămas însărcinată la foarte puţin timp după aceea. Roger Palmer a fost recompensat pentru serviciile soţiei lui de amantă a regelui cu titlul de conte de Castlemaine. Barbara se simţea atât de sigură pe poziţia ei de favorită a regelui încât a născut al doilea copil la Palatul Hampton Court, în timp ce regele şi noua lui soţie, Catherine de Braganza, erau plecaţi în luna de miere. Căsătoria celor doi a fost una dinastică, aliind Anglia şi Portugalia împotriva duşmanului lor comun, Spania. Catherine a adus cu ea o zestre imensă în bani lichizi, plus teritoriile Tangier şi Bombay şi privilegii de comerţ în Brazilia şi Indiile de Est. În schimb, Portugaliei i s-a promis că va primi sprijin militar englez. Misiunea lui Catherine era de a-i oferi lui Carol un moştenitor, dar, pe când Carol nu avea nici o dificultate în a zămisli copii cu amantele lui, Catherine a suferit mai multe avorturi. Probabil că ea a resimţit o presiune tot mai mare de a-i oferi regelui ceea ce trebuia, dar nu a reuşit niciodată să aibă copilul dorit.

Cele mai multe amante regale fie o evitau pe regină, fie încercau să se înţeleagă cu ea, dar Barbara se certa încontinuu cu Catherine. Se detestau reciproc. Principalul consilier al regelui o ura şi el pe Barbara. Acesta era Edward Hyde, conte de Clarendon şi cancelar al regelui, care se întâmpla să fie şi vărul Barbarei. O ura deoarece în opinia lui comportamentul ei îi făcea familia să se simtă ruşinată şi stingherită. În ciuda aversiunii reginei faţă de Barbara, Carol a numit-o pe aceasta din urmă *lady of bedchamber*, însoţitoare personală a ei. A avut grijă să fie clar că Barbara, şi nu regina, era favorita lui. A spus: „Oricine voi afla că e duşmanul lui Lady Castlemaine în

această privinţă, promit pe onoarea mea că am să-i fiu duşman toată viaţa". A ignorat plângerile reginei referitoare la Barbara şi a desconsiderat ameninţările ei că se întoarce acasă, în Portugalia. În cele din urmă, Barbara, care, în mod evident, se simţea sigură pe poziţia ei de favorită a regelui, a mers prea departe. A acumulat datorii enorme cumpărând bijuterii pe care nu şi le permitea. La acel moment, soţul o părăsise deja şi obţinuse o despărţire legală care să îl protejeze de datoriile ei. Regele a fost cel care a plătit pentru stingerea datoriilor. De fapt, Barbara se folosea de fondurile particulare ale regelui, de banii lui personali. În anii 1660 şi 1670, ea s-a dedicat misiunii serioase de a aduna cea mai mare avere pe care putea pune mâna. Avariţia Barbarei era legendară. În cele din urmă, Carol s-a săturat de cererile şi de manifestările ei temperamentale. A îndepărtat-o de la curte, dându-i o pensie şi sfătuind-o să trăiască liniştit, fără să provoace scandal. I-a dat Berkshire House pentru a o îndepărta de curte şi mai multe titluri noi – baroneasă Nonsuch, contesă de Southampton şi ducesă de Cleveland – ca să-i astupe gura.

În 1705, Barbara s-a căsătorit cu general-maiorul Robert „Beau" Fielding. Dar cei doi se minţiseră reciproc, cu consecinţe dezastruoase pentru Fielding. Acesta crezuse că Barbara e o femeie bogată, dar ea îşi cheltuise averea. Iar ea crezuse că el e celibatar, dar nu era aşa. Soţia lui încă trăia. În mod bizar, Fielding se căsătorise cu aceasta crezând că e altă femeie! Apoi, după doar două săptămâni, s-a căsătorit cu Barbara. Când înşelăciunea lui a fost descoperită, căsătoria cu ducesa a fost anulată, iar el a fost acuzat de bigamie. Barbara Palmer, ducesă de Cleveland, a murit în 1709. Suferea de hidropizie, umflarea ţesutului moale al trupului din cauza acumulării de fluid (afecţiune cunoscută astăzi drept edem).

Între timp, Carol, hotărât să nu se mai lase dominat de nici o femeie, s-a lansat într-o serie de aventuri. Însă nu toate au ieşit cum voia el. Memorialistul Samuel Pepys a spus că una dintre doamnele de companie ale reginei, Frances Teresa Stewart, era cea mai mare frumuseţe pe care o văzuse el vreodată. În mod evident, Frances îi plăcea şi lui Carol, care s-a îndrăgostit de ea. Însă ea a refuzat să devină amanta lui. Frances a dobândit un anumit fel de nemurire în alt mod, chipul ei fiind folosit ca model pentru Britannia, personificarea Britaniei. Britannia a apărut pe nenumărate bancnote şi monede britanice.

În mai 1670, sora lui Carol, Henrietta-Anne, soţia lui Philippe I, duce de Orléans, a călătorit din Franţa în Anglia pentru o scurtă vizită. Era însoţită de doamna ei de companie, Louise de Kérouaille. Atunci când Henrietta-Anne a murit, după întoarcerea în Franţa, Ludovic al XIV-lea a trimis-o pe Louise înapoi în Anglia, ca să-l consoleze pe Carol, dar şi ca să spioneze la curtea regală. După o scurtă rezistenţă în

faţa avansurilor lui, în curând Louise îl consola pe rege în dormitor şi, la momentul cuvenit, i-a născut un fiu. Ea avea să-i rămână amantă pentru tot restul vieţii... împreună cu multe altele!

Foi de scandal

Întâmplător, în perioada în care cel mai lasciv monarh al Angliei din ultimii peste o sută de ani prelua frâiele puterii, începeau să fie publicate unele dintre primele broşuri şi foi volante, pentru o populaţie tot mai alfabetizată.

Înaintaşele ziarelor din lumea anglofonă au fost nişte mici broşuri numite *corantos*. Erau publicate neregulat, doar atunci când se întâmpla ceva notabil. Au apărut mai întâi pe continent, mai ales la Amsterdam, de unde erau trimise în alte ţări traduceri englezeşti şi franţuzeşti. Au urmat apoi ziare regulate, săptămânale şi, mai târziu, zilnice. La început, aceste foi volante şi broşuri se ocupau de relatări factuale despre probleme de stat, războaie, comerţ şi afaceri, dar apoi au tratat din ce în ce mai mult şi ştiri şi evenimente locale. Iar cei care le scriau nu se temeau să ridiculizeze sau să condamne comportamentul aristocraţiei. Mulţi dintre ei nu aveau nimic împotriva publicării de relatări care nu erau decât zvonuri.

Existau deja legi care le permiteau oamenilor să îşi apere reputaţia de bârfele deplasate publicate despre ei. În plus, o nouă lege a calomniei interzicea criticarea persoanelor publice, a guvernului sau a regelui. Pedeapsa maximă era închisoarea pe viaţă. În secolul XVII, tribunalele erau copleşite de procesele de calomnie intentate de guvern împotriva tipografilor, în încercarea de a limita libertatea presei de a comenta despre activităţile regale şi guvernamentale.

Noua lege a calomniei marca şi începutul sfârşitului pentru străvechiul amuzament al gentlemanilor englezi – duelul. Un gentleman ale cărui caracter sau reputaţie erau insultate se putea adresa tribunalului, în loc să-şi rişte viaţa şi integritatea fizică (şi poate chiar o acuzaţie de crimă) printr-un duel cu pistolul sau sabia.

Amanta care s-a căsătorit cu un rege... sau nu? – Lucy Walter

Una dintre amantele lui Carol a făcut o afirmaţie care ameninţa să schimbe cursul

istoriei Angliei. Lucy Walter s-a născut la Castelul Roch, în Ţara Galilor, în jurul anului 1630. Când ea avea opt ani, familia ei s-a mutat la Londra. La puţin timp după aceea, tatăl ei i-a abandonat. Izbucnise deja Războiul Civil englez. Era un război pentru viitorul Angliei, purtat între Parlament şi Regele Carol I. Familia lui Lucy a trecut de partea regelui. În consecinţă, Castelul Roch a fost cucerit şi incendiat în 1644 de trupele Parlamentare. Între timp, părinţii lui Lucy şi-au pierdut ani de zile luptându-se pentru banii şi proprietăţile lor.

Cam în această perioadă, Lucy a călătorit pe continent, unde în 1648 l-a cunoscut pe Carol, în vârstă de 18 ani, pe atunci Prinţ de Wales şi moştenitor al tronului englez. Circumstanţele întâlnirii lor sunt necunoscute. Este posibil ca ea să fi fost amanta lui Robert Sidney, unul din servitorii personali ai lui Carol. La puţin timp după acea întâlnire, Lucy a rămas însărcinată şi i-a născut lui Carol un fiu în aprilie 1649, în Rotterdam. Băiatul a fost botezat James. Înainte să împlinească patru ani fusese deja făcut duce de Monmouth.

Între timp, în Anglia, forţele parlamentare au câştigat Războiul Civil şi l-au judecat pe regele Carol I pentru trădare. Acesta a fost găsit vinovat şi condamnat la moarte. Pe 30 ianuarie 1649, el a urcat pe un eşafod din faţa Sălii Banchetelor din Whitehall, în Londra, şi a fost executat. Identitatea călăului a rămas necunoscută şi în ziua de azi. Mulţimea care se strânsese să vadă cum moare regele a scos un geamăt puternic în timp ce capul acestuia era tăiat cu o singură lovitură de secure. Oamenii asistaseră la ceva de neimaginat până atunci, la uciderea legală a unui rege englez, care domnea ca suveran ales de Dumnezeu pe pământ.

Imediat ce a dat naştere băiatului, Lucy a lăsat copilul la Rotterdam şi s-a repezit la Paris ca să fie alături de fiul regelui mort, Carol, care se complăcea într-o serie de aventuri sentimentale. În 1650, acesta a călătorit în Scoţia, unde fusese declarat Regele Carol al II-lea după execuţia tatălui său. Forţele lui au invadat Anglia, în încercarea de a recupera tronul. Între timp, Lucy a dat naştere unui al doilea copil, o fiică, în 1651. Este posibil ca tatăl să fi fost Carol, dar mai existau cel puţin doi suspecţi.

„Cutia neagră” a lui Lucy

Invadarea Angliei de către Carol a luat sfârşit pe 3 septembrie 1651 prin înfrângerea din bătălia de la Worcester. Carol a fugit în exil pe continent. La sosire, i-a arătat clar lui Lucy că nu mai era amanta lui. Ea s-a întors la Londra. Se zvonea că Carol i-ar fi oferit bani ca să o împiedice să publice „anumite hârtii” pe care ea le ţinea într-o

„cutie neagră”. La puţin timp după sosirea la Londra, Lucy a fost arestată şi trimisă în Turnul Londrei, sub suspiciunea de a fi spioană regalistă. Nu şi-a uşurat deloc situaţia atunci când a pretins că e soţia lui Carol. Ancheta nu a reuşit să-i dovedească vinovăţia, astfel că a fost deportată înapoi pe continent.

Lucy neglijase educaţia fiului ei şi devenise stânjenitoare pentru Carol, în aşa măsură încât era considerată o ameninţare la adresa unei posibile restaurări a monarhiei. Dar Lucy era în avantaj, deoarece îl avea pe fiul lui Carol şi misterioasa ei cutie neagră cu hârtii. Carol a aranjat ca Lucy şi fiul ei să locuiască împreună cu Sir Arhur Slingsby în Bruxelles, dar acesta nu era deloc un act de bunătate. Carol avea un motiv ascuns. Slingsby fusese instruit să îl îndepărteze pe băiat de Lucy. Atunci când Slingsby a ameninţat că va pune să fie arestată pentru că nu-şi plătise facturile, ea şi-a luat fiul şi a alergat în stradă cu el, plângând, strigând şi în general făcând cât mai mult zgomot posibil pentru a atrage atenţia. Când un trecător a încercat s-o ajute, Slingsby i-a explicat că avea ordine de la Carol, punându-l pe acesta din urmă într-o situaţie şi mai stânjenitoare. Apoi Carol a anunţat că oricine o ajuta sau susţinea pe Lucy, în orice mod, avea să-şi atragă nemulţumirea lui. Ea a răspuns ameninţând că va publica toate scrisorile primite de la el, dacă nu îi plătea o pensie. Să ameninţi un om atât de puternic precum Carol era un lucru riscant.

Un alt agent al lui Carol, Edward Prodgers, a încercat încă o dată să îl îndepărteze pe fiul regelui de Lucy, dar nu a reuşit. La acel moment, Lucy era deja atât de epuizată şi bolnavă încât a cedat în cele din urmă şi i-a dat băiatul lui Carol, care a ameninţat că îl dezmoşteneşte dacă ea va încerca vreodată să îl recupereze. Nu ar fi trebuit să-şi facă griji, pentru că era atât de bolnavă încât n-a mai trăit decât câteva luni. A murit înainte de sfârşitul lui 1658, din cauza unei boli „legate de profesia ei”, potrivit unei relatări, cu alte cuvinte din cauza unei boli cu transmitere sexuală.

Întrebarea dacă se căsătorise sau nu Carol cu Lucy Walter a condus la o revoltă care a încercat să-l detroneze pe următorul rege, Iacob al II-lea. Coroana i-a trecut lui Iacob (fratele lui Carol), deoarece Carol nu a avut nici un moştenitor legitim. Chestiunea căsătoriei dintre Carol şi Lucy era importantă, deoarece, dacă ei se căsătoriseră, fiul lor, ducele de Monmouth, ar fi fost moştenitorul legitim al tronului, nu Iacob. Dar dacă ei nu fuseseră căsătoriţi niciodată, Monmouth nu avea nici un drept. Dezbaterea a continuat ani de zile. Cei care se temeau de un succesor catolic al lui Carol susţineau revendicarea lui Monmouth. Atunci când Carol al II-lea a murit, pe 6 februarie 1685, Monmouth a plecat pe mare spre Anglia pentru a revendica tronul. Armata lui a înfruntat armata noului rege în bătălia de la Sedgemoor. Monmouth a pierdut şi a fost arestat. A fost dus pe Tower Hill, în Londra, şi executat pe 15 iulie

1685.

Vânzătoarea de portocale, spioana şi seducătoarea italiană – Nell Gwyn, Louise de Kérouaille şi Hortense Mancini

Amanta a cărei legătură cu Carol al II-lea a fost cea mai notorie este Nell Gwyn. Nell vindea portocale spectatorilor de la teatru, cu şase penny bucata, din fosa din faţa scenei. Şi sora ei, Rose, era tot vânzătoare de portocale. Nell avea abia 12 ani, dar era deja amantă, probabil întreţinută de un bărbat cunoscut drept „căpitanul Duncan". Crescuse în Coal Yard Alley, într-o zonă de mahala săracă din Londra. Tatăl ei fusese un soldat care murise în închisoare. Mama ei vindea bere într-un bordel, până când s-a înecat într-un şanţ în care căzuse beată. Probabil că şi Nell lucrase în bordel, servind clienţii cu bere. Îşi compensa lipsa de educaţie şi statut prin isteţime şi un umor zgomotos şi lumesc.

Actorii au început s-o remarce pe vânzătoarea de portocale tânără şi drăguţă care lucra sub scena lor şi au considerat că avea potenţialul de a deveni ea însăşi actriţă. John Lacy a învăţat-o să danseze, iar Charles Hart, considerat de unii a fi strănepotul lui William Shakespeare, i-a dat lecţii de actorie. Nell a devenit şi amanta lui Hart. La vârsta de 15 ani, Nell era actriţă profesionistă la King's Playhouse din Bridge Street, în Londra. În acel loc există teatre încă din 1663, ceea ce-l face să fie cel mai vechi loc de teatru ocupat permanent din Londra. Clădirea actuală este Theatre Royal din Drury Lane.

Publicul o iubea pe Nell, care excela în comedii şi nu ezita să improvizeze pentru a însufleţi o montare plicticoasă. Însă două mari catastrofe au întrerupt primii ani ai noii ei cariere. O epidemie de ciumă a lovit Londra în 1665. A fost ultima erupţie majoră de ciumă din Anglia şi a provocat o panică de mari proporţii. Oricine putea părăsi capitala fugea, ca să scape de boala mortală. Primarul Londrei a dat ordine prin care încerca să prevină răspândirea infecţiei. Fiecare parohie trebuia să numească examinatori, supraveghetori şi căutători. Oricine era numit şi refuza să-şi facă datoria putea fi băgat la închisoare. Examinatorii aveau sarcina de a consemna care oameni din care case fuseseră infectaţi cu ciumă. Fiecărei case infectate trebuiau să i se aloce doi supraveghetori, unul pe timp de zi, altul de noapte, care să împiedice pe oricine să intre sau să iasă din casă. Dacă supraveghetorul trebuia să plece, era instruit să încuie

casa şi să ia cheia cu el. Căutătorii, invariabil femei, erau instruiţi să cerceteze trupurile şi să cheme un doctor care să stabilească dacă moartea se datora sau nu ciumei. Se bănuia că pisicile şi câinii răspândeau molima, aşa că au fost omorâte zeci de mii de astfel de animale.

Nell a fost unul dintre numeroşii cetăţeni care a fugit din capitală. S-a îndreptat spre Oxford. Regele a căutat şi el adăpost în Oxford. Este posibil să fi fost mai mult decât o coincidenţă. Se poate ca actorii de la King's Playhouse să fi dat unele reprezentaţii private, pentru a-i distra pe rege şi curtea lui în timpul pe care îl petreceau departe de Londra. În februarie 1666, epidemia era în declin şi regele s-a întors în Londra. O şesime din populaţia capitalei murise.

Un mare incendiu

Doar câteva luni mai târziu, în timp ce viaţa revenea la normal şi Nell îşi reluase munca pe scenă, în brutăria lui Thomas Farriner din Pudding Lane a izbucnit un mic incendiu. Acesta s-a intensificat şi s-a întins în primele ore ale dimineţii de duminică. Când focul a fost descoperit, lordul primar Thomas Bloodworth a fost trezit din somn şi chemat ca să-şi dea permisiunea pentru demolarea unor clădiri în aşa fel încât să se creeze un cordon de izolare. Însă primarul a fost extrem de puţin impresionat de foc. L-a ignorat ca fiind nesemnificativ, spunând: „Şi o femeie îl poate stinge dacă se pişă pe el!", după care s-a dus să-şi reia somnul. Lipsa lui de reacţie a dat focului posibilitatea de a se întinde şi mai mult. Acesta a devenit rapid un incendiu de mari proporţii cunoscut drept Marele Foc din Londra. A distrus peste 13.000 de case, zeci de biserici şi Catedrala St. Paul. Zeci de mii de londonezi au rămas fără adăpost. În acelaşi timp, Anglia lupta în al doilea dintr-o serie de patru războaie împotriva olandezilor. Războiul a luat sfârşit în 1667 cu o înfrângere umilitoare pentru Anglia.

Chiar şi aşa, nu a trecut mult până când teatrele din Londra au reînceput să funcţioneze. În ciuda ciumei, războiului şi incendiului de proporţii uriaşe, oamenii voiau să se distreze. Carol şi curtenii lui vizitau adesea King's Playhouse. Unele dintre actriţe sperau să fie răpite pentru o viaţă de lux ca soţii sau amante ale unor aristocraţi. Nell a avut nenorocul să fie aleasă de un admirator care s-a dovedit a nu avea nici un ban. Din fericire, fusese remarcată şi de doi aristocraţi apropiaţi de rege, Contele de Rochester şi Ducele de Buckingham. Ei i-au găsit un amant cu perspective mai bune – Lordul Buckhurst. Buckhurst i-a oferit 100 de lire pe an ca să devină amanta lui. Nell a petrecut o vară idilică împreună cu acesta şi a decis să nu se mai

întoarcă la teatru. Însă după doar câteva luni relaţia lor a luat sfârşit şi Nell a revenit pe scenă.

Buckingham şi Rochester au sărit din nou în ajutorul ei. Căutau o amantă nouă pentru rege, care să o înlocuiască pe Barbara Palmer. Altă actriţă tânără, Moll Davis, l-a prins mai întâi în laţ pe rege, dar acesta nu a fost interesat să-şi asigure serviciile ei în continuare. Există o poveste potrivit căreia Nell a încercat să-i ruineze şansele lui Moll tratându-i biscuiţii de ceai cu laxative înainte ca ea să petreacă o noapte cu regele!

Pe cinstea mea!

Câteva luni mai târziu, Nell s-a dus la teatru să vadă o piesă şi l-a găsit pe rege în loja alăturată. Au început să vorbească, iar când piesa a luat sfârşit au luat cina împreună, într-o tavernă din apropiere. Carol nu avea bani la el, aşa că Nell a trebuit să plătească! Imitându-l pe rege, ea a spus: „Pe cinstea mea! Nu am fost nicicând într-o companie mai săracă”. Regele a fost încântat de Nell. Onestitatea ei era o schimbare foarte plăcută în comparaţie cu sicofanţii de la curte. Nell a continuat să lucreze ca actriţă, vizitându-l în acelaşi timp pe rege ca amantă. Atunci când relaţia ei cu regele a devenit cunoscută, un public şi mai numeros a venit s-o vadă. Dar, pe măsură ce solicitările regelui sporeau, ea avea tot mai puţin timp să apară pe scenă.

Pe 8 mai 1670, Nell i-a născut regelui un fiu şi, cu permisiunea acestuia, l-a botezat Charles. La puţin timp după naşterea micului Charles, Nell a rămas iar însărcinată. Acum regele a instalat-o în propria ei casă, într-o zonă elegantă a Londrei.

O spioană franţuzoaică la curte

Nell nu a întâmpinat nici o concurenţă pentru afecţiunea regelui până când la curte a sosit Louise de Kérouaille, o aristocrată franceză care fusese educată să fie curtezană de propriii ei părinţi, în speranţa de a deveni amanta lui Ludovic al XIV-lea. Când Carol a văzut-o s-a simţit atras imediat de ea. Pentru a o păstra aproape, a numit-o doamnă de companie a reginei. Între timp, Nell a născut un băiat de Crăciun, în 1671. L-a botezat James, după fratele regelui. La puţin timp după aceea, a renunţat la teatru. Acum era rândul lui Louise să rămână însărcinată cu regele. Aceasta a născut un băiat pe 29 iulie 1672 şi i-a sugerat regelui că un titlu ar fi foarte potrivit pentru ea. El a fost de acord şi a făcut-o ducesă de Portsmouth. Acum era o rivală serioasă a lui Nell

pentru afecţiunea regelui. Nell o batjocorea fără milă şi a poreclit-o Squintabella[*], din cauza deficienţei ei oculare. Spre deosebire de Nell, Louise a făcut efortul de a încheia alianţe şi a-şi face prieteni la curte. Însă publicul nu s-a ataşat niciodată de ea, deoarece era aristocrată, străină, catolică şi, mai rău, franţuzoaică. Atunci când o bandă anticatolică a oprit o trăsură crezând că înăuntru era Louise, la fereastra acesteia a apărut Nell, care a potolit mulţimea strigând că ea era curva *protestantă* a regelui. Nell nu a primit niciodată un titlu, din cauza originii ei umile, dar fiii ei cu sânge regal au primit. Cu întârziere, ea şi-a dat seama cât de important era să ai prieteni în locuri sus-puse. S-a împrietenit până şi cu regina. Ambasadorii, inclusiv cei francezi, şi-au dat seama în curând că cea mai bună modalitate de a ajunge la rege era ocolirea birocraţiei şi intrigilor de la curte şi abordarea directă a lui Nell.

Poziţia lui Nell părea asigurată atunci când Louise a făcut vărsat şi l-a învinovăţit pe rege, riscând să-şi atragă mânia lui când l-a acuzat că se însoţeşte cu prostituate de rând. Louise nu mai era femeia elegantă care atrăsese privirile regelui atunci când sosise la curte. Se îngrăşase mult, ceea ce i-a adus porecla puţin măgulitoare de „Dolofana”. Dar exact când Nell se simţea sigură pe poziţia ei a apărut o altă rivală în lupta pentru afecţiunea regelui – Hortense Mancini.

Hortense era una dintre mazarinete, cele şapte nepoate ale prim-ministrului Franţei, cardinalul Mazarin. Două din surorile ei, Marie şi Olympia, aveau relaţii cu Regele Ludovic al XIV-lea. Hortense se mutase din Italia la Paris, împreună cu mama ei, sora ei Marie şi fratele ei Philippe, în 1654, când avea doar opt ani. A descoperit că unchiul ei, cardinalul Mazarin, trăia acolo într-un lux uluitor, după ce strânsese o avere imensă. Doi ani mai târziu, când mama ei a murit din cauza unor friguri misterioase, cardinalul şi-a asumat responsabilitatea pentru Hortense şi fraţii ei. Prioritatea lui era să le aranjeze căsătorii avantajoase. Moştenitorul din exil al tronului Angliei, Carol Stuart, se oferise drept soţ pentru Hortense, dar cardinalul a considerat că acesta reprezenta o perspectivă proastă de căsătorie, cu un viitor nesigur. Însă după doar câteva luni Anglia şi-a restaurat monarhia, iar perspectiva proastă de căsătorie a devenit Regele Carol al II-lea... dar acesta nu mai era interesat să se căsătorească cu o nepoată obscură a unui ministru francez.

Hortense, în vârstă de 14 ani, a fost căsătorită cu un bărbat care fusese obsedat de ea timp de ani de zile – Armand-Charles de La Porte, duce de La Meilleraye. La doar o săptămână de la căsătoria lor, cardinalul Mazarin a murit. Hortense şi noul ei soţ, acum ducele şi ducesa de Mazarin, s-au mutat în locuinţa somptuoasă a cardinalului. Armand-Charles s-a dovedit a fi un soţ de o gelozie nebună. Nu suferea să vadă că Hortense se distrează cu altcineva, aşa că le-a interzis prietenilor ei s-o mai viziteze şi

insista ca ea să-l însoţească oriunde mergea. Deloc surprinzător, dată fiind apropierea lor forţată, ea a născut patru copii în succesiune rapidă. Comportamentul lui Armand-Charles a devenit tot mai bizar şi ameninţător, până când Hortense nu l-a mai putut suporta. A fugit de el la sora ei Marie, Prinţesă Collona, la Roma. După patru ani petrecuţi la Roma, a hotărât să se întoarcă în Franţa şi să-şi înfrunte soţul odată pentru totdeauna.

Atunci când Armand-Charles a aflat că soţia lui se întorsese în Franţa, a încercat să facă în aşa fel încât să fie arestată, dar regele a intervenit şi a stopat tentativa. Armand-Charles a fost atât de furios încât a dat buzna în palatul Mazarin şi a atacat nepreţuita colecţie de tablouri şi statui de acolo cu un ciocan şi vopsea neagră. Regele a intervenit din nou, dar preocuparea lui nu era binele lui Hortense. Voia doar să scape de această problemă, aşa că i-a oferit lui Hortense o pensie personală bună dacă se împăca cu soţul ei şi reîncepea să trăiască cu el ca soţie supusă, aşa cum se aştepta lumea din partea ei. Dar era o cerere imposibilă. În februarie 1671, Hortense a fugit din nou la Roma, dar, exact când ea începea să se bucure de libertate şi independenţă, căsătoria surorii ei Marie s-a năruit. Cele două surori au fugit.

Prea uşor de recunoscut împreună, ele s-au despărţit. Hortense a rămas în Chambéry, în Savoia, un stat independent unde nu putea fi atinsă din Franţa şi Italia, în timp ce Marie s-a îndreptat spre Paris, pentru a cere ajutorul regelui. Acesta a fost de acord să o lase să trăiască într-o mănăstire de lângă Paris şi să o susţină financiar. Însă Marie s-a săturat în curând de viaţa de mănăstire şi a plecat. A călătorit prin Europa, căutând un loc unde să poată fi liberă şi fericită, şi în cele din urmă s-a stabilit la Madrid.

Între timp, Hortense începea să se bucure de noua ei viaţă în Savoia. Frecventa saloane, participa la partide de vânătoare şi îşi scria memoriile. Însă nenorocirea mocnea. Soţiei şefului statului, Charles-Emmanuel, i s-a părut că soţul ei acorda prea multă atenţie frumoasei şi tinerei Hortense. Exista, de asemenea, o tensiune între personalul francez al lui Hortense şi oamenii din partea locului. Când Charles-Emmanuel a murit, în iunie 1675, soţia lui i-a spus imediat lui Hortense să plece. Ea a decis să se mute în Anglia.

Răsturnarea căruţului cu mere

Frumuseţea italiană de 29 de ani a sosit în Londra la sfârşitul lui 1675. Când Regele Carol a văzut-o, s-a îndrăgostit pe loc. Louise de Kérouaille a reacţionat cu furie. Nici

guvernul francez nu era prea mulţumit, deoarece Louise era o informatoare importantă, care transmitea în Franţa informaţii de la curtea Angliei. Existau temeri că Hortense putea perturba acest aranjament util. Nell Gwyn era mai puţin tulburată. Ea credea că regele avea să se debaraseze curând de Hortense. Dar Hortense nu era o pasiune trecătoare. Ea a înlocuit-o rapid pe Louise în inima regelui şi s-a mutat într-un apartament din Whitehall care fusese ocupat de o amantă anterioară, Barbara Palmer. Regele îşi petrecea după-amiezile cu Hortense şi serile cu Nell şi participa ocazional la petreceri cu Louise. Uneori juca cărţi cu toate trei. Hortense ar fi putut să-şi petreacă restul vieţii într-o poziţie confortabilă, dar părea incapabilă să acţioneze în propriul interes. A început o relaţie cu un aristocrat aflat în vizită, contele de Monaco. Când regele a aflat, afecţiunea lui pentru ea s-a stins. Hortense a putut continua să trăiască la Londra doar pentru că regele nu i-a întrerupt sprijinul financiar.

În 1678, Marie, sora lui Hortense, s-a întâlnit cu soţul ei, Lorenzo, atunci când el a ajuns în Spania, după ce reuşise să obţină numirea ca vicerege de Aragon. Când a descoperit că acesta uneltea ca ea să fie închisă, Marie a fugit la ambasadorul francez şi l-a implorat să-i acorde azil. Însă orice ajutor i-a fost refuzat, la instrucţiunile lui Ludovic al XIV-lea. Câteva zile mai târziu, gărzile au dat buzna în casa ei, au târât-o afară şi au dus-o la fortăreaţa Alcázar din Segovia. Peste câteva luni a fost dusă la o mănăstire din Madrid, ca novice, şi i s-a spus că avea să rămână acolo pentru tot restul vieţii. Lorenzo a plecat din Madrid şi s-a întors la Roma, unde a murit în 1689.

La începutul anilor 1680, sănătatea lui Carol al II-lea a început să se deterioreze. Carol fusese un rege foarte sportiv, mare amator de călărie şi de vânătoare, dar în 1684 abia dacă se mai simţea în stare să facă scurte plimbări. Pe 2 februarie 1685 a făcut o criză de apoplexie, iar patru zile mai târziu a murit. În secolul XVII orice moarte subită putea fi descrisă ca apoplexie. Cauza efectivă ar putea fi un infarct, un atac cerebral sau ceva similar. Se crede că simptomele lui Carol indicau insuficienţă renală. În timp ce zăcea pe moarte, nici uneia dintre amantele lui nu i s-a permis să-l viziteze. Povestea spune că, pe patul de moarte, Carol ar fi zis despre Nell Gwyn: „N-o lăsaţi pe sărmana Nelly să moară de foame”. De asemenea, se relatează că ar fi spus despre Louise de Kérouaille (ducesă de Portsmouth): „Purtaţi-vă bine cu Portsmouth”. Chiar înainte să moară, a fost primit în Biserica Catolică.

Noul rege, Iacob al II-lea, a achitat datoriile lui Nell Gwyn şi i-a oferit o pensie de 1.500 de lire pe an. După doar doi ani, Nell a suferit şi ea un atac cerebral şi a murit pe 14 noiembrie 1687, la vârsta de doar 37 de ani. După moartea lui Carol, Louise de Kérouaille a plecat spre Franţa, unde a trăit tot restul zilelor ei. A murit pe 14 noiembrie 1734, la vârsta de 85 de ani. Noul rege a avut foarte multă grijă de

Hortense, deoarece verişoara ei era regina lui Iacob, Mary de Modena.

În 1689, un tribunal francez a judecat un proces intentat lui Hortense de soţul ei. Tribunalul a decis în favoarea lui şi i-a ordonat lui Hortense să se întoarcă acasă. Ea a spus că mai bine moare decât să se întoarcă la soţul ei. Pe parcursul anilor 1690, prietenii au observat că Hortense bea exagerat şi îşi neglijează sănătatea. Starea s-a înrăutăţit treptat, până ce a murit pe 11 iunie 1699. Soţul lui Hortense voia ca trupul ei să-i fie înapoiat, dar creditorii au refuzat să îl elibereze până când el nu i-a plătit datoriile. În mod bizar, după ce a recuperat trupul neînsufleţit, soţul lui Hortense l-a luat cu el timp de câteva luni în călătoriile lui prin Franţa, abia apoi acceptând fără tragere de inimă ca acesta să fie îngropat.

Un rege nepopular – Iacob al II-lea

Iacob al II-lea s-a dovedit a fi un rege nepopular, din cauza modului favorabil în care îi trata pe catolici şi a conflictului cu Parlamentul. Credea în dreptul divin al regilor şi, ca atare, trata vederile Parlamentului ca pe un simplu sfat pe care era îndreptăţit să-l ignore. Când relaţia lui cu Parlamentul a devenit mai problematică, reacţia lui a fost să îl suspende cu totul şi să conducă de unul singur.

În ciuda convertirii sale la catolicism, Iacob a continuat să îşi caute amante. Era la fel de crai şi de libertin pe cât fusese Carol. A avut cel puţin 11 amante, deşi puţine dintre ele şi-au pus amprenta asupra istoriei. Iacob prefera fete cu o înfăţişare comună, încă adolescente. Poate că le găsea mai puţin ameninţătoare decât frumuseţile nestatornice şi adesea exigente căutate de predecesorii lui.

Prima amantă care merită remarcată a fost Anne Hyde, care s-a întâlnit cu Iacob pentru scurtă vreme în 1656. Trei ani mai târziu s-au întâlnit din nou. Această întâlnire a dus rapid la o aventură sentimentală şi la o sarcină. În mod atipic pentru un aristocrat, Iacob s-a căsătorit cu amanta lui însărcinată. Îi promisese în pripă că se va căsători cu ea, iar fratele său Carol a insistat ca el să-şi ţină promisiunea. La acel moment, monarhia fusese restaurată deja în Anglia, iar Carol era rege. Căsătoria lui Iacob nu a fost anunţată oficial, iar când vestea a transpirat, nimănui nu i-a venit să creadă că fratele regelui se căsătorise cu o femeie de rând – ba mai mult, o femeie de rând care lucrase ca servitoare la curte (domnişoară de onoare a lui Mary, Prinţesa Regală). Samuel Pepys, celebrul autor de jurnal, şi-a consemnat gândurile pe această

temă în termenii lui direcţi obişnuiţi: „Faptul că a lăsat grea o fetişcană şi apoi s-a căsătorit cu ea e ca şi când un om s-ar căca în pălărie şi apoi ar purta-o”.

Iacob şi Anne Hyde aveau să aibă opt copii, însă doar doi au supravieţuit, două fete. Amândouă au devenit regine ale Angliei – Anne şi Mary a II-a. În timpul sarcinilor lui Anne, Iacob revenea la felul lui de-a fi, luându-şi mai multe amante. Într-o succesiune rapidă, el s-a culcat cu Lady Anne Carnegie, Lady Elizabeth Chesterfield, Miss Goditha Price şi Lady Margaret Denham. Moartea bruscă şi destul de inoportună a lui Lady Denham a lăsat un loc vacant. Pentru a-l ocupa, Iacob a descoperit-o pe Arabella Churchill, sora marelui comandant militar John Churchill, strămoş al celui mai mare lider modern britanic, Sir Winston Churchill.

Arabella nu era o mare frumuseţe după gustul predominant al epocii, care favoriza femeile voluptuoase, împlinite. A fost descrisă de Contele de Crammont ca fiind înaltă, palidă la faţă şi numai piele şi oase. Potrivit unei poveşti, Arabella i-a atras atenţia lui Iacob atunci când acesta a văzut-o căzând de pe cal la vânătoare, iar aterizarea stângace i-a dat la iveală picioarele atrăgătoare. Relaţia lor a durat aproape zece ani şi a produs patru copii nelegitimi. La acel moment, soţia lui Iacob, Anne Hyde, murise, iar acesta se convertise la catolicism. A fost nevoie de doi ani ca să i se găsească o nouă soţie. „Norocoasa” fată era Mary de Modena, în vârstă de 15 ani, care l-a văzut prima oară pe Iacob în ziua în care s-au căsătorit. Mary, care era catolică, a fost descrisă de adversarii lui Iacob drept „agentă a papei”.

În 1678, Arabella a avut nenorocul de a ajunge la înaintata vârstă de 30 de ani. Iacob şi-a pierdut interesul faţă de ea, a abandonat-o şi a schimbat-o cu un model mai nou, Catherine Sedley, în vârstă de 20 de ani, care lucra pentru soţia lui. Mama lui Catherine îşi pierduse minţile din cauza aventurilor tatălui acesteia şi fusese încarcerată într-o mănăstire pentru tot restul vieţii. Ca şi Arabella, Catherine nu se conforma ideii dominante de frumuseţe. A fost descrisă drept urâtă, slabă, cu pieptul plat şi ochii mijiţi, dar Iacob a văzut ceva atrăgător la ea. Când a devenit rege, în 1685, a făcut-o contesă de Dorchester, dar s-a confruntat cu adversitatea tot mai mare a Bisericii şi a soţiei lui faţă de ea.

Perioada petrecută la curte de Catherine a luat sfârşit în 1688, când Iacob a fugit din Anglia după ce protestantul Wilhelm, Prinţ de Orania, a fost invitat de influenţii protestanţi englezi să invadeze ţara şi să ocupe tronul. Factorul care a declanşat invazia a fost naşterea unui fiu al lui Iacob şi Mary, ceea ce oferea ţării perspectiva profund nepopulară a unei succesiuni catolice. Invazia a reuşit şi Wilhelm a domnit ca Regele William al III-lea împreună cu soţia lui, Mary a II-a (fiica protestantă a lui Iacob cu Anne Hyde). După Iacob al II-lea şi Carol al II-lea, toleranţi din punct de

vedere sexual, William al III-lea şi-a luat o singură amantă pe durata domniei lui. Aceasta era Elizabeth Villiers, o verişoară a Barbarei Villiers/Palmer, una dintre multele amante ale lui Carol al II-lea. Elizabeth se dusese în 1677 în Olanda, ca servitoare a noii soţii a lui William, Mary. Proaspăt căsătoritul William a fost atras imediat de Elizabeth. Soţia lui a fost tulburată să descopere această relaţie, deşi, ca fiică a lui Iacob al II-lea şi nepoată a lui Carol al II-lea, cu siguranţă trebuie să fi ştiut că astfel de aranjamente erau ceva obişnuit în cercurile regale. În cele din urmă, a fost convinsă să o accepte pe amanta lui William. Dar William avea atât de puţine prietene şi atât de mulţi prieteni apropiaţi încât sexualitatea lui era subiect de bârfă, mai ales în rândul duşmanilor lui catolici francezi şi iacobini.

Măsluirea succesiunii

Lui William al III-lea i-a succedat în 1702 cealaltă fiică a lui Iacob al II-lea, Anne. Parlamentul a acceptat-o deoarece fusese crescută ca protestantă, dar atunci când ea a murit fără copii în viaţă, în 1714, cei mai puternici pretendenţi la tron erau toţi catolici. Parlamentul era hotărât ca pe tronul britanic să nu mai stea niciodată un monarh catolic. Acesta anticipase deja problema succesiunii şi se ocupase de ea prin adoptarea Legii Succesiunii din 1701. Această Lege extraordinară a Parlamentului declara că, la moartea lui Anne, peste 50 de pretendenţi catolici la tronul britanic aveau să fie săriţi în favoarea celei mai bine plasate pretendente protestante, Sophia, Electoare de Hanovra. Electorii făceau parte dintr-un grup de elită de lideri europeni care aveau puterea de a-l alege pe Sfântul Împărat Roman. Însă Sophia nu a trăit suficient ca să moştenească tronul britanic. Fiul ei, George, a fost cel care a devenit rege, primul dintr-o serie de regi cu acest nume.

Georgienii tratau amantele ca pe o parte necesară a rolului de rege, dar fără ca asta să-i pasioneze prea mult. Aveau reputaţia de a fi arţăgoşi ori nebuni, sau şi una, şi alta, dar ei au dirijat unele schimbări spectaculoase în Anglia. Între domnia lui George I şi cea a lui George al III-lea (din 1714 până în 1820), populaţia Angliei aproape s-a dublat, coloniile americane şi-au declarat independenţa şi au obţinut-o prin luptă, revoluţia industrială a cuprins întreaga ţară şi a existat o mişcare de masă dinspre zona rurală spre noile fabrici din oraşele mici şi mari. De asemenea, aceşti regi au trebuit să poarte războaie nesfârşite în Europa şi să înăbuşe două revolte iacobine în ţară şi răscoale în Irlanda. A mai existat şi un scandal financiar, Bula Mării Sudului, care a discreditat monarhia şi guvernul şi a dus ţara în pragul falimentului. Cu toate acestea

pe cap, poate că nu e aşa de surprinzător că nu aveau timp de amante!

Regele şi prăjina – Ehrengard Melusine

Regele George I avea deja o soţie, o amantă şi un copil nelegitim atunci când a devenit rege, în 1714. Copilul era rodul unei scurte aventuri din 1676, când el avea doar 16 ani, cu ajutoarea de guvernantă a surorii lui. Însă asta nu a întrerupt preocuparea serioasă de a i se găsi o soţie adecvată. Femeia selectată, Sophia Dorothea de Celle (din Saxonia Inferioară, în Germania), a fost aleasă pentru a constitui o alianţă între Hanovra şi Celle. Sophia nu era tocmai o mireasă binevoitoare. Când i s-a spus cu cine trebuia să se căsătorească, ea a strigat: „Nu mă căsătoresc cu râtul de porc" (porecla puţin măgulitoare a lui George în Hanovra), iar când l-a întâlnit prima oară a leşinat. Cu toate acestea, căsătoria a avut loc pe 22 noiembrie 1682. Nemulţumirea s-a instalat rapid. George era mereu fie plecat la război, fie ocupat cu treburi de stat, lăsându-şi soţia singură lungi perioade de timp. Chiar şi atunci când erau împreună, se certau încontinuu. La puţin timp după naşterea primei lor fiice, în 1687, George aproape că şi-a sugrumat soţia în public. Acest incident a marcat sfârşitul traiului lor comun. De atunci încolo nu au mai vrut să aibă de-a face unul cu celălalt. Apoi, în 1690, în Hanovra a sosit Ehrengard Melusine von der Schulenburg. Etern ocupatul George a reuşit cumva să-şi facă timp pentru ea.

Melusine se născuse în Emden, în Germania, pe 25 decembrie 1667, într-o familie din mica nobilime. Nu a reuşit să-şi găsească un soţ, aşa că avea să trebuiască să lucreze ca să-şi câştige existenţa. Familia ei a fost încântată atunci când, în 1689, la vârsta de 22 de ani, ea şi-a găsit un post de domnişoară de onoare pe lângă mama lui George, Sophia, Electoarea de Hanovra.

Nu a trecut mult până când George a remarcat-o pe Melusine. În mod evident, a cultivat fără întârziere prietenia ei. Cei doi au descoperit că au interese comune în artă, muzică şi arhitectură. Mama lui George dezaproba această relaţie şi era grosolană pe faţă cu Melusine, a cărei slăbiciune neelegantă îi adusese porecla de „sperietoarea de ciori", iar mai târziu „prăjina". Chiar şi aşa, prietenia dintre ea şi George s-a transformat rapid în ceva mai intim, deoarece după nici un an de zile ea era însărcinată, iar în 1692 a născut-o pe Anna Luise Sophie von der Schulenburg. Anul următor a venit pe lume încă o fiică, iar în 1701 o a treia, dar George nu le-a

recunoscut niciodată pe cele trei fete drept copii ai lui. Atunci când s-a născut a treia lor fiică nelegitimă, căsătoria lui George fusese dizolvată în circumstanţe dramatice.

Un scandal la curte

Soţia lui George, Sophia Dorothea, cunoscuse un conte suedez înalt şi arătos, Philip Christoph von Königsmarck. Prietenia lor avea să-l coste pe acesta viaţa. Potrivit unor relatări, cei doi se cunoscuseră şi flirtaseră atunci când Sophia Dorothea avea 16 ani. Când s-au întâlnit din nou, în 1688, la început au fost doar prieteni. Însă au devenit tot mai apropiaţi în următorii câţiva ani şi s-au lăsat antrenaţi într-o relaţie mai intimă. Cumva, scrisorile lor de dragoste (sau poate nişte falsuri) au ajuns la socrul ei. Relaţiile extraconjugale ale lui George şi copiii lui nelegitimi nu aveau nici o semnificaţie constituţională, chiar dacă nu erau aprobate, însă orice aventură care ar fi implicat-o pe Sophia Dorothea era complet interzisă. Dacă ea ar fi dat naştere unui copil a cărui paternitate era îndoielnică, acest lucru putea periclita succesiunea, astfel că era esenţial ca, într-un fel sau altul, să se pună capăt aventurii ei.

Pe 1 iulie 1694, Philip a vizitat palatul Leineschloss din Hanovra, ca să o vadă pe Sophia Dorothea. Nu a mai fost văzut niciodată în viaţă. Se crede că a fost ucis la ordinele tatălui lui George, Electorul Ernst August. Trupul lui nu a fost găsit niciodată. O relatare specula că era posibil ca acesta să fi fost legat de o greutate şi aruncat în râul Leine care trece pe lângă palat. Sophia Dorothea a fost arestată şi trimisă înapoi în Celle, unde a fost închisă în Castelul Ahlden. Căsătoria ei cu George a fost anulată pe 28 decembrie 1694, iar ea a fost ţinută în castel până a murit, după mai bine de 30 de ani. Nu i s-a permis niciodată să-şi vadă copiii, ceea ce a creat o falie între George şi fiul lui cel mare, George Augustus (născut în 1683). George a devenit Elector în 1698, la moartea tatălui său, iar Melusine a ocupat alături de el poziţia de amantă oficială. George a fost un tată distant şi formal cu cei doi copii legitimi ai lui, George Augustus (care a devenit mai târziu Regele George al II-lea) şi Sophia Dorothea, dar Melusine a avut o relaţie apropiată şi afectuoasă cu ei.

Pe 8 iunie 1714, mama lui George a murit pe neaşteptate. Se plimba pe domeniul palatului ei de vară din Herrenhausen când a fost prinsă de o aversă de ploaie. În timp ce alerga să se adăpostească, a suferit un atac cerebral şi s-a prăbuşit. A murit câteva clipe mai târziu, iar dreptul ei la tronul britanic a trecut la George. Două luni mai târziu, pe 1 august, regina britanică a suferit un atac cerebral şi a murit. George, Elector de Hanovra, era acum şi Regele George I al Marii Britanii şi Irlandei. A fost

primul rege britanic din Casa de Hanovra, casa regală care a condus Anglia până la Regina Victoria.

Atunci când George a plecat la Londra ca rege, Melusine a mers împreună cu el. S-au stabilit în Palatul St James. Anglia era foarte diferită de Hanovra în multe privinţe. Mica Hanovra avea o populaţie de aproximativ 600.000 de oameni, în timp ce populaţia Angliei ajungea la nouă milioane, plus un imperiu în creştere peste mări. Comerţul cu imperiul şi furnizarea de arme şi materiale forţelor armate îmbogăţiseră oraşele şi porturile britanice. George avea putere absolută în Hanovra, dar în Anglia el a descoperit o ţară în care puterea monarhului era limitată de Parlament. George nu a avut altă variantă decât să conlucreze cu guvernul.

În aşteptarea mutării în Anglia, Melusine învăţase să vorbească engleza, chiar dacă avea un puternic accent german. În următorii câţiva ani, George a copleşit-o cu titluri. În 1716 a făcut-o ducesă de Munster, contesă de Dungannon şi baroneasă de Dundalk. Apoi, în 1719, a făcut-o ducesă de Kendal, contesă de Faversham şi baroneasă de Glastonbury. George înţelegea prost engleza, aşa că s-a înconjurat cu un cerc de consilieri germani, ceea ce l-a izolat de miniştrii şi curtenii britanici. Aceştia au aflat rapid că dacă voiau să ajungă la rege trebuiau să treacă prin unul dintre consilierii lui sau Melusine, ceea ce a generat şi mai multe resentimente.

De regulă, Melusine avea o influenţă liniştitoare asupra regelui, dar într-o privinţă nu a reuşit să facă asta – relaţia regelui cu fiul său George Augustus. Abia dacă îşi suportau unul altuia prezenţa. Relaţia lor s-a înrăutăţit din nou în 1716, când regele a făcut o vizită în Hanovra şi şi-a lăsat fiul în locul lui ca regent, dar a refuzat să-i acorde puterile depline ale unui regent. Pur şi simplu nu avea încredere în fiul lui. George Augustus a fost profund ofensat. Anul următor, intervenţia regelui în alegerea naşilor fiului lui George Augustus a provocat o ceartă aprinsă. Regele şi-a alungat fiul din palat. Soţia acestuia a plecat cu el, dar copiilor nu li s-a permis să plece. Dat fiind că făceau parte din familia regală, erau proprietatea regelui. George Augustus şi-a dat tatăl în judecată, încercând să-şi recupereze copiii, dar a pierdut. Ruptura dintre ei era completă. George Augustus a creat o curte rivală, care a devenit un centru al opoziţiei politice faţă de rege. Regele a răspuns prin îndepărtarea oricui îl vizita pe fiul său. Cele două curţi concurau pentru atragerea de susţinători. Ruptura era periculoasă din punct de vedere politic şi totodată o nenorocire pentru familia regală. În 1720 a existat un fel de reconciliere, umbrită însă de un mare scandal care a afectat grav familia regală şi guvernul – Bula Mării Sudului.

Bula explodează

Compania Mării Sudului fusese înfiinţată în 1711. Ea primise dreptul unic de a face comerţ cu America de Sud, ceea ce ar fi trebuit să genereze profituri substanţiale. Valoarea acţiunilor companiei a crescut rapid. Oricine avea nişte bani disponibili, inclusiv membrii Parlamentului, lorzii şi clericii, a cumpărat acţiuni. Mulţi alţii care nu şi-au permis să cumpere acţiuni din propriile resurse au luat împrumuturi pentru a face acelaşi lucru. Compania fusese înfiinţată în virtutea presupunerii că la sfârşitul Războiului Succesiunii Spaniole Anglia avea să negocieze permisiunea de a face comerţ cu America de Sud, dar nu a fost aşa, astfel că, de fapt, compania nu făcea comerţ şi nu câştiga nici un ban. Cu toate acestea, încrederea investitorilor în ea a sporit în 1718, când regele a devenit guvernatorul ei, şi apoi din nou în 1720, când compania şi-a asumat responsabilitatea pentru achitarea datoriei naţionale a Angliei, care se ridica atunci la 30 de milioane de lire.

În mod inevitabil, valoarea umflată a acţiunilor s-a prăbuşit în cele din urmă şi mii de oameni şi-au pierdut averile. O anchetă a descoperit că mai mulţi miniştri primiseră mită ca să adopte o legislaţie în favoarea companiei. Unii membrii ai Parlamentului fuseseră şi investitori în companie, ceea ce crea un conflict de interese. Regele George şi amanta lui şi-au atras învinuiri personale pentru acest dezastru. Melusine a fost acuzată că luase mită ca să garanteze sprijinul regelui pentru companie. La apogeul crizei, existau temeri că Anglia ar putea fi nimicită de revoluţie. Dezastrul a fost în cele din urmă evitat de Robert Walpole, care a devenit prim-ministrul Angliei. Acesta avea să domine apoi politica britanică în următoarele două decenii.

După ce supravieţuise Bulei Mării Sudului, Melusine a intrat rapid în alt scandal. În 1722, regele i-a acordat dreptul de a produce monedă irlandeză. Ea şi-a vândut dreptul lui William Wood, fiind îndrituită s-o facă. Însă Wood a produs monede de calitate proastă. Irlandezii erau nemulţumiţi de monede, de faptul că erau produse în Anglia şi de taxele pe care trebuiau să le plătească pentru ele. Vina fost aruncată pe Melusine. Însă Melusine a înfruntat şi această furtună, iar Regele George a ajuns să depindă tot mai mult de ea, mai ales în chestiunile de diplomaţie cu alţi şefi de state.

Atunci când soţia îndepărtată şi închisă a regelui, Sophia Dorothea, a murit în 1726, au existat zvonuri că regele se căsătorea cu Melusine, care la acel moment era amanta lui de 36 de ani. Relatări contemporane vorbesc despre faptul că el urma să se căsătorească cu ea „cu mâna stângă”. Aceasta era o trimitere la căsătoria morganatică, o căsătorie între doi oameni cu statut sau rang social diferit, astfel că nici soţii, nici

copiii lor nu puteau moşteni proprietăţi sau titluri unul de la celălalt. Numele ei vine de la expresia latină *matrimonium ad morganaticum*, care descrie obiceiul străvechi germanic ca un soţ să ofere un dar soţiei sale în dimineaţa nunţii. Aşadar, o căsătorie morganatică este una în care soţia nu este îndreptăţită la nimic din partea soţului în afară de darul de dimineaţă. În cazul Regelui George I şi al Melusinei, istoricii nu au reuşit să ateste sau să respingă relatările că ei s-ar fi căsătorit.

În iunie 1727, regele a plecat în una dintre numeroasele lui excursii în îndrăgita Hanovra. După ce şi-a petrecut noaptea în Delden, în Olanda, a pornit în următoarea etapă a călătoriei sale, dar după o oră s-a prăbuşit brusc. Grupul regal a mers mai departe spre casa fratelui său din Osnabrück, unde a murit pe 11 iunie, la vârsta de 67 de ani. Atunci când Melusine, care venea în urma lui, a ajuns la Osnabrück, regele era deja mort. Când s-a întors în Anglia, nu i s-a permis să locuiască în vreun palat sau în vreo casă regală, aşa că şi-a cumpărat o casă la Londra şi şi-a construit şi un refugiu la ţară, Kendal House, în Isleworth.

Au existat relatări potrivit cărora George îi spusese că nu avea s-o părăsească niciodată, nici după moarte, şi că avea să se întoarcă să o viziteze după ce murea, dacă era posibil. Când un corb uriaş a intrat pe una dintre ferestre la Kendal House, Melusine a crezut că el purta sufletul amantului ei regal mort. Însă relatările despre corbul „posedat" pot fi găsite într-o publicaţie destul de decoltată din epocă numită *Good Fellows Calendar*, aşa că e posibil să nu fie nimic adevărat. În 1728, sănătatea Melusinei a început brusc să se înrăutăţească. A fost chinuită de o sănătate precară de-a lungul următorilor 15 ani, până când a murit pe 10 mai 1743, la vârsta de 76 de ani.

Fiica duelistului – Henrietta Howard

Spre deosebire de tatăl lui, Regele George al II-lea era devotat soţiei sale, Caroline de Ansbach. Tatăl lui nu vrusese ca el să aibă o căsătorie lipsită de dragoste, ca a sa, aşa că în iunie 1705 îl trimisese pe tânărul prinţ, deghizat, să o vadă pe Caroline înainte de a se căsători cu ea, dar ea nu s-a lăsat păcălită de deghizarea lui. George a fost favorabil impresionat de ea şi căsătoria a avut loc două luni mai târziu. Însă faptul că avea o căsătorie fericită nu l-a împiedicat să îşi ia amante. Una dintre ele, mai degrabă o curtezană dedicată decât o amantă nefericită, şi-a propus să fie remarcată de rege, într-o tentativă deliberată de a-şi rezolva problemele financiare.

Henrietta Hobart se născuse pe 11 mai 1689. În copilărie a văzut multă moarte în jurul ei. Când ea avea doar nouă ani, tatăl ei a fost ucis de o rană de sabie căpătată într-un duel. A fost ultimul duel care a avut loc în Norfolk, o zonă rurală întinsă din estul Angliei. Sir Henry Hobart era un politician liberal. A candidat în alegerile din 1698 şi a avut parte de o înfrângere răsunătoare. Apoi a descoperit că un vecin şi rival politic, Oliver Le Neve, răspândise zvonuri că el dăduse dovadă de laşitate în bătălia de la Boyne, în Irlanda. În consecinţă, Hobart l-a învinovăţit pe Le Neve pentru înfrângerea pe care o suferise în alegeri. Răspunsul lui a fost acela de a-l provoca pe Le Neve la duel. Le Neve nu a avut de ales şi a acceptat provocarea.

Hobart se aşeptase să câştige, deoarece era un spadasin desăvârşit. Când cei doi bărbaţi s-au înfruntat, Hobart a reuşit să lovească primul, crestând braţul lui Le Neve. Însă în încrucişarea de săbii care a urmat, Le Neve a reuşit să o înfigă pe a sa în pântecul lui Hobart. Temându-se că îl ucisese şi că risca să fie arestat pentru crimă, s-a îndreptat spre portul Yarmouth, de pe coasta estică, şi a fugit pe continent. În ciuda îngrijirilor acordate de un chirurg, Sir Henry a murit a doua zi.

La puţin timp după aceea, mama Henriettei a murit de tuberculoză. Apoi, în următorii patru ani, patru din cei opt copii ai familiei Hobart au murit – un fapt deloc neobişnuit în vremurile dinaintea medicinei moderne, mai ales a antibioticelor. Henrietta, care în 1705 avea 16 ani, era cel mai mare dintre copiii rămaşi în viaţă. Ea a cerut ajutorul unei rude îndepărtate, contesa de Suffolk. La moartea primului soţ al contesei, Sir John Maynard, Henrietta moştenise o parte a moşiei lui. Iar acum contesei i-a fost încredinţată creşterea Henriettei. Modesta moştenire a fetei era suficientă pentru a atrage interesul lui Charles Howard, fiul din prima căsătorie al Contelui de Suffolk. Câteva luni mai târziu, pe 2 martie 1706, Henrietta şi Charles Howard s-au căsătorit. Ea era acum Henrietta Howard.

Cu câteva zile înaintea căsătoriei, Henrietta şi-a dat cea mai mare parte a moştenirii în administrare, protejând-o astfel împotriva acaparării de către noul ei soţ şi garantându-şi un mic venit. S-a dovedit a fi o acţiune înţeleaptă. Charles, care era militar, avea atât de mare nevoie de bani încât şi-a vândut funcţia din regimentul de dragoni. După ce a cheltuit banii, a luat venitul moştenirii puse de Henrietta sub administrare şi l-a risipit pe băutură şi jocuri de noroc. Cum cuplul nu prea avea alte venituri, s-a înglodat curând în datorii. Şi mai rău, la puţin timp după căsătorie, Henrietta a descoperit că soţul ei avea un temperament violent.

La nouă luni după nuntă, Henrietta a născut un fiu, Henry. Noul membru al familiei nu a fost o sursă de bucurie şi încântare pentru Charles, care îl vedea pe fiul său ca pe o presiune suplimentară asupra finanţelor limitate ale familiei. Reacţia lui a

fost de a se adresa tribunalului, în încercarea de a pune mâna pe moştenirea Henriettei, dar în cele din urmă încercarea sa nu a avut succes. Iar noutatea căsătoriei se epuizase. Charles i-a trimis pe Henrietta şi pe fiul lui să stea în locuinţe de la ţară, în timp ce el rămânea în Londra şi revenea la distracţiile lui preferate – jocurile de noroc şi desfrânarea. Din cauza datoriilor, Charles şi Henrietta au fost evacuaţi amândoi din locuinţele lor. Şi-au petrecut următorii câţiva ani în evacuări succesive. Rudele le ofereau pentru o vreme un acoperiş, dar se săturau curând de comportamentul lui Charles şi le spuneau să plece. Charles prefera compania târfelor din Londra, aşa că petrecea prea puţin timp cu familia lui şi rareori era în stare să-şi plătească facturile. Îşi descărca nervii pe Henrietta.

În căutarea unei salvări regale

Henrietta se săturase. A decis să-l părăsească pe Charles şi avea şi un plan. A vândut tot ce poseda pentru a strânge suficienţi bani ca să traverseze Canalul Mânecii şi să-şi croiască drum spre Hanovra. Începând cu Legea Succesiunii din 1701, britanicii ştiau că următorul rege sau următoarea regină a Angliei aveau să provină din Hanovra. Dacă Henrietta se putea da bine pe lângă curtea regală de acolo, asta ar fi putut să-i aducă profituri semnificative. Însă atunci când Charles a aflat câţi bani obţinuse soţia lui din vânzare, i-a luat şi i-a cheltuit. Iar ea a luat-o de la capăt, economisind cât mai mulţi bani posibil şi chiar vânzându-şi părul la peruchieri. A avut nevoie de un an ca să strângă suficienţi bani. Dar apoi s-a răzgândit în privinţa părăsirii lui Charles. Henrietta a calculat că avea mai multe şanse de a obţine o slujbă la curtea din Hanovra dacă ea şi Charles se prezentau împreună, aşa că, la opt ani de la nuntă, şi-a lăsat fiul în Anglia şi a pornit spre Hanovra împreună cu Charles.

Din fericire, Electoarea era nerăbdătoare să cunoască oameni din ţara pe care trebuia să o conducă la momentul cuvenit, aşa că Henrietta a fost primită rapid la curte. Iar Sophiei i-a plăcut de ea. Henrietta a devenit o vizitatoare frecventă a palatului. S-a împrietenit şi cu Prinţesa Caroline, soţia nepotului electoarei, George. Sophia i-a promis Henriettei un post la curtea ei când avea să devină regină a Angliei. În mod uimitor, soţul Henriettei, Charles, a reuşit şi el să îi impresioneze pe membrii masculini ai curţii regale, suficient cât să i se ofere un post.

După ce Sophia şi Regina Anne au murit, George şi Caroline (acum Prinţul şi Prinţesa de Wales) s-au mutat la Londra împreună cu noul rege, George I. Charles şi Henrietta Howard i-au însoţit. După o aşteptare neliniştită de câteva săptămâni,

Henrietta a fost numită doamnă de companie de către Caroline, iar Charles domn de companie de către rege. Acum aveau un venit regulat şi locuinţă gratuită în Palatul St James. Planul Henriettei chiar funcţionase. Aceasta s-a dovedit a fi foarte populară la curte. Unul după altul le-a câştigat curtenilor prietenia şi afecţiunea. Unul dintre admiratorii ei era George, Prinţul de Wales. La acel moment, Henrietta şi soţul ei nu doar lucrau în case diferite, dar şi locuiau separat. O legătură cu prinţul i-ar fi oferit Henriettei posibilitatea de a scăpa de sărăcie pentru totdeauna. George o iubea pe soţia lui, Caroline, dar considera că e datoria lui regală să-şi ia o amantă. Relaţia era una profitabilă pentru amândoi. Probabil că ea a început în 1718, când Prinţesa Carolina, pe atunci în vârstă de 35 de ani, aştepta cel de-al şaptelea copil. Este posibil ca „indisponibilitatea" prinţesei să fi declanşat această relaţie.

Prinţesa de Wales ştia de relaţie şi a acceptat-o, aşa cum trebuia să facă orice prinţesă bine-crescută. La asta contribuia şi faptul că îi plăcea de Henrietta. Cele două femei chiar au colaborat pentru a-l convinge pe prinţ să îşi îmbunătăţească relaţia foarte proastă cu tatăl său. Tentativa de reconciliere a eşuat. Henriettei i se părea din ce în ce mai dificil să îi servească atât de prinţ, ca amantă, cât şi pe prinţesă, ca slujitoare. Se întâlnea tot mai rar cu prietenii ei, iar situaţia stresantă i-a afectat sănătatea. Tocmai în acest moment soţul Henriettei a ales să înceapă iar să o chinuie, reluându-şi tentativa de a-i acapara moştenirea.

Când prinţul a aflat de necazul Henriettei, a hotărât să o ajute împotriva soţului ei. I-a dat o avere constând în acţiuni, argintărie, aur, diamante, mobila din apartamentul ei regal şi încărcătura de mahon scump a unui vas. În documentul care îi atribuia aceste proprietăţi Henriettei, prinţul afirma explicit că îi erau destinate exclusiv ei şi că dacă ea decidea să le folosească pentru a cumpăra o casă, aceasta nu avea să fie pentru uzul sau în beneficiul soţului. Henrietta pusese într-adevăr să i se construiască o casă nouă. Aceasta se afla lângă Tamisa, în Twickenham, pe atunci un sat din sud-vestul Londrei, acum parte a capitalei. Casa era concepută în stilul palladian, foarte popular în Londra georgiană.

Charles a continuat să-i facă probleme soţiei sale. Calculul lui era că, dacă devenea o bătaie de cap suficient de mare, prinţul ar fi putut să-i ofere o plată bună ca să scape de el şi să-i închidă gura. Folosea orice ocazie de a-şi critica soţia. Când a obţinut un mandat care îi dădea posibilitatea de a o lua cu forţa şi de a o aduce înapoi în casa lui, ea a început să se teamă să mai iasă din casă.

Amanta regelui

Pe 11 iunie 1727, Regele George I a murit, iar fiul lui a devenit Regele George al II-lea. Henrietta era acum amanta regelui, ceea ce a făcut imediat din ea un personaj mai puternic şi mai influent. Tot felul de lorzi şi ladies îi căutau ajutorul, în speranţa că regele o asculta şi că ea putea să-i prezinte cazurile lor. Oricine voia să obţină o slujbă importantă pentru sine sau pentru un membru al familiei sale se ducea la ea să caute ajutor. Regina Caroline era circumspectă faţă de influenţa crescândă a Henriettei şi o trata ca pe o rivală din ce în ce mai deranjantă. Se folosea de orice ocazie ca să o submineze şi planta în mintea regelui seminţele îndoielii faţă de ea. Atracţia resimţită de rege faţă de Henrietta s-a atenuat, iar el a devenit mai irascibil şi nerăbdător cu ea, deşi continua să o vadă în fiecare zi.

Soţul Henriettei, Charles, considera că acum, când era amanta regelui, soţia lui era într-o poziţie şi mai bună ca să-l ajute cu problemele lui financiare. Toate celelalte încercări ale lui din trecut eşuaseră, aşa că de data asta el a avut o abordare directă şi foarte zgomotoasă. A forţat intrarea în apartamentele reginei, strigând tare numele soţiei lui, până când însăşi regina l-a oprit. Zgomotul a atras gărzile palatului, care l-au târât afară. A fost picătura care a umplut paharul pentru Henrietta, care a cerut unui avocat să declanşeze procedura separării. Din nefericire, avocatul a murit în timp ce pregătea cazul ei. Henrietta a întrebat-o pe regină dacă era dispusă să îl mituiască pe Charles, dar regina a refuzat. Probabil că era prea de tot să te aştepţi ca regina să-l cumpere pe soţul amantei soţului ei. Fără tragere de inimă, Henrietta a apelat la rege. În ciuda răcirii relaţiei lor, acesta a fost de acord să-i crească alocaţia exact cu suma pe care o cerea Charles, dându-i Henriettei posibilitatea de a-l plăti. Între timp ea găsise pe cineva, Ducele de Argyll, care să o ajute cu cererea ei de separare. Pe 29 februarie 1728, Charles a acceptat în sfârşit ca atât căsătoria, cât şi dreptul lui asupra finanţelor soţiei sale să ia sfârşit şi a semnat documentele legale prin care era de acord cu separarea acesteia de el.

Henrietta era încântată. Putea în sfârşit să-şi termine noua casă din Twickenham. Însă nu a putut să se mute acolo, deoarece regina a făcut în aşa fel încât să aibă treabă la curte, chiar şi atunci când era bolnavă. Reginei părea că-i face plăcere să îi creeze dificultăţi amantei soţului ei. Viaţa Henriettei devenea tot mai singuratică. În secolul XVIII, speranţa de viaţă nu era mare, astfel încât la vârsta de 40 de ani ea deja pierduse mulţi dintre foştii ei prieteni şi rude. Până şi regele petrecea tot mai puţin timp cu Henrietta şi îşi manifesta tot mai des celebra lui irascibilitate faţă de ea.

În 1731, fostul ei soţ a devenit conte de Suffolk la moartea fratelui său. Deşi Henrietta era separată de el, erau în continuare căsătoriţi, astfel că ea a devenit contesă de Suffolk. Proaspăta ei înnobilare a îndreptăţit-o la o poziţie superioară în

casa regelui. Regina a promovat-o Doamnă a Hainelor, cea mai înaltă poziţie în cadrul personalului ei. Venitul i-a crescut, iar sarcinile i-au fost reduse, ceea ce i-a oferit în sfârşit timpul necesar ca să se bucure de casa din Twickenham. A putut astfel să-şi facă noi prieteni, punând capăt îndelungatei ei perioade de singurătate. La începutul anilor 1730 i-a fost prezentată lui George Berkeley, fiu al Contelui de Berkeley, iar cei doi au devenit prieteni foarte apropiaţi.

Plecarea de la curte

Pe 28 septembrie 1733, Charles Howard, soţul care adusese nefericire în viaţa Henriettei atâta timp, a murit. În sfârşit, scăpase de el. Acum se putea bucura de relaţia ei cu Berkeley fără să se teamă de o acuzaţie de infidelitate sau adulter. Fericirea ei alături de Berkeley era în contrast cu nemulţumirea faţă de viaţa de la curte şi irascibilitatea regelui. În timpul unei pauze pe care şi-o luase ca să-şi revină după o perioadă în care avusese probleme de sănătate, Henrietta a fost acuzată că se însoţea cu inamicii politici ai regelui. Când a revenit la curte, identitatea cunoştinţelor ei ajunsese la urechile regelui, care, în mod previzibil, a fost cuprins de furie faţă de aparenta ei neloialitate. Regele a refuzat s-o mai vadă vreodată. Henrietta a plecat ultima oară de la curtea regală pe 22 noiembrie 1734. Plecarea amantei regelui a fost în toată ţara subiect de bârfă, speculaţii şi articole de ziar. Regina, care se bucura să o vadă pe amanta soţului ei din spate, i-a regretat în curând absenţa, deoarece acum ea trebuia să-l întreţină pe rege, să-i asculte conversaţia plicticoasă şi să-i suporte izbucnirile de furie care nu aveau leac. Dar asta nu o interesa pe Henrietta, care scăpase în sfârşit de tot. În 1735, după o perioadă de timp suficient de respectabilă de la moartea soţului, s-a căsătorit cu George Berkeley. Cei doi aveau să se bucure de 11 ani de căsătorie fericită, până la moartea lui George în 1746.

Între timp, la curte, regina încercase să găsească o înlocuitoare potrivită pentru Henrietta care să-l distreze pe soţul ei – adică o femeie care să-l întreţină într-un mod inocent şi discret, dar şi fără să îi ameninţe poziţia. A încercat să trezească interesul regelui faţă de Camilla, Contesă de Tankerville, dar George avea alte planuri. Găsise deja pe cineva. După un scurt flirt cu Mary Scott, contesă de Deloraine, fusese vrăjit, în timpul unei vizite în Hanovra, de Amelie Sophie Marianne von Wallmoden. Această frumuseţe brunetă şi voluptuoasă era cu peste 20 de ani mai tânără decât el. După doar câteva luni de la întâlnirea lor, a rămas însărcinată. Mai mulţi bărbaţi ar fi putut să fie tatăl copilului, dar ea l-a asigurat pe rege că acesta era copilul lui.

Răbdarea reginei a fost pusă la grea încercare atunci când George a atârnat un potret în mărime naturală al noii lui amante lângă patul lui!

Regele petrecea atât de mult timp în Hanovra, împreună cu amanta, şi nu în Anglia, împreună cu regina, încât opinia publică s-a întors împotriva lui. Regina i-a sugerat lui George să-şi aducă noua amantă la Londra şi s-o instaleze în fostul apartament regal al Henriettei. Poate să pară un lucru foarte ciudat, dar regina spera că, dacă o ţinea pe doamna Wallmoden aproape, avea să o poată controla, aşa cum o controlase pe Henrietta. Dar sănătatea reginei se înrăutăţea. Regele nu şi-a dat seama până când ea s-a prăbuşit pe 9 noiembrie 1737, cu dureri cumplite. Medicii i-au administrat o serie de tratamente înspăimântătoare. I s-a luat sânge şi i s-au făcut purgaţii, dar când acestea s-au dovedit a fi inutile, regina a suportat o operaţie exploratorie groaznică, fără anestezic. Aceasta a dat la iveală abcese mari în abdomen. Medicina din secolul XVIII nu avea nici un răspuns la aşa ceva, iar regina nu şi-a mai revenit niciodată. A murit pe 20 noiembrie 1737, la vârsta de 54 de ani. Se spune că, chiar înainte să moară, l-ar fi întrebat pe rege dacă avea de gând să se recăsătorească, iar el a spus: „Nu, o să-mi iau amante”. Regele i-a jelit dispariţia timp de câteva luni, suferind cu adevărat.

Doamna Wallmoden a sosit la Londra în iunie 1738. Soţul ei era mai puţin îndatoritor decât alţi soţi încornoraţi aflaţi în situaţii similare şi a divorţat de ea în anul următor. În 1740, doamna Wallmoden a devenit cetăţean britanic, iar regele a făcut-o contesă de Yarmouth.

Henrietta a trăit mai mult decât regele, care a avut un sfârşit destul de nedemn. Pe 25 octombrie 1760 s-a sculat din pat şi s-a dus la toaletă. La puţin timp după aceea s-a auzit dinăuntru o bufnitură puternică. Un însoţitor a intrat repede înăuntru şi l-a găsit pe rege întins pe podea. Au fost chemaţi doctorii, iar regele a fost ridicat de pe jos şi dus în pat, unde s-a constatat că e mort. Autopsia a dezvăluit că ventriculul drept al inimii lui se rupsese. Dat fiind că trăise mai mult decât fiul lui, succesiunea i-a revenit nepotului său, George William Frederick. Noul rege, George al III-lea, a îndepărtat de la curte toate urmele lăsate de bunicul său, inclusiv pe amanta acestuia. Contesa de Yarmouth a fost evacuată din apartamentul ei şi s-a întors în Hanovra, unde a murit de cancer la sân cinci ani mai târziu. De asemenea, regele a încetat să mai plătească pensia regală a Henriettei Howard. În 1766, deşi suferea de o gută dureroasă, Henrietta a reuşit să participe la petrecerea de Anul Nou dată de un prieten. S-a aşezat însă atât de aproape de foc, ca să se încălzească, încât hainele s-au aprins, iar ea a suferit arsuri grave. Şi-a revenit, dar pe 27 iulie 1767 s-a prăbuşit în timp ce se pregătea de culcare şi a murit jumătate de oră mai târziu.

Prinţul dandy

Asemenea bunicului şi străbunicului său, George al III-lea nu era un mare crai. Existau zvonuri că se căsătorise în secret cu o fată din secta quakerilor pe nume Hannah Lightfoot, dar se pare că nu există nici o dovadă în acest sens. Istoria consemnează faptul că s-a căsătorit cu Prinţesa Charlotte de Mecklenburg-Strelitz pe 8 septembrie 1761. Cei doi s-au întâlnit prima oară în ziua căsătoriei lor. Cu toată acestea, au avut o căsătorie fericită, care le-a adus 15 copii – nouă fii şi şase fiice. Doi dintre fiii lor au devenit regi ai Regatului Unit – George al IV-lea şi William al IV-lea.

George al IV-lea era egoist, extravagant şi atent la modă, un fel de dandy. A avut relaţii foarte proaste atât cu tatăl său, cât şi cu soţia sa, Prinţesa Caroline de Brunswick, care era şi verişoara lui primară. După naşterea singurului lor copil, Prinţesa Charlotte, cei doi au trăit despărţiţi următorii 25 de ani, lăsând teren liber parveniţilor ambiţioşi şi femeilor întreţinute. Caroline a plecat din ţară şi a trăit în străinătate, dar atunci când George a devenit rege, în 1820, s-a întors în Anglia, ca să-şi revendice poziţia de regină. George o dispreţuia şi voia să scape de ea, însă la momentul acela un cuplu căsătorit putea divorţa doar dacă unul din soţi era vinovat de adulter. Nici George, nici Caroline nu ar fi recunoscut adulterul, aşa că George a făcut ca în Parlament să fie prezentat un proiect de lege, numit Legea Pedepselor şi Amenzilor, în încercarea de a-şi anula căsătoria. Intenţia legii era de a o „lipsi pe Maiestatea Sa Regina, Caroline Amelia Elizabeth, de titlul, prerogativele, drepturile, privilegiile şi scutirile ei de Regină Consoartă a acestui Regat şi de a anula căsătoria dintre Maiestatea Sa şi numita Caroline Amelia Elizabeth”. Motivul enunţat pentru anularea căsătoriei era un presupus adulter al Carolinei cu „un străin de condiţie inferioară”, anume Bartolomeo Pergami, un membru al personalului pe care ea îl angajase în Italia.

Camera Lorzilor, camera superioară a Parlamentului, a dezbătut proiectul de lege, dar nu era vorba de o discuţie politicoasă între mai mulţi lorzi pedanţi în veşminte împodobite cu hermină. Era nici mai mult, nici mai puţin decât un proces public al reginei. Au fost chemaţi martori care să aducă probe împotriva ei, apoi aceştia au fost interogaţi de echipa legală a reginei. Ziarele savurau toate detaliile lubrice. Atunci când în sfârşit s-a votat, legea a fost adoptată cu o foarte mică majoritate, dar ca să devină un act al Parlamentului trebuia să treacă şi prin camera lui inferioară, Camera Comunelor. Când aceasta a văzut însă cât de greu trecuse prin Camera Lorzilor şi a aflat că publicul era de partea reginei, a retras proiectul de lege, condamnându-l pe

rege la o căsătorie nedorită.

George se lansase într-o serie de aventuri începând din adolescenţă. De regulă, evenimentele urmau acelaşi curs. Când îşi descoperea o nouă pasiune sentimentală, o bombarda pe sărmana femeie, care de obicei era mai în vârstă decât el, cu scrisori şi cadouri. Dacă nu primea răspunsul dorit, se prefăcea bolnav şi chiar amenința că se sinucide, ca un copil răsfăţat care face o criză până obţine ce vrea. După ce îşi cucerea prada, se sătura rapid de ea şi descoperea curând alt obiect al pasiunii sale. Printre numeroasele lui amante s-au numărat Frances Villiers (contesă de Jersey), marchiza de Hertford, marchiza de Conyngham, Elizabeth Arminstead, Grace Dalrymple Elliott, Lady Augusta Campbell, Lady Melbourne, Elizabeth Billington, contesta de Salisbury şi contesa von Hardenberg, dar cele mai cunoscute amante au fost Mary Robinson, care l-a şantajat, şi Maria Fitzherbert, care s-a căsătorit cu el (ilegal).

Amanta care a şantajat un rege – Mary Robinson

Mary Darby a aflat de la o vârstă fragedă că bărbaţii au amante. Tatăl ei, negustor în oraşul port Bristol, îşi pierduse toţi banii într-o afacere eşuată şi trebuise să-şi vândă casa cu tot ce se afla în ea. Apoi şi-a informat soţia că îşi părăseşte familia ca să trăiască cu amanta. Câţiva ani mai târziu, nici soţul lui Mary nu avea să ţină secrete relaţiile lui cu alte femei, aşa că nu e surprinzător că a devenit ea însăşi amantă.

Bărbatul care avea să se căsătorească cu ea şi să o înşele era Thomas Robinson. A cerut-o în căsătorie când ea avea cam 16 ani. Robinson îi lăsase impresia că era pe cale să primească o moştenire importantă. Când mama lui Mary a auzit că Robinson urma să devină un om bogat, a susţinut energic căsătoria şi a făcut presiuni asupra lui Mary să-l ia de soţ. Cei doi s-au căsătorit pe 12 aprilie 1773, în St Martin-in-the-Fields, o biserică celebră dintr-o zonă a Londrei care mai târziu a devenit Trafalgar Square. Însă Mary a descoperit în curând că povestea cu moştenirea lui Robinson era o minciună. Asta nu l-a oprit să cheltuie ca şi cum urma cu adevărat să moştenească o avere. Cum datoriile lui creşteau şi creditorii cereau să fie plătiţi, el şi cu Mary au fugit în Ţara Galilor. În mod inevitabil, oamenii legii l-au ajuns din urmă, iar Robinson a fost trimis să se răcorească în temniţa datornicilor.

Înainte de căsătorie, Mary plănuise să se lanseze într-o carieră scenică, împotriva dorinţei mamei sale. Fusese la audiţii la Londra şi chiar primise o ofertă de la celebrul

director-actor David Garrick, la Theatre Royal din Drury Lane. Planurile ei fuseseră întrerupte de cererea în căsătorie a lui Thomas Robinson. Ştiind acum că nu putea să se bazeze pe Thomas ca să o întreţină, aşa cum se aşteptase ea, Mary a revenit la Drury Lane şi şi-a reluat cariera scenică.

Florizel o găseşte pe Perdita

Regele George al III-lea era un spectator de teatru pasionat. Era însoţit adesea la teatru de alţi membri ai familiei regale, inclusiv de Prinţul de Wales. Într-o seară de decembrie din 1779, grupul regal s-a dus la teatrul din Drury Lane. Au văzut o reprezentaţie a piesei *Florizel şi Perdita*, o adaptare a *Poveştii de iarnă* a lui Shakespeare scrisă de Garrick. Rolul Perditei era jucat de Mary Robinson. În timp ce actorii se înclinau la sfârşitul piesei, doamna Robinson, în vârstă de 22 de ani, a privit în public şi s-a trezit uitându-se în ochii Prinţului de Wales, în vârstă de 17 ani. Tânărul prinţ a fost vrăjit imediat. Cursa începuse, dar bineînţeles că prinţul nu alerga personal după o femeie. Avea un om care făcea treaba asta pentru el. Omul cu pricina era Lordul Malden.

Câteva zile mai târziu, Lordul Malden a vizitat-o pe doamna Robinson, aducându-i un bilet din partea prinţului. Acesta era adresat Perditei şi semnat Florizel. Iar scrisorile au continuat să vină. Prietenii prinţului erau îngroziţi de faptul că acesta curta o femeie care avea o ocupaţie inferioară şi atât de rău famată precum actoria. Ca să complice şi mai mult lucrurile, Lordul Malden, intermediarul ales de prinţ să-i ducă mesaje şi cadouri doamnei Robinson, i-a mărturisit că se îndrăgostise şi el de ea. Una dintre scrisorile prinţului îi promitea lui Mary 20.000 de lire pe an (o sumă enormă) când ajungea el la majorat. Între timp, îi trimitea cadouri, inclusiv bijuterii şi un portret miniatural al lui.

S-au întâlnit în secret, probabil cu ştiinţa domnului Robinson. Întâlnirile aveau loc lângă Palatul Kew, o reşedinţă regală de pe malul Tamisei. Adesea, prinţul se furişa din pat în toiul nopţii ca să se întâlnească cu doamna Robinson la un han din apropiere. Erau nevoiţi să se întâlnească astfel deoarece tatăl prinţului îi controla şi programa strict timpul diurn, iar regele şi regina îl verificau adesea după ce se ducea la culcare. Trebuia să aştepte până când toată lumea dormea ca să poată fugi. Fratele lui, Ducele de York, l-a ajutat adesea în aventurile lui nocturne. Deşi relaţia aceasta ar fi trebuit să fie secretă, regele a aflat de ea, ca şi cea mai mare parte a Londrei. Oriunde apărea doamna Robinson, mulţimea se aduna să o vadă pe amanta prinţului.

În timp ce doamna Robinson se distra cu prinţul, soţul ei nu pierdea vremea acasă. Avea şi el amantele lui. Soţia lui l-a găsit în compania unei tinere la Theatre Royal, Covent Garden. Mai rău, faptul că acceptase de bunăvoie legătura soţiei sale cu prinţul era larg cunoscut şi ridiculizat în foile de scandal ale vremii. A fost picătura ce a umplut paharul pentru soţia lui, care s-a hotărât să-l părăsească.

Un fulger din senin

La mai puţin de doi ani după ce privirile li se întâlniseră sub luminile rampei de la Drury Lan, prinţul i-a trimis doamnei Robinson un bilet prin care o informa că relaţia lor luase sfârşit şi nu aveau să se mai întâlnească niciodată. O înlocuise cu o curtezană experimentată, Elizabeth Arminstead. Cele două femei au devenit rivale înverşunate. Încercau să se întreacă una pe alta în haine, în bijuterii şi în orice altceva pentru a atrage atenţia prinţului la teatru.

Atunci când doamna Robinson a acceptat în sfârşit că nu avea să recâştige afecţiunea prinţului şi că fusese abandonată definitiv, Lordul Malden a intervenit şi a devenit protectorul şi susţinătorul ei financiar. Dar ea a refuzat să fie concediată de prinţ fără o despăgubire adecvată. A ameninţat că-i publică scrisorile de dragoste dacă nu-i asigură această despăgubire. Negocierile pentru înapoierea scrisorilor lui au durat luni de zile. În cele din urmă, i s-a oferit o plată unică în schimbul lor, dar nu era de ajuns. Ca despăgubire pentru că renunţase la cariera ei şi îşi pierduse reputaţia, ea voia să i se achite datoriile şi să primească o rentă pentru tot restul vieţii. Funcţionarii prinţului şi susţinătorii doamnei Robinson au schimbat o grămadă de scrisori, dar în cele din urmă ea a cedat şi a predat toate scrisorile prinţului pentru doar 5.000 de lire. A insistat ca în acord să se explice clar că plata era pentru înapoierea scrisorilor, nu pentru serviciile ei de amantă a prinţului. Chiria casei ei din oraş era plătită de Lordul Malden, care îi plătea şi o mică rentă anuală. Însă zilele acestuia ca amant al ei erau numărate.

În 1782, în timp ce poza pentru un tablou al lui Joshua Reynolds, doamna Robinson a cunoscut un alt model al acestuia, un militar şi politician din Liverpool purtând splendidul nume de Banastre Tarleton. Întruchiparea unui bărbat bine făcut din secolul XVIII, Tarleton se distinsese ca ofiţer de cavalerie în Războiul de Independenţă american. Era, de asemenea, un om cu stare, care îşi făcuse averea din comerţul cu sclavi şi din plantaţii în Indiile de Vest. Când Lordul Malden a aflat despre relaţia amantei lui cu Tarleton, a părăsit-o şi a încetat să-i mai plătească chiria. Peste

câteva săptămâni, ea trecuse deja la alt amant, Charles James Fox. Fox era un politician proeminent, cu o viaţă privată notorie. Era celebru pentru că i se opusese regelui şi susţinuse America în timpul Războiului de Independenţă american. Chiar şi într-o vreme în care beţia şi umblatul după femei erau norma, comportamentul lui Fox era considerat excesiv. Pe deasupra, era cât se poate de diferit de Tarleton. Fox fusese un dandy atent la modă în tinereţe, dar pe măsură ce îmbătrânea devenea supraponderal, păros, nespălat şi neîngrijit. Indiferent ce o atrăsese pe doamna Robinson la el, nu a durat mult. Peste câteva luni, era din nou cu Tarleton.

Deocamdată avea încă acel bilet în care prinţul îi promitea 20.000 de lire când ajungea la majorat. Prinţul n-a plătit niciodată această sumă, dar a acceptat, în schimb, să-i plătească o alocaţie. Aceasta trebuia plătită trimestrial, dar plăţile erau neregulate, iar doamna Robinson trebuia adesea să-i aducă aminte că nu primise ultima rată. În cursul anului 1783 s-a îmbolnăvit şi a rămas parţial paralizată, iar datoriile ei au crescut. Atunci când i-a cerut ajutorul, prinţul a refuzat s-o salveze. A trebuit să-şi vândă la licitaţie o parte din bunuri. Şi-a petrecut următorii câţiva ani călătorind prin staţiunile balneare din Europa, în căutarea unui leac pentru boala ei. De asemenea, îşi petrecea mult timp scriind poezii, romane şi piese de teatru. Căutarea unui leac a rămas fără rezultat. Spre sfârşitul lui 1800, starea ei s-a înrăutăţit constant, iar pe 16 decembrie a murit, la vârsta de 43 de ani. Ceruse să-i fie tăiate două şuviţe de păr şi trimise foştilor ei amanţi. Tarleton a primit una, iar cealaltă i-a fost trimisă Prinţului de Wales. Se spune că acesta ar fi fost îngropat cu ea.

O căsătorie regală ilegală – Maria Fitzherbert

În 1785, în ziua căsătoriei ei, Mary Smythe, în vârstă de 29 de ani, fusese deja căsătorită de două ori. Această nuntă s-a remarcat prin identitatea mirelui – Prinţul de Wales (ulterior Regele George al IV-lea). Era extrem de neobişnuit ca cineva cu statutul social şi rangul regal al Prinţului de Wales să se căsătorească cu o femeie de rând. Mai mult, căsătoria era ilegală.

Mary Anne Smythe se născuse pe 26 iulie 1756, într-un mic sat din Shropshire. Era cea mai mare din opt copii. Familia ei dobândise avere şi proprietăţi printr-o serie de moşteniri şi dote norocoase. După obiceiul vremii, Mary a fost educată într-o mănăstire engleză din Franţa, care i-a oferit fetei necizelate de la ţară o poleială de

ţinută şi comportament elegante.

La vârsta de aproximativ 20 de ani, s-a căsătorit cu Edward Weld, care era cu 15 ani mai mare decât ea. Abia începuseră să se obişnuiască cu viaţa de oameni căsătoriţi când, după doar trei luni împreună, Edward a murit. Potrivit unei relatări, acesta căzuse de pe cal. Potrivit alteia, pur şi simplu luase o boală şi murise câteva zile mai târziu. Conform practicii obişnuite, pământul şi casele lui somptuoase au rămas în familia Weld, pentru a fi transmise descendenţei masculine. Mary a putut moşteni doar banii şi proprietăţile personale ale lui Edward, sau cel puţin acea parte a lor care îi fusese promisă prin contractul de căsătorie. Astfel, ea nu a moştenit nimic din miile de acri de pământ, după cum nu a moştenit nici casa familiei lui, Castelul Lulworth din Dorset. Mary avea acum nevoie urgentă de un nou soţ, care să-i ofere un cămin şi respectabilitate. Între timp, locuia la prieteni şi rude, care au prezentat-o unui şir de posibili parteneri.

Căutarea unui soţ a durat trei ani. „Norocosul" bărbat a fost Thomas Fitzherbert, care era cu zece ani mai mare decât ea. Acesta era deja cunoscut de familia Smythe şi era naşul uneia din surorile lui Mary. Mary şi Thomas s-au căsătorit pe 24 iunie 1778. Ulterior, în acelaşi an, tatăl lui Thomas a murit, iar el a moştenit Swynnerton Hall, în Staffordshire. Nerăbdător să ia în posesie domeniul, l-a angajat pe celebrul grădinar „Capability" Brown să readucă la viaţă terenul din jurul casei. Mary a rămas însărcinată, dar fiul ei a murit la naştere sau la puţin timp după aceea. Tot cam pe atunci, ea şi-a latinizat numele, schimbându-l în Maria, un obicei răspândit în secolul XVIII.

Soţii Fitzherbert îşi împărţeau timpul între Swynnerton Hall şi casa din oraş a lui Thomas, aflată lângă Hyde Park, în Londra. În capitală îl vedeau pe tânărul Prinţ de Wales când călărea prin parc. Uneori, Maria avea impresia că prinţul o remarcase.

Thomas avea probleme cu sănătatea. Pare să fi suferit de tuberculoză, care era o boală comună în epocă. În ciuda vizitei sale la Nisa, în Franţa, unde clima era mai caldă, starea lui s-a înrăutăţit continuu şi el a murit pe 7 mai 1781. Îşi refăcuse de curând testamentul, astfel că Mariei i-au rămas o rentă anuală de 1.000 de lire şi o casă în prestigiosul cartier londonez Mayfair. Domeniul primului ei soţ aducea alte 800 de lire pe an şi mai primea poate câteva sute de lire pe an de la tatăl ei. Acum era de două ori văduvă şi, drept rezultat, o femeie destul de bogată. A adoptat obiceiul la modă de a se duce să ia aer la Brighton, o staţiune de pe coasta sudică a Angliei. Cei care vizitau oraşul se scăldau în mare şi beau apă de mare, despre care se spunea că ar fi avut proprietăţi curative – deşi, dată fiind starea canalelor de evacuare din secolul XVIII, probabil că nici scăldatul, nici băutul de apă de mare nu erau deloc sănătoase.

Maşina de scăldat

Desigur că, în Anglia epocii georgiene, până şi scăldatul în mare trebuia făcut în aşa fel încât să fie menajată pudoarea celor în cauză. Procedura era deosebit de împovărătoare mai ales pentru femei. Acestea aveau nevoie de un echipament numit „maşina de scăldat”, care semăna cu un şopron pe roţi. Femeile intrau într-o maşină de scăldat, închideau uşa şi se schimbau în costumele lor de baie care le acopereau de la gât până la tălpi. Scăldătoarele care nu aveau costum puteau să închirieze unul. Maşina era târâtă în mare de un cal sau legată cu frânghie şi trasă cu un troliu. Scăldătoarele pudic îmbrăcate puteau apoi să deschidă uşa şi să coboare treptele spre apă. Primele maşini de scăldat aveau un cort numit „coviltir al pudorii”, care era coborât deasupra apei, astfel încât scăldătoarele să se poată bucura de efectele curative ale apei de mare complet ascunse vederii. Pentru siguranţă, dacă marea era agitată, scăldătoarele erau uneori legate de maşină cu o funie. Bărbaţii şi femeile ce se scăldau erau separaţi cu stricteţe... desigur.

Membrii familiei regale au început să meargă şi ei la Brighton. Prinţul de Wales a închiriat acolo o casă. Pe parcursul mai multor ani, casa a fost mărită şi extinsă, ajungând să constituie un pavilion regal complex, cu cupole care aminteau de un templu indian. Ca de obicei, de fiecare dată când familia regală se ducea acolo, era urmată şi de alţii.

În 1783, Maria îşi recăpătase bucuria de a trăi. Atrăgea din nou atenţia bărbaţilor şi se bucura de viaţa ei de femeie independentă. La acel moment, unii curteni şi membri ai familiei regale amatori de distracţie abandonaseră anturajul plictisitor şi pedant al Regelui George al III-lea, fragil din punct de vedere mintal, şi constituiseră o nouă curte, mult mai însufleţită, în jurul mai desfrânatului Prinţ de Wales. Atunci când prinţul a împlinit 21 de ani, în august 1783, a primit de la rege şi mai mulţi bani şi o casă nouă, Carlton House. Asta îi oferea mai multă independenţă şi, în consecinţă, mai multe şanse să aibă aventuri sentimentale.

În martie 1784, Maria Fitzherbert acceptase fără tragere de inimă să îi însoţească pe vărul şi unchiul ei, Lordul Sefton şi Henry Errington, la operă. După reprezentaţie aşteptau afară o trăsură, când un bărbat s-a apropiat de Errington şi l-a întrebat cine era frumoasa lui însoţitoare. Errington a prezentat-o pe Maria bărbatului curios. Acesta era Prinţul de Wales. Pentru prinţ, vânătoarea începuse. A abordat-o pe Maria cu obişnuita lui campanie de scrisori şi cadouri. Bârfele despre ultimul amor al prinţului s-au răspândit printre lorzii şi doamnele din înalta societate. Ziarele au început să relateze unde mergea Maria şi la ce evenimente participa. Maria s-a

dovedit a fi mult mai rezistentă la avansurile prinţului decât celelalte prăzi ale acestuia. El a convins-o pe ducesa de Devonshire să o abordeze în numele lui.

La acel moment el le spunea deja prietenilor că, dacă Maria nu voia să-i fie amantă, avea să se căsătorească cu ea. Existau însă două dificultăţi. În primul rând, ea era romano-catolică. Legea nu numai că îi împiedica pe catolici să devină monarhi, dar interzicea monarhului sau moştenitorului tronului să se căsătorească cu o catolică. În al doilea rând, Legea Căsătoriilor Regale interzicea unui descendent al Regelui George al II-lea să se căsătorească fără să aibă mai întâi consimţământul monarhului. Iar dacă moştenitorul ignora legea şi se căsătorea oricum, regele putea să anuleze căsătoria. Prinţul trebuie să fi ştiut că, dacă ar fi cerut permisiunea de a se căsători cu Maria, regele l-ar fi refuzat cu siguranţă. În ciuda forţei legii şi a actelor Parlamentului, existau totuşi căsătorii regale ilegale. Legea Căsătoriilor Regale fusese adoptată după ce chiar unul dintre fraţii regelui, Prinţul Henry, duce de Cumberland şi Strathearn, se căsătorise cu o femeie de rând, Anne Horton, împotriva dorinţei regelui. Când proiectul de lege a fost adoptat, regele a descoperit, şocat, că alt frate al său, Prinţul William Henry, duce de Gloucester şi Edinburgh, era căsătorit în secret de şase ani! În timp ce rudele lui se căsătoreau din dragoste, regele fusese condamnat la o căsătorie nedorită, din motive pur dinastice.

Un prinţ nerăbdător

Maria începea să-şi dea seama de semnificaţia constituţională şi de potenţialele riscuri ale unei căsătorii cu prinţul. Ar fi însemnat să se pună împotriva legii şi a regelui. S-a ţinut la distanţă de prinţ până când, pe 8 iulie 1784, i s-a spus că acesta se înjunghiase şi viaţa îi era în pericol. S-a dus în grabă la el, dar a avut prevederea de a o lua cu ea ca însoţitoare pe ducesa de Devonshire... pentru orice eventualitate! L-au găsit pe prinţ în pat, înfăşurat în bandaje însângerate. Acesta pretindea că viaţa lui putea fi salvată doar dacă Maria era de acord să se căsătorească cu el. Ea a fost de acord şi chiar a semnat un document în care declara asta, dar pe care nu îl considera o promisiune de care putea fi făcută responsabilă având în vedere circumstanţele. A plecat imediat pe continent, în speranţa că nerăbdătorul şi manipulatorul prinţ avea să-şi vină în fire sau, şi mai bine, să se căsătorească cu o prinţesă europeană, în cadrul unei căsătorii dinastice precum cea a regelui. Însă scrisorile lui au urmărit-o – şi încă multe! Prinţul ameninţa că se sinucide dacă ea nu se căsătorea cu el. S-a arătat dispus chiar să renunţe la dreptul său la tron.

Pe lângă că dorea să se căsătorească cu Maria, era şi nerăbdător să scape de datoriile imense pe care le făcuse prin cheltuielile lui extravagante. Regele s-a înfuriat când a descoperit cât de mari erau datoriile fiului său. Regele şi guvernul îşi dădeau seama că se putea ajunge la o criză constituţională serioasă – un moştenitor falit care se căsătorea cu o iubită catolică, în Anglia anticatolică. Monarhia putea fi destabilizată sau chiar distrusă. Dacă acest lucru pare melodramatic, să ne amintim că Franţa avea să-şi execute familia regală peste mai puţin de zece ani!

În cele din urmă, Maria s-a întors la Londra la începutul lui decembrie 1785. La acel moment, ea acceptase deja ideea de a se căsători cu prinţul. Poate că scrisorile pe care el i le scria necontenit o înduplecaseră până la urmă. Poate că pur şi simplu nu vedea nici o modalitate de a scăpa de intenţiile lui. Iar căsătoria cu moştenitorul tronului prezenta avantaje sociale şi financiare evidente. Pe 15 decembrie, Maria şi Prinţul de Wales s-au căsătorit în casa ei, având ca martori câţiva prieteni apropiaţi. Ceremonia a fost condusă de reverendul John Burt, singurul cleric dispus să rişte şi să-i nemulţumească pe Dumnezeu şi pe rege. El a trebuit scos de la închisoarea Fleet unde erau ţinuţi datornicii şi i s-a plătit o avere ca să-şi achite datoriile şi să-şi liniştească conştiinţa încărcată. Vestea căsătoriei s-a răspândit rapid în Londra. Ziarele au colportat bârfa. Prietenii prinţului au negat public că avusese loc vreo căsătorie, deşi ştiau că avusese loc. Nu era prima (şi nici ultima) oară când, în eşaloanele superioare ale societăţii britanice, virtutea publică ascundea viciul privat.

Prinţul a continuat să acumuleze datorii considerabile. El a cerut, disperat, ajutorul regelui şi al guvernului. I s-a oferit o modalitate de salvare, dar a refuzat să accepte condiţiile. În cele din urmă, prim-ministrul William Pitt cel Tânăr[**] a reuşit să negocieze un acord între rege şi fiul său. Alternativa ar fi fost o dezbatere parlamentară despre situaţia financiară a prinţului, care ar fi implicat probabil şi discutarea „căsătoriei” lui. Între timp, Maria şi prinţul erau ocupaţi cu un şir nesfârşit de dineuri, baluri şi seri la operă. Când nu erau la Londra, se retrăgeau la Brighton.

În 1788, regele s-a îmbolnăvit, având un acces de instabilitate mentală. În anii anteriori se făcuseră mai multe încercări de a stabili cauza bolii sale. Aceasta putea fi de natură pishiatrică sau cauzată de o afecţiune fizică precum porfiria, o suferinţă sanguină care poate provoca probleme fizice sau mentale; de asemenea, putea fi de natură şi psihiatrică, şi fizică. Indiferent de cauză, starea regelui s-a înrăutăţit în asemenea măsură, încât Parlamentul a dezbătut dacă ar trebui ca prinţul să fie declarat regent şi să conducă în locul lui. Prim-ministrul a amânat cât a putut discutarea unei regenţe în Parlament, deoarece, dacă prinţul devenea regent, probabil că acesta l-ar fi demis pe Pitt şi ar fi cerut partidului de opoziţie, condus de prietenul

lui, Charles James Fox, să formeze un nou guvern. Problema dacă prinţul era sau nu căsătorit devenea critică. Bârfele spuneau că ar fi trebuit să-şi clarifice situaţia conjugală dacă urma să devină regent, aşa că se aştepta un anunţ.

Legea Regenţei a fost dezbătută de Camera Comunelor în ianuarie 1789. Ea nu îi încredinţa pur şi simplu prinţului toate puterile regelui. Existau condiţii, cea mai importantă dintre ele fiind aceea că prinţul trebuia să păstreze guvernul regelui – cu alte cuvinte, nu putea să demită guvernul curent şi să ceară altcuiva să formeze unul nou. Legea a fost adoptată în Camera Comunelor şi a fost trimisă camerei superioare, cea a Lorzilor. Însă acolo nu a fost dezbătută niciodată, deoarece regele şi-a revenit. Criza trecuse. Maria şi prinţul s-au întors la ocupaţia serioasă de a participa la baluri şi dineuri. De asemenea, prinţul a început să curteze alte femei. Maria a reacţionat flirtând cu unii tineri. Pe parcursul anului 1793, relaţia lor a devenit tot mai agitată. În iunie 1794 s-a încheiat. Maria susţinea că prinţul îi pusese capăt, dar prietenii prinţului susţineau că relaţia eşuase din cauza acceselor de furie ale Mariei.

Acum, prinţul era deja nerăbdător să se căsătorească cu cea aleasă să-i fie mireasă – Prinţesa Caroline de Brunswick. Regele l-a încurajat, fiind de acord să îi achite datoriile considerabile când se căsătorea. Tratatul de căsătorie a fost negociat cât s-a putut de repede. Orice suspiciune că prinţul ar fi putut să fie deja căsătorit cu doamna Fitzherbert a fost dată la o parte. Chiar dacă bârfele erau adevărate, prinţul avusese mai puţin de 25 de ani şi nu primise aprobarea regelui, aşa că regele, tribunalele şi Parlamentul ar fi declarat căsătoria nulă.

Atunci când prinţul şi Caroline s-au întâlnit prima oară, nici unul dintre ei nu a fost foarte încântat de celălalt, dar s-au resemnat amândoi cu soarta lor. Prinţul era mai interesat de o doamnă de companie a lui Caroline, Frances Villiers, contesă de Jersey, cu care avea deja o relaţie. El şi Caroline s-au căsătorit pe 8 aprilie 1795, în capela regală a Palatului St James. Chiar înainte de ceremonie, Maria a plecat din Londra spre casa ei de la ţară. Probabil pentru că ezita înaintea căsătoriei, George a plecat călare după ea. Când ea a refuzat să dea ochii cu el, prinţul a călărit în sus şi în jos prin faţa casei ei până când a trebuit să accepte inevitabilul şi s-a întors la Londra. Printr-o coincidenţă, casa spre care a fugit Maria era Marble Hall, care fusese construită pentru o altă amantă (Henrietta Howard) a unui alt Prinţ de Wales, străbunicul lui George.

Roma decide

George, Prinţul de Wales, şi Prinţesa Caroline de Brunswick se detestau reciproc. După

doar două nopţi de căsătorie petrecute împreună se săturaseră unul de celălalt. Fusese însă suficient pentru ca prinţul să-şi facă datoria regală. Aproape exact nouă luni mai târziu, Caroline a dat naştere unei fiice, Prinţesa Charlotte. Prinţul sperase să se împace cu Maria, dar nu a fost să fie. A încercat să se împace cu soţia lui, dar nici ea nu era interesată. A făcut presiuni constant asupra Mariei, dar ea nu se simţea capabilă să se întoarcă la el decât dacă papa declara căsătoria lor validă. Duhovnicul ei, părintele Paul Nassau, a fost trimis la Roma în 1799 sau 1800 ca să-i susţină cauza. El s-a întors în Anglia în octombrie acelaşi an cu răspunsul că, în ochii Bisericii, ea *era* soţia prinţului. La puţin timp după aceea, cei doi erau din nou împreună. Şi păreau cu adevărat fericiţi, ceea ce trebuie să fi fost o experienţă nouă pentru prinţul de regulă ursuz. Dar în 1806 el revenise deja la felul său de a fi şi îşi găsise o nouă iubită – Isabella, Lady Hertford. Lady Hertford, o femeie cu dimensiuni generoase, era fericită să fie curtată de moştenitorul tronului. Acesta avea aventuri trecătoare şi cu alte femei, inclusiv cu o celebră curtezană, Harriette Wilson. Maria era tot mai nefericită din cauza comportamentului lui. Pe 18 decembrie 1809, i-a scris prinţului o scrisoare în care îi explica de ce, pentru prima oară, nu era dispusă să accepte ultima lui invitaţie de a i se alătura. Ea descria ofensele şi înjosirile pe care le suferise din partea lui şi spunea că nu era dispusă să mai suporte şi altele.

Perioada regenţei

În noiembrie 1810, fiica preferată a regelui, Prinţesa Amelia, a murit. Regele a fost atât de tulburat, încât problemele lui mentale au revenit. De data aceasta nu s-a mai însănătoşit. Ca urmare, Prinţul de Wales i-a luat locul şi a domnit ca prinţ regent. În iunie 1811, el a organizat o celebrare somptuoasă a regenţei lui. Maria a fost invitată, dar când a descoperit că nu urma să stea la masa lui – şi, mai rău, că Lady Hertford avea să stea în capul mesei –, a refuzat să participe. S-a întâlnit cu el pentru ultima oară la puţin timp după aceea, la o reuniune organizată la Devonshire House. Picătura care a umplut paharul pare să fi fost faptul că Maria a descoperit că prinţul avusese o întâlnire privată cu Lady Hertford. De atunci, Maria şi-a petrecut majoritatea timpului în Brighton, unde era celebrată ca o regină în toate privinţele, mai puţin cu numele. Prinţul a continuat să vină la Brighton, dar rareori ieşea din pavilionul regal. S-au mai întâlnit ocazional la reuniuni sociale din Londra, dar s-au prefăcut că nu se văd.

Afectat de demenţă, regele nu mai era conştient că e rege şi a părăsit discret această lume pe 29 ianuarie 1820, la Castelul Windsor. Prinţul regent era acum Regele

George al IV-lea. Acesta îi promisese Mariei că o va ajuta când va urca pe tron, dar nu s-a ales nimic de făgăduielile lui. Maria a dispărut din mintea publicului pe măsură ce războiul dintre rege şi soţia lui se intensifica. Regele nu a reuşit să obţină divorţul cerut, dar nu ar fi trebuit să-şi facă griji, pentru că soţia lui nu avea să-l mai deranjeze mult. Ea a ignorat instrucţiunile lui de a nu se prezenta la încoronarea lui de la Westminster Abbey. Când a apărut acolo, a trebuit să fie împiedicată cu baioneta să intre în mănăstire. La doar câteva ore după ce fusese convinsă să plece a căzut la pat, iar trei săptămâni mai târziu a murit. Cauza bolii şi morţii ei nu a fost stabilită niciodată. Când cortegiul funerar a încercat să iasă pe furiş din capitală, fără să fie văzut, susţinătorii ei au oprit procesiunea şi au încercat să-l forţeze să treacă prin centrul oraşului. Soldaţi călare au trecut prin mulţimea recalcitrantă, cu săbiile scoase. Alţii au deschis focul. Doi oameni au fost omorâţi. În cele din urmă, soldaţii au reuşit să scoată trupul neînsufleţit al reginei din Londra, înspre coastă, pentru a-şi continua drumul spre Brunswick, unde a fost înmormântată Caroline. Rămas acum fără soţie sau amantă, Regele George şi-a căutat consolarea în braţele marchizei de Conyngham.

La bătrâneţe, a trăit practic ca un eremit în Castelul Windsor. Se îngrăşase enorm. Când Maria a auzit zvonuri despre starea proastă a sănătăţii lui, s-a arătat circumspectă. În trecut, George simulase de multe ori boala. Dar pe 26 iunie 1830 ultimul lui acces a fost real şi atât de grav, încât a murit la primele ore ale dimineţii. Noul rege, William al IV-lea, unul din fraţii lui George, a recunoscut-o pe Maria ca soţie a regelui răposat şi i-a acordat o pensie pe viaţă. Scăpând în cele din urmă de disputele referitoare la bani cu regele defunct şi acceptată acum de familia regală, Maria era în sfârşit o femeie fericită şi mulţumită. În martie 1837, la vârsta de 80 de ani, a răcit. Răceala s-a transformat rapid într-o febră mai gravă. Peste mai puţin de o săptămână a murit.

Dandy ai regenţei

Amantele regale şi curtezanele, mai ales demimondenele din Franţa, se îmbrăcau extravagant ca să atragă atenţia asupra lor şi să-şi afişeze succesul, excesul şi disponibilitatea, dar şi bărbaţii aveau câteodată o grijă exagerată în ce priveşte aspectul fizic şi îmbrăcămintea. Regenţa a fost una dintre aceste epoci. Dandy-i regenţei erau cunoscuţi pentru hainele lor fine şi toaleta pretenţioasă. Exemplul tipic de dandy al regenţei a fost George Bryan Brummell, mai cunoscut ca Beau Brummell.

Presa îi fusese defavorabilă lui Brummell. Acesta avea reputaţia de filfizon pudrat şi răsfăţat, dar de fapt el considera că dacă atrăgea atenţia cu hainele lui, asta însemna că dăduse greş. Cu siguranţă se îmbrăca bine, la modă, dar nu era extravagant sau ţipător. Vestimentaţia lui obişnuită consta într-o haină albastră cu nasturi, pantaloni galben închis, cizme negre şi o eşarfă elegantă. De asemenea, era foarte autocritic. Spunea: „Nu am alt talent decât acela de a mă îmbrăca. Geniul meu stă în purtarea hainelor”. Fără îndoială, existau dandy care se îmbrăcau ca să atragă atenţia, dar Brummell nu era unul dintre ei.

Era ofiţer de rang inferior în Regimentul Zece de husari regali, regimentul Prinţului de Wales. A servit atât timp cât regimentul a fost încartiruit în Londra, dar când acesta a fost trimis în nord Brummell şi-a dat demisia din funcţie, deoarece părăsirea capitalei i se părea ceva inacceptabil. Eleganţa lui şi prietenia cu Prinţul de Wales i-au permis accesul în cercul regal al prinţului. Era un bărbat căruia îi plăcea să flirteze, dar avusese puţine relaţii serioase. Nu s-a căsătorit niciodată. Atenţia lui pentru curăţenie, care la acel moment nu era generalizată, a început să-i influenţeze pe prietenii lui din înalta societate. Însă era mai puţin bogat decât mulţi dintre prietenii lui şi în curând a acumulat datorii imense. În 1816 a fugit din Anglia pe continent, ca să nu fie închis în temniţa datornicilor. A continuat să cheltuiască excesiv în Franţa şi în cele din urmă a fost închis la Calais pentru neplata datoriilor. Prietenii din Anglia au trebuit să pună mână de la mână ca să plătească pentru eliberarea lui. A murit fără un ban şi nebun, din cauza sifilisului, în 1840.

Respinsă şi trădată – Dora Jordan

La primele ore ale zilei de 5 iulie 1816, o femeie de 54 de ani a murit singură într-o pensiune modestă din Saint Cloud, lângă Paris. Era probabil ce mai nedreptăţită amantă regală din Anglia. Fusese trădată, rând pe rând, de toţi cei în care avusese încredere. Numele ei era Dora Jordan.

Deşi era cunoscută ca doamna Jordan, Jordan era un nume inventat. Statutul ei conjugal era şi el inventat. Nu existase niciodată un domn Jordan. Se născuse pe 22 noiembrie 1761 şi fusese botezată Dorothy. Părinţii ei, Francis Bland şi Grace Phillips, se căsătoriseră pe când erau minori, astfel încât căsătoria lor era nu era valabilă. Tatăl lui Francis a făcut în aşa fel încât căsătoria să fie anulată la puţin timp înainte de

naşterea lui Dorothy, astfel că ea devenea fiică nelegitimă. Însă Francis şi Grace au trăit în continuare ca soţ şi soţie până când Dorothy a ajuns la vârsta de 13 ani, când Francis a plecat pe neaşteptate. Familia s-a confruntat imediat cu dificultăţi financiare grave. Ca să dea o mână de ajutor, Dorothy a început să lucreze încă de la 14 ani şi în curând a urmat-o pe mama ei pe scenă. Cariera ei a început în Dublin. Se spunea că cea mai frumoasă parte a corpului ei erau picioarele, pe care şi le expunea spre deliciul publicului în „rolurile cu pantaloni", în care femeile interpretau personaje masculine, îmbrăcate în pantaloni strâmţi.

În iulie 1782 a plecat din Irlanda şi s-a dus la Leeds, ca să scape de un director de teatru cu reputaţie proastă pe nume Richard Daly, care o lăsase însărcinată. La Leeds a dat o audiţie în faţa directorului-actor Tate Wilkinson. Acesta a fost atât de impresionat, încât a angajat-o imediat. Wilkinson a fost cel care i-a găsit numele de scenă, Jordan. I-a venit în minte în timp ce asemăna fuga Dorei din Irlanda, peste Marea Irlandei, cu fuga evreilor din Egipt, peste Iordan. Ca să adauge o oarecare respectabilitate, Dora îşi spunea „doamna" Jordan. Probabil că i-a fost foarte recunoscătoare lui Wilkinson pentru oferta de angajare, dar comentariile ei despre teatrul acestuia nu au fost deloc măgulitoare. A spus: „Teatrul era mizerabil şi rece, iar în partea de sus intrau vântul şi ploaia".

În noiembrie 1782, Dora a născut copilul lui Daly, o fetiţă. A botezat-o Frances, dar i-a spus întotdeauna Fanny. Câteva săptămâni mai târziu, Dora revenea pe scenă. După trei ani de turnee prin teatrele din Yorkshire, a fost remarcată de un căutător de talente din Londra şi a acceptat o ofertă de lucru în capitală. A sosit la Londra spre sfârşitul lui 1785. Succesul în Yorkshire nu garanta succesul la Londra, aşa că îşi asuma un risc. A început să lucreze la Theatre Royal, Drury Lane, pe atunci sub conducerea dramaturgului Richard Brinsley Sheridan. Primele ei apariţii au atras un public modest, dar în curând vorbele din om în om şi cronicile favorabile au adus mai mulţi spectatori în sală. Teatrul a recompensat-o printr-un contract, probabil ca să împiedice alt teatru să i-o răpească.

Aristocraţii şi doamnele lor au început s-o remarce pe Dora. La fel şi fiul unuia dintre coproprietarii teatrului Drury Lane, doctorul James Ford. Fiul lui Ford, Richard, era un avocat promiţător, hotărât să devină parlamentar. O urmărea însă şi pe noua şi atrăgătoarea actriţă de la Drury Lane. Au trăit împreună timp de cinci ani şi au avut trei copii, chiar dacă al doilea, un fiu, a murit la puţin timp după naştere. Dora şi-a dat în cele din urmă seama că Ford nu avea să-şi respecte niciodată promisiunea de a se căsători cu ea, astfel că era pregătită ca în viaţa ei să apară altcineva. În jurul anului 1790, William, duce de Clarence, al treilea fiu al Regelui George al III-lea, a văzut-o pe

scenă şi a început să o curteze. Când au prins de veste despre pasiunea ducelui, ziarele au publicat comentarii după comentarii despre evoluţia relaţiei. Unele dintre ele erau chiar adevărate! Dora a cântărit pe îndelete dacă să rămână cu Ford sau să rişte cu William. La sfârşitul lui 1791, Dora, în vârstă de 26 de ani, s-a hotărât să-şi lege soarta de cea a ducelui în vârstă de 30 de ani. Când ziarele au descoperit că ea acceptase avansurile ducelui şi îi devenise amantă, s-au întors împotriva ei şi au linşat-o. Din punctul lor de vedere, Dora îl părăsise pe bărbatul considerat în general a fi soţul ei pentru un duce afemeiat, din motive de ascensiune socială şi avantaj financiar. Publicul a început să o huiduie şi să o fluiere pe scenă.

După obiceiul vremii, ducele i-a asigurat mijloacele financiare, mai precis o alocaţie de 840 de lire pe an. Era o sumă semnificativă. Dora a cheltuit toţi banii pentru familia ei. A plătit taxele de şcolarizare ale celor trei fiice ale ei şi le-a pus deoparte zestre pentru căsătorie. Între timp, Ford a părăsit-o şi s-a căsătorit cu altcineva.

În 1792, Dora a rămas însărcinată, dar a suferit primul dintr-o serie de trei avorturi spontane. Apoi, în ianuarie 1794, l-a născut pe primul dintre cei zece copii ai ei cu ducele. În mod miraculos pentru acea epocă, toţi au supravieţuit naşterii şi primei copilării. Toţi au primit numele de familie FitzClarence, un nume anglo-normand care înseamnă „fiu al lui Clarence” (William era duce de Clarence). Câteva luni mai târziu, Dora s-a angajat să lucreze pentru Drury Lane încă cinci ani, dar proprietarii teatrului erau din ce în ce mai iritaţi de concediile pe care trebuia să şi le ia din cauza sarcinilor succesive. Viaţa ei casnică cu ducele era fericită şi tihnită. La începutul lui 1797, când erau împreună de patru ani, au primit o ofertă neaşteptată din partea regelui. El le-a propus să le dea Bushy House, o casă somptuoasă aflată în mijlocul unui parc de peste 400 de hectare la sud-vest de Londra. Aceasta fusese anterior casa prim-ministrului, Lordul North, până la moartea lui în 1797. Era casa ideală pentru cei doi şi pentru familia lor din ce în ce mai numeroasă.

Ca al treilea fiu al regelui, William trebuia să trăiască dintr-o alocaţie mică (în termeni regali) din partea regelui. Era mereu îndatorat, mai ales după ce s-a lansat într-un program de modificare a noii lor case. Dora a continuat să lucreze ca actriţă. Îşi împărţea timpul între Drury Lane şi sezoanele de vară în teatrele de provincie. Lui William îi era atât de dor de ea când era plecată, încât în 1805 a rugat-o să nu mai lucreze. Ea a reuşit să renunţe la teatru cam un an şi jumătate, până când problemele financiare au determinat-o să reia munca.

O comandă regală

În 1809 a venit dezastrul, teatrul Drury Lane arzând din temelii. Dora s-a lansat în reprezentaţii de caritate pentru ajutorarea angajaţilor din culise care îşi pierduseră slujbele. Apoi, fără nici un avertisment, William şi-a exercitat prerogativa regală de a-i interzice să mai apară pe scena londoneză. Însă datoriile lui erau atât de mari, încât ea a trebuit să-şi continue turneele. Având acum aproape 50 de ani, Dora îşi pierduse silueta tinerească ce o făcuse să fie atât de admirată pentru travestiurile ei, dar a dobândit o nouă generaţie de admiratori, care o lăudau pentru talentul dramatic şi capacităţile comice.

Dora era plecată de acasă în turnee perioade îndelungate, luni la rând, timp în care pasiunea lui William a început în sfârşit să se răcească. Dora observase că ducele petrecea tot mai puţin timp la Bushy House. Începea să se gândească la căsătorie îşi dădea seama că o actriţă obişnuită nu era o soţie potrivită pentru fratele viitorului rege. Dora ştia că vremea ei de amantă regală apusese, ceea ce i s-a confirmat într-o întâlnire dintre ea şi William din 5 octombrie 1811. De atunci încolo el a evitat-o. A cerut-o în căsătorie pe o tânără pe nume Catherine Tylney-Long, fiica unui baronet care moştenise de curând o mare avere, dar aceasta nu era deloc interesată să se căsătorească cu el.

Au început negocierile obişnuite care însoţeau sfârşitul unei relaţii regale. Negociatorii ducelui au asigurat-o pe Dora că acesta avea să aibă mare grijă de ea, aşa că ea a acceptat situaţia şi a plecat fără zarvă. A fost evacuată din Bushy House fără să aibă nici o altă locuinţă unde să meargă. Mai rău, când copiii ei împlineau 13 ani, ea pierdea custodia lor în favoarea ducelui. De asemenea, i s-a spus că, în cazul în care continua să lucreze ca actriţă, nu avea să-şi poată vedea copiii. Acordul financiar îi oferea 4.400 de lire pe an, dar suma se înjumătăţea dacă Dora făcea ceva cu care William nu era de acord, inclusiv să joace pe scenă. Ea le-a cerut ducelui şi altor membri ai familiei regale să o ajute să-şi găsească o locuinţă nouă, dar nici unul dintre ei nu a răspuns. În ciuda numeroşilor ani de loialitate faţă de duce, a fost tratată ca un motiv de stânjeneală de care trebuia scăpat. Mai mult, consilierii ducelui păreau hotărâţi să o priveze nu doar de casa ei, ci şi de copii şi de mijloacele de trai. E greu de înţeles de ce Dora era tratată într-un mod atât de răzbunător. Probabil fiindcă ducele slab şi lipsit de coloană vertebrală era la mâna unor consilieri foarte tradiţionalişti şi conservatori.

O descoperire îngrozitoare

Când bârfele au sugerat că Dora era pe cale să publice scrisorile de dragoste ale ducelui către dânsa, ea i le-a înapoiat imediat, ca dovadă că nu era deloc adevărat. Când au început plăţile prevăzute în acordul lor financiar, ea şi-a permis în sfârşit o locuinţă nouă. A hotărât că trebuia să se întoarcă pe scenă, chiar dacă risca să piardă jumătate din venitul de la duce. În 1812 şi-a făcut bagajele şi a pornit la drum, reluându-şi vechea viaţă de actriţă care joacă ocazional în turnee din provincie. După ce a lucrat din greu trei ani, banii câştigaţi şi alocaţia din partea ducelui i-au permis să se pensioneze la vârsta de 53 de ani. Însă imediat ce şi-a pus în cui costumele de scenă a făcut o descoperire teribilă. A fost îngrozită să afle că Frederick March, soţul fiicei ei Dodee, luase bani din contul ei bancar şi acumulase datorii enorme în numele ei. Dora a cerut ajutorul lui Sir John Barton, unul dintre consilierii ducelui. Apoi a fugit pe continent, temându-se că va fi arestată şi închisă într-o temniţă a datornicilor, în timp ce Barton încerca să-i pună afacerile în ordine. Crezuse că va pleca pentru câteva zile, dar nu avea să se mai întoarcă niciodată în Anglia.

A închiriat o casă mică lângă Boulogne, sub numele de doamna James. Când a devenit clar că nu avea să se poată întoarce în Anglia în viitorul apropiat, Dora a plecat mai departe, stabilindu-se în cele din urmă la Saint Cloud, lângă Paris. Între timp, Barton nu făcuse nimic ca s-o ajute. Toţi cei în care avusese încredere o dezamăgiseră. Treptat, sănătatea i s-a deteriorat şi a murit pe 5 iulie 1816, la vârsta de 54 de ani. Autorităţile locale au refuzat la început s-o îngroape în cimitirul din Saint Cloud, deoarece era protestantă şi, mai rău, actriţă. Dar în cele din urmă au cedat, la presiunile unor susţinători englezi nenumiţi.

Pe 29 ianuarie 1820, George al III-lea a murit şi fiul lui a devenit Regele George al IV-lea. Zece ani mai târziu, pe 26 iunie 1830, George al IV-lea a murit fără urmaşi şi fostul amant al Dorei, William, a devenit rege. Una dintre primele măsuri luate de William al IV-lea ca rege a fost să comande unui sculptor pe nume Francis Chantrey o statuie a Dorei. Chantrey a lucrat după portrete, deoarece Dora era moartă de 14 ani. El a creat o statuie în mărime naturală care o reprezenta împreună cu doi dintre copiii ei. William a vrut ca statuia să fie aşezată în Westminster Abbey, dar preotul paroh John Ireland a refuzat s-o primească. Catedrala St Paul a refuzat de asemenea să o găzduiască. La moartea lui William în 1837, statuia se afla încă în atelierul lui Chantrey. În cele din urmă ea a fost revendicată de membrii familiei Dorei, care au lăsat-o apoi prin testament Reginei Elisabeta a II-a. Regina a cerut să fie adusă la Palatul Buckingham, unde se află şi acum – într-o clădire în care Dorei nu i s-a permis

niciodată să intre.

„Publică şi fii blestemată!” – Harriette Wilson

Foarte puţine curtezane au reuşit să prindă în laţ clienţi regali. Cele mai multe frecventau eşaloanele inferioare ale aristocraţiei. De obicei, încercau să nu devină un motiv de stânjeneală pentru clienţii lor, dar Harriette Wilson a fost o excepţie. După ce a fost amanta unei serii de bărbaţi bogaţi şi puternici, i-a informat că dacă nu plăteau avea să le dezvăluie numele în viitoarele ei memorii!

Harriette s-a născut în 1786, fiind al şaselea din cei 15 copii ai ceasornicarului elveţian John Dubouchet şi ai soţiei sale Amelia. A încercat mai multe slujbe respectabile, inclusiv cea de profesoară într-un pension de fete, dar nu a putut suporta regulile şi reglementările mai mult de câteva luni şi s-a întors acasă. Tatăl ei nu avea nici o înţelegere pentru faptul că renunţase la un post foarte bun de profesoară. El voia ca ea să plece de acasă şi să-şi câştige singură existenţa. Harriette a încercat apoi pe scenă şi pare să fi avut destul de mult succes ca actriţă de comedie... până când tatăl ei a descoperit ce făcea. A fost furios din cauza noii ei slujbe, deoarece actriţele erau considerate aproape un fel de prostituate, iar teatrele – nişte bordeluri. Era inadmisibil ca o fiică a lui John Dubouchet să facă astfel de ruşine familia. El i-a interzis să mai aibă de-a face cu scena. După o ceartă aprinsă, Harriette a plecat de acasă. A fugit la o vecină, care a prezentat-o unui prieten, Lordul Craven. A devenit amanta lui, dar îl considera plictisitor şi profund neelegant. La acel moment, Harriette îşi pierduse deja buna reputaţie, aşa că de atunci încolo îi mai rămânea o singură cale. Fără să-şi fi dorit asta, a devenit curtezană.

Datorită zonei prospere a Londrei în care crescuse şi clienţilor bogaţi ai tatălui său, Harriette a intrat la nivelul superior al acestei profesii. Numele ei nu apare în listele de curtezane ale Londrei publicate la acea vreme. Una dintre ele, *Lista lui Harris a doamnelor din Covent Garden*, a fost publicată anual din 1757 până în 1795. Aceasta oferea detalii despre peste o sută de femei care lucrau în Covent Garden şi în împrejurimi. Aproximativ 8.000 de exemplare au fost vândute, cu un preţ declarat de jumătate de coroană (doi şilingi şi jumătate). Includerea în *Lista lui Harris* sporea potenţialul de câştig al unei femei şi o aducea în atenţia unor clienţi de condiţie mai bună. Harriette Wilson nu avea nevoie să-şi promoveze serviciile în acest anuar sau în

altele similare, deoarece avea deja acces la cercurile sociale care îi puteau asigura existenţa. Detaliile despre serviciile ei se răspândeau din om în om. La un moment dat, la începutul carierei ei de curtezană, şi-a schimbat numele în Wilson, probabil ca să-şi protejeze familia.

Atunci când un bărbat îi era prezentat unei curtezane, eticheta era foarte strictă. Bărbaţilor nu li se permitea să abordeze o femeie pe care nu o cunoşteau decât dacă fuseseră prezentaţi de un prieten comun sau dacă femeia solicitase explicit o întâlnire. O altă variantă era folosirea serviciilor de intermediar ale unei codoaşe. Atunci când Harriette vedea sau auzea de un bărbat care o interesa, îi scria şi îl invita să o viziteze. Se spune că unul dintre bărbaţii contactaţi de ea a fost Prinţul de Wales (ulterior Regele George al IV-lea).

Deşi Harriette era nerăbdătoare să scape de Lordul Craven în favoarea cuiva mai interesant, de fapt Craven a fost cel care a pus capăt relaţiei lor. Auzise că ea petrecea foarte mult timp cu un alt bărbat, Frederick Lamb. Craven a pus capăt imediat relaţiei şi a expediat-o la Lamb, care în acel moment era deja încartiruit împreună cu regimentul lui la Hull. Se spune că Harriette, în vârstă de 15 ani, l-ar fi luat ca amant nu doar pe Lamb, ci şi pe fratele şi pe tatăl acestuia, Lordul Melbourne. Familia Melbourne era obişnuită cu controversele, scandalurile şi intrigile. Tatăl lui Frederick Lamb avusese o aventură cu curtezana Sophia Baddeley. Mama lui, Elizabeth, era cunoscută pentru aventurile ei cu o serie de bărbaţi, printre care Prinţul de Wales (ulterior Regele George al IV-lea) şi Lordul Byron. Soţia fratelui său William era faimoasa Lady Caroline Lamb, care, asemenea soacrei ei, avusese o aventură cu Lordul Byron.

Frederick şi-a asumat educarea tinerei care revenise în sarcina lui, ca să o facă mai acceptabilă în înalta societate. Nu după mult timp, şi alţi bărbaţi au început să fie interesaţi de Harriette, încercând să-i fie prezentaţi. Inteligentă, încrezătoare şi impertinentă, reuşea foarte bine să atragă bărbaţi. De asemenea, Harriette scrisese mai multor bărbaţi de seamă, prezentându-se şi sugerându-le să se întâlnească. Unul dintre ei era marchizul de Lorne, moştenitorul ducatului de Argyll. Acesta era atrăgător, bogat şi aristocratic, iar Harriette s-a îndrăgostit imediat de el. Au avut o aventură chiar sub nasul lui Lamb, până când Lorne a mutat-o pe Harriette în casa lui din Londra. Abia atunci ea i-a spus lui Lamb că îl părăsea. Senzaţia de trădare pe care a trăit-o Lamb a fost aproape insuportabilă. Dar Harriette nu se bucura de o viaţă perfectă cu noul ei iubit, care a refuzat să renunţe la amanta lui anterioară pentru ea. Harriette s-a consolat cheltuindu-i banii şi folosindu-se de poziţia de amantă a lui ca să se etaleze pentru alţi posibili clienţi.

Una dintre principalele ei rivale pe scena socială era chiar o soră a ei, Amy. Cele două surori se certaseră încă din copilărie, iar acum, când erau curtezane, nu pierdeau nici o ocazie de a concura una cu alta. O a treia soră, Fanny, şi ea curtezană, trebuia adesea să le împace pe cele două. Mai târziu li s-a alăturat şi o a patra soră, Sophia. Rivalitatea dintre Harriette şi Amy a atins un punct critic atunci când Lorne a abandonat-o pe Harriette pentru Amy. Harriette n-a iertat-o niciodată pe Amy pentru că îi furase protectorul şi amantul.

În jurul anului 1805, un militar irlandez pe nume Arthur Wellesley a încercat să-i fie prezentat lui Harriette. S-au întâlnit şi în curând el i-a devenit amant, deşi ea nu-l găsea câtuşi de puţin impresionant ca partener de conversaţie şi în pat. Spunea despre el că seamănă cu un muncitor care stârpeşte şobolani, deşi el avea să devină unul dintre cele mai celebre şi mai venerate personaje din Anglia. La momentul când era mai cunoscut ca Ducele de Wellington, învingătorul din bătălia de la Waterloo şi mai târziu prim-ministru, relaţia lui cu Harriette rămăsese o amintire îndepărtată. Aceasta îşi detectase următoarea pradă – un crai de o frumuseţe diabolică, Lordul Ponsonby. Harriette l-a adorat din prima clipă în care l-a văzut, dar a renunţat la orice speranţă de a-l prinde în laţ când a descoperit că era căsătorit cu Frances Elizabeth Villiers, care era atât de frumoasă, încât fusese descrisă drept „cea mai încântătoare făptură de pe pământ”. Apoi, într-o zi, Harriette a fost uimită când a primit o scrisoare în care Ponsonby îi spunea că ar vrea să o cunoască. Când s-au întâlnit, s-au înţeles perfect din prima clipă. Deşi Ponsonby era căsătorit, reuşeau să se întâlnească zilnic. Harriette s-a autoeducat în istorie, literatură şi politica vremii, astfel încât să poată discuta cu el despre lucrurile care îl interesau.

După trei ani de relaţie, Ponsonby a părăsit-o subit pe Harriette, care avea 23 de ani, deoarece soţia lui aflase de infidelitatea lui. S-a simţit atât de vinovat pentru că o abandonase, încât s-a oferit să-i asigure mijloacele financiare necesare pentru tot restul vieţii, dar, în mod uimitor, ea i-a refuzat oferta generoasă. Şi-a dat seama rapid că făcuse o confuzie între un aranjament de afaceri şi o relaţie de dragoste şi a jurat să nu mai facă niciodată această greşeală. Durerea despărţirii de Ponsonby a fost şi mai mare când a aflat că el avusese relaţii sexuale cu una dintre surorile ei, Sophia, în vârstă de 14 ani.

Salvarea lui Worcester

După ce refuzase un venit din partea lui Ponsonby, Harriette trebuia să-şi găsească

rapid alt protector şi întreţinător. A luat în considerare mai mulţi candidaţi şi cel puţin pe unul dintre ei l-a „testat”. Totuşi, nici unul nu a fost pe placul ei. Dar atunci când lui Harriette i-a fost prezentat marchizul de Worcester, în vârstă de 19 ani, acesta s-a îndrăgostit imediat de ea. O urma pretutindeni, ca un căţeluş înamorat. Părinţii lui au fost atât de speriaţi de pasiunea sa pentru Harriette, încât au făcut în aşa fel ca el să fie detaşat în Peninsula Iberică şi să servească acolo în statul-major al Ducelui de Wellington, în speranţa că avea s-o uite. Au acceptat să-i plătească lui Harriette o alocaţie cât timp Worcester era plecat, dacă se abţinea să îl urmeze în străinătate timp de un an. Erau siguri că ea avea să treacă la alt amant. Dar nu a fost aşa. Când anul a luat sfârşit, familia lui Worcester i-a spus lui Harriette să dispară, dar ea n-avea de gând să plece fără scandal. A pretins că avea scrisori în care Worcester promitea s-o ia în căsătorie şi pe care urma să le publice dacă ai lui nu-i plăteau o rentă anuală de mai multe sute de lire. Aceştia au fost de acord cu o rentă de 200 de lire, cu condiţia să nu mai ia niciodată legătura cu Worcester. La puţin timp după aceea au descoperit că ea îi scrisese, aşa că au întrerupt plăţile. Harriette pierduse pentru a doua oară un venit regulat.

În 1817, Harriette s-a dus să se întâlnească cu un avocat pe nume Henry Brougham, căreia îi ceruse să o ajute să-şi recupereze rentă pierdută. Brougham era un om remarcabil. Mai târziu avea să devină membru al Parlamentului, sfătuitor al casei regale şi lord cancelar. De asemenea, publicase mai multe lucrări ştiinţifice şi, în consecinţă, fusese ales membru în Royal Society. Nu după mult timp, Harriette şi Brougham deveniseră amanţi. Brougham a sfătuit-o să îl dea în judecată pe tatăl lui Worcester, care, susţinea el, dorea să evite ruşinea publicării acestei poveşti. Avea dreptate. În ziua în care aveau prima înfăţişare, tatăl lui Worcester a oferit un acord amiabil de 1.200 de lire. Harriette a acceptat, dar a cheltuit banii în mai puţin de un an.

A trecut apoi la mulţi alţi clienţi, inclusiv vicontele Palmerston, Lordul Francis Conyngham, Lordul Charles Stewart şi Contele de Clanricarde. Dar, pe măsură ce îmbătrânea, devenea tot mai puţin atrăgătoare pentru clienţii ei. Amanţii dispuşi să plătească pentru întreţinerea ei erau mai greu de găsit. Harriette s-a hotărât să strângă nişte bani pentru bătrâneţe scriind povestea senzaţională a vieţii ei. Curtezanele şi-au scris adesea memoriile, dar de obicei au ascuns identitatea clienţilor lor. Harriette avea intenţia să dea nume. Este posibil ca ideea să-i fi venit de la povestea lui Mary Ann Clarke, o amantă a Ducelui de York care făcuse asta şi primise 7.000 de lire, plus o rentă anuală, ca să nu-şi facă publice memoriile, sau a lui Mary Robinson, care l-a şantajat pe Prinţul de Wales (ulterior Regele George al IV-lea) când acesta a pus capăt relaţiei lor. Harriette şi editorul ei, John Joseph Stockdale, au luat legătura cu

aproximativ 200 dintre foştii ei amanţi printr-un bilet în care li se spunea că unele părţi stânjenitoare ale memoriilor ei în curs de publicare puteau fi omise cu condiţia achitării unei sume corespunzătoare – să zicem, suma totală de 200 de lire sau cel puţin 20 de lire pe an pentru tot restul vieţii ei. Era şantaj pe faţă. Se spune că răspunsul Ducelui de Wellington ar fi fost: „Publică şi fii blestemată!", deşi nu există nici o dovadă că a spus într-adevăr asta. Se mai spune că Regele George al IV-lea ar fi plătit-o pe Harriette ca să păstreze secret flirtul lui cu ea din urmă cu mai mulţi ani.

Realităţi neconvenabile

Memoriile lui Wilson au fost publicate în foileton, între februarie şi august 1825. Stockdale a reuşit o publicare foarte abilă. A lăsat să transpire detalii despre bărbaţii care aveau să apară în primul foileton. Apoi fiecare foileton îi stârnea pe cititori cu detalii despre cine va apărea în următorul. Fiecare număr era ilustrat cu desene şocante ale întâmplărilor descrise în text. Harriette nu lăsa realităţile neconvenabile să strice o poveste bună. Ea spunea: „Datele le tulbură pe doamne şi distrug poveştile". Memoriile au făcut senzaţie. Erau citite cu aviditate de aristocraţi, mai ales de cei care o cunoscuseră pe Harriette. Unii bărbaţi au plătit ca să-şi apere reputaţia. Alţii au înfruntat situaţia cu tupeu. Lui Stockdale îi era greu să publice atâtea copii câte cereri avea. Existau şi ediţii pirat produse de alţi editori, vândute la un preţ mai mic ca să-l submineze pe Stockdale.

În ciuda popularităţii memoriilor sale – sau poate tocmai datorită ei –, Harriette era tratată tot mai mult ca o paria, fiind denigrată de clasa superioară, dar şi de ziarele vremii. S-a mutat la Paris ca să scape de această furie. Stockdale acceptase în mod imprudent să suporte costurile oricărui proces rezultat din memorii şi, într-adevăr, a fost dat în judecată. A fost acuzat de calomnie şi s-a apărat, dar nu a reuşit să convingă curtea că nu făcea altceva decât să dezvăluie un comportament negativ de la nivelurile superioare ale societăţii. A fost condamnat să plătească 300 de lire. Un al doilea proces a avut ca rezultat condamnarea la plata sumei de 700 de lire plus cheltuielile. Din vânzarea tuturor bunurilor lui nu s-au acoperit toate sumele, astfel că a fost aruncat în temniţa datornicilor.

Lui Harriette îi plăcuse această primă experienţă a scrisului, aşa că şi-a încercat mâna şi pe ficţiune. A scris o carte numită *Leii din Paris şi Tigrii din Londra*, publicată în 1825, despre o familie engleză care vizitează Parisul, dar cartea nu a stârnit prea mare interes. Deşi primise bani pentru memorii, în 1829 rămăsese iar fără nici un

gologan. A mai scris o carte, un roman numit *Clara Gazul*, pe care l-a publicat singură în 1830. Dar nu a avut mai mult succes decât *Leii din Paris*. În 1832 era deja disperată şi scria unor foste iubiri precum Ponsonby, cerând bani. A revenit la vechea ei profesie, de data asta în calitate de codoaşă, spunându-şi doamna Du Bouchet. Apoi, în 1840, a luat o decizie aparent ciudată. A renunţat la viaţa de până atunci şi s-a convertit la catolicism, sub numele de Maria Magdalena. A făcut-o din acelaşi motiv pentru care regii bătrâni şi suferinzi îşi expediau de obicei amantele şi îşi mărturiseau păcatele cu puţin timp înaintea morţii. Harriette se pregătea pentru viaţa viitoare. A murit pe 10 martie 1845, la vârsta de 59 de ani. Câţiva dintre foştii ei amanţi au dat fiecare câteva lire pentru a acoperi costul înmormântării.

* De la *to squint* – a miji ochii (n.tr.).

** Numit astfel pentru a-l distinge de tatăl său, William Pitt cel Bătrân, care fusese şi el prim-ministru (n.tr.).

Capitolul 6

Prinţi ai plăcerii

În mod tradiţional, fiul monarhului britanic primeşte titlul de Prinţ de Wales. Ca viitor monarh, lui i-a fost adesea dificil să-şi găsească un rol de substanţă în timp ce aştepta ca monarhul curent să moară. Având puţine îndatoriri oficiale cu care să-şi ocupe timpul, Prinţul de Wales avea mult timp liber ca să-şi caute satisfacţia la jocurile de noroc sau în pat, iar fiul cel mare al Reginei Victoria, care a devenit Regele Eduard al VII-lea, nu are rival în această privinţă. Una dintre cuceririle lui pretindea cu mândrie că e cea mai mare târfă din lume. Printre celelalte, foarte multe, se numărau vestita actriţă Lillie Langtry, Daisy, Contesă de Warwick, şi Alice Keppel. Printr-un straniu capriciu al istoriei, stră-strănepoata lui Alice Keppel, Camilla Parker Bowles, a fost amanta stră-strănepotului lui Edward, Charles, Prinţul de Wales.

Bertie Seducătorul – Prinţul Albert Edward

Fiul cel mare al Reginei Victoria, Prinţul Albert Edward, cunoscut în familia regală drept Bertie, era un căutător de plăceri notoriu. El curta femeile, de regulă soţii ale altor bărbaţi, cu un asemenea entuziasm, încât a devenit cunoscut drept „Edward Mângâietorul” şi „Prinţul Plăcerii”. Prinţul şi grupul lui de petrecăreţi erau cunoscuţi drept „Grupul de la Marlborough House”, după reşedinţa lui din Londra.

Bertie a avut o relaţie foarte dificilă cu părinţii lui. Din multe puncte de vedere, el a fost o dezamăgire pentru ei. Până şi aspectul lui era dezamăgitor. Regina a spus despre el: „Arătos nu îl pot considera, cu acel cap extrem de mic şi îngust, trăsăturile acelea imense şi lipsa totală a bărbiei”.

Bertie a fost exclus în mod deliberat de la treburile de stat de o mamă care îl considera incapabil să se ocupe de ele, aşa că şi-a căutat distracţia în altă parte. A avut

o serie de amante care erau tolerate de soţia lui, Alexandra de Danemarca. Nemulţumindu-se să se culce cu orice femeie atrăgătoare care îl fermeca, Bertie frecventa şi bordelurile franceze, cunoscute mai delicat drept *maisons de tolérance*. La unul dintre acestea, *Le Chabanais*, era un vizitator atât de frecvent şi de preţuit, încât avea camera lui, decorată chiar cu blazonul regal! Un scaun special, numit *siège d'amour* (scaun al dragostei), a fost construit special pentru el de fabricanţii de mobilă Soubrier. El îi oferea prinţului grotesc de supraponderal posibilitatea de a „întreţine" femei mai confortabil. De asemenea, se spune că, în acelaşi stabiliment, Bertie s-ar fi îmbăiat cu câteva companioane într-o extravagantă cadă din cupru cu gât de lebădă plină cu şampanie.

Prinţul punea adesea la încercare răbdarea agenţilor francezi de poliţie a căror misiune era de a-l proteja. Încerca încontinuu să scape de ei, ca să se poată întâlni fără a fi observat cu încă o femeie. Uneori se prefăcea că îşi comandă trăsura pentru o anumită oră şi apoi îl chema discret pe vizitiu cu o oră mai devreme. Dacă depista un agent care îl spiona în timpul unei întâlniri, se înfuria.

În mod ironic, cel care l-a împins, fără să vrea, către plăcerile carnale a fost puritanul lui tată, Prinţul Albert, prinţul consort. În 1861, Albert, care era disperat din cauza lipsei de interes a lui Bertie pentru orice studiu serios sau academic, s-a gândit că o perioadă de serviciu militar ar putea să-l întărească, să-l ajute să se concentreze şi să-i inspire o doză de autodisciplină, dar planul a dat rezultate nedorite. Bertie a fost trimis în tabăra de la Curragh din comitatul Kildare, în Irlanda, ca să servească în regimentul de elită Grenadier Guards. Trecuseră doar câţiva ani de la sfârşitul Marii Foamete Irlandeze, în timpul căreia, dintr-o populaţie de aproximativ opt milioane, un milion de oameni muriseră şi încă un milion emigraseră. În 1861, viaţa continua să fie foarte grea pentru irlandezi. Uneori femeile apelau la prostituţie pur şi simplu ca să supravieţuiască, iar cei 12.000 de soldaţi staţionaţi în Curragh erau o sursă atractivă de „activitate".

O prostituată locală pe nume Nellie Clifden a fost instruită de doi ofiţeri să se ducă într-o anumită cameră din tabără şi să aştepte. Atunci când a sosit locatarul acesteia, ea s-a apucat de treabă. Soldatul care făcea obiectul atenţiei ei era Prinţul de Wales, care a savurat această experienţă atât de mult, încât Nellie a fost invitată să revină câteva zile mai târziu şi apoi din nou în noaptea următoare. Vestea despre întâmplările din camera lui Bertie s-a răspândit printre ofiţeri şi a ajuns la unul dintre consilierii Prinţului Albert. Atunci când atât de sclivisitul şi cuviinciosul Albert a fost informat despre ce făcuse fiul lui, a descris comportamentul acestuia ca fiind „depravat". A fost îngrozit de faptul că Nellie îl putea acuza pe Bertie de paternitatea

unui copil, distrugându-i şansele de a atrage o soţie corespunzătoare, ca să nu mai vorbim de ruşinea pe care o putea aduce întregii familii regale. Atunci când Prinţul Albert a murit câteva luni mai târziu, în decembrie 1861, regina îndurerată a pus moartea lui pe seama îngrijorării provocate de aventura lui Edward cu Nellie Clifden şi a unei răceli care îl prinsese în timpul unei plimbări prin frig în care discutase cu Bertie despre comportamentul lui. De atunci încolo, regina l-a tratat pe neînfrânatul ei fiu cu dispreţ.

Însurătoarea lui Bertie

S-a luat decizia ca Bertie să se însoare cât mai rapid posibil, înainte să facă şi mai mult de ruşine familia. Bertie s-a căsătorit cu Alexandra de Danemarca în 1863, dar asta nu l-a împiedicat să umble după femei. Se crede că ar fi avut zeci de legături. Din cauza uneia dintre ele, cu soţia lui Sir Charles Mordaunt, Bertie a fost nevoit să depună mărturie la tribunal.

În vara lui 1868, în timp ce Sir Charles era plecat să-şi satisfacă principalele lui plăceri, vânătoarea, tirul cu arma şi pescuitul, soţia lui, plictisită şi singură, a primit mai mulţi vizitatori de sex masculin şi amanţi, inclusiv pe Prinţul de Wales. Sir Charles a sosit acasă pe neaşteptate şi l-a găsit pe prinţ admirând abilităţile în materie de condus trăsura ale lui Lady Mordaunt. Trăsura era trasă de doi ponei albi. După ce prinţul a plecat, Sir Charles a târât-o pe soţia lui afară şi a obligat-o să privească cum poneii erau împuşcaţi. Una dintre aventurile ei a avut ca rezultat naşterea unei fiice nelegitime. În cele din urmă, Lady Mordaunt i-a mărturisit totul soţului ei, care a fost atât de indignat, încât a iniţiat procedura de divorţ. Atunci când procesul a ajuns la tribunal, prinţul a fost chemat ca martor – prima oară în istorie când un Prinţ de Wales depunea mărturie într-un proces public. El a recunoscut că o vizitase pe Lady Mordaunt, dar nimic mai mult. Juriul a hotărât că Lady Mordaunt nu era în toate minţile şi a respins cererea de divorţ a lui Sir Charles. El a făcut recurs şi în cele din urmă a obţinut o decizie conform căreia sănătatea mentală a unei femei nu îl împiedica pe soţul ei să divorţeze, aşa că până la urmă a divorţat de ea în 1875. Procesul a fost catastrofal pentru Lady Mordaunt. Familia ei a dezmoştenit-o şi a făcut în aşa fel încât să fie declarată nebună. A fost închisă în diferite ospicii pentru tot restul vieţii ei.

Un an mai târziu, Bertie a fost implicat în alt scandal. Atunci când marchizul de Blandford a fugit cu soţia Lordului Aylesford, încornoratul Aylesford a ameninţat cu

publicarea scrisorilor incriminatorii dintre Prinţul de Wales şi Lady Aylesford, ca parte a procedurii de divorţ. Scrisorile nu au mai fost publicate niciodată, dar au făcut obiectul multor bârfe, ceea ce a stânjenit-o şi a umilit-o pe soţia prinţului, Prinţesa Alexandra.

Cazurile Mordaunt şi Aylesford au fost pe muchie de cuţit, dar nu l-au descurajat pe Bertie de la ocupaţia serioasă de a căuta plăcerea. Printre numeroasele lui amante s-au numărat actriţa Lillie Langtry, Jenny Churchill (mama de origine americană a lui Sir Winston Churchill), Alice Keppel şi femeia despre care se spune că ar fi fost iubirea vieţii lui – Daisy Warwick.

Foarte discreta „Skittles" – Catherine Walters

Numele lui Catherine Walters nu iese în relief din lunga listă a cuceririlor lui Bertie, deoarece aceasta a evitat scandalul. Era discretă, nu şi-a publicat povestea vieţii şi nu ţinea jurnale sau însemnări. Femeia care avea să devină curtezana numită Skittles s-a născut în 1839 la Liverpool, iar tatăl ei era agent vamal. Porecla* i se datorează unei scurte perioade în care a lucrat într-o popicărie din Londra, unde se practica un joc numit „skittles". La 16 ani era deja amanta Lordului Fitzwilliam, care a dus-o la Londra şi a instalat-o la casa ei. Când s-a dispensat de serviciile ei, doi ani mai târziu, Fitzwilliam i-a oferit suma de 2.000 de lire şi o pensie de 300 de lire pe an. Catherine a trecut la Lordul Hartington, care a instalat-o într-o nouă casă, cu grajduri cu cai pursânge şi un profesor care să-i ofere educaţia pe care nu o primise în copilărie. Atunci când a părăsit-o, patru ani mai târziu, deoarece familia lui considera că ea avea să-i afecteze viitoarea carieră politică, Hartington i-a oferit o pensie de 500 de lire anual.

Lui Catherine îi plăcea să călărească şi s-a dovedit a fi o călăreaţă foarte bună. Putea întrece majoritatea bărbaţilor. Croitoria de unde îşi cumpăra hainele de călărie, Henry Poole & Co din Londra, încă mai există. Documentele acesteia conţin 40 de pagini de comenzi din partea lui „Miss Walters" pentru noi costume de călărie, ca şi pentru retuşuri frecvente şi întreţinerea de bază a hainelor ei de călărie. Plimbările ei călare pe Rotten Row, îmbrăcată într-un costum de călărie foarte strâmt, atrăgeau mulţimi imense. Doamnele din aristocraţie îi copiau hainele, chiar dacă puţine dintre ele aveau talia ei de 45 de centimetri.

Rotten Row încă există. E un drum de nisip care traversează Hyde Park din Londra şi pe care bărbaţii şi femeile din înalta societate călăreau şi îşi mânau trăsurile ca să fie văzuţi. La început se numea *route du roi* (drumul regelui), deoarece fusese consacrat de Regele William al III-lea ca drum curăţat de tâlhari între Palatul Kensington şi Palatul St James. Cu timpul, numele a fost corupt, fiind pronunţat greşit „Rotten Row". În ziua de azi, Household Cavalry, care face parte din garda personală a reginei, îl foloseşte pentru a-şi antrena caii.

În 1863, Skittles a călătorit la New York împreună cu Aubrey de Vere Beauclerk, dar după aproximativ un an relaţia lor a luat sfârşit, iar ea s-a dus la Paris, ca să-şi încerce norocul în *demimonde*. Ca să fie sigură că e remarcată, şi-a condus singură trăsura prin Bois de Boulogne, însoţită de doi servitori călare, în uniformă. Se spune că în această perioadă ar fi fost amanta Împăratului Napoleon al III-lea. De asemenea, a avut o relaţie cu poetul Wilfrid Blunt, care s-a îndrăgostit de ea până peste cap. Din nefericire pentru Blunt, tatăl logodnicei lui, ambasadorul britanic în Franţa, a aflat despre noua lui iubire şi l-a trimis înapoi în Anglia, dezonorat. Blunt a continuat să-i scrie lui Skittles tot restul vieţii ei. Ea s-a întors la Londra în 1870 şi a început să organizeze serate la care participau oameni importanţi. Cam în acest moment a început relaţia ei cu Prinţul de Wales, viitorul Rege Eduard al VII-lea.

Unele dintre cele mai preţioase însuşiri ale lui Skittles erau discreţia şi loialitatea. Atunci când a înapoiat 300 de scrisori pe care i le trimisese Eduard, prinţul, recunoscător şi uşurat, a răsplătit-o cu o pensie. În anii 1870, Skittles a început să-şi spună „doamna Baillie", chiar dacă nu se căsătorise niciodată. Ea a „împrumutat" numele de la unul dintre amanţii ei, Alexander Horatio Baillie. La vârsta de 40 de ani l-a cunoscut pe ultimul ei amant, Gerald de Saumarez – care avea doar 16 ani. În 1920, când a murit în urma unei hemoragii cerebrale, şi-a lăsat toată averea lui Saumarez.

Crinul din Jersey – Lillie Langtry

Vestita mondenă şi actriţă Lillie Langtry a avut o relaţie de trei ani cu Bertie, Prinţul de Wales, în anii 1870. Aceasta i-a schimbat viaţa, dar l-a ruinat pe soţul ei.

Langtry s-a născut pe 13 octombrie 1853, pe insula Jersey, şi a fost botezată Emilie Charlotte Le Breton. Tatăl ei era o faţă bisericească importantă, protopopul de Jersey. Deşi era cleric, acesta avea reputaţia de afemeiat şi adulterin. Lillie, cum i se spunea în

familie, a avut o copilărie de băieţoi alături de cei şase fraţi ai ei. De asemenea, lua lecţii de la profesorii lor, ceea ce i-a oferit o educaţie mai bună decât a majorităţii fetelor din vremea aceea. Era, în mod evident, o fată foarte atrăgătoare, deoarece a început să primească cereri în căsătorie la vârsta de doar 14 ani. Când avea 20 de ani, un moşier bogat pe nume Edward Langtry a dus-o pe mare cu iahtul lui de 25 de metri lungime, *The Red Gauntlet*, împreună cu tatăl ei, protopopul, ca însoţitor. Lillie voia să vadă şi alte părţi ale lumii, iar Langtry era cea mai bună şansă a ei să scape de pe insulă, aşa că s-a căsătorit cu el. Tatăl ei a condus ceremonia pe 9 martie 1874. Apoi, aşa cum sperase ea, Edward a dus-o de acolo, mai întâi în Southampton, apoi la Londra.

Primul lor an la Londra a fost destul de singuratic, deoarece nu cunoşteau pe nimeni. Apoi o întâlnire întâmplătoare cu Lordul Ranelagh, pe care Lillie îl cunoscuse în Jersey, a dus la primele invitaţii la petreceri elegante. Frumuseţea lui Lillie şi felul simplu în care se îmbrăca au atras imediat atenţia. Lillie purta o rochie simplă, neagră, fără nici o bijuterie – în contrast puternic cu rochiile şi bijuteriile rafinate purtate de frumuseţile societăţii. Lillie era îmbrăcată în negru deoarece era în doliu după moartea fratelui ei mai mic Reggie, dar şi pentru că nu avea deocamdată rochii sau bijuterii rafinate. Un artist pe nume Frank Miles i-a făcut portretul. El i-a vândut una dintre schiţele cu Lillie unui tipograf şi, în curând, faţa ei privea din nenumărate vitrine de magazin. Lillie a pozat şi pentru alţi artişti bine-cunoscuţi ai vremii, inclusiv John Everett Milais, Edward Poynter, James McNeill Whistler şi Sir Edward Burne-Jones. Milais a intitulat unul din tablourile ei *Un crin*[**] *din Jersey* şi numele a prins. Lillie a sosit la Londra exact la începutul unei manii de a colecţiona fotografii cu femei frumoase. Fotografiile cu Lillie erau foarte populare. Cu fotografiile şi tablourile, chipul lui Lillie era pretutindeni.

A devenit o invitată regulată la reuniunile din înalta societate şi, în curând, printre prietenii ei se numărau Oscar Wilde şi Sir Arthur Conan Doyle, creatorul lui Sherlock Holmes. Era un cerc social care nu tolera neghiobii, aşa că Lillie Langtry trebuie să fi fost mai mult decât o simplă femeie drăguţă. Se spune că Arthur Conan Doyle şi-ar fi bazat pe ea personajul Irene Adler – Adler, născută în New Jersey, îi era egală intelectual lui Sherlock Holmes. Soţul lui Langtry era încântat de succesul ei pe scena socială, însă el nu era foarte monden. Prefera să meargă la pescuit sau să bea cu prietenii atunci când nu era obligat să îmbrace hainele formale de seară ca să iasă în oraş cu însufleţita lui soţie.

Nu a trecut mult până când moştenitorul tronului a auzit de ea. Regina Victoria aproape că se retrăsese din viaţa publică în urma morţii soţului ei, aşa că Prinţul de

Wales era întruchiparea vizibilă a familiei regale. Iar el s-a aruncat cu capul înainte, participând la un şir nesfârşit de petreceri, dineuri şi baluri. La o petrecere din 1877, a aranjat să stea lângă Lillie. Deşi amândoi erau căsătoriţi, nu a trecut mult până când ea a devenit amanta lui. El şi-a încurajat prietenii să îl invite pe Edward Langtry în escapade, lăsând-o pe Lillie singură acasă şi, în felul acesta, disponibilă pentru a se întâlni cu el. I-a construit lui Lillie o casă în Bournemouth, în Dorset, unde se puteau întâlni în secret. Lillie a proiectat chiar ea casa. Acest cuibuşor de nebunii regal este acum hotel.

Foarte curând, prinţul a recunoscut-o pe Lillie ca amantă oficială şi a apărut în public cu ea. Au fost văzuţi călărind împreună în Hyde Park şi participând la curse de cai, care stârneau interesul de-o viaţă al lui Lillie pentru cai. Se delectau cu regate de iahting şi weekenduri la ţară. Ea a putut, în sfârşit, să poarte cele mai rafinate rochii, oferite gratis de creatori care voiau ca vestita Lillie Langtry să fie văzută purtând hainele lor. Aristocraţi şi membri ai caselor regale străine voiau şi ei să o cunoască. Şi toată lumea voia să afle despre evenimentele la care participa ea, ce haine purtase, cum era coafura ei, ce spusese şi ce făcuse. Era la fel de celebră ca o vedetă de film de astăzi. În 1878 i-a fost chiar prezentată Reginei Victoria. „Prezentarea” era o cerinţă vitală pentru ca o femeie să fie acceptată în cele mai înalte eşaloane ale societăţii. După aceea, Lillie a început să fie curtată de prinţi europeni şi invitată pretutindeni, inclusiv la Palatul Buckingham.

Picătura care a umplut paharul

Relaţia lui Lillie cu Bertie a început să se răcească în 1879. Ea s-a trezit că trebuia să concureze din ce în ce mai mult cu alte femei pentru a-i atrage atenţia. Picătura care a umplut paharul a fost un bal mascat la care a purtat acelaşi costum cu Bertie. Când el a obiectat, ea i-a turnat cuburi de gheaţă după gât. El a fost foarte ofensat, dar Lillie a refuzat să-i ceară scuze, ceea ce a marcat începutul ieşirii ei din înalta societate. În ce o priveşte, Lillie a negat întotdeauna că acest incident ar fi avut loc. Tot cam atunci, se zvonea că soţul ei se pregătea să divorţeze de ea şi să-l citeze pe Prinţul de Wales drept complice la adulter. De asemenea, Langtry îl acuza pe prinţ că ar fi avut o aventură cu altă femeie, Patsy Cornwallis-West. El a dat în judecată un jurnalist, Adolphus Rosenberg, pentru calomnie, după ce acesta scrisese nişte articole pe marginea acestor afirmaţii. Acuzaţiile lui Rosenberg referitoare la Lillie Langtry şi la prinţ au apărut şi ele în proces. Rosenberg şi-a recunoscut vinovăţia şi a fost condamnat la doi

ani de închisoare.

Între timp, Lillie începuse o relaţie cu tânărul Prinţ Louis de Battenberg. Nu după mult timp, a descoperit că e însărcinată. A fost încheiat rapid un acord financiar, iar prinţul, care era ofiţer de marină, a fost detaşat subit pe o navă de război, *HMS Inconstant*, care a pornit spre celălalt capăt al lumii. Lui Bertie i s-a făcut milă de Lillie şi a aranjat ca ea să meargă la Paris în compania unui alt amant, Arthur Jones. În martie 1881, Lillie a născut o fată, Jeanne Marie. Fata i-a fost dată mamei lui Lillie, iar Lillie s-a întors la Londra. Jeanne Marie a crescut cu convingerea că Lillie era mătuşa ei.

Lillie şi soţul ei acumulaseră datorii substanţiale. Cât timp ea fusese amanta prinţului, creditorii păstraseră distanţa, dar imediat ce s-a aflat că ea şi prinţul nu mai erau împreună creditorii s-au repezit. Edward a fost declarat falit, iar Lillie a trebuit să vândă multe din bunurile ei ca să achite datoriile.

Oscar Wilde sugerase că ar fi trebuit să profite de faima ei urcând pe scenă. Lillie a simţit pentru prima oară gustul jocului pe scenă într-o montare dramatică de amatori din Twickenham, în sud-vestul Londrei. Aceasta a dus la apariţia ei într-o reprezentaţie de caritate la Teatrul Haymarket din Londra. Numele ei pe afiş şi participarea în public a Prinţului de Wales au asigurat un spectacol cu casa închisă. Criticii i-au lăudat interpretarea. Drept rezultat, i s-a oferit un contract de actriţă profesionistă la Haymarket. Prinţul a continuat să-şi ocupe locul din loja regală, ca să o susţină. Chiar dacă nu mai erau amanţi, cei doi au rămas prieteni.

Un divorţ controversat

În 1882, după succesul din Anglia, Lillie şi-a înfiinţat propria companie de teatru şi a plecat în turneu în Statele Unite. A descoperit că reputaţia o precedase, aşa că oriunde a mers a jucat cu casa închisă. A făcut mai multe turnee în Statele Unite, la fel de reuşite. Şi, în acest timp, a strâns numeroşi admiratori. Unul dintre ei, bogatul crescător de cai Freddie Gebhard, a cheltuit cu ea o avere. Câştigurile din teatru şi cadourile scumpe ale lui Freddie i-au dat lui Lillie posibilitatea de a înfiinţa o cramă şi de a creşte cai, asemenea lui Freddie. A devenit cetăţean american în 1887, ceea ce i-a permis în sfârşit să anuleze căsătoria cu primul ei soţ, Edward. Căsătoria a fost desfăcută de un tribunal din California, dar conform opiniei juridice de la acea vreme divorţul nu era valabil în Anglia şi, de fapt, nicăieri în afara Californiei.

După ce s-a întors în Anglia, în 1889, cariera ei a luat o întorsătură nefavorabilă.

Avea nevoie de bani şi în curând şi-a găsit un posibil întreţinător. George Baird era un burlac care moştenise milioane de lire de la familia lui din Scoţia. El şi Lillie aveau în comun pasiunea pentru cai şi curse. Baird călărea sub pseudonimul Squire Abingdon. Lillie pusese ochii cu hotărâre pe banii lui. Din nefericire, pe lângă bani el avea şi o fire violentă. O agresa pe Lillie deseori, după care avea remuşcări atât de mari, încât încerca să-i cumpere iar afecţiunea cu cadouri scumpe, inclusiv un iaht cu aburi numit *White Ladye*. Relaţia lor turbulentă a luat sfârşit în 1893, când Baird a murit de pneumonie în timpul unei vizite în Statele Unite. Baird i-a lăsat o parte din cai, ceea ce a încurajat-o să se ocupe mai serios de curse. Şi a făcut din asta un succes. Sub numele de „domnul Jersey", Lillie a cumpărat un cal de curse, Merman, care în 1897 a câştigat o cursă celebră numită Cesarewitch. Bertie era acolo şi a însoţit-o în incinta învingătorilor. Merman şi ceilalţi cai ai ei au câştigat Cupa Ascot Gold, Cupa Lanark Silver Bell, Cupa Jockey Club şi Cupa Goodwood. Bertie avea şi el grajduri cu cai de curse lângă cele ale lui Lillie, aşa că cei doi se întâlneau adesea.

În 1899, la vârsta de 45 de ani, Lillie s-a căsătorit cu Hugo de Bathe. Acesta constituia o alegere ciudată pentru ea. Era cu 19 ani mai mic decât dânsa şi nu avea cine ştie ce bani. Principala lui atracţie pare să fi fost titlul tatălui său. Când bătrânul a murit, Hugo i-a moştenit titlul şi Lillie a devenit Lady de Bathe. A putut să se căsătorească cu conştiinţa curată, deoarece supărătorul ei prim soţ, Edward, murise cu mai bine de un an în urmă din cauza unei hemoragii cerebrale într-un azil de nebuni, ceea ce a pus capăt speculaţiilor privind validitatea divorţului ei californian.

Hugo a convins-o pe Lillie să îşi vândă grajdurile şi caii, deoarece nu i se părea cuviincios ca o femeie să deţină cai de curse. Cei doi au trăit o vreme în Jersey, dar când Hugo s-a oferit voluntar pentru serviciul militar în Războiul Anglo-Bur şi a plecat în Africa de Sud, ea s-a întors la Londra şi şi-a reluat cariera dramatică. La început a avut la fel de mult succes ca înainte, dar farmecul ei scădea încetul cu încetul. A încercat să joace vodevil la New York şi a făcut un film. În 1907, căsătoria ei cu Hugo şi-a arătat în sfârşit roadele. Tatăl lui Hugo a murit şi Lillie a devenit Lady de Bathe.

Lillie se ducea adesea în vacanţă la Monte Carlo, iar în cele din urmă s-a retras la o vilă de pe un vârf stâncos numită Le Lys. Acolo a murit pe 12 februarie 1929, după o boală îndelungată. Trupul ei a fost dus în Jersey şi îngropat în fosta biserică a tatălui ei. Soţul ei, Hugo, nu a participat la înmormântare, iar ea nu i-a lăsat nimic prin testament.

În 2013 a fost descoperit în America un album plin cu fotografiile publicitare ale lui Lillie Langtry, semnat de ea. Fusese compilat pentru bogatul ei prieten Freddie Gebhard. În aprilie 2014, albumul a fost vândut la o licitaţie din New York cu 22.500 de

dolari.

Flecara – Daisy Warwick

Atunci când Lillie Langtry îl zărea la cursele de cai pe fostul ei amant, Prinţul de Wales, acesta era adesea în compania noii lui iubiri, Daisy Greville, contesă de Warwick.

Numele adevărat al lui Daisy era Francis Evelyn Maynard şi se născuse pe 10 decembrie 1861, într-o familie aristocratică. Tatăl ei era fiul celui de-al treilea viconte Maynard, iar mama ei era o descendentă a Regelui Carol al II-lea. Bunicul ei, vicontele Maynard, fusese atât de fermecat de mica Daisy, încât îi lăsase cea mai mare parte a averii lui. Acesta a murit când ea avea doar trei ani, făcând-o unul dintre cei mai bogaţi oameni din Anglia şi aproape sigur cel mai bogat copil de trei ani!

Printr-o bizară coincidenţă, atunci când Daisy a fost dusă la atelierul artistului Frank Miles pentru ca el să-i facă schiţe, ea s-a întâlnit cu Lillie Langtry. Amândouă aveau să devină mai târziu amantele Prinţului de Wales. Daisy a spus că Lillie i s-a părut cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată.

La vârsta de 19 ani, Daisy s-a căsătorit. Prim-ministrul britanic Benjamin Disraeli o zărise şi i se păruse că ar fi o soţie adecvată pentru fiul Reginei Victoria, Prinţul Leopold. Regina i-a chemat pe Daisy şi pe părinţii ei la Castelul Windsor, să o examineze pe posibila mireasă regală. Tatăl lui Daisy murise chiar înainte de bunicul ei, aşa că a fost însoţită la castel de mama şi de tatăl vitreg, Lordul Rosslyn. Regina a fost de acord cu Daisy, dar, înainte ca aranjamentele pentru căsătorie să poată fi finalizate, Francis Greville, Lord Brooke, a cerut-o în căsătorie. În acelaşi timp, Prinţul Leopold a mărturisit că era îndrăgostit de altcineva. Asta îi convenea lui Daisy, deoarece îl prefera pe Lordul Brooke fragilului, bolnăviciosului şi hemofilului Leopold. Daisy şi Lordul Brooke s-au căsătorit pe 30 aprilie 1881, la Westminster Abbey, în Londra.

În timp ce se obişnuia cu viaţa de femeie căsătorită la Easton Lodge, una dintre marile ei plăceri era vânătoarea călare. Era cunoscută pentru costumele ei de călărie strânse pe corp. A învăţat rapid că în clasa ei socială elevată se accepta ca femeile căsătorite să aibă un şir de admiratori şi aventuri, obicei pe care Daisy l-a adoptat cu entuziasm.

Una dintre cele mai intense relaţii ale ei a fost cea cu Lordul Charles Beresford. A fost atât de fermecată de Beresford, încât a sperat să fugă cu el. Dar ambiţia ei de a fi mai mult decât o legătură extraconjugală l-a speriat pe acesta. Daisy a fost indignată atunci când el a abandonat-o şi s-a întors la soţia lui. Ea i-a trimis o scrisoare în care susţinea că era tatăl unuia dintre copiii ei. Din nefericire, scrisoarea a fost deschisă de Lady Beresford, care i-a înmânat-o de îndată unui avocat. Temându-se de un scandal public şi de dezonoare, Daisy a cerut ajutorul prietenului lui Beresford, Prinţul de Wales. Prinţul a încercat zadarnic să-i convingă pe Lady Beresford sau pe avocatul ei să distrugă scrisoarea, aşa că le-a blocat accesul la cercul lui social.

Pe parcursul întâlnirilor cu Daisy, Prinţul de Wales s-a îndrăgostit de ea şi cei doi au început o relaţie. Ea îi devenise atât de apropiată, încât prinţul o numea soţia lui. Erau inseparabili. Oriunde apărea el, Daisy era invariabil şi ea acolo. A luat-o cu el chiar şi în frecventele lui vizite la Paris. Soţul ei, cunoscut drept „Brookie", a aprobat tacit relaţia soţiei lui cu prinţul.

Gură-spartă!

În 1891, Daisy şi prinţul au fost implicaţi într-un scandal – ceea ce nu mai era o experienţă nouă pentru prinţ. Bertie era un cartofor şi un împătimit al jocurilor de noroc. Jocul lui preferat era bacaraua. În timp ce juca bacara cu Sir William Gordon-Cumming, şi-a dat seama că acesta trişează. Pus în faţa acestui fapt, Sir William a mărturisit şi a acceptat să semneze o declaraţie în care promitea că nu avea să mai joace cărţi niciodată, cu condiţia ca nimeni să nu sufle un cuvânt despre asta. În mod inevitabil, povestea s-a aflat. Gura-spartă putea să fi fost oricare dintre cei aproximativ doisprezece oaspeţi de la petrecerea la care avusese loc această întâmplare sau orice rudă ori prieten cărora ei le povestiseră, dar Sir William a dat vina pe Bertie şi pe Daisy. Asta i-a adus lui Daisy porecla „Flecara". Sir William a intentat proces. Chiar dacă el a pierdut, desfăşurarea procesului a scos la lumină viaţa desfrânată de petreceri, jocuri de noroc şi aventuri cu femei căsătorite a prinţului. Oamenii şi-au exprimat limpede opinia despre comportamentul lui huiduindu-l atunci când apărea în public. Regina era furioasă pe el... din nou.

Încurajat de umilirea lui Bertie în cazul Gordon-Cumming, Lordul Beresford a ameninţat să-i aducă şi mai multe prejudicii prin formularea în public a altor acuzaţii împotriva prinţului şi a amantei lui. Lady Beresford a adăugat că nu voia altceva decât scuze publice din partea prinţului. Apoi sora lui Lady Beresford a făcut să circule o

broşură care detalia relaţia lui Daisy cu prinţul. Prim-ministrul, Lordul Salisbury, a reuşit să-l convingă pe Lordul Beresford să se abţină de la publicarea altor detalii negative despre viaţa privată a prinţului, iar Daisy a fost de acord să se retragă o vreme de la curte.

Apoi ea a făcut ceva aproape nemaiauzit pentru un membru al aristocraţiei cu atâtea cunoştinţe sus-puse. A candidat în alegeri! Şi a câştigat. A fost aleasă administrator al unui azil şi şi-a folosit poziţia pentru a-l informa pe Prinţul de Wales despre aziluri şi rezidenţii acestora.

În 1893, Lordul Brooke a devenit al cincilea conte de Warwick la moartea tatălui său, astfel că Daisy a devenit contesă de Warwick. Ei au moştenit şi Castelul Warwick. După ce au ţinut doliu după cel de-al patrulea conte, cei doi şi-au sărbătorit sosirea la castel organizând un bal mascat extravagant. În toată istoria lui de 800 de ani, castelul nu mai fusese martor la aşa ceva. Sute de invitaţi purtau costume de bal Ludovic al XVI-lea. Daisy era îmbrăcată în Maria Antoaneta. Au fost închiriate trenuri care să-i transporte pe invitaţi la castel, iar de la Paris au fost aduse coafeze care să aibă grijă de coafurile lor.

Articolele din ziare despre bal au fost în general laudative, dar unul îi denigra pe soţii Brooke pentru această monumentală risipă de bani. Daisy s-a dus la ziar şi a dat buzna în biroul redactorului-şef ca să-şi descarce furia. Redactorul-şef a reuşit să-şi susţină însă punctul de vedere – acela că un astfel de exces era inacceptabil într-o ţară în care mulţi oameni trăiau încă într-o sărăcie chinuitoare. Daisy s-a gândit la spusele lui şi a sfârşit prin a cădea de acord. Cu zelul ei obişnuit, s-a lansat în opere de binefacere. A înfiinţat mai multe organizaţii caritabile, inclusiv o şcoală de cusătorese şi un colegiu de agricultură pentru femei. Prinţul de Wales avea prea puţină înţelegere pentru cauzele ei bune, iar în 1897 începea deja să-şi piardă interesul faţă de ea. Însă Daisy a fost cea care a pus capăt relaţiei. Voia să rămână prietenă cu prinţul, deoarece se aştepta ca el să devină rege în curând. Dacă îi punea răbdarea la încercare prelungind relaţia dincolo de sfârşitul ei natural, probabil că asta ar fi dus la excluderea ei din înalta societate odată ce el devenea rege.

Însă mai târziu, în 1898, Daisy a descoperit că e însărcinată cu al treilea copil. Înainte de sfârşitul anului a dat naştere unui băiat, Maynard, şi, de asemenea, a dobândit un amant nou. În vârstă de 31 de ani, căpitanul Joe Laycock era cu cinci ani mai tânăr decât Daisy. Când Laycock a plecat să lupte în Războiul Anglo-Bur, Daisy a fost îngrijorată în fiecare clipă petrecută departe de el, dar asta nici nu se compară cu disperarea pe care avea să o simtă la puţin timp după întoarcerea lui. Laycock suferise un accident de călărie la vânătoare şi era îngrijit de tânăra şi atrăgătoarea marchiză de

Devonshire. În mod inevitabil, s-a îndrăgostit de ea şi cei doi au început o relaţie. Spaima lui Daisy a ajuns la culme când a aflat că marchizul intenţiona să divorţeze de soţia lui din cauza adulterului acesteia cu Laycock. Cele mai rele temeri ale ei s-au adeverit atunci când Laycock s-a căsătorit cu Kitty Devonshire imediat ce aceasta a divorţat de soţul ei. A reacţionat implicându-se energic în cauzele ei caritabile şi încercând să stabilească relaţii mai strânse între Anglia şi America. Bertie a continuat să-i scrie lui Daisy şi să-i trimită cadouri de ziua ei de naştere, dar, pe de altă parte, s-a ţinut la distanţă. Ea a păstrat toate scrisorile lui. Mai târziu, avea să încerce să le folosească în beneficiul ei.

În această perioadă, la începutul anilor 1900, viaţa lui Daisy a luat o turnură surprinzătoare. Până atunci ea nu manifestase niciodată vreun interes faţă de politica de partid, dar acum s-a înscris în Federaţia Democratică Socialistă. Cu blănurile, bijuteriile, titlul aristocratic şi locuinţele ei somptuoase, Daisy nu era o socialistă obişnuită. În 1907 avea deja probleme financiare. Creditorii o urmăreau. A fost abordată de editori, care au ispitit-o cu sume mari de bani să-şi scrie povestea vieţii, dar a rezistat. În schimb, şi-a vândut unele proprietăţi ca să-şi achite datoriile şi a închis unele dintre fundaţiile ei caritabile pentru a economisi bani.

Un ultim bun-rămas

Daisy s-a întâlnit pentru ultima oară cu Bertie, acum Regele Eduard al VII-lea, în 1910. A fost şocată de cât de rău arăta acesta. El credea că suferă din cauza efectelor injecţiilor împotriva gripei, dar starea lui de sănătate era în realitate mult mai proastă decât îşi imagina. A murit câteva săptămâni mai târziu.

Problemele financiare ale lui Daisy au continuat, iar în 1914 era de-a dreptul disperată. Singurul lucru cât de cât valoros pe care îl mai avea era povestea ei. Bertie şi câţiva dintre ceilalţi cu care se culcase muriseră deja şi nu mai puteau să fie afectaţi de dezvăluirile ei... sau să o dea în judecată! Scrisorile pe care le primise de la Bertie deveniseră cu atât mai preţioase, dat fiind că el dăduse dispoziţie ca toată corespondenţa lui privată să fie distrusă la moartea lui. Dar, în loc să publice scrisorile, Daisy a încercat să-l şantajeze pe noul rege (George al V-lea) să plătească pentru tăcerea ei.

A făcut cunoscut că avea de gând să publice scrisorile. Aşa cum şi intenţionase, vestea a ajuns la urechile secretarului particular al lui George al V-lea, Lordul Stamfordham, care i-a transmis-o regelui. Reprezentanţii regelui, dornici să evite un

scandal, au întrebat-o cât voia ca să nu publice scrisorile. Preţul a fost de 100.000 de lire. Palatul a încercat să negocieze cu Daisy, dar în curând a devenit evident că era doar o tactică de amânare, ca să câştige timpul necesar pentru obţinerea unei interdicţii temporare de publicare. Din nefericire pentru Daisy, pe 4 august 1914 Anglia a declarat război Germaniei. Din nefericire, deoarece peste patru zile Parlamentul britanic a adoptat Legea Apărării Ţării. Aceasta dădea guvernului noi puteri extinse pe timp de război. Pe lângă numeroase alte măsuri, scotea în afara legii „relatările false sau relatările lipsite de loialitate faţă de Maiestatea Sa". Palatul a susţinut că această măsură se aplica şi scrisorilor lui Daisy, aşa că, dacă le publica în Anglia, putea să fie pusă sub acuzare şi băgată la închisoare. Fără să se descurajeze, Daisy a ameninţat că le vinde unui editor american. În cele din urmă i le-a dat, fără tragere de inimă, unui industriaş şi politician bogat, Arthur Du Cros, în schimbul ofertei lui de a-i achita 64.000 de lire din datorii. Du Cros a fost recompensat de rege pentru loialitatea lui cu un titlu de baronet. Câţiva ani mai târziu, Daisy a publicat două volume de autobiografie, dar acestea treceau peste multe dintre detaliile mai şocante ale relaţiei ei cu răposatul rege.

Daisy a continuat să susţină socialismul. După război s-a înscris în Partidul Laburist, iar în 1923 chiar a candidat pentru un post de parlamentar laburist, dar a pierdut. Anul următor, soţul ei a murit după o îndelungă suferinţă. Etern îndatorată, Daisy a oferit una dintre locuinţele ei, o casă de la ţară numită Easton Lodge, Partidului Laburist şi apoi Congresului Sindicatelor, dar acestea au refuzat s-o cumpere, în principal deoarece locuinţa unei contese nu se potrivea cu imaginea lor muncitorească. Ea a ajuns să fie dezamăgită de socialism şi s-a retras într-o bătrâneţe dominată de numeroasele ei animale. Din ce în ce mai excentrică, Daisy a murit pe 26 iulie 1938, la vârsta de 76 de ani.

Regina Casei Plăcerii – Alice Keppel

După ce relaţia lui cu Daisy Warwick a luat sfârşit, Prinţul de Wales nu a întârziat să-i găsească o înlocuitoare. Alice Keppel era o gazdă bine-cunoscută în societate şi soţia onorabilului George Keppel. Ea avea să fie cea mai mare iubire a prinţului.

Prinţul de Wales a cunoscut-o pe Alice Keppel în 1898. La 29 de ani, Alice era cu 26 de ani mai tânără decât el. Era frumoasă şi elegantă – cele două nu merg întotdeauna

mână-n mână. De asemenea, avea fire aprigă de băieţoi. Era o calitate pe care Lillie Langtry şi Daisy Warwick o împărtăşiseră şi pe care prinţul o considera atrăgătoare. Dar, spre deosebire de Daisy „Flecara", Alice era cunoscută pentru discreţia ei. Prinţul şi doamna Keppel se întâlneau adesea acasă la ea, cunoscută pe bună dreptate drept „Casa Plăcerii". Soţul ei pleca, îndatoritor, atunci când sosea prinţul. Când a părăsit armata, unul dintre prietenii prinţului s-a grăbit să-l angajeze şi să-l trimită în Statele Unite, lăsând-o pe Alice acasă, disponibilă pentru prinţ.

Pe 22 ianuarie 1901, Regina Victoria a murit în Osborne House, pe Insula Wight. Bertie era acum Regele Eduard al VII-lea. Alice a continuat să-i fie amantă. El îi era devotat. Se spune că, atunci când erau în compania altora, el nu-şi lua deloc ochii de la ea. Ea nu era o mimoză sfioasă. Dimpotrivă, capacitatea ei de a face faţă celebrei irascibilităţi a lui Bertie era apreciată de alţi membri ai curţii. Era, de asemenea, recunoscută pentru natura ei blândă. Nu colporta bârfe răutăcioase. Dar îşi urmărea, cu siguranţă, propriul interes. Se ţinea aproape de Sir Ernest Cassel, un multimilionar care reuşise prin forţe proprii şi care îl consilia pe rege în chestiuni financiare. Ştia că vremea ei ca amantă regală era probabil limitată. Putea să cadă în dizgraţie şi să fie înlocuită oricând, aşa cum fuseseră şi predecesoarele ei. Sir Ernest a înţeles cât de importantă era Alice pentru rege, aşa că o consilia şi o ajuta cu dragă inimă ori de câte ori avea nevoie.

Regina şi doamna Keppel erau uneori invitate la aceleaşi evenimente sociale, ceea ce constituia o problemă delicată pentru gazde – să o invite pe regină şi să-l supere pe rege, care prefera compania amantei lui, să o invite pe doamna Keppel şi să o ofenseze pe regină sau să le invite pe amândouă şi să rişte o confruntare stânjenitoare? Gazdele se temeau să ia decizia greşită şi, poate, să aibă parte de o soartă mai rea decât moartea – excluderea din înalta societate! În realitate, regina şi Alice au reuşit să coexiste perfect. Dacă erau invitate amândouă la aceeaşi ocazie, se evitau respectuos una pe cealaltă.

De fiecare Paşte, regele petrecea o lună împreună cu Alice în Biarritz. Acolo putea să îi evite pe membrii caselor regale, pe politicieni, pe diplomaţi şi pe toţi cei care doreau să fie primiţi atunci când se afla în capitalele de pe continent. În Biarritz putea să-i acorde lui Alice întreaga lui atenţie. Chiar dacă relaţia lor era bine-cunoscută, standardele sociale ale vremii cereau ca ei să locuiască separat, aşa că Alice stătea într-o vilă aflată la o distanţă respectabilă de hotelul regelui. Apoi regele şi amanta lui călătoreau separat spre Anglia, întorcându-se fiecare la partenerul său de căsătorie.

Alice primea adesea mulţumirile politicienilor şi diplomaţilor pentru că îi ajuta să-l informeze pe rege asupra vreunei chestiuni sau îl făcea să se răzgândească atunci

când ei credeau că el se înşală. Chiar şi după ce trecuse de 60 de ani, regele era cu certitudine interesat de doamne. Oricât de necesară i-ar fi fost Alice şi oricât de devotat i-ar fi fost el, ea nu era singura lui amantă. Alice nu a încercat niciodată să-l monopolizeze şi nu s-a plâns niciodată de celelalte legături ale lui. Regele îşi găsea plăcerea în compania a nenumărate femei, în timpul frecventelor lui vizite la Paris şi în staţiunea sa balneară preferată, Marienbad.

Rivala lui Alice

Una dintre rivalele lui Alice la afecţiunea regelui era Agnes Keyser. Bertie o cunoscuse pe Agnes în acelaşi an în care o cunoscuse pe Alice, dar cele două femei nu puteau fi mai diferite. Spre deosebire de Alice, Agnes nu era interesată să fie văzută în societate, să se îmbogăţească sau să aibă de profitat de pe urma asocierii ei cu prinţul. Îi era amantă prinţului, dar în aceeaşi măsură îi era şi prietenă şi doică.

Familia Keyser venise în Anglia împreună cu Prinţul William de Orania în timpul Revoluţiei Glorioase din 1688. Se descurcase bine şi făcuse avere la bursa de acţiuni. Născută pe 27 iulie 1852, Agnes era mulţumită să fie necăsătorită. Nu îi plăceau restricţiile care le erau impuse femeilor, mai ales în căsnicie, aşa că se bucura de independenţa celibatului ei. Îi plăcea şi atenţia bărbaţilor, dar nu voia să se căsătorească. Se spune că era destul de autoritară şi avea tendinţa de a-i intimida pe ceilalţi, în contrast puternic cu natura primitoare, fermecătoare şi prietenoasă pe care o arăta Alice Keppel.

În timpul Războiului Burilor, Agnes şi sora ei Fanny au folosit casa lor londoneză din Grosvenor Crescent, în cartierul Belgravia, ca să-i ajute pe ofiţerii bolnavi şi răniţi. Doctorii eminenţi care lucrau acolo şi-au oferit serviciile gratuit. Prinţul de Wales a sugerat ca acea casă să devină spital, ceea ce s-a şi întâmplat în 1899. Prinţul a fost primul lui patron. În 1904 a fost numit Spitalul pentru Ofiţeri Regele Eduard al VII-lea. Regele era văzut adesea la spital, părând că îi vizitează pe ofiţerii care erau trataţi acolo, dar şi întâlnindu-se în secret cu Agnes, cunoscută acum drept Sora Agnes datorită faptelor ei bune. În ultima vreme, acesta a devenit spitalul preferat al membrilor familiei regale britanice. Regina Elisabeta, regina-mamă, Prinţul Philip, Prinţesa Margareta, contesa de Wessex, Prinţul Charles, ducesa de Cornwall şi ducesa de Cambridge au fost trataţi cu toţii acolo. În 2000, numele lui s-a schimbat în Spitalul Sora Agnes al Regelui Eduard, pentru a recunoaşte faptul că nu mai e rezervat doar ofiţerilor şi membrilor casei regale.

Ultimele zile

O perioadă de boală de la începutul lui 1910 nu l-a împiedicat pe rege să plece în vizita lui anuală la Biarritz. Ca de obicei, Alice a călătorit separat într-acolo. Dar regele era atât de bolnav, încât a fost nevoit să rămână în camera lui. Şi-a revenit încet, dar s-a îmbolnăvit din nou la întoarcerea în Anglia. În ciuda unei bronşite care se agrava, şi-a îndeplinit ca de obicei sarcinile. La începutul lui mai era atât de bolnav, încât doctorii au chemat-o pe regină din croaziera ei pe Mediterana. Pe 6 mai el a insistat să se ridice din pat şi să-şi urmeze programul stabilit. După-amiază a suferit o serie de crize cardiace. La cererea lui, regina a trimis după Alice. Cele două femei au stat cu el, dar, când regele şi-a pierdut cunoştinţa, regina a poruncit ca Alice să părăsească încăperea. Alice era tulburată şi a trebuit să-şi vină în fire în altă cameră înainte de a pleca de la palat. Câteva ore mai târziu, puţin înainte de miezul nopţii, regele a murit.

Familia Keppel a plecat din Anglia în Orientul Îndepărtat, ca să evite publicitatea, şi a rămas acolo doi ani. Spre deosebire de Daisy Warwick, Alice nu şi-a publicat niciodată povestea. Bertie se asigurase că avea să fie susţinută financiar. Alice era o gazdă generoasă. Petrecerile ei erau celebre. În 1927, familia Keppel s-a mutat în Italia. S-au întors la Londra în anii 1930 şi au rămas acolo în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Atunci când Regele Eduard al VIII-lea a abdicat pentru a se căsători cu Wallis Simpson, Alice a fost auzită spunând: „Pe vremea mea lucrurile erau aranjate mult mai convenabil”. Sănătatea ei a început să se şubrezească în 1946. După o boală îndelungată, a murit în Italia pe 11 septembrie 1947. A fost îngropată în Cimitero degli Allori din Florenţa. Soţul ei, George, a urmat-o în mormânt două luni mai târziu.

Curtezana inamic al statului – Marguerite Alibert

Ultimul membru al familiei regale britanice despre care se ştie că s-a folosit de serviciile oferite de *demimonde* a fost nepotul lui Bertie, Prinţul de Wales, care avea să devină mai târziu nenorocosul Rege Eduard al VIII-lea. Eduard, cunoscut drept David în cadrul familiei regale, era un bărbat mai degrabă timid şi ruşinos, cu un debut sexual tardiv. Pe când servea în armata britanică din Franţa, în timpul Primului Război Mondial, prinţul în vârstă de 22 de ani a avut pentru prima oară relaţii cu o

femeie în 1916, datorită eforturilor a doi dintre membrii personalului său. Aceştia au pus la cale o întâlnire între prinţ şi o prostituată franceză – ceea ce aminteşte de iniţierea bunicului său în plăcerile carnale cu 55 de ani mai devreme, împreună cu Nellie Clifden, în tabăra militară din Curragh. În mod evident, lui David i-a plăcut experienţa, deoarece a început să caute o curtezană care să fie a lui. Femeia care a corespuns criteriilor sale era cunoscută drept Maggie Meller. De fapt, era Marguerite Alibert, o prostituată care deprinsese abilităţile curtezanelor în timp ce lucra într-un bordel de primă mână din Paris. Marguerite îşi exercita profesia în rândul ofiţerilor britanici veniţi în permisie de pe linia frontului în capitala franceză. Soarta i-a adus împreună pe prinţ şi pe Marguerite în aprilie 1917, în Hôtel de Crillon din Paris, unde se duseseră să ia prânzul. În clipa în care a văzut-o, prinţul a fost fermecat de ea. După ce s-a întors în Anglia ca să-şi îndeplinească datoriile regale, abia aştepta să revină în Franţa ca să o vadă. În mod nechibzuit, i-a scris nenumărate scrisori foarte sincere. Pe măsură ce războiul se apropia de sfârşit, datoriile lui militare şi regale l-au purtat în alte părţi pentru lungi perioade, iar sentimentele lui faţă de Marguerite s-au răcit.

O întâlnire întâmplătoare la Londra în timpul unui raid aerian i-a făcut prinţului cunoştinţă cu următoarea lui pasiune sentimentală, Winifred Dudley-Ward. Însă Marguerite nu avea obiceiul să plece fără scandal. Prinţul regreta acum sinceritatea numeroaselor lui scrisori către ea. Se aştepta să primească o cerere de bani însoţită de o ameninţare că va face public conţinutul scrisorilor, dar nu a venit nici una. Între timp, o căsnicie eşuată şi o serie de relaţii cu bărbaţi înstăriţi făcuseră din Marguerite o femeie bogată. Apoi, la începutul lui 1923, Marguerite, în vârstă de 32 de ani, s-a căsătorit cu un playboy egiptean, Prinţul Ali Kamel Fahmy Bey, care era cu zece ani mai tânăr decât ea. După doar câteva zile, Marguerite se plictisise de moarte de viaţa de soţie egipteană tradiţională, care trebuia să se supună soţului fără discuţii. Proaspăt căsătoriţii se certau şi se luptau încontinuu, ajungând adesea la lovituri. În vara lui 1923 erau la Londra, unde locuiau la elegantul Hotel Savoy. La primele ore ale zilei de 10 iulie, după ce se certaseră cea mai mare parte a serii, un hamal al hotelului a auzit din apartamentul lor zgomotul a trei focuri de armă. Înăuntru, el l-a găsit pe Fahmy sprijinit de perete, cu o rană de glonte la cap. Marguerite stătea în apropiere, cu un pistol în mână. Fahmy, care era încă în viaţă, a fost dus la spital, dar nu s-a mai putut face nimic pentru el. A murit după o oră şi ceva. Marguerite a fost arestată şi acuzată de crimă. Două luni mai târziu se afla pe banca acuzaţilor în Tribunalul Penal Central din Londra, mai cunoscut ca „Old Bailey”. Dacă era găsită vinovată de crimă, ceea ce părea a fi inevitabil, avea să fie dusă de la tribunal la un loc de execuţie şi spânzurată.

Cazul a început în curând să producă titluri senzaţionale în ziarele britanice. Atunci

când Prinţul de Wales şi cei mai apropiaţi aghiotanţi ai lui au aflat de situaţia dificilă în care se afla Marguerite, s-au temut că relaţia lui cu ea ar fi putut să devină publică în timpul procesului şi să producă multă stânjeneală pentru familia regală. Şi-au asumat sarcina de a afla tot ce se putea despre proces şi de a face tot ce era necesar pentru ca numele prinţului să nu fie invocat. Era ceva esenţial, deoarece membrii casei regale britanice nu mai aveau putere sau independenţă reale. Puterea lor depindea, atunci ca şi acum, de sprijinul popular. În spatele scenei, negociatorii au reuşit să obţină înapoierea scrisorilor şi un acord ca numele prinţului să nu fie menţionat la proces. Dar ce i s-a oferit lui Marguerite în schimb?

Aceasta a fost apărată de unul dintre cei mai celebri avocaţi britanici ai vremii – Edward Marshall Hall. Apărarea ei a fost că trăsese în aer ca să-l împiedice pe Fahmy s-o atace. Când el a continuat să înainteze spre ea, Marguerite ţintise spre el şi apăsase pe trăgaci, crezând că încărcătorul era deja gol. Marshall Hall l-a descris pe Fahmy ca pe un soţ brutal şi depravat, spunând că Marguerite trăsese asupra lui deoarece se temea pentru viaţa ei. Andrew Rose a propus în cartea lui, *The Prince, the Princess and the Perfect Murder* (Coronet, 2013), ipoteza că a existat o conspiraţie a cercurilor conducătoare pentru a asigura achitarea ei, în schimbul predării scrisorilor prinţului şi al garanţiei că numele lui nu avea să fie menţionat la tribunal. Cu siguranţă, procesul a fost neobişnuit în mai multe privinţe. Probe criminalistice importante, care ar fi susţinut pledoaria acuzării, nu au fost prezentate, trecutul dubios al lui Marguerite nu a fost dezvăluit, mai mulţi martori relevanţi nu au fost chemaţi să depună mărturie şi rezumatul judecătorului era cu certitudine părtinitor în favoarea lui Marguerite. Nu e de mirare că juriul a avut nevoie de doar o oră ca să stabilească verdictul – nevinovată. Marguerite a dat apoi în judecată familia Fahmy, cerând averea considerabilă a răposatului ei soţ. Însă un tribunal egiptean a respins verdictul tribunalului britanic, a declarat că moartea acestuia se datora unei crime şi i-a respins cererea.

Regele George al V-lea a murit pe 20 ianuarie 1936, iar „David”, naivul şi imaturul Prinţ de Wales cu aspect de vedetă de cinema, a devenit Regele Eduard al VIII-lea, însă nu avea să fie încoronat niciodată. Era hotărât să se căsătorească cu ultima lui parteneră, Wallis Simpson, care mai fusese căsătorită de două ori până atunci. La acel moment, Biserica Angliei nu permitea unei persoane divorţate să se căsătorească dacă partenerul anterior era încă în viaţă. Ambii foşti soţi ai lui Wallis Simpson erau încă în viaţă. Reglementările Bisericii Angliei nu se aplicau la prima ei căsătorie din Statele Unite sau la a doua ei căsătorie înregistrată într-un registru de evidenţă a populaţiei din Londra. Cu toate acestea, când regele şi-a declarat intenţia de a se căsători cu ea,

reglementările ecleziastice nu puteau fi ignorate, deoarece el era capul Bisericii. Regelui i s-a transmis clar că nu putea să rămână pe tron dacă nu renunţa la dorinţa lui de a se căsători cu Simpson. Soluţia regelui a fost varianta disperată. A hotărât să renunţe la tron. A abdicat pe 11 decembrie 1936 şi a trăit cu Simpson ca ducele şi ducesa de Windsor până la moartea lui, în 1972. Între timp, Marguerite a dispărut din atenţia publicului. A murit pe 2 ianuarie 1971, la vârsta de 80 de ani. Câteva dintre scrisorile prinţului către ea au fost găsite printre lucrurile ei personale, dar au fost distruse de amantul ei.

O căsnicie aglomerată – Camilla Parker Bowles

După Regele Eduard al VIII-lea, următorul Prinţ de Wales, Prinţul Charles, a fost încurajat de elegantul lui străunchi, Lordul Louis Mountbatten, să-şi facă de cap cât mai putea înainte de a fi nevoit să-şi găsească o soţie corespunzătoare şi să intre pe făgaşul destinului său regal. Charles a urmat cu entuziasm sfatul lui Mountbatten. Una dintre numeroasele tinere pe care le-a cunoscut la începutul anilor 1970 a fost Camilla Shand. Se spune că ea i-ar fi zis: „Stră-străbunica mea [Alice Keppel] a fost amanta stră-străbunicului tău [Regele Eduard al VII-lea], aşa că ce-ai zice?”. Abordarea ei îndrăzneaţă a funcţionat. Au avut o scurtă aventură, dar, după ce Charles a plecat pentru mai mulţi ani de serviciu militar, Camilla s-a căsătorit cu colonelul de cavalerie Andrew Parker Bowles. Apoi, în 1981, Charles s-a căsătorit cu Lady Diana Spencer. La momentul acela, Charles îl pierduse deja pe mentorul său, Mountbatten, care fusese ucis în 1979 de gruparea teroristă Irish Republican Army (IRA). Diana era considerată o soţie foarte potrivită pentru moştenitorul tronului, deoarece avea ascendenţă regală (era o descendentă directă a Regelui Carol al II-lea), nu era catolică, nu mai fusese căsătorită şi, datorită tinereţii ei (era cu 13 ani mai tânără decât Charles), nu avea un „trecut” care ar fi putut să stânjenească familia regală. Ceremonia căsătoriei lor, descrisă drept nunta secolului, a fost urmărită de un public de televiziune global de 750 de milioane de oameni, în 74 de ţări – în continuare, cea mai mare audienţă de televiziune a unei nunţi.

Însă căsnicia lor a început să se destrame după doar cinci ani. Charles, care părea adesea retras şi melancolic, nu a reuşit să facă faţă personalităţii fragile a Dianei. Ei i se părea deosebit de dificilă viaţa sub privirea permanentă a presei mondiale, iar mai

târziu s-a plâns că nu s-a bucurat de ajutor sau pregătire din partea familiei regale pentru rolul ei oficial de Prinţesă de Wales. Se simţea ca şi cum ar fi devenit un „produs” din care alţi oameni scoteau bani. Problemele ei au fost agravate de depresia postnatală după naşterea băieţilor ei, prinţii William şi Harry. De asemenea, suferea de tulburarea alimentară numită bulimie. Deşi era cumplit de nefericită, simţea o presiune enormă de a face ca mariajul ei de basm să funcţioneze, dar în zadar. În 1986, Charles şi-a reluat relaţia cu Camilla. Se spune că Diana ar fi afirmat într-un interviu de televiziune din 1995: „Eram trei în căsnicia asta, aşa că era puţin cam aglomerat”. Diana şi-a căutat şi ea fericirea în afara căsătoriei, implicându-se într-o relaţie de cinci ani cu maiorul James Hewitt, fost ofiţer de cavalerie de gardă şi comandant de tanc, care fusese instructorul ei de călărie. Inevitabilul s-a produs. Prim-ministrul a anunţat despărţirea Prinţului şi Prinţesei de Wales în decembrie 1992. Au dus vieţi separate, chiar dacă au rămas căsătoriţi până când regina a intervenit ca să soluţioneze acest aranjament încurcat. Ea le-a scris amândurora în 1995, sfătuindu-i să divorţeze. Un „sfat” direct din partea reginei este un nume de cod pentru o poruncă. Cei doi s-au supus, iar divorţul a fost finalizat în august 1996. Ca mamă a doi prinţi regali, Diana a rămas membră a familiei regale şi şi-a păstrat locuinţa din Palatul Kensington până la moartea ei în controversatul accident de maşină de la Paris din 31 august 1997.

Între timp, Charles şi-a continuat relaţia cu Camilla, care divorţase în 1995. Imaginea lor era gestionată atent de consilieri de relaţii publice. Nu au fost fotografiaţi împreună până în 1999. În februarie 2005 şi-au anunţat logodna şi s-au căsătorit în luna iulie a aceluiaşi an. Nunta s-a mai lovit de două impedimente de ultim moment. Iniţial, ceremonia trebuia să aibă loc la Castelul Windsor. Însă s-a descoperit că, pentru a respecta legea, castelul ar fi trebuit autorizat ca loc de nuntă pentru toată lumea, nu doar pentru Charles şi Camilla, aşa că locul de desfăşurare a ceremoniei a fost mutat la Windsor Guildhall. Apoi, ceremonia a trebuit să fie amânată cu o zi, astfel încât Charles să o poată reprezenta pe regină la funeraliile Papei Ioan Paul al II-lea.

Imediat ce logodna lor a fost anunţată, au existat multe speculaţii referitoare la titlurile pe care avea să le adopte Camilla după căsătorie şi atunci când Charles avea să devină rege. Clarence House, biroul personal al Prinţului Charles, a clarificat situaţia printr-o declaraţie de presă. După căsătorie, Camilla avea să fie cunoscută drept Alteţa Sa Regală ducesa de Cornwall (Charles este atât duce de Cornwall, cât şi Prinţ de Wales). Ea este îndreptăţită să fie cunoscută drept Prinţesa de Wales, dar nu a folosit niciodată acest titlu, probabil întrucât e asociat cu Diana. Declaraţia mai spunea că,

atunci când Charles va deveni rege, Camilla nu urmează să fie cunoscută drept regină, ci va adopta titlul de prinţesă consoartă.

* *Skittles* – „popice”, în limba engleză (n.tr.).
** *Lily*, în engleză (n.tr.).

Capitolul 7

Cele două Americi

Există foarte puţine exemple de curtezane americane, probabil fiindcă Statele Unite sunt o ţară relativ tânără, a cărei conducere a evitat excesele regale şi imperiale obişnuite în alte părţi. Totuşi, au existat câteva cazuri notabile. Clara Ward, care era din America, a plecat să vâneze membri ai caselor regale europene cu care să se căsătorească, dar, după ce a prins în laţ un prinţ, a fugit cu un violonist ţigan. Klondike Kate a fost vestită în Yukon, în timpul Goanei după Aur, pentru distinctivul ei Dans al Flăcării. Fanny White a fost o matroană din New York a cărei moarte în circumstanţe misterioase a fost subiectul unor zvonuri care sugerau o crimă şi un testament contrafăcut. Eliza Lynch şi-a dorit să fie o Joséphine a Americii de Sud pentru Napoleonul ei paraguayan, dar de ambiţia ei s-a ales praful în unul dintre cele mai distrugătoare războaie din lume.

Prinţesa americană – Clara Ward

Clara Ward a venit în Europa să vâneze un aristocrat european care ar fi putut să-i ofere un titlu. Povestea care a urmat a fost urmărită cu nesaţ pe două continente.

Clara a avut în viaţă toate avantajele. S-a născut la Detroit, în 1873, într-o familie extrem de bogată. Tatăl ei, Eber Brock Ward, era cel mai înstărit om din Michigan. Se spunea că fusese primul milionar din acel stat. Pornise de la zero, lucrând ca steward pe vasele de pe Marile Lacuri. Începuse să facă bani economisind fiecare cent posibil şi făcând investiţii inteligente. În câţiva ani era coproprietar al unui vas. Apoi s-a implicat în construcţia de nave. De aici s-a extins în tot soiul de domenii, inclusiv în minerit, exploatări forestiere, căi ferate şi producerea oţelului. Fostul steward fără un ban a ajuns în cele din urmă la o avere de mult peste 100 de milioane de dolari în

banii de astăzi. Era cunoscut drept „Regele Lacurilor”.

Clara abia dacă şi-a cunoscut tatăl, deoarece acesta a murit înainte de a doua aniversare a zilei ei de naştere. Mama ei, Catherine, a plecat cu Clara şi cu fratele ei la New York, unde a cunoscut un avocat canadian pe nume Alexander Cameron şi s-a căsătorit cu el. Acesta s-a stabilit cu noua lui familie la Toronto. La vârsta de 15 ani, Clara a fost trimisă să-şi termine educaţia la Londra. Doi ani mai târziu, mama ei i-a făcut un tur al Europei în căutarea unui soţ potrivit, mai ales unul cu titlu aristocratic.

Când au ajuns la Nisa, în Franţa, au găsit ceea ce căutau. L-au cunoscut pe Prinţul Marie Joseph Anatole Élie de Riquet de Caraman, al XIX-lea prinţ de Chimay. Acesta avea peste 30 de ani, aproape dublu faţă de tânăra Clara, şi era necăsătorit. Mai târziu avea să concureze, ca scrimer, la Jocurile Olimpice din 1900. În mod evident, s-au înţeles bine, deoarece, în ciuda diferenţei de vârstă, în mai 1890 s-au căsătorit. Nunţiul papal din Paris a condus ceremonia. La căsătorie, Clara a devenit Prinţesă de Caraman-Chimay. Primul lor copil, Marie Elizabeth, a venit pe lume în luna mai a anului următor, iar în 1894 s-a născut un fiu, Joseph Anatole. Clara a cheltuit o parte din considerabila moştenire lăsată de bogatul ei tată pentru a achita datoriile prinţului şi a repara castelul acestuia.

Clara părea să se fi obişnuit cu noua ei viaţă din Belgia, dar la orizont se întrevedeau necazuri. Voluptuoasa prinţesă americană a atras atenţia regelui belgian Leopold al II-lea, provocând nemulţumirea reginei. Bârfele despre privirea rătăcitoare a regelui şi femeia care făcea obiectul dorinţei lui s-au răspândit. Clara a fost ostracizată de societatea elegantă belgiană, care o considera vinovată de a-l fi atras pe rege pe căi greşite. Reacţia soţului ei a fost să-şi mute familia la Paris. El nu avea cum să ştie, dar această măsură avea să agraveze situaţia.

Violonistul ţigan

În timp ce prinţul şi Clara luau cina la Café Faillard, un ţigan ungur pe nume Rigó Jancsi cânta la vioară pentru a binedispune clienţii. Clara a fost atrasă imediat de el şi în decembrie 1896 a dispărut de acasă. În cele din urmă, prinţul a descoperit că fugise cu Rigó. Spre iritarea şi stânjeneala familiei, presa a aflat ce se întâmplase şi a relatat ştirea. Ziarele au continuat să relateze despre popasurile cuplului în drumul său prin Europa spre Ungaria. Prinţul a divorţat de Clara, iar mama ei a dezmoştenit-o. Când a murit, în 1915, mama ei a lăsat cea mai mare parte a averii diferitelor rude, iar Clarei numai 1.000 de dolari. Prinţul a câştigat custodia copiilor, iar Clara a trebuit să

plătească o pensie alimentară care echivala cu jumătate din venitul obţinut de pe urma moştenirii tatălui ei.

Clara s-a căsătorit cu ţiganul ei violonist la un an şi ceva după divorţ. Rigó a continuat să lucreze ca violonist, în timp ce Clara a început să prezinte un „număr" ciudat pe scenă. Adopta o poză teatrală şi stătea absolut nemişcată, purtând un costum strâns pe piele şi de culoarea acesteia. Oricât ar părea de curios, din prezentarea acestor *poses plastiques*, cum le numea ea, a reuşit să câştige câteva mii de dolari pe lună, în locaţii printre care se numărau Folies Bergère şi Moulin Rouge. Costumul ei de scenă a inspirat ţinuta purtată de dansatoarea şi proprietara de cafenea pariziană Simone Pistache, interpretată de Shirley MacLaine în filmul *Can-Can* din 1960.

Căsnicia Clarei cu Rigó s-a dovedit a fi o relaţie furtunoasă. Erau auziţi adesea cum se răstesc şi ţipă unul la celălalt în camerele lor de hotel. Au divorţat în 1904, iar Clara s-a recăsătorit imediat cu Giuseppe „Peppino" Ricciardi, descris drept chelner sau, alteori, drept angajat al unei agenţii de turism. Şi această căsnicie a eşuat. Pe 18 decembrie 1916, Clara Ward, cândva Prinţesă de Caraman-Chimay, a murit de pneumonie în casa ei din Italia. Le-a lăsat aproape întreaga avere, în valoare de peste un milion de dolari, lui Ricciardi şi celor doi copii ai ei.

Regina Yukonului – Klondike Kate

„Klondike Kate" Rockwell este descrisă uneori drept curtezană americană şi apare în listele curtezanelor, dar nu se încadrează în definiţia tradiţională a curtezanei. Nu a visat la aventuri cu regi sau duci. Nu a urmărit bărbaţi bogaţi sau puternici pentru bani. Însă a atras un număr mare de bărbaţi şi, uneori, i-a folosit în beneficiul ei. Se spune că ar fi primit peste o sută de cereri în căsătorie!

Kathleen Eloise Rockwell şi-a căpătat porecla în timp ce lucra ca animatoare în Yukon, în timpul Goanei după Aur din Klondike, dar povestea ei a început în Kansas, acolo unde s-a născut în 1876. Pare să fi moştenit o înclinaţie către răzvrătire de la părinţii ei, care sfidaseră standardele sociale acceptate divorţând de partenerii lor pentru a se căsători unul cu celălalt. Din nefericire, căsnicia lor nu a rezistat. Mama lui Kate, Martha, s-a recăsătorit înainte ca ea să împlinească cinci ani şi s-a mutat în Spokane, Washington, dar şi această căsnicie a eşuat. S-a mutat apoi în Chile, unde

trăia fiul ei adult dintr-o căsătorie anterioară.

În timpul călătoriei pe mare spre Chile, adolescenta Kate s-a împrietenit cu unul dintre ofiţerii vasului. A vrut să se căsătorească cu el, dar mama ei a pus capăt relaţiei şi a trimis-o la o şcoală mănăstirească. În mod evident, intenţia acesteia era de a-i ţine pe bărbaţi la distanţă până când Kate se maturiza şi i se putea alege un soţ potrivit, dar Kate a primit o cerere în căsătorie până şi la şcoala mănăstirească. Peţitorul ei era de data aceasta un tânăr ataşat diplomatic din Spania. O fată tânără şi atrăgătoare din America avea o valoare de noutate considerabilă în Chile, astfel că ea a primit tot mai multe cereri, răspunzând la toate afirmativ! Nu după mult timp era logodită cu şapte bărbaţi diferiţi în acelaşi timp! Când şcoala ei a aflat, i s-a cerut să restituie inelele.

Începe o carieră scenică

Când şi-a terminat studiile, Kate s-a întors în Statele Unite. A lucrat temporar ca dansatoare şi a descoperit că îi făcea plăcere să joace pe scenă. În 1896, în timp ce lucra la un teatru din Spokane, pe râul Klondike din Yukon au fost descoperite mari zăcăminte de aur. În timp ce vestea descoperirii se răspândea în America de Nord, zeci de mii de căutători au năvălit în acea zonă, sperând să facă avere. Au fost urmaţi de mii de negustori, animatoare şi prostituate, cu toţii dornici să obţină şi ei ceva. Noi oraşe au răsărit de-a lungul râurilor unde căutătorii spălau nisipul aurifer. Unul dintre ele, Dawson City, a crescut de la o populaţie de 500 de locuitori în 1896 la peste 30.000 în numai doi ani. Barurile oraşului s-au îmbogăţit de pe urma căutătorilor.

Kate s-a îndreptat spre nord, către terenurile aurifere, oprindu-se în oraşele de pe drum ca să joace în spectacole de vodevil. Însă poliţia canadiană călare a oprit-o, spunându-i că era prea periculos pentru o femeie să călătorească mai la nord, în Yukon. Fără să se descurajeze, Kate pur şi simplu a îmbrăcat haine bărbăteşti şi a mers mai departe. A lucrat o vreme ca dansatoare de step la Whitehorse, iar apoi a intrat în compania Savoy Theatrical din Dawson City. Purta costume îndrăzneţe, care lăsau să se vadă mai mult decât se obişnuia. Frumuseţea, părul roşcat, ochii violeţi, vocea răguşită şi sex-appeal-ul ei au făcut-o imediat favorita publicului, aducându-i porecla de „Klondike Kate”. Avea atât de mult succes, încât un director de teatru numit „Arizona” Charlie Meadows a ispitit-o să plece de la Savoy ca să lucreze pentru el, la Palace Grande Theatre. Meadows primise numele de Abraham Henson Meadows la naştere, dar părinţii lui cu înclinaţii sudiste au fost atât de înfuriaţi de politica lui Abraham Lincoln, încât şi-au rebotezat băieţelul Charlie. Tatăl lui a fost ucis într-un

atac al apaşilor asupra fermei din Arizona a familiei lui, în 1881. Priceperea la arme şi talentul de călăreţ ale lui Charlie l-au făcut să lucreze pentru spectacolele de tip Vestul Sălbatic. Buffalo Bill Cody a fost cel care l-a numit Arizona Charlie. Când a început goana după aur, Meadows s-a dus în nord, ca să vândă căutătorilor tot felul de provizii, dar în loc să facă asta a ajuns să deschidă un teatru cu care să-i distreze.

Kate a fost un mare succes pentru Meadows. Ea şi-a creat la Palace Grande distinctivul „Dans al Flăcării". Purta o rochie roşie cu paiete şi o trenă de 60 de metri de şifon, care păreau flăcări scânteietoare în timp ce dansa. Asta a făcut-o vedetă. Primea un salariu săptămânal, dar acesta era mic pe lângă comisionul pe care îl câştiga pentru dansuri şi pentru băuturile consumate de clienţi. Într-o singură seară bună putea să câştige din comisioane de câteva ori salariul ei săptămânal. Şi se spune că unii căutători şi-ar fi manifestat aprecierea aruncând cu pepite de aur pe scenă. Există poveşti potrivit cărora conducerea teatrului mătura podeaua la sfârşitul fiecărei seri şi apoi cernea ce măturase, căutând nisip aurifer. Kate a căpătat la Palace Grande încă o poreclă – „Regina Yukonului". Conform unei poveşti, ar fi fost încoronată Regina Yukonului în Ajunul Crăciunului din 1900, cu o coroană pe care erau aşezate lumânări aprinse. Din lumânări îi picura ceară fierbinte pe păr. Când şi-a dat seama că nu poate scăpa de ceară prin pieptănat, şi-a tuns părul lung şi roşcat şi a rămas cu o coafură bob, care era la fel de îndrăzneaţă ca şi costumele ei.

O relaţie furtunoasă

Cam în această perioadă, un miner scandinav pe nume Johnny Matson a văzut-o pe Kate şi s-a îndrăgostit de ea pe loc. Matson nu a avut noroc – dar asta numai o vreme. Kate era mai interesată de un chelner, animator şi boxer profesionist grec pe nume Alexander Pantages. În curând, cei doi trăiau împreună. Pantages a împrumutat foarte mulţi bani de la ea ca să se lanseze în noua lui carieră de director de teatru. Când şi-a deschis teatrul, Kate era numărul principal. În 1902, în relaţia lor au început să apară fisuri. Pantages, care era abstinent, era nemulţumit de cantităţile de alcool pe care le bea Kate. De asemenea, se confrunta cu probleme financiare în lanţul lui de teatre. S-au îndepărtat tot mai mult, la propriu – ea a plecat într-un turneu prin Statele Unite. Kate l-a acuzat că nu şi-a ţinut promisiunea de a o lua în căsătorie şi că încercase să o înşele în privinţa banilor. La acel moment, Goana după Aur din Klondike intrase deja în declin. Mulţi mineri şi căutători trecuseră deja la următoarea goană după aur, în Alaska. Kate şi Pantages s-au îndreptat spre sud. Pantages a

înfiinţat un nou lanţ de teatre în Seattle. Kate păstra speranţa de a fi din nou împreună cu dânsul şi în cele din urmă de a se căsători, aşa că a fost distrusă când el a abandonat-o brusc şi s-a însurat cu o violonistă din unul dintre teatrele lui, de două ori mai tânără decât el.

Reacţia lui Kate la această veste a fost să-l dea în judecată pe Pantages. Voia ca acesta să-i restituie toţi banii pe care i-i dăduse, plus alţi 25.000 de dolari pentru încălcarea promisiunii (de a se căsători cu ea). După mai bine de un an, a acceptat un acord amiabil prin care primea doar 5.000 de dolari. A folosit banii pentru a se muta în Fairbanks, în Alaska, unde a investit într-un hotel. În 1907, după ce hotelul a ars, a plecat din Alaska. Nu mai avea nici un ban. A mers o vreme în turnee de vodevil, dar în 1914 o rană la picior a pus capăt carierei ei scenice.

Suferea de mai mult timp de depresie, care a dus la o cădere psihică. La sfatul medicului, s-a mutat la o fermă de lângă un orăşel numit Brothers din zona rurală a Oregonului, departe de agitaţia, zgomotul şi stresul vieţii ei anterioare. În loc să apară pe scenă şi să joace cu casa închisă, făcea orice, de la spălat vase la administrarea unui azil de bătrâni. După câţiva ani s-a mutat în California, dar nu a avut succes. Neputând să-şi găsească altceva de lucru în afară de slujbe temporare de chelneriţă, în curând a rămas din nou fără nici un ban. A trebuit să împrumute cei câţiva dolari de care avea nevoie ca să se întoarcă în Oregon. Acolo s-a căsătorit cu un cowboy tânăr pe nume Floyd Warner. Dar l-a înşelat şi la începutul anilor 1920 era din nou singură, locuind în alt oraş din Oregon, numit Bend. Acolo a construit o pensiune. Era văzută adesea servindu-le cafea pompierilor de la unitatea din apropiere. Era cunoscută de unii oameni din partea locului sub porecla răutăcioasă de „Săraca noastră prostituată”[*]. Locuitorii mai amabili o numeau simplu „Mătuşa Kate”.

Drumul ei şi al lui Pantages s-au mai încrucişat o dată. În 1929, acesta a fost acuzat că ar fi violat o fată de 17 ani. Procurorii au chemat-o pe Kate ca martoră. În cele din urmă, ea nu a mai trebuit să depună mărturie. Pantages a fost găsit vinovat şi a fost condamnat la 50 de ani de închisoare. A fost achitat doi ani mai târziu, după un recurs, dar a suferit un infarct şi a murit la puţin timp după aceea. Între timp, Kate s-a implicat cu însufleţire în colectarea de fonduri pentru cauze caritabile. Iar când Statele Unite au fost copleşite de Marea Depresiune, a început să facă supă pentru cei fără adăpost.

Mort de frig

În 1933, Kate a primit veşti de la cineva din trecutul ei – Johnny Matson, căutătorul de aur scandinav care se îndrăgostise de ea în Dawson City, dar pierduse în faţa lui Pantages. El a cerut-o în căsătorie şi ea a acceptat. S-au căsătorit pe 14 iulie 1933, la Vancouver. Matson, în vârstă de 70 de ani, încă mai căuta aur. Cei doi au hotărât că era prea periculos ca ea să stea cu el pe timpul iernii, într-o tabără izolată. Avea să stea cu el vara, dar înainte să vină iarna avea să se întoarcă în Statele Unite. Pericolul ce pândea la terenul lui Matson din Alaska a devenit evident în 1946, când acesta a fost găsit mort de frig în coliba lui.

La puţin timp după moartea lui Matson, Kate a primit din nou veşti de la altcineva din trecutul ei. A fost contactată de un contabil pe nume William Van Duren, un bărbat pe care îl cunoscuse cu aproape 20 de ani în urmă, în Oregon. După doi ani erau căsătoriţi şi locuiau în oraşul cu încântătorul nume Sweet Home din Oregon. Acolo, Kate a murit liniştită în somn, în 1957. A lăsat instrucţiuni ca trupul să-i fie incinerat, iar cenuşa împrăştiată pe podişul înalt din centrul Oregonului. Însă soţul ei a murit înainte să-i poată îndeplini dorinţa şi nu a apărut nimeni altcineva care să-i preia rolul. Un an mai târziu, când un antreprenor de pompe funebre a spus această poveste, prietenii lui Kate s-au oferit să-i recupereze cenuşa şi să o împrăştie conform dorinţei ei.

Matroana din New York – Fanny White

Fanny White a fost una dintre cele mai de succes curtezane ale New Yorkului în secolul XIX. Moartea i-a fost la fel de controversată ca şi viaţa. Murise din cauze naturale sau fusese ucisă? Şi era testamentul ei falsificat?

Numele adevărat al lui Fanny White era Jane Augusta Funk. Se născuse pe 23 martie 1823, părinţii ei fiind un fermier imigrant german, Jacob Funk, şi soţia lui, Jane. A fost o fată drăguţă, descrisă drept „neobişnuit de atrăgătoare, deopotrivă ca trup şi ca trăsături”. Era, de asemenea, o pianistă înzestrată şi îi plăcea să scrie poezie. La vârsta de aproximativ 18 ani a căzut pradă unui „seducător” – un bărbat mai matur care a sedus-o cu promisiunea că se va căsători cu ea, dar apoi a abandonat-o. Având reputaţia distrusă, opţiunile care îi stăteau în faţă erau limitate. Era puţin probabil să-şi poată găsi un soţ respectabil. Femeile aflate în situaţia ei ajungeau adesea să se prostitueze. Jane a plecat de acasă şi s-a îndreptat spre fratele ei, John H. Funk, care

locuia la New York. Însă John a refuzat s-o ajute. Trebuia să se descurce de una singură. După ce a lucrat pentru scurtă vreme la un hotel, s-a dus să lucreze la un bordel de pe Church Street. Ca să-şi ascundă adevărata identitate şi să-şi scutească familia de ruşine, şi-a schimbat numele în Fanny White. Câteva luni mai târziu s-a mutat la alt bordel, pe Leonard Street, lângă West Broadway. A prosperat atât de mult, încât după patru ani conducea propriul bordel.

Câştiguri imorale

În 1851, Fanny a cumpărat o casă pe Mercer Street şi a transformat-o în bordel de lux pentru politicieni, diplomaţi şi alţi clienţi influenţi. Casa se afla pe itinerarul multor demnitari aflaţi în vizită. Fanny s-a asigurat că poliţia e mulţumită, astfel încât să închidă ochii la activitatea ei. La acest moment îl cunoscuse deja pe avocatul şi politicianul Daniel Sickles. Atunci când Sickles a fost ales în camera inferioară a Parlamentului New Yorkului, în 1847, a dus-o la hotelul său şi a prezentat-o invitaţilor, care nu au fost deloc mulţumiţi să se vadă în faţa notoriei Fanny White. Au început un tur al Parlamentului, dar au trebuit să bată rapid în retragere înainte ca Fanny să fie dată afară de aprod. Cu altă ocazie au ieşit împreună în oraş, îmbrăcaţi elegant. Fanny purta haine bărbăteşti, ceea ce era ilegal. Au fost depistaţi de poliţie şi au petrecut o noapte în arest.

Reputaţia lui Sickles a fost pătată definitiv de asocierea lui cu Fanny. Existau zvonuri persistente că veniturile ei imorale contribuiseră la finanţarea campaniei lui electorale, iar el era suspectat că ar fi aranjat ipoteca pe bordelul lui Fanny din Mercer Street. Ipoteca era pe numele unui prieten al lui Sickles, Antonio Bagioli. Când a început să-l bănuiască pe Sickles că se vede cu altcineva, Fanny l-a urmărit într-o noapte şi l-a văzut întâlnindu-se cu fiica de 16 ani a lui Bagioli, Teresa. A fost atât de furioasă pe Sickles, încât l-a atacat cu o cravaşă. În septembrie 1852, Sickles s-a căsătorit cu Teresa.

Anul următor, Fanny a călătorit în Anglia, unde a reuşit să-i fie prezentată Reginei Victoria. În primăvara lui 1854 a plecat din Anglia pe continent. În Franţa a fost nevoie ca poliţia s-o dea afară de la Opera din Paris, din cauză că era zgomotoasă şi turbulentă după ce abuzase de cele mai bune vinuri franţuzeşti.

După ce s-a întors la New York, a deschis un nou bordel în spatele Hotelului St Nicholas. A fost un mare succes, care i-a sporit averea. A beneficiat, de asemenea, de banii şi cadourile revărsate asupra ei de amanţi. Unii dintre aceştia au cheltuit atât de

mulţi bani pentru ea, încât au falimentat. Se spune că un văduv ghinionist s-ar fi răzgândit după ce îi dăduse o casă şi o rentă viageră şi a încercat să le recupereze în justiţie. Tribunalul a anulat renta viageră, dar Fanny a primit permisiunea de a păstra casa. Şi-a investit averea în proprietăţi imobiliare din tot oraşul.

O moarte subită

În 1859, Fanny s-a căsătorit cu avocatul Edmon Blankman şi a devenit astfel Jane Augusta Blankman. Se spune că şi-ar fi lăsat în urmă viaţa anterioară şi că mergea regulat la biserică. A fost foarte generoasă cu familia ei şi a plătit taxele de şcolarizare ale nepoatei ei. De asemenea, a închiriat o casă pe care i-a oferit-o surorii ei văduve. Soţul ei voia ca Fanny să treacă pe numele lui locuinţa lor, dar ea a refuzat după ce se spune că ar fi descoperit că încercase să-i seducă nepoata.

Fanny a murit subit acasă, pe 12 octombrie 1860, la vârsta de doar 37 de ani. Cu o zi înainte să moară urmărise o procesiune în cinstea Prinţului de Wales (ulterior Regele Eduard al VII-lea) de la o fereastră a Hotelului Bixby. În dimineaţa zilei de 12 s-a trezit şi a luat micul dejun împreună cu soţul şi nepoata ei şi un domn Richardson care locuia împreună cu dânşii. S-a plâns că se simte ameţită. După ce a aşteptat ca soţul ei să plece la lucru, s-a dus în dormitorul ei de la etaj să facă patul, aşa cum avea obiceiul. Ceva mai târziu, o servitoare a găsit-o îngenuncheată lângă pat. Crezând că doamna Blankman suferise un atac de apoplexie, servitoarea a chemat pe cineva ca s-o ajute să o urce în pat. Atunci au început să aibă bănuiala că Fanny murise. Un doctor care locuia vizavi a fost chemat să o examineze, iar acesta a confirmat că era moartă.

Au existat zvonuri că soţul o otrăvise ca să pună mâna pe banii şi pe proprietăţile ei. O autopsie solicitată de unul dintre fraţii ei a identificat drept cauză a morţii apoplexia cerebrală (hemoragie craniană). Fratele lui Fanny s-a declarat mulţumit, aşa că aceasta a fost îngropată pe locul familiei Blankman din cimitirul Green-Wood, în Brooklyn. Însă zvonurile de crimă au persistat. Un bilet anonim strecurat pe sub uşa medicului legist susţinea că moartea doamnei Blankman nu fusese naturală. Când medicul legist i-a chestionat pe doctorii care făcuseră autopsia, a descoperit că aceştia nu realizaseră o autopsie completă. Examinaseră doar capul şi gâtul. Când au descoperit o hemoragie craniană suficient de gravă ca să explice moartea, au întrerupt căutarea. Dat fiind că posibilitatea otrăvirii continua să existe, medicul legist a dispus, la sfatul procurorului districtual, exhumarea trupului lui Fanny pentru o a doua autopsie.

Rezultatul autopsiei a fost anunţat în cadrul anchetei medicului legist. Au fost găsite probe indicând tuberculoză, sifilis, boală cardiovasculară, cancer şi hemoragie cranianã, dar nici un semn de otrăvire. Edmon Blankman a dezvăluit în mărturia lui posibila cauză a traumatismului cerebral. El a afirmat că soţia lui suferise un accident cu o zi înaintea morţii. În timp ce era la Hotelul Bixby şi urmărea procesiunea Prinţului de Wales, un oblon rulant îi căzuse în cap. El nu văzuse întâmplarea cu ochii lui, dar nepoata lui îi povestise despre ea. Nepoata în vârstă de 12 ani a confirmat. După ce toţi cei care asistaseră la evenimentele din casa Blankman şi toţi doctorii prezenţi la cele două autopsii au depus mărturie, juriul s-a retras. A fost nevoie de doar 15 minute pentru ca acesta să ajungă la concluzia că moartea fusese cauzată de apoplexie cerebrală şi că nu existase nimic necurat.

Fanny şi-a lăsat cea mai mare parte a averii soţului ei. Rudele au contestat testamentul, sugerând că el fusese falsificat, probabil de către soţul ei, Edmon Blankman. Desfăşurarea procesului a fost relatată de *The New York Times*, care a publicat reproduceri textuale ale unora dintre mărturii şi interogatorii. Martorii nu au fost de acord în privinţa autenticităţii semnăturilor de pe testament. Procesul a fost pierdut, iar testamentul confirmat ca autentic. Nici apelul de la Curtea Supremă nu a avut succes, ceea ce a permis ca testamentul să fie în sfârşit pus în practică. O lună mai târziu, în octombrie 1861, Edmon Blankman a vândut bunurile lui Fanny la licitaţie. Li s-a făcut reclamă în ziarul *The New York Times* din 28 octombrie 1861, ca vânzare prin executor a unor „mobile de locuinţă superbe, platouri franţuzeşti bogate şi oglinzi pentru şemineu, pian din lemn de trandafir sculptat superb, veselă din argint ş.a.”. Aşa a luat sfârşit povestea matroanei din New York, Fanny White.

Împărăteasa Paraguayului – Eliza Lynch

O curtezană irlandeză imigrantă este învinovăţită de unii pentru distrugerea unei naţiuni sud-americane şi declanşarea unuia dintre cele mai pustiitoare războaie din epoca modernă.

Între 1845 şi 1852, un sfert din populaţia Irlandei a murit sau a emigrat ca urmare a Marii Foamete. Unul dintre numeroşii emigranţi irlandezi era o fată de zece ani pe nume Eliza Lynch, născută la Charleville, în comitatul Cork. Familia Lynch a plecat din Irlanda în Franţa, dar situaţia ei nu a fost mult mai bună acolo. Şi în Franţa

fuseseră recolte proaste. Penuria de mâncare şi şomajul crescut au dus la revolte de stradă. Regele Ludovic-Filip a abdicat şi a fost înlocuit de Ludovic-Napoleon, nepotul lui Napoleon Bonaparte.

La cea de-a 15-a aniversare a zilei ei de naştere, Eliza s-a căsătorit cu un ofiţer francez, Xavier Quatrefages, care avea cel puţin de două ori vârsta ei. Căsătoria ar fi fost ilegală în Franţa, din cauza vârstei Elizei, aşa că cei doi au traversat Canalul Mânecii spre Anglia şi s-au căsătorit acolo. Ea s-a săturat rapid de viaţa de armată din avanposturile izolate algeriene şi s-a întors în Franţa împreună cu un ofiţer rus de cavalerie pe care îl cunoscuse în Algeria. Cât ea fusese plecată, tatăl ei murise şi mama ei se mutase în Anglia. Eliza a trăit la Paris împreună cu ofiţerul ei rus până în 1853, când a izbucnit Războiul din Crimeea şi el a fost rechemat în serviciul activ.

Eliza s-a trezit singură la Paris, neavând pe nimeni care s-o întreţină. Singura cale pe care o avea la îndemână pentru a se întreţine era să devină una dintre *les grandes horizontales*, curtezanele care înfloreau în Franţa în acea perioadă. Avea însuşirile necesare – era tânără, înaltă şi frumoasă, cu ochi albaştri şi păr roşcat. Şi se învârtea în aceleaşi cercuri sociale elevate ca şi bărbaţii pe care trebuia să-i atragă. Una dintre prietenele ei era Prinţesa Mathilde, nepoata lui Napoleon Bonaparte, aşa că era invitată la toate dineurile, petrecerile, spectacolele de operă şi seratele de cea mai bună calitate. În curând avea un număr impresionant de amanţi. Şi avea şi cap pentru afaceri. A instalat în casa ei mese de joc, pentru a-i încuraja pe amanţi să cheltuie bani chiar şi în timp ce aşteptau să o vadă. Dar oricât de mulţi bani făcea, îi cheltuia la fel de rapid cum îi câştiga. A hotărât că ar fi mai bine să aibă un singur amant care să fie suficient de bogat pentru a avea grijă de ea.

Un împărat în aşteptare

Bărbatul visurilor ei a sosit la Paris sub forma unui militar din America de Sud aflat în vizită, Francisco Solano López, dar acesta nu era un militar obişnuit. Principalul lui farmec pentru Eliza era faptul că era şi fiul miliardar al preşedintelui paraguayan, Carlos Antonio López. Într-o zi avea să devină preşedintele ţării sale, dar el avea ambiţii mult mai mari. Voia un imperiu personal în America de Sud, după modelul imperiului francez al lui Napoleon. Şi, odată ce a fost „distrat” de Eliza, a jurat să o facă împărăteasa lui dacă se întorcea împreună cu el în Paraguay. Eliza ştia să recunoască o oportunitate bună. Cei doi au pornit pe mare spre America de Sud în noiembrie 1854 şi au sosit în capitala paraguayană, Asunción, două luni mai târziu. Asunción nu era

oraşul măreţ la care se aşteptase Eliza. Era minuscul în comparaţie cu Parisul. Străzile erau nepavate, făcute din lut. Şi era insuportabil de cald. Puţini oameni purtau pantofi şi toată lumea fuma, inclusiv copiii.

Mulţimea de oameni care s-a strâns să-l întâmpine pe Francisco a fost uluită să o vadă pe roşcata Eliza sosind împreună cu el. Nu ştiuseră că venea şi ea şi nu mai văzuseră niciodată un om cu păr roşcat. Li se părea o făptură din altă lume. Iar la acel moment Eliza era, fără nici un echivoc, însărcinată. Familia lui Francisco a tratat-o de sus, arătând clar că nu era bine-venită. Însă Francisco a refuzat să renunţe la ea. A născut un băiat, Juan Francisco, cunoscut drept Panchito. După doar un an şi ceva a venit pe lume al doilea copil, o fată pe nume Corina Adelaida. Din nefericire, fetiţa a murit de friguri la vârsta de şase luni. Spre sfârşitul lui 1858, Eliza a născut al treilea ei copil, un băiat pe nume Enrique Venancio Lynch López.

Paraguayul era prins între doi vecini ostili – Brazilia la nord şi Argentina la sud, amândouă mult mai mari. Dar câtă vreme în Paraguay îşi aveau sediul comercianţi europeni şi ţara era bine înarmată, conducerea se simţea în siguranţă. Dacă interesele europene din Paraguay erau ameninţate, puterile europene ar fi sărit cu certitudine în ajutorul lui. Dar Francisco avea ambiţii mai înalte decât să-i împiedice pur şi simplu pe inamicii săi să treacă graniţele Paraguayului. A pregătit din ce în ce mai mulţi soldaţi, până când a ajuns să aibă cea mai mare armată din America de Sud.

Când preşedintele a murit în 1862, Francisco a preluat puterea şi a condus ţara cu o mână de fier. A arestat sau a executat pe oricine considera că ar putea să se opună planurilor lui măreţe, chiar şi membri ai familiei sale. Mulţi alţii au fugit din ţară. Cuvântul lui Francisco era lege şi, prin asociere, la fel şi cel al Elizei. Iar ea controla accesul la preşedinte. În afară de preşedinte, ea era acum cea mai importantă şi mai puternică persoană din Paraguay. Dar amândoi se temeau de opoziţie şi de revoluţie din partea numeroşilor duşmani pe care şi-i făcuseră. Au devenit atât de paranoici, încât, asemenea multor dictatori dinainte şi după ei, au înfiinţat o reţea de spioni şi informatori care le raportau orice bârfă cât de mică.

Pretext de război

În 1864, Brazilia a invadat Uruguayul, care a cerut ajutorul Paraguayului, oferindu-i lui Francisco pretextul de care avea nevoie ca să înceapă războiul. Eliza l-a îndemnat să se folosească de această ocazie pentru a lovi Brazilia. În decembrie, 5.000 de soldaţi paraguayeni au invadat Mato Grosso, statul brazilian aflat la nord de Paraguay, şi l-au

cucerit rapid. Apoi trupele paraguayene au invadat Argentina şi au cucerit oraşul Corrientes. Atunci când ambiţiile teritoriale ale Paraguayului au devenit clare, Argentina, Brazilia şi Uruguayul au semnat un tratat al Triplei Alianţe pentru răsturnarea guvernului Paraguayului.

Deşi Paraguayul avea mai mulţi oameni sub arme decât toţi vecinii lui laolaltă, aceştia erau slab pregătiţi şi prost înarmaţi. Erau disciplinaţi prin pedepse draconice. Împotrivirea şi insubordonarea erau pedepsite prin execuţie. Prizonierii de război erau şi ei adesea torturaţi şi executaţi. Eliza l-a însoţit pe Francisco pe tot parcursul războiului. Se spune că ar fi fost mai curajoasă decât el sub focul inamicului. În cele din urmă, războiul a început să fie defavorabil Paraguayului. Francisco şi Eliza şi-au dat seama că tabăra lor putea să piardă şi au început să expedieze mari sume de bani în străinătate. În ianuarie 1869, Asunción a căzut în mâinile forţelor Triplei Alianţe. Războiul părea să se fi sfârşit, dar Francisco era încă în libertate şi încerca să strângă suficienţi soldaţi pentru a pune la cale un contraatac. Pe 1 martie 1870, trupele braziliene l-au ajuns în sfârşit din urmă. Francisco a încercat să fugă călare, dar a fost prins şi ucis. Eliza a fost capturată. Fiul ei cel mare, Panchito, un colonel în vârstă de 15 ani, a încercat să o apere şi a fost ucis. Eliza a săpat un mormânt şi şi-a îngropat soţul şi fiul. În sfârşit, războiul se terminase. Muriseră circa un milion de paraguayeni, 80% din populaţie. Doar în jur de 220.000 au supravieţuit şi doar 28.000 dintre aceştia erau bărbaţi adulţi. Paraguayul a pierdut mari suprafeţe în favoarea Argentinei şi Braziliei şi a trebuit să plătească sute de milioane de dolari ca despăgubiri până în anii 1930.

Când a fost eliberată, după ce majoritatea proprietăţilor ei fuseseră confiscate de noul guvern, Eliza a pornit pe mare spre Anglia. Avea încă doar 35 de ani. Cinci ani mai târziu s-a întors în Paraguay şi a încercat să-şi revendice proprietăţile. Însă noul preşedinte, Juan Batista Gill, a expulzat-o din ţară. A murit de cancer la stomac la Paris, pe 25 iulie 1886, şi a fost îngropată în cimitirul Père Lachaise. O sută de ani mai târziu, generalul Alfredo Stroessner, dictatorul paraguayan, a dispus ca rămăşiţele ei să fie aduse înapoi în Paraguay, unde a fost înmormântată ca eroină naţională.

* Expresie ritmată în original – *„Our Destitute Prostitute”*.

Capitolul 8

Asia

Ţările asiatice, în special India, China şi Japonia, au o istorie îndelungată a curtezanelor, amantelor şi concubinelor. Cel mai adesea, acestea duceau o viaţă foarte strict controlată, având puţină libertate personală sau chiar deloc. India a avut o istorie deosebit de vie a dansatoarelor, animatoarelor şi companioanelor de profesie, dar, la fel ca în restul lumii, cultura curtezanei din Asia a intrat în declin la sfârşitul secolului XIX.

De la împăraţii moguli la Bollywood

Animatoarele numite *tawaif* au devenit populare în secolul XVII, în perioada mogulă a Indiei. *Tawaif*-ele erau similare cu gheişele japoneze – animatoare artistice şi companioane. Pe măsură ce stăpânirea britanică s-a extins, *tawaif*-ele şi dansatoarele numite *nautch* au început să-i distreze şi pe britanici. Popularitatea lor a luat sfârşit în secolul XIX, când britanicii le-au luat puterea patronilor lor moguli, iar distracţiile indiene tradiţionale au căzut în dizgraţie. Britanicii le-au etichetat pe *tawaif*-e drept prostituate, obligându-le să se înregistreze în faţa autorităţilor şi supunându-le unor examene medicale pentru a ţine sub control bolile cu transmitere sexuală. În timpul Răscoalei Şipailor din 1857, britanicii le-au bănuit pe *tawaif*-e că susţin financiar revolta inamicului şi că folosesc casele în care îşi primeau clienţii (*khota*) ca locuri de întâlnire pentru rebeli. Ei le-au închis casele şi le-au evacuat pe *tawaif*-e. În ciuda acestor lovituri, curtezanele, animatoarele şi dansatoarele indiene au reuşit să păstreze muzica şi dansul tradiţionale, care pot fi văzute şi astăzi în filmele de la Bollywood, într-o formă rafinată şi stilizată.

Curtezana care conducea un principat – Begum Samru

Begum Samru a fost o curtezană care a ajuns să domnească prin propriile forţe. Născută în jurul anului 1753 sub numele de Farzana Zeb un-Nissa, se spunea că era fiica unui nobil arab, Latif Ali Khan. Atunci când acesta a murit, ea a fost dusă din Kotana, locul ei de naştere din Uttar Pradesh, la Delhi, unde a devenit dansatoare. Era animatoare pentru soldaţi, inclusiv pentru un mercenar pe nume Walter Reinhardt Sombre. Sombre mai era cunoscut şi ca Samru sau Sumru, aceasta fiind considerată o pronunţie greşită a numelui său de familie. Farzana a trăit cu el şi e posibil să se fi şi căsătorit cu el. Samru avea 45 de ani, iar ea era încă la începutul adolescenţei. Farzana a călătorit cu el în campaniile lui militare. Deşi era o fată micuţă, având puţin peste 1,20 metri înălţime, şi-a strâns propriile trupe şi le însoţea în luptă călare. Samru a fost numit guvernator de Agra şi, cu puţin timp înainte să moară în 1778, a fost numit de Şahul Alam al II-lea domnitor al principatului Sardhana. La moartea lui Samru, Farzana a preluat comanda armatei lui şi a moştenit poziţia lui de domnitor al Sardhanei. A reuşit să păstreze controlul asupra regiunii chiar şi sub stăpânirea britanică. În 1781, această femeie musulmană extraordinară a trecut la romano-catolicism, devenind astfel singurul conducător catolic din India. A fost botezată sub numele de Joanna Nobilis. În 1806 a construit în Chandni Chowk un palat care mai există şi astăzi. La moartea ei, în 1836, nu a putut fi îngropată la Biserica din Sardhana, deoarece fusese cândva musulmană. În schimb, a fost incinerată pe pământul donat de un prieten.

Faţa Lunii – Mah Laqa

Mah Laqa a fost curtezana celui de-al doilea nizam din Hyderabad, un fost stat din centrul Indiei. S-a născut în 1768 sub numele de Chanda Bibi şi a fost crescută de sora ei vitregă. Educaţia ei a cuprins limbile persană şi urdu, muzică clasică, poezie, călărie, tras cu arcul şi dans. Poezia ei în limba urdu era admirată de oameni influenţi, inclusiv de prim-ministru, care a încurajat-o să-şi publice opera, ceea ce a făcut-o să fie prima femeie care a publicat un divan (culegere de poezie urdu). Oferea recitaluri de poezie şi spectacole de dans, care au adus-o în atenţia nizamului. A devenit

companioana lui apropiată, însoţindu-l chiar şi la război, în ţinută de luptă masculină. După o victorie, el i-a oferit titlul oficial de Mah Laqa Bai („Faţa Lunii”) şi i-a dat în stăpânire pământ. A primit, de asemenea, dreptul de a fi purtată în palanchin (un scaun acoperit), cu o gardă de 100 de soldaţi. Când Mah Laqa se deplasa, drumul era eliberat cu bătăi de tobă. Procesiunea ei trebuie să fi fost un adevărat spectacol.

Atunci când al doilea nizam a murit, în 1803, ea a continuat să fie cântăreaţă, dansatoare şi poetă a curţii pentru al treilea nizam. Se bucura de o putere, o bogăţie şi o independenţă pe care nu le aveau în epocă nici măcar femeile din familiile regale. Şi-a folosit veniturile pentru a finanţa activităţi de caritate, festivaluri şi lucrări edilitare. Popularitatea ei a reîntinerit cultura curtezanei aproape dispărută din Hyderabad. Când a murit în 1824, a fost îngropată într-un mormânt pe care îl construise pentru mama ei în Moula-Ali, în Hyderabad. Planul acestuia e o combinaţie de stiluri mogul şi rajasthani. Mormântul a ajuns în paragină şi a rămas părăsit timp de aproape 200 de ani. Apoi, în 2009, a început un program de lucrări de doi ani pentru renovarea lui, finanţat cu ajutorul Fondului Ambasadorilor Americani pentru Conservarea Culturii. Mormântul renovat a fost apoi deschis pentru public.

Dansatoarea păun – Moran Sarkar

O altă dansatoare a atras privirea unui vestit războinic sikh, Maharajahul Ranjit Singh. Născut în 1780 în Gujranwala şi călit în luptă de la vârsta de zece ani, Ranjit Singh a cunoscut-o pe dansatoarea numită Moran la festivităţile de celebrare a logodnei fiului său, în 1802. Înainte de sfârşitul acelui an, Ranjit Singh s-a căsătorit cu Moran, care a devenit Maharani Sahiba. Era cunoscută şi ca Moran Sarkar. Comunitatea sikh a fost indignată de căsătoria lor, deoarece Moran era musulmană şi fusese o *nautch* (dansatoare) şi o *tawaif* care nu respectase *purdah* (izolarea femeilor). O poveste diferită susţine că Ranjit Singh şi-a atras mânia comunităţii deoarece atunci când ajunsese la Amritsar o vizitase pe Moran înainte să-şi prezinte omagiile la *gurdwara* (loc de rugăciune). Indiferent care poveste e adevărată, rezultatul a fost că Ranjit Singh a fost condamnat la biciuire publică de Akal Takht, cea mai înaltă autoritate sikh. Deoarece şi-a acceptat imediat pedeapsa, fără să se opună sau să se plângă, sancţiunea a fost redusă la o amendă. Pentru a pune capăt intrigii şi controversei, maharajahul a trimis-o pe Moran în Pathankot. Ranjit Singh a continuat

s-o iubească şi o considera una dintre cele mai frumoase regine ale lui (avea peste 40!). A pus să se bată monede pe care apăreau numele ei şi o pană de păun, deoarece se spune că dansul ei îi amintea de un păun.

O curtezană rebelă – Azizun Nisa

În 1857, şipaii (soldaţii indieni din armata britanică a Companiei Indiilor de Est), nemulţumiţi de înrăutăţirea condiţiilor, s-au răsculat pornind de la noua muniţie care le era furnizată. Şipaii fuseseră dotaţi cu un nou tip de puşcă, muscheta Pattern 1853 sau P53 Enfield. Aceasta folosea cartuşe învelite în hârtie unsă. Pentru a încărca arma, puşcaşul trebuia să muşte capătul cartuşului ca să-l desfacă şi să toarne praful de puşcă pe ţeavă. Apoi, glonţul învelit în hârtie era împins pe ţeavă, deasupra încărcăturii de praf de puşcă. În rândul şipailor s-a răspândit zvonul că hârtia era unsă cu grăsime de vită sau untură de porc ori cu un amestec al celor două. Prima era insultătoare pentru hinduşi, iar a doua pentru musulmani. Încercările de soluţionare a problemei au eşuat şi soldaţii s-au răsculat. Rebelii au luptat împotriva soldaţilor care rămăseseră loiali britanicilor.

Cea mai renumită curtezană a Răscoalei Indiene din 1857 a fost Azizun Nisa. S-a născut în 1832 şi a lucrat ca dansatoare şi curtezană într-o *kotha* din Cawnpore (astăzi Kanpur). Se spune că s-ar fi mutat acolo din Lucknow, unde ar fi trebuit să lucreze în subordinea unei curtezane de rang superior. În Cawnpore se putea bucura de o viaţă mai independentă. A dansat pentru soldaţii britanici şi cunoştea mai mulţi şipai. Era extrem de apropiată de un şipai pe nume Shamsuddin Khan, care servea în Regimentul al II-lea Cavalerie britanic. Când Shamsuddin şi alţi şipai i-au vorbit despre atrocităţile comise de britanici împotriva indienilor, ea s-a alăturat răscoalei. A ajutat la îngrijirea răniţilor şi a contribuit la distribuirea armelor şi muniţiilor. S-a transformat dintr-o dansatoare într-o războinică. Se îmbrăca bărbăteşte, în uniformă de luptă completă, şi era înarmată cu pistoale şi sabie. A fost singura femeie prezentă la înălţarea steagului indian în Cawnpore, epicentrul răscoalei, şi mergea la luptă călare. Nu se ştie care a fost soarta ei.

Atunci când forţele britanice au redobândit controlul, peste 2.000 de soldaţi britanici şi cel puţin 100.000 de indieni muriseră, deşi unele estimări ale victimelor indiene merg până la 10 milioane. Răscoala a fost atât de gravă, încât a pus efectiv

capăt dominaţiei de o sută de ani a Indiei de către Compania Indiilor de Est. Compania a fost desfiinţată şi guvernul britanic a preluat controlul direct, ceea ce a marcat începutul Stăpânirii Britanice.

Cartierele plăcerii din Japonia

Între 1630 şi 1850, Japonia a fost în mare parte un univers închis pentru restul lumii din cauza unei politici numite *sakoku* („ţară închisă"), introdusă de shogunatul Tokugawa, ultima guvernare militară feudală a ţării. Aceasta a izolat Japonia de restul lumii pentru a-i împiedica pe misionarii străini să-i convertească pe cetăţenii japonezi la creştinism, dar şi pentru a limita puterea comandanţilor militari, împiedicându-i să încheie alianţe cu ţările străine şi să conteste shogunatul. Cam în aceeaşi perioadă, shogunatul a decretat că prostituatele aveau să fie limitate la anumite districte. Acestea trebuiau să fie zone de bordeluri sau cartiere ale plăcerii înconjurate de ziduri – Yoshiwara în Edo (Tokyo-ul de astăzi), Shinmachi în Osaka şi Shimabara în Kyoto. În interiorul acestora nu erau îngăduite armele, pentru a preveni situaţiile în care un client nemulţumit ar fi scos sabia sau pumnalul ca să tranşeze o dispută. Ele trebuiau predate paznicilor de la porţi.

În interiorul zidurilor, mii de curtezane şi sute de gheişe îşi exercitau profesia în bordeluri, băi publice şi ceainării. Multe dintre fete îşi începeau cariera în cartierele plăcerii din cauză că erau vândute proprietarilor de bordeluri de către părinţi. Altele erau femei din clasele superioare care erau trimise la bordel de familiile lor ca pedeapsă pentru vreo greşeală. Erau legate printr-un contract de până la zece ani de proprietarul bordelului. Stăteau în spatele gratiilor, astfel încât clienţii aflaţi în trecere să le poată vedea, asemenea greierilor pe care mulţi dintre ei îi ţineau în mici cuşti.

Curtezanele japoneze, numite *oiran*, purtau coafuri şi ţinute elaborate ca să atragă atenţia. Se pregăteau ca *yujo* (femei ale plăcerii). Cele mai bune *yujo* puteau deveni *oiran*, iar crema *oiran*-elor deveneau *tayu*. Existau reguli care dictau cum trebuie să se îmbrace curtezanele de fiecare rang. Atât gheişele, cât şi curtezanele erau vestite pentru machiajul lor alb şi perucile negre elaborate. Cu timpul, diferitele ranguri de curtezane au dispărut şi au ajuns toate să fie cunoscute drept *oiran*. Ele erau educate şi pregătite pentru a avea aceleaşi abilităţi ca şi gheişele, dar curtezanele ofereau şi servicii sexuale.

Doar cei mai bogaţi şi mai puternici bărbaţi puteau spera să angajeze o *oiran*, care putea să ceară pentru serviciile ei de aproape 300 de ori mai mult decât o prostituată obişnuită. Spre deosebire de femeile plăcerii de rang inferior, care aveau prea puţine de spus în ce priveşte alegerea clienţilor, o *oiran* îi alegea efectiv pe cei mai promiţători clienţi dintre cei care îi solicitau serviciile.

Existau trei etape ale procesului de selecţie. Mai întâi, o *oiran* îşi observa clientul potenţial. Apoi, dacă îi plăcea ce văzuse, stătea o vreme cu el. Dacă în continuare nu era descurajată de aspectul sau de comportamentul lui, clientul trecea în etapa a treia. El îi oferea o pereche de beţişoare cu numele lui şi o sumă de bani. Dacă ea le accepta, clientul îi contractase în mod oficial serviciile şi de atunci încolo nu mai putea să viziteze nici o altă *oiran* sau prostituată. Dacă ar fi făcut-o, ar fi adus o ofensă gravă.

Declinul cartierelor plăcerii

Oiran-ele erau atât de izolate după zidurile cartierelor plăcerii, încât restul societăţii a mers mai departe şi le-a lăsat în urmă. Cultura, limba şi practicile *oiran*-elor s-au detaşat tot mai mult de restul societăţii, ceea ce a dus în cele din urmă la pieirea lor. Yoshiwara şi alte cartiere ale plăcerii au intrat în declin la începutul secolului XX, pe măsură ce Japonia se deschidea faţă de restul lumii. Procesul începuse în 1853, odată cu sosirea unei mici flote de patru nave de război americane, sub comanda comodorului Matthew C. Perry. Statele Unite erau hotărâte să facă comerţ cu Japonia – cu forţa, dacă era necesar!

Perry a ignorat instrucţiunile japoneze privind locul unde avea voie să ancoreze şi a luat-o direct spre Edo. Le-a înmânat reprezentanţilor japonezi o scrisoare din partea preşedintelui american Millard Fillmore. Apoi a plecat imediat spre China, spunând că avea să se întoarcă în curând după răspuns. Anul următor, Perry s-a întors cu o flotă mai mare gata de luptă, dar a fost surprins să găsească un tratat care aştepta să fie semnat.

Pe măsură ce lunga perioadă de izolare a Japoniei se apropia de sfârşit, aceasta a început să facă comerţ cu mai multe ţări. Odată cu modernizarea, tot mai puţine familii erau dispuse să-şi vândă fiicele ca sclave. Curtezanele îmbătrânite au fost înlocuite de prostituate mai occidentalizate, care aveau prea puţin timp pentru ceremonia ceaiului sau pentru muzica ori poezia tradiţionale. Atitudinile din comunitatea mai largă se schimbau şi ele. Soţiile japoneze erau mai puţin tolerante cu infidelităţile soţilor lor. În anii 1950, guvernul a închis în sfârşit Yoshiwara şi celalalte

cartiere ale plăcerii, punând capăt culturii de 300 de ani a curtezanelor atât de specifică Japoniei.

O tradiţie asociată cu *oiran*-ele a supravieţuit până în ziua de azi. *Oiran*-ele, purtând cele mai elaborate costume ale lor şi urmate de un alai de însoţitori şi servitori în uniforme, se duceau să-şi întâmpine clienţii şi să-i escorteze spre camerele lor. Această tradiţie numită *oiran dochu* este păstrată astăzi, chiar dacă doar ca atracţie turistică. Femei îmbrăcate ca *oiran*, cu saboţi de lemn de 15 centimetri înălţime numiţi *geta*, îi domină pe toţi cei din jur în timp ce ele şi însoţitorii lor în uniformă parcurg străzile. Aceste parade impresionante organizate în Tsubame şi Nagoya atrag mii de spectatori.

Gheişele: animatoare artistice

Există o mare confuzie în ceea ce priveşte rolul gheişelor în Japonia. În Occident ele sunt confundate adesea cu prostituatele. În realitate, sexul nu făcea parte din munca lor – cel puţin nu oficial. „Gheişă" provine din două cuvinte japoneze – *gei*, „artă", şi *sha*, „persoană". Gheişele erau animatoare artistice, pricepute la muzică, poezie, jocuri şi ceremonia ceaiului. La început, gheişelor li se interzicea să practice sexul. Misiunea lor era de a-i binedispune pe oaspeţii care aşteptau în cartierele plăcerii întâlnirea cu o *oiran*, astfel că, dacă ele ar fi făcut sex cu clienţii, le-ar fi lipsit pe *oiran*-e de o muncă profitabilă. Când *oiran*-ele au căzut în dizgraţie, importanţa şi popularitatea gheişelor au sporit. Unele erau dispuse să ofere şi sex, mai ales clienţilor bogaţi. După al Doilea Război Mondial, când Japonia a fost ocupată de trupele americane, unele prostituate îşi atrăgeau clienţii îmbrăcându-se ca nişte fete americane tipice, cu părul prins în coadă şi ciorapi cu manşetă, dar altele îşi subliniau originea orientală exotică îmbrăcându-se ca nişte gheişe tradiţionale. De aceea, în mintea occidentalilor gheişele au fost asociate cu prostituţia. Gheişele tradiţionale încă există în Japonia, chiar dacă mult mai puţine decât în secolele trecute. În ziua de azi, ele sunt mai ales atracţii turistice şi gazde pitoreşti la petreceri şi la evenimentele sociale ample.

China imperială

Începând cu secolul XV, concubinele împăratului chinez au fost cazate în Oraşul Interzis, remarcabilul complex de clădiri înconjurat de ziduri din Beijing care există şi astăzi. „Remarcabil” este un termen mult prea des folosit, dar Oraşul Interzis chiar este remarcabil prin mărime, stil şi semnificaţie istorică. A fost numit Oraşul Interzis deoarece nimeni nu putea să intre sau să iasă din el fără încuviinţarea împăratului. Era un ansamblu imens de 980 de clădiri cu 9.999 de încăperi şi jumătate. Numărul straniu de încăperi a fost ales deoarece se credea că cerul are 10.000 de încăperi, iar un simplu palat pământesc nu avea cum să fie perfect precum cerul. Acest complex s-a născut din unul dintre cele mai violente incidente din istoria Chinei. Într-o singură noapte, în 1402, zeci de mii de oameni au fost măcelăriţi, inclusiv 2.800 de concubine imperiale.

Atunci când primul împărat din Dinastia Ming, Zhu Yuanzhang (Împăratul Hongwu), a murit în 1398, fiul lui, Zhu Di, s-a aşteptat să devină împărat, dar a fost trecut cu vederea. Împăratul trăise mai mult decât moştenitorul lui, fiul lui cel mare Zhu Biao, aşa că l-a lăsat pe tron pe fiul acestuia, Zhu Yunwen, Împăratul Jianwen. Însă Zhu Di era mai în vârstă decât Jianwen şi se considera mai îndreptăţit la tron. Când a văzut că noul împărat îşi afişează puterea, începând să restrângă puterea unchilor săi, Zhu Di s-a simţit îndemnat să acţioneze. Jianwen a aflat că unchiul lui se pregătea să-l atace. Ca să-i zădărnicească planurile, a dat ordinul bizar ca propriul palat din Nanjing să fie ars din temelii. Soţia şi fiul lui de şase ani au fost găsiţi morţi printre ruinele carbonizate, împreună cu trupul unui bărbat. Nimeni nu a reuşit vreodată să stabilească dacă acest bărbat era Jianwen sau un servitor nefericit, sacrificat pentru ca Jianwen să poată scăpa. Zhu Di s-a declarat împărat, Împăratul Yongle.

Însă Yongle a auzit zvonuri că Jianwen scăpase din incendiu. Temându-se că acesta putea să se întoarcă cu o armată şi să revendice tronul, Yongle a încercat să sporească baza propriei puteri câştigând sprijinul elitei societăţii. Deoarece nu a reuşit, a dispus executarea tuturor celor pe care îi considera adversari politici. Zeci de mii de oameni au fost ucişi. Concubinele imperiale şi eunucii care nu muriseră în incendiul de la palat au fost executaţi şi ei. Pentru a-şi demonstra puterea, a mutat capitala de la Nanjing la Pekin (Beijing) şi a construit Oraşul Interzis ca bază inexpugnabilă. Douăzeci şi patru de împăraţi aveau să conducă China din spatele zidurilor lui în următorii 500 de ani, până când ultimul împărat, Puyi, a abdicat în 1912.

Concubina care a stăpânit China – Cixi

Concubinele imperiale îşi puteau schimba soarta şi puteau dobândi foarte multă putere dacă produceau un moştenitor de sex masculin care avea potenţialul de a deveni împărat. Aşa a devenit o concubină de rang inferior pe nume Cixi (pronunţat Ţu-Şii) cea mai puternică femeie din China timp de aproape jumătate de secol. Ei îi revine, în mare parte, responsabilitatea pentru crearea Chinei moderne.

În 1852, o fată de 16 ani a fost adusă în Oraşul Interzis din Pekin (Beijingul de azi). Numele ei nu a fost consemnat. Ea urma să devină una dintre numeroasele concubine ale împăratului. Faptul de a fi aleasă pentru a-l sluji pe împărat în acest mod era considerat o mare onoare. Împăratul Xianfeng („Prosperitate Universală”) urcase pe Tronul Dragonului de doar un an. Se spune că ar fi remarcat-o pe fată atunci când o auzise cântând. Potrivit unei alte relatări, ea a atras atenţia împăratului doar atunci când o altă concubină a rămas însărcinată şi, potrivit obiceiului, nu mai putea să facă sex cu împăratul. Indisponibilitatea concubinei i-a oferit acestei fete o şansă. Când împăratul a trimis după ea, eunucii au adus-o în dormitorul lui şi au lăsat-o acolo goală, ca să se asigure că nu adusese cu ea vreo armă. La trei ani după sosirea ei acolo, i-a născut un fiu. Faptul că îi oferise împăratului un moştenitor de sex masculin a promovat-o imediat în eşalonul superior al concubinelor.

Împăraţii chinezi mureau adesea de tineri. Împăratul Xianfeng a murit în 1861, la doar 30 de ani. La moartea lui, fiul de cinci ani al concubinei a rămas singurul lui moştenitor masculin. Micul băiat a devenit împăratul Tongzhi („Ordine şi Prosperitate”), iar mama sa a devenit împărătească moştenitoare. A adoptat şi un nume nou, Cixi („Bună şi Voioasă”). Dată fiind vârsta mică a împăratului, un regent urma să domnească până când el devenea suficient de matur ca să preia frâiele puterii. Cixi şi împărăteasa moştenitoare Zheng, împărăteasa anterioară, au servit drept coregente, dar mai mult Cixi era la conducere. Ieşise din anonimat şi devenise stăpâna de facto a Chinei. Şi-a folosit puterea şi influenţa pentru a iniţia deschiderea Chinei faţă de restul lumii, încurajând intensificarea comerţului peste mări. A început, de asemenea, să consolideze flota. Însă a respins alte schimbări, inclusiv construcţia de căi ferate şi introducerea telegrafului. Controlul lui Cixi asupra puterii a luat sfârşit atunci când fiul ei a împlinit 17 ani şi a început să conducă de unul singur. S-a dovedit a fi un împărat leneş, care îşi petrecea mai mult timp vizitând casele cu reputaţie proastă decât ocupându-se de sarcinile de stat. A murit de sifilis sau vărsat în 1875, la mai puţin de doi ani după ce preluase puterea de la coregentele lui. Cum nu a produs

un moştenitor şi nici măcar nu a desemnat un succesor, nepotul de trei ani al lui Cixi, Zaitian, a fost ales să devină noul împărat, Împăratul Guangxu („Succesiune Glorioasă”).

Cixi s-a trezit din nou în postura de regentă, de data aceasta în parteneriat cu mama lui Guangxu. Atunci când împăratul Guangxu a devenit suficient de matur ca să conducă de unul singur, Cixi s-a retras pentru a doua oară. A continuat să fie însă un personaj puternic în familia imperială, datorită vârstei, poziţiei înalte şi experienţei sale.

Opoziţie faţă de reforme

În China exista un sentiment tot mai puternic că ţara avea nevoie să fie modernizată şi occidentalizată, mai ales atunci când a fost înfrântă decisiv în Războiul Sino-Japonez din 1894-1895 de o ţară mult mai mică decât ea. Împăratul era considerat incompetent de tot mai mulţi oameni. Cixi a fost convinsă să iasă din retragerea ei şi să preia din nou controlul. Cu ajutorul şi îndrumarea ei, împăratul s-a lansat într-un program de reformă întârziat care să aducă la zi educaţia, sistemul juridic, metodele agricole şi forţele militare ale ţării. Însă atunci când a aflat despre implicarea împăratului într-un complot pentru uciderea ei, Cixi a acţionat rapid şi l-a izolat pe o insulă minusculă din mijlocul unui lac artificial de lângă Oraşul Interzis. El a continuat să conducă, însă doar sub controlul ferm al lui Cixi, fiind lipsit de putere. Cixi era din nou stăpâna reală a Chinei. A ordonat ridicarea şi executarea complotiştilor.

În 1900, în Pekin au sosit mii de luptători convinşi că erau posedaţi de spirite şi, prin urmare, invulnerabili. Veniseră să îi alunge sau să-i ucidă pe străinii despre care se considera că aveau mult prea multă putere şi influenţă în China. Luptătorii erau membri ai Yi Ho Tuan (Pumnii Armoniei Drepte), cunoscuţi drept boxeri, astfel că revolta a devenit cunoscută drept Răscoala Boxerilor. Civilii, militarii şi diplomaţii străini din Pekin s-au trezit sub asediu. Zeci de străini au fost ucişi de boxeri. Asediul a durat 55 de zile, până când a fost străpuns de o forţă de 20.000 de soldaţi străini trimişi de o alianţă a opt naţiuni. Cixi şi împăratul au fugit din capitală spre vestul Chinei şi s-au întors abia peste mai bine de un an, după ce trupele străine plecaseră. La început Cixi i-a susţinut pe boxeri, dar atunci când răscoala a luat sfârşit şi China a suferit încă o invazie şi o înfrângere din partea trupelor străine, a înţeles că aceasta fusese o mare greşeală. De asemenea, şi-a dat seama că era nevoie de mai multe reforme care să facă China bogată şi puternică precum naţiunile care o învinseseră. A scos în afara

legii tortura practicată de stat, care fusese ceva obişnuit, şi execuţia prin metoda „morţii prin o mie de tăieturi”. De asemenea, a pus capăt producerii, utilizării şi comercializării opiului. Iar cea mai radicală reformă a fost aceea de a începe transformarea Chinei dintr-o autocraţie într-o monarhie constituţională, cu Parlament ales, pe model britanic. A îngăduit chiar şi presa liberă.

Cixi a rămas la putere până la moartea ei în 1908, la vârsta de 73 de ani, la puţin timp după ce suferise un atac cerebral. În ziua dinaintea morţii ei a murit şi Împăratul Guangxu. Analizarea rămăşiţelor lui în 2008 a scos la iveală un nivel foarte ridicat de arsenic, de 2.000 de ori mai mare decât cel normal. Este posibil ca el să fi fost otrăvit la ordinul lui Cixi, astfel încât să nu poată anula reformele declanşate de ea. Înainte să moară, Cixi l-a lăsat pe tron pe nepotul ei în vârstă de trei ani, Puyi. Avea să fie ultimul împărat al Chinei.

Cixi a fost învinovăţită pentru pieirea Chinei imperiale, deoarece a acceptat prea târziu nevoia de reforme şi modernizare. Puyi a fost înlăturat de la putere şi obligat să abdice în urma revoluţiei din 1911-1912, care a pus capăt celor 2.000 de ani de stăpânire imperială în China.

Cixi nu s-a odihnit în pace. Ea a fost îngropată într-un mormânt din piatră bogat ornamentat. Însă în 1928 o căpetenie războinică pe nume Sun Dianying a prădat mormintele împăraţilor. Ca să poată intra în mormântul lui Cixi, l-a aruncat în aer. Coşciugul ei a fost deschis, iar trupul jefuit de bijuterii. Mormântul a fost refăcut ulterior de Republica Populară.

Revenirea concubinei

Concubinajul din rândul oamenilor de succes a fost înlăturat de revoluţia culturală a lui Mao din anii 1960 şi 1970, dar a revenit după ce China a îmbrăţişat capitalismul. Concubinele şi amantele moderne sunt cunoscute drept *er nai* (soţia a doua) sau *xiao san* (mica a treia). Uneori, soţia oficială a unui bărbat ştie despre existenţa amantei şi o tolerează, dar nu întotdeauna. Unele soţii au apelat la tribunal ca să recupereze proprietăţile şi banii daţi de soţi soţiilor lor secunde.

În 2005, după ce un anumit domn Wang i-a oferit o casă amantei sale, domnişoara Liu, soţia lui a solicitat ca acea casă să fie înapoiată. Când amanta a refuzat, soţia a dat-o în judecată. Tribunalul a susţinut revendicarea soţiei, deoarece conform legilor chineze proprietăţile cumpărate în timpul căsătoriei aparţin în comun soţului şi soţiei. Prin înstrăinarea acelei case, soţul încălcase drepturile de proprietate ale soţiei. Se

pare că soţia lui a avut noroc atunci când a câştigat procesul, deoarece după aceea experţii în drept au susţinut că persoana care încălcase drepturile ei era soţul, nu amanta, aşa că procesul ar fi trebuit să se îndrepte împotriva lui. Această interpretare a fost confirmată de un caz similar din provincia Jiangsu, unde o femeie a dat-o în judecată pe amanta soţului ei, cerând înapoierea a 210.000 de yuani (aproximativ 26.000 de dolari) pe care el i-i dăduse. În acest caz, soţia a pierdut procesul, iar solicitarea ei a fost considerată neavenită.

Cu cât un bărbat este mai bogat şi mai puternic, cu atât poate să întreţină mai multe amante. Numărul amantelor pe care le are constituie o măsură a succesului şi importanţei lui. În iulie 2013, un ziar chinez a relatat că un oficial din provincia Jiangsu avea 140 de amante. Însă campania împotriva corupţiei dusă de noul lider chinez, Xi Jinping, ar putea aduce o nouă dispariţie a concubinelor şi amantelor. Mulţi dintre oficialii acuzaţi de corupţie în ultimii ani şi-au folosit puterea şi averea pentru a-şi favoriza şi îmbogăţi amantele. Dacă în cazier apare sintagma „degenerat moral”, aceasta se referă adesea la întreţinerea de amante. Oficialii „degeneraţi moral” află că furia unei amante umilite poate fi foarte costisitoare. Uneori, amantele părăsite îi denunţă pe oficialii corupţi. Atunci când Ji Yingnan, în vârstă de 26 de ani, a descoperit că logodnicul ei, un funcţionar din Beijing al Partidului Comunist, era deja căsătorit, a postat pe internet sute de fotografii care înfăţişau viaţa lor împreună, scoţând la lumină un nivel al cheltuielilor mult peste salariul modest al funcţionarului. Într-un alt caz, un oficial din domeniul energiei a fost concediat şi pus sub acuzare după ce o fostă amantă a lui a susţinut că el contribuise la fraudarea unor bănci cu 200 de milioane de dolari.

Capitolul 9

Şi restul...

Curtezanele şi amantele regale europene nu se limitau la curţile regale britanică şi franceză şi la acea *demimonde* din Franţa secolului XIX. Regele Ludwig I al Bavariei era atras de doamne. Una dintre ele, Lola Montez, a provocat o revoluţie care a pus capăt domniei lui. În timpul Primului Război Mondial, Mata Hari a intrat în mod nechibzuit în relaţii cu anumiţi ofiţeri superiori, fiind astfel acuzată de spionaj. Şi a mai existat şi Jane Digby, fiica de amiral care s-a căsătorit cu un şeic.

Fiica amiralului şi şeicul beduin – Jane Digby

Jane Digby a fost o femeie remarcabilă şi scandaloasă, chiar dacă astăzi este aproape necunoscută. A avut patru soţi, inclusiv un şeic arab, dar a găsit timp şi pentru aventuri sentimentale cu cel puţin o duzină de amanţi aristocraţi. Doi dintre ei s-au şi duelat pentru ea. Făcea alegeri proaste în materie de bărbaţi, iar cei mai mulţi dintre ei au trădat-o.

Averea familiei Digby provenea de pe un galion spaniol. Tatăl lui Jane, căpitanul (ulterior amiral) Henry Digby, ţinea neapărat să facă necazuri inamicilor Angliei în largul mării, capturând 57 de vase inamice în mai puţin de doi ani. În 1799, a capturat un vas spaniol numit *Santa Brigida* şi l-a uşurat de comoara pe care o transporta.

Pe atunci, în Marina Regală exista practica standard ca un căpitan care capturează un vas inamic să primească o „recompensă în bani” în funcţie de valoarea vasului şi a încărcăturii lui. Apoi, căpitanul distribuia banii echipajului. Recompensa în bani era împărţită în opt părţi egale. Conform regulilor în vigoare în 1799, căpitanul primea trei optimi, dintre care una era dată mai departe ofiţerului superior, de obicei un amiral, responsabil pentru vasul lui. Trei optimi erau împărţite între ofiţeri şi

diversele grade, până la nivelul aspiranţilor. Cele două optimi rămase erau împărţite de restul echipajului. Sistemul recompenselor în bani oferea marinarilor de toate rangurile un stimulent pentru a căuta nave inamice şi a le captura încărcătura. Recompensa în bani pe care a câştigat-o Digby de pe urma imensei lui capturi l-a făcut incredibil de bogat.

Fiica lui, Jane, s-a născut pe 3 aprilie 1807, în locuinţa familiei, Forston House din Dorset. Amiralul Digby era plecat adesea pe mare pentru perioade îndelungate. Când el era plecat, soţia lui îi ducea pe Jane şi pe fraţii ei la casa din Londra a familiei. Odată ce Jane, în vârstă de 16 ani, i-a fost prezentată Regelui George al IV-lea, a devenit oficial disponibilă pentru căsătorie. Admiratorii au început s-o curteze fără întârziere, iar ei îi plăcea atenţia lor. Fiindcă acum locuia permanent la Londra, era o invitată obişnuită la petreceri şi dansuri. În fruntea admiratorilor ei era Edward Law, Lord Ellenborough. Avea mai mult decât dublul vârstei ei, era bogat şi avea numeroase cunoştinţe sus-puse. Ellenborough era nerăbdător să se căsătorească cu ea şi să producă un moştenitor, deoarece prima lui soţie murise fără să aibă copii. Probabil flatată de atenţia unui bărbat mai în vârstă, Jane a acceptat cererea lui în căsătorie. S-au căsătorit în casa amiralului Digby pe 15 septembrie 1824. Însă fericirea conjugală a ţinut doar câteva ore. Au existat zvonuri că Ellenborough îi acorda mai multă atenţie unei servitoare tinere de la hotelul din Brighton unde îşi petreceau luna de miere decât soţiei lui. Cunoscut pentru aroganţa şi limba sa ascuţită, Ellenborough era un bărbat rece şi retras, care petrecea mult timp departe de casă. Asemenea multor tinere din epocă, Jane şi-a văzut noua căsnicie ca pe o idilă, în timp ce Ellenborough a tratat-o ca pe un aranjament financiar îndeplinit cu succes. În curând, Jane a început să se simtă singură. Când a descoperit că soţul ei avea o amantă, reacţia ei pare să fi fost „ăsta e un joc care se poate juca în doi”.

Peste aproximativ un an, Jane avea o aventură cu un militar devenit politician, tânăr şi arătos, pe nume George Anson. Anson era bine-cunoscut ca afemeiat. Şi era şi văr cu Jane. În cele din urmă, el şi-a dat seama că Jane ia aventura lor mult prea în serios şi a abandonat-o. La acel moment, ea era deja însărcinată şi credea că Anson era tatăl copilului. Copilul, un băiat, s-a născut pe 15 februarie 1828 şi a fost botezat Arthur Dudley Law. Se pare că Ellenborough credea că băiatul e al lui. Câteva luni mai târziu, Jane a participat la un bal de la ambasada Austriei şi i-a fost prezentată prinţului cu magnificul nume de Felix Ludwig Johann von Nepomuk Friedrich zu Schwarzenberg. Acesta avea doar câţiva ani mai mult faţă de cei 21 ai ei şi a fost vrăjit de ea. Relaţia lor nu a rămas mult timp secretă. În curând, cei doi făceau obiectul bârfelor în rândul servitorilor, dar nu numai. Atunci când prietenii i-au spus lui

Ellenborough, acesta a dat din umeri, ca şi cum n-ar fi avut nici o importanţă. Faptul că închidea ochii la adulterul soţiei îi dădea libertatea de a se comporta în acelaşi mod.

Ca şi Anson, Felix a început să-şi facă griji că Jane lua relaţia lor mult prea în serios. În primăvara lui 1829, ea a descoperit că era însărcinată din nou. Asta ridica o problemă, dat fiind că nu mai dormise în acelaşi pat cu soţul ei, Lordul Ellenborough, de mai multe luni, aşa că nu putea să pretindă că el e tatăl copilului. Atunci când ambasadorul austriac a aflat ce se întâmplase, l-a scos pe Schwarzenberg din ţară cât mai rapid posibil, pentru a-i proteja reputaţia şi cariera. Ellenborough a părăsit-o pe Jane şi a iniţiat procedura de divorţ. Un membru al personalului de la Hotelul Norfolk din Brighton, acelaşi hotel în care îşi petrecuseră luna de miere Jane şi Ellenborough, a declarat că Jane şi Schwarzenberg stătuseră acolo şi petrecuseră o noapte împreună. A susţinut că ar fi ascultat la uşă şi ar fi auzit zgomotul inconfundabil al „concubinajului". Un şir de vecini şi de servitori au depus mărturie despre întâlnirile lui Jane cu Felix. Ziarele au relatat fiecare detaliu savuros, arătându-i cu degetul. Lui Ellenborough i s-a acordat divorţul. La puţin timp după aceea, Jane s-a dus la Basel să nască. Felix i s-a alăturat o lună mai târziu. Pe 12 noiembrie 1829, Jane a născut o fetiţă pe care a botezat-o Mathilde, după una dintre surorile lui Felix. După doar o lună, a aflat că primul ei copil, lăsat în grija soţului ei, murise.

Când Mathilde avea trei luni, Jane s-a mutat la Paris. Ca femeie divorţată cu un copil nelegitim, a primit statutul de demimondenă, de curtezană, şi a fost exclusă din societatea elegantă. A rămas iar însărcinată cu Felix, iar el a refuzat din nou să se căsătorească cu ea. Jane a născut un băiat pe care l-a botezat Felix, după tatăl lui, dar din nefericire băieţelul a murit după doar câteva zile. În mai 1831, Jane şi Felix au avut o ceartă deosebit de dură, după care el a părăsit Parisul.

Câteva luni mai târziu, după o scurtă vizită în Anglia, Jane a călătorit la München, în speranţa zadarnică de a ajunge la o împăcare cu Felix. Dar o întâlnire întâmplătoare cu Regele Ludwig I a schimbat totul. Regele în vârstă de 46 de ani avea o predilecţie pentru femeile atrăgătoare şi a fost fermecat de frumoasa englezoaică de 25 de ani. În timp ce relaţia ei cu regele se înfiripa, din nefericire Jane a rămas din nou însărcinată cu alt admirator al ei, baronul Carl Theodore Venningen. Era esenţial ca vestea sarcinii să nu ajungă la rege şi la Felix, aşa că a plecat în Italia ca să nască în secret. Pe 27 ianuarie 1833, Jane a născut un băieţel pe care l-a botezat Heribert. Când s-a întors în Bavaria, l-a lăsat în Italia.

O căsătorie de convenienţă

În cele din urmă, Jane a acceptat faptul că nu avea să-l recâştige pe Felix. Venningen voia să se căsătorească cu ea, iar Regele Ludwig voia ca această căsătorie să aibă loc, deoarece ea ar fi fost mai acceptabilă ca amantă a lui dacă era căsătorită. Şi familia ei voia ca ea să se mărite. Aşa că pe 16 noiembrie 1833 Jane s-a căsătorit de convenienţă cu Venningen. Foarte curând era însărcinată iar, cu al cincilea ei copil. Copilul, o fetiţă, s-a născut pe 4 septembrie 1834 şi a fost botezat Bertha.

Jane nu i-a rămas credincioasă lui Venningen prea mult. În 1835, plictisită de viaţa din Palatul Venningen, a cunoscut un conte grec tânăr şi arătos, Spiridon Theotoky, şi s-a simţit imediat atrasă de el. Ea l-a asigurat pe rege că relaţia ei cu Theotoky era un flirt nevinovat, dar era mai mult decât atât. În mod inevitabil, la soţul ei au ajuns bârfe despre întâlnirile sale clandestine cu Theotoky. Cei doi amanţi au fugit, cu Venningen pe urmele lor. Când i-a ajuns din urmă, l-a provocat pe Theotoky la duel – avusese prevederea să ia cu el două pistoale pentru duel. Theotoky nu a avut de ales şi a acceptat provocarea, altfel urmând să fie demascat ca laş. Cei doi bărbaţi s-au înfruntat. Theotoky, mai puţin experimentat, a tras primul, dar a ratat. Venningen a ţintit fără să se grăbească. Theotoky a trebuit să stea şi să-şi aştepte soarta. Când Venningen a tras, Theotoky a simţit cum glonţul îl izbeşte în piept şi s-a prăbuşit la pământ. A insistat că nu se face vinovat de acuzaţiile lui Venningen, probabil pentru a-şi proteja amanta.

Regele nu era deloc fericit că Jane era implicată într-un nou scandal. Deşi fusese rănit grav la piept, Theotoky a supravieţuit şi şi-a revenit. A fost de acord să o părăsească pe Jane şi să se întoarcă în Grecia, iar Jane a acceptat să rămână lângă soţul ei. Însă relaţia ei cu acesta s-a dovedit a fi ireparabilă. Atunci, Theotoky s-a întors. În condiţiile unei căsnicii nefericite în timp ce regele se ţinea la distanţă, lui Jane îi era greu să-i reziste lui Theotoky. Au fugit a doua oară. Şi din nou soţul lui Jane a pornit pe urmele lor. I-a prins, dar de data asta n-a putut s-o convingă pe Jane să se întoarcă împreună cu el. Jane s-a stabilit cu Theotoky la Paris, iar pe 21 martie 1840 i-a născut un fiu pe care l-a botezat Leonidas. Deşi nu manifestase nici un fel de interes faţă de copiii ei anteriori, pe care îi cedase altora, îi neglijase sau îi abandonase, Jane şi-a descoperit în sfârşit instinctul matern şi a fost o mamă devotată pentru Leonidas. La puţin timp după aceea, a trecut la Biserica Ortodoxă Greacă, căsătoria ei cu Venningen a fost anulată şi ea s-a măritat cu Theotoky. În 1841, s-au mutat pe insula grecească Tinos, unde tatăl lui Theotoky era guvernator. Anul următor s-au mutat în Corfu, unde Theotoky administra domeniul familiei. În 1842, Jane a aflat că tatăl şi bunicul ei muriseră amândoi.

A dus o viaţă fericită şi mulţumită în Corfu până în 1844. În 1832, când Grecia şi-a

restaurat monarhia, a fost adus pe tron un descendent al conducătorilor greci anteriori. Regele Otto, primul rege al Greciei moderne, era al doilea fiu al nimănui altcuiva decât Regele Ludwig I al Bavariei, fostul amant al lui Jane. Probabil că Ludwig nu era străin de faptul că lui Theotoky i s-a oferit o slujbă de aghiotant al noului rege. Theotoky şi-a dus familia la Atena, ca să-şi preia noua însărcinare, dar nu a trecut mult până când au început să se calce pe nervi. La Atena, venitul lui Jane o făcea o femeie bogată. Curtenii şi cetăţenii erau invidioşi pe vila somptuoasă pe care şi-o construia familia Theotoky. Regina a fost şi ea iritată când a aflat că Jane era o dansatoare desăvârşită, cu care soţul ei se bucura să facă pereche pe ringul de dans. Din ce în ce mai mult, regina o vedea pe Jane ca pe o rivală la afecţiunea regelui. Apoi, în 1846, Jane a descoperit că Theotoky îi fusese necredincios. Pe când încerca să se împace cu acest fapt, a trăit o tragedie şi mai mare. În timpul unei vacanţe în Italia, fiul ei Leonidas, în vârstă de şase ani, a căzut din vârful unor scări pe pardoseala de marmură şi a murit. Odată ce Leonidas a murit, nimic nu-i mai ţinea laolaltă pe Jane şi Theotoky. Au mers fiecare pe calea lui, iar căsătoria lor a fost desfăcută.

Jane s-a dedicat apoi unui pretendent foarte neobişnuit, Christodoulos Hadji-Petros, şeful unui grup de bandiţi din nordul Greciei. Acum era persona non grata în Londra, München şi Atena. Căsătoria ei cu Hadji-Petros era iminentă, când ea a aflat că acesta încercase de mai multe ori să-i seducă servitoarea. În aprilie 1853, ea a pornit într-o vizită în Siria, sub pretextul achiziţionării unor cai arabi. În realitate, îl părăsea pe Hadji-Petros. Nu s-a mai întors în Grecia, ci a continuat să călătorească. Escorta, protectorul şi ghidul ei pentru o parte a călătoriei a fost un tânăr şeic beduin pe nume Medjuel el Mezrab.

Captivă în Siria

Jane şi-a luat haine arabe şi a pornit prin deşert cu cămila, lucru pe care foarte puţini europeni îl mai făcuseră până atunci. Era o călătorie periculoasă. La un moment dat, Medjuel a trebuit să respingă atacul unor tâlhari. La sfârşitul călătoriei lor, Medjuel a uluit-o cerând-o în căsătorie. El era deja căsătorit, dar a spus că avea să-şi părăsească soţia pentru Jane. La acel moment, ea se hotărâse deja să se stabilească în Siria. După o scurtă vizită la Atena pentru a se debarasa de proprietăţile ei, Jane s-a întors în Orientul Mijlociu. Medjuel s-a întâlnit cu ea la Damasc şi i-a spus că era liber să se căsătorească, în ciuda opoziţiei familiei lui. În cele din urmă, ea i-a acceptat cererea în căsătorie. Fiica de amiral englez urma să se căsătorească cu un şeic beduin. Consulul

britanic din Damasc a încercat din răsputeri s-o convingă să nu se căsătorească, dar nimic n-o putea face să se răzgândească. Nici măcar faptul că adulterul unei soţii de beduin se pedepsea cu decapitarea nu i-a zdruncinat hotărârea! Pe 27 martie 1855, Jane s-a căsătorit cu şeicul. Prima lor locuinţă a fost în Homs. Ea s-a apucat să înveţe cu sârg obiceiurile beduine şi i-a impresionat pe membrii tribului cu abilităţile ei de călăreaţă. În timp ce Medjuel escorta vizitatori şi turişti care călătoreau prin deşert, Jane stătea acasă, dar când Medjuel şi semenii lui beduini plecau în călătoriile lor regulate prin deşert, în fiecare an, mergea şi ea cu ei.

A vizitat Anglia pentru ultima oară în 1856, de Crăciun. Deşi dezaprobau total viaţa pe care şi-o alesese, prietenii şi rudele erau nerăbdători să o vadă şi să afle totul despre aventurile ei în Arabia. Cea mai tristă parte a vizitei a fost faptul că ştia că era probabil ultima oară când îşi mai vedea mama. Imediat după cea de-a 50-a aniversare a zilei ei de naştere, Jane a plecat spre Siria, unde şi-a petrecut restul zilelor împreună cu Medjuel. S-au mutat într-o casă mare din Damasc, cu grajduri pentru caii ei, iar Jane a creat acolo o grădină minunată. Viaţa pe care o ducea în Siria era rareori plictisitoare. Când nu aplana certuri între angajaţi, negustori sau vecini, avea probleme mai serioase de care să se ocupe, rareori cele pe care le întâmpină orice altă fiică de amiral englez. În 1873, între două triburi beduine a izbucnit o luptă pentru păşunile animalelor lor. Tribul lui Medjuel a sărit în sprijinul prietenilor lui din unul dintre triburile aflate în război. La vârsta de 65 de ani, Jane a plecat la luptă, călare, alături de soţul ei. S-a relatat în mod fals că s-ar fi numărat printre cei ucişi în luptă. Ştirea morţii ei a fost telegrafiată în întreaga lume. Când s-a întors în cele din urmă din deşert, a fost foarte surprinsă să-şi descopere propriul necrolog în ziare.

În primăvara lui 1881 şi-a cumpărat un loc într-un cimitir creştin. În iulie, la trei luni după ce a împlinit 74 de ani, Jane s-a îmbolnăvit de dizenterie, dar era prea slăbită ca să mai lupte. Starea ei s-a înrăutăţit treptat, iar pe 11 august a murit şi a fost îngropată în mormântul pe care îl cumpărase cu câteva luni înainte. A lăsat aproape totul soţului ei. Fiul ei, Heribert, a primit suma de 1.000 de lire şi nişte bijuterii. Medjuel nu s-a mai recăsătorit niciodată.

Dansatoarea care a pornit o revoluţie – Lola Montez

Era un risc major să o înfurii pe temperamentala dansatoare „spaniolă” Lola

Montez, curtezană şi amantă a regelui Ludwig I al Bavariei. Atunci când un ziar australian a criticat-o, ea l-a atacat pe nefericitul redactor-şef cu biciul! Era de asemenea predispusă să scoată cuţitul sau pistolul dacă era iritată.

Viitoarea curtezană şi dansatoare spaniolă nu era deloc spaniolă. Se născuse în Irlanda, pe la 1818 sau 1820. Era fiica unui militar britanic şi a unei tinere irlandeze din partea locului. Fetiţa a fost botezată Maria Dolores Eliza Rosanna Gilbert. În familie era cunoscută drept Dolores, dar ei i se părea prea dificil de pronunţat, aşa că îşi spunea Lola. Mai târziu a pretins că descindea din aristocraţia spaniolă, deşi nu pare să existe vreo probă solidă în acest sens.

Când Lola avea cam trei ani, tatăl ei şi-a dus familia în India, unde servea în noul lui regiment. A fost o călătorie dificilă de şase luni. Când au sosit, sau la puţin timp după aceea, el s-a îmbolnăvit de holeră. Nu s-a putut face nimic pentru el. Mama Lolei s-a trezit văduvă într-o ţară străină şi ciudată, la vârsta de doar 19 ani. S-a căsătorit rapid cu alt ofiţer, locotenentul de 24 de ani Patrick Craigie din Regimentul 38 Infanterie Autohtonă.

Micuţa Lola a crescut şi s-a transformat într-o fată drăguţă, cu ochi albaştri şi hipnotici. La vârsta de opt ani, a fost trimisă din India la şcoală în Montrose, în Scoţia, unde locuiau tatăl şi surorile lui Craigie. Şi-a făcut rapid o reputaţie de poznaşă, care nu se prea potrivea cu regimul strict al noului cămin. Şi-a implorat părinţii să o ia înapoi, dar în schimb ei au trimis-o pe fata de 11 ani în Durham, de cealaltă parte a graniţei cu Anglia. Locuia cu o soră a lui Craigie şi cu soţul ei, care se duseseră acolo să deschidă o şcoală cu internat. Profesorii o descriau pe Lola drept rebelă şi dificilă. După aproximativ un an, a fost trimisă la o şcoală nouă din elegantul şi somptuosul oraş balnear Bath. Chiar înainte să plece, sora lui Craigie i-a spus: „Ascultă-mă ce-ţi spun, domnişoară, o să sfârşeşti prost”. Lola a petrecut aproape cinci ani fericiţi la Bath, care au transformat-o dintr-o copilă poznaşă într-o tânără foarte frumoasă, cu părul negru ca pana corbului. Când avea 17 ani, mama ei a venit s-o ducă înapoi în India, ca să o mărite cu un soţ potrivit – cu cât mai bogat, cu atât mai bine. Bărbatul ales pentru ea era un judecător de 64 de ani din Calcutta, Sir Abraham Lumley. Imediat ce a văzut poza Lolei, bătrânului judecător i s-au aprins călcâiele. Însă atunci când Lola a aflat ce planuri se făcuseră pentru ea, nu a vrut deloc să devină Lady Lumley.

Înainte de a porni din Bath spre India, au primit vizita locotenentului Thomas James, un militar în vârstă de 29 de ani pe care mama Lolei îl cunoscuse în călătoria ei din India în Anglia. Lola i-a căzut cu tronc imediat. În mod evident, Lola îl considera pe tânărul militar o perspectivă mai bună decât judecătorul în vârstă, pentru că a fugit

cu el în Irlanda, unde s-au căsătorit. S-au stabilit în locuinţa familiei locotenentului James, în comitatul Wexford, dar neastâmpărata Lola nu îndrăgea viaţa din Irlanda rurală. Se plictisea de moarte. O scurtă perioadă petrecută la Dublin i-a atenuat pentru o vreme plictiseala, dar apoi a venit timpul ca locotenentul James să se întoarcă la serviciul lui militar din India. În cursul îndelungatei călătorii pe mare şi pe uscat spre baza din Karnaul a regimentului său, Lola şi soţul ei s-au certat. Ea se simţea prinsă ca în capcană într-o căsnicie nefericită.

Deşi drăguţa soţie a ofiţerului avea mult succes în circuitul social febril al petrecerilor, dineurilor şi balurilor, soţul ei manifesta prea puţin interes faţă de ea. În cele din urmă au mers fiecare pe calea lui. Potrivit unei relatări, locotenentul James şi-a părăsit soţia pentru altă femeie. Potrivit alteia, Lola a fost cea care l-a părăsit. Acum, când era pe cont propriu, mama ei n-a vrut s-o primească înapoi. În schimb, a plătit ca Lola să se întoarcă în Anglia. În mod evident, călătoria a fost bogată în evenimente, deoarece la sosirea în portul englez Portsmouth, pe 20 februarie 1841, Lola s-a mutat împreună cu alt militar, căpitanul Lennox (locotenentul Lennox, potrivit anumitor surse), pe care îl cunoscuse pe vas. Însă relaţia cu Lennox nu a durat mult. Fără tragere de inimă, Lola s-a dus în nord, la rudele ei din Scoţia. Când vestea aventurii Lolei cu Lennox a ajuns la soţul ei din India, acesta a divorţat de ea, acuzând-o public de adulter. Dar divorţul nu era unul absolut, aşa că nici unul dintre ei nu se putea căsători atât timp cât celălalt era încă în viaţă. Aceasta era o condiţie normală a divorţului în Anglia la acea vreme. Pentru a obţine divorţul absolut, cu posibilitatea de a te recăsători, era necesară o hotărâre privată a Parlamentului, ceea ce depăşea mijloacele majorităţii oamenilor.

Ajunsă din nou pe cont propriu, în 1842 Lola s-a lansat într-o carieră scenică. După ce a luat lecţii de actorie la Londra şi lecţii de dans în Spania, a reapărut în 1843 la Londra drept dansatoarea spaniolă Lola Montez. Din nefericire, a fost recunoscută ca fiind doamna James în cursul primei ei reprezentaţii de la Teatrul Majestăţii Sale. Când i s-a cerut socoteală, a insistat cu vehemenţă că era Lola Montez, născută la Sevilla în 1823, dar fără succes. Teatrul a rupt contractul cu ea. Ameninţată că va fi demascată public ca impostoare, Lola a hotărât să părăsească Anglia şi să-şi încerce norocul în altă ţară.

L-a vizitat pe Prinţul Heinrich al LXXII-lea de Reuss-Lobenstein-Ebersdorf, pe care îl cunoscuse anterior la Londra, dar a abuzat imediat de ospitalitatea lui şi i s-a cerut să părăsească minusculul său principat german. A plecat la Dresda, unde părerile cu privire la spectacolele ei au fost împărţite. S-a mutat apoi la Berlin. Deşi criticii continuau să fie prea puţin impresionaţi de ea ca dansatoare, Lola atrăgea un cerc tot

mai larg de admiratori de sex masculin. Regele Friedrich Wilhelm al IV-lea a venit să o vadă şi i-a prezentat-o ginerelui său, care se întâmpla să fie Ţarul Nicolae I al Rusiei. La puţin timp după aceea, Lola s-a îndreptat spre Varşovia. Din nou, spectacolul ei de dans a avut parte de o primire contradictorie, iar directorul teatrului a vrut în curând să scape de ea. I s-a cerut din nou să plece. Lola şi-a continuat deplasarea prin Europa. Lucrurile se petreceau la fel în fiecare oraş: reputaţia ei de mare dansatoare spaniolă o preceda, graţie numeroşilor jurnalişti a căror prietenie se străduia s-o cultive. Un teatru vindea bilete la preţuri de lux pentru reprezentaţiile ei, după care publicul pleca dezamăgit. Destinaţia ei finală era Sankt-Petersburg, unde se pare că a stat doar puţină vreme, după care a plecat.

În timpul călătoriei de întoarcere a citit un articol de ziar despre compozitorul Franz Liszt, supervedeta muzicală a epocii. Sub impulsul momentului, s-a dus să se întâlnească cu el. A asistat la repetiţiile şi concertele lui, până când a reuşit să-i vorbească. Aproape imediat, despre cei doi s-a spus că formau un cuplu. Relaţia lor furtunoasă nu a durat mult, Liszt săturându-se de ea. Sfârşitul a fost rapid. El a încuiat-o pur şi simplu în camera lor de hotel şi a plecat. Lola a petrecut 12 ore spărgând tot ce a prins până să îndrăznească cineva s-o elibereze.

În 1844, Lola era deja la Paris. Obişnuitele relatări de presă extrem de favorabile despre ea au avut ca rezultat un contract la prestigioasa Operă din Paris. Ca de obicei, publicul nu a fost impresionat. De data asta, Lola şi-a ieşit din fire. Şi-a smuls o parte a costumului şi a aruncat-o spre publicul ingrat. Contractul i-a fost anulat după doar două reprezentaţii. Între timp, i-a cunoscut pe membrii cei mai proeminenţi ai comunităţii literare şi artistice, inclusiv pe George Sand, Alexandre Dumas (tatăl şi fiul), Victor Hugo şi Balzac.

Flirtul cu *La Presse*

Lola dădea des interviuri jurnaliştilor, în speranţa unei cronici bune. Un jurnalist i-a lăsat o impresie mai puternică decât ceilalţi. Era Alexandre Dujarier, coproprietarul şi editorul cultural al unui ziar numit *La Presse*. În curând au devenit amanţi. La un an după ce fusese alungată de pe scena Operei cu fluierături şi şuierături, Lola a apărut la Théâtre de la Porte Saint-Martin. Şi, măcar o dată, nu a fost un dezastru. Criticii au fost îngăduitori, ceea ce pentru Lola însemna un succes. În sfârşit, lucrurile păreau să meargă bine.

Însă relaţia ei cu Dujarier a fost întreruptă brusc de moartea lui prematură în 1845.

După ce a băut o noapte la o petrecere, Dujarier îşi amintea cu greu un dialog furios pe care îl avusese cu unul dintre invitaţi, Jean-Baptiste Rosemond de Beaupin de Beauvallon. Dar a doua zi doi prieteni ai lui Beauvallon l-au vizitat şi l-au informat că acesta cerea satisfacţie pentru insultele pe care i le adusese. Potrivit etichetei epocii, cei doi bărbaţi trebuiau să se dueleze. Dacă Dujarier refuza provocarea sau nu se prezenta, avea să fie etichetat drept laş, devenind un paria. Nu avea altă variantă decât să accepte provocarea lui Beauvallon. Avea să fie primul duel al lui Dujarier, în timp ce adversarul lui era, după mai multe dueluri, un veteran. Dujarier se aştepta să fie ucis. Şi-a adus la zi testamentul, a notat instrucţiuni pentru înmormântarea sa şi i-a trimis o scrisoare mamei sale. În dimineaţa aceea i-a scris Lolei o scrisoare, apoi s-a dus să-şi înfrunte soarta.

Cei doi bărbaţi urmau să se dueleze cu pistoale – alegerea lui Dujarier. În dimineaţa zilei de 11 martie 1845, pe un frig muşcător, cei doi s-au aşezat faţă în faţă în Bois de Boulogne, la 30 de paşi distanţă. Dujarier avea atât de puţină experienţă cu armele de foc, încât a fost nevoie să i se arate cum să ţină pistolul. Când s-a dat semnalul, cei doi bărbaţi au făcut şase paşi unul spre celălalt şi au ţintit. Dujarier a tras primul... dar a ratat. Beauvallon a ţintit atent şi a tras. Dujarier a fost împuşcat în faţă. A căzut pe spate, în timp ce din gură şi din nas îi curgea sânge. Câteva clipe mai târziu era mort. Trupul lui i-a fost dus Lolei.

Odată cu moartea lui Dujarier, soarta Lolei s-a schimbat. Ofertele de lucru s-au împuţinat şi trebuia să se bazeze pe daruri băneşti de la prieteni. Între timp, Beauvallon a fost arestat şi judecat pentru uciderea lui Dujarier. Juriul l-a găsit nevinovat.

După proces, Lola a părăsit Franţa, îndreptându-se spre Germania. I-a spus unei prietene că avea de gând să-şi găsească un prinţ. În cele din urmă şi-a depăşit propriile aşteptări. A căutat să obţină în Bavaria o întâlnire cu regele Ludwig I. Era în 1846, iar Lola avea ceva mai puţin de 30 de ani. Regele avea peste 60. Din fericire pentru Lola, acesta avea o pasiune pentru tot ce era spaniol şi îi plăceau destul de mult şi femeile atrăgătoare, aşa că i-a acordat o audienţă. Când a văzut-o, regele a făcut o pasiune pentru ea. O versiune a întâlnirii lor susţine că el a întrebat-o dacă impresionanţii ei sâni sunt autentici. Se spune că ea ar fi scos un cuţit şi şi-ar fi tăiat şireturile corsajului, ca să-i ofere un răspuns. E puţin probabil însă ca această poveste să fie adevărată. O altă relatare e mai verosimilă – că regele i-a cerut să danseze pentru el, după care a spus că îi va porunci directorului de la Hof Theatre să o aducă pe scenă. Regele a început să-şi petreacă tot mai mult timp cu Lola şi să cheltuiască tot mai mulţi bani pentru ea. I-a cerut arhitectului său să construiască o casă potrivită pentru ea, fără să

se uite la cheltuieli. În ciuda norocului pe care îl avusese, irascibilitatea Lolei erupea adesea. Insulta zgomotos şi public pe oricine o supăra şi folosea adesea biciul pe care îl avea întotdeauna la dânsa.

Bavarezii nu au acceptat-o şi nu au plăcut-o niciodată, dar regele era vrăjit. Şi-a schimbat chiar testamentul în favoarea ei. Temperamentul Lolei continua să îi facă probleme. Aceasta a atacat fizic un proprietar de hotel şi un curier, declanşând o anchetă a poliţiei. Regele a anunţat că dorea ca Lola să aibă naţionalitate bavareză, ca să-i poată acorda un titlu. Certificatul ei de cetăţenie avea nevoie de semnătura unui ministru, dar nu s-a găsit nici unul care să-l semneze. Apoi, cabinetul i-a trimis regelui o scrisoare în care spunea că mai bine demisionează decât să-i acorde Lolei cetăţenia bavareză. Spre uimirea miniştrilor, regele le-a acceptat demisia. Unul dintre cei numiţi să-i înlocuiască şi-a manifestat aprecierea semnând certificatul de cetăţenie al Lolei. Regele a făcut-o imediat contesă de Landsfeld, teritoriu fictiv al cărui nume e alcătuit din două toponime, Landshut şi Feldberg.

Aristocraţia a ostracizat-o. Au existat manifestaţii de stradă, protestatarii cerând ca Lola să fie dată afară din ţară. În rândul studenţilor exista o opoziţie atât de puternică faţă de ea, încât regele a închis universitatea, cerându-le studenţilor care nu locuiau în München să părăsească oraşul. Asta i-a indignat pe negustorii locali, care erau lipsiţi astfel de mii de clienţi. Când mulţimile au înconjurat casa Lolei, ea a ieşit şi le-a înfruntat, până când servitorii au târât-o înăuntru, sub o ploaie de pietre. Apoi o trăsură s-a năpustit afară din curte şi a gonit prin mulţime, ducând-o pe Lola la adăpost. În încercarea de a-l recâştiga pe rege, Lola s-a întors la München deghizată în băiat. Când i s-a spus că ea revenise, regele s-a dus imediat s-o vadă, dar, fiindcă mulţimea încă o căuta, Lola a trebuit să plece din nou după câteva ore. Opoziţia faţă de Lola ajunsese o mişcare revoluţionară împotriva monarhiei înseşi. Cabinetul i-a spus regelui că singura modalitate de a evita o revoluţie era să o alunge pe Lola din ţară. Fără tragere de inimă, acesta a emis un ordin care revoca cetăţenia Lolei şi altul pentru arestarea ei. După ce a fost descoperită, Lola a fost deportată în Elveţia. Ludwig s-a simţit umilit şi incapabil să mai fie rege. Pe 20 martie 1848 a abdicat.

La sfârşitul lui 1848, Lola era la Londra. Fostul rege Ludwig, care încă trimitea sume regulate pentru întreţinerea ei, a descoperit că avusese cel puţin doi amanţi în timp ce îi declara iubire veşnică. Ştiind că Ludwig o dorea tot mai puţin, Lola a cunoscut un tânăr ofiţer de cavalerie, George Trafford Heald, despre care aflase că are un venit substanţial, şi s-a căsătorit cu el. Însă căsătoria lor contravenea condiţiilor presupuse de divorţul ei de Thomas James. După ce a descoperit acest lucru, mătuşa lui Heald a cerut ca Lola să fie arestată pentru bigamie. Când cazul a ajuns la tribunal,

a trebuit suspendat la jumătatea procesului, pentru a fi înaintate noi probe. După reluarea procesului, avocatul Lolei a anunţat curtea că clienta lui părăsise ţara. Fugise pe continent cu noul ei soţ. Însă Heald s-a săturat repede de accesele ei de furie şi a abandonat-o la Barcelona. Lola a mers mai departe în Franţa şi s-a instalat la Paris. Întrucât acum avea nevoie disperată de bani, s-a pregătit să revină pe scenă. Auzind că alţi interpreţi europeni avuseseră succes în Statele Unite, s-a hotărât să îşi încerce norocul acolo. Mai întâi a testat mai multe dansuri noi în faţa publicului din Franţa şi din Belgia. De data aceasta a avut înţelepciunea să lucreze cu un coregraf şi reprezentaţiile ei au fost în general bine primite.

Apoi, în 1851, a traversat Atlanticul spre Statele Unite. Criticii care i-au văzut reprezentaţiile au fost prea puţin măgulitori, dar până şi ei au acceptat că pasiunea şi entuziasmul Lolei puteau să captiveze publicul. În 1852 a jucat şi într-o piesă de teatru bazată pe viaţa ei, *Lola Montez în Bavaria*. Jocul ei actoricesc a cules cronici mai bune decât dansul. Au fost scrise şi alte piese de teatru special pentru ea, iar Lola a mers cu ele în turneu peste tot în Statele Unite.

Pe când se îndrepta spre California l-a cunoscut pe Patrick Hull, redactorul-şef al unui ziar. În mai puţin de două luni s-au căsătorit şi s-au stabilit într-o comunitate mică, numită Grass Valley, din California. În mod previzibil, căsnicia nu a rezistat. În cele din urmă, Lola l-a dat pe Hull afară. Ea a rămas în Grass Valley şi a adunat o întreagă menajerie cu tot felul de animale, inclusiv un urs. A rămas în amintire prin faptul că i-a încurajat pe investitori să susţină industria cuarţului aurifer de acolo, făcând astfel ca mineritul din Grass Valley să mai prospere încă o sută de ani. Casa ei, singura pe care a deţinut-o vreodată, a fost demolată ulterior din cauza stării proaste în care se afla. În acelaşi loc, pe strada Mill numărul 248, a fost construită o reproducere a acelei cabane simple de lemn, desemnată acum drept Reper Istoric Californian nr. 292 şi adăpostind un centru pentru turişti. În 1855, Lola a început să-şi piardă răbdarea şi s-a hotărât să revină pe scenă. De data asta, s-a pregătit să plece în turneu în Australia.

Dansatoare pentru căutătorii de aur

Anii 1850 au fost o perioadă bună pentru animatoarele din Australia, datorită unei goane după aur din Victoria care atrăgea oameni din lumea întreagă. În această perioadă, populaţia Australiei s-a triplat. Lola a călătorit dintr-un loc în altul, dansând pentru căutătorii de aur. Atunci când ziarul *Ballarat Times* a publicat, în februarie

1856, o scrisoare care o critica, Lola l-a depistat pe redactorul-şef al acestuia, Henry Seekamp, într-un bar şi l-a atacat cu biciul. Nu era prima oară când biciuia pe cineva. În timp ce călărea la Berlin, un agent de poliţie prinsese frâiele calului ei, ca să-l întoarcă şi să-l scoată dintr-o zonă rezervată persoanelor foarte importante. Lola a reacţionat imediat, lovindu-l violent cu biciul. Avea de asemenea reputaţia că poartă cuţit, pe care uneori îl scotea în momentele de furie. Dar nu ieşea întotdeauna învingătoare din confruntările ei violente. Când a acuzat un director de teatru că ar fi înşelat-o la bani, soţia acestuia i-a smuls biciul şi a lovit-o cu el atât de rău încât Lola a trebuit să-şi anuleze o apariţie pe scenă.

Câteva luni mai târziu, s-a îndreptat din nou spre Statele Unite. Pe drum, ultimul ei amant, un actor pe nume Frank Folland, a dispărut de pe vas. Folland nu a lăsat nici o urmă. Potrivit unuia dintre numeroasele zvonuri din jurul morţii sale, el ajunsese să se sinucidă aruncându-se peste bord din cauza certurilor permanente cu Lola.

Cronicile reprezentaţiilor ei au relatat că jocul actoricesc al Lolei se ameliorase de când fusese ultima oară în California. După un turneu de succes, Lola s-a hotărât să schimbe abordarea şi să susţină o serie de conferinţe despre viaţa ei. Şi-a ţinut primele prelegeri în Hamilton, Ontario, şi în Buffalo. Acestea au mers bine şi Lola le-a repetat peste tot în Statele Unite. Apoi şi-a valorificat inteligent succesul publicând textul conferinţelor, urmat în 1858 de o carte intitulată *Artele frumuseţii sau secretele toaletei doamnelor*. Şi cartea aceasta a mers bine. Apoi a urmat încă o carte, *Anecdotele iubirii*.

După turnee de conferinţe pline de succes în Irlanda, Anglia şi America, Lola s-a stabilit la New York, unde a trăit până la moarte. În ultimii ani de viaţă s-a îndreptat spre religie, ajutând diverse femei care treceau prin momente dificile. În iunie 1860 a suferit un atac cerebral, care a dus la paralizie parţială. Reuşea în continuare să iasă din casă, chiar dacă şchiopăta. Însă în iarna friguroasă a lui 1860 a făcut pneumonie şi a fost dusă la spital. Femeia care captivase un rege şi provocase o revoluţie a murit fără un ban pe 17 ianuarie 1861, la puţin peste 40 de ani. A fost înmormântată sub numele de Eliza Gilbert în cimitirul Green-Wood din Brooklyn.

Pretinsa dansatoare a templului – Mata Hari

Numele Mata Hari e sinonim cu sexul şi spionajul. Mata Hari a fost o femeie extraordinară, care a depăşit toate dificultăţile şi obstacolele vieţii până când a avut

nenorocul să intre în atenţia puterilor aflate în conflict în Primul Război Mondial. Faptul că urmărea bărbaţi, unii dintre ei ofiţeri, şi că era dispusă să primească bani pentru spionaj avea s-o coste în cele din urmă viaţa.

Mata Hari susţinea că era o dansatoare a unui templu şi că venea din Orientul Îndepărtat, dar de fapt era originară din Olanda. S-a născut în 1876, în oraşul Leeuwarden din nordul Olandei. Numele ei real era Margaretha Geertruida Zelle. După o copilărie fericită, familia ei s-a destrămat brusc atunci când afacerea tatălui ei a dat faliment, iar el a plecat de acasă, divorţând de soţie, care a murit un an mai târziu. Copiii au fost împărţiţi şi daţi în grija rudelor. Margaretha a fost trimisă să locuiască la un unchi dintr-un oraş numit Sneek. Unchiul ei nu putea s-o stăpânească, aşa că a trimis-o la şcoală în Leiden, dar Margaretha a trebuit să plece de acolo în urma unor zvonuri despre o relaţie cu directorul. Un alt unchi din Haga a luat-o la el. Pe atunci, Olanda era o putere colonială, aşa că ofiţerii erau o privelişte obişnuită pe străzile oraşului. În 1894, când avea 18 ani, Margaretha a răspuns la anunţul din ziar al unui militar care îşi căuta soţie. Militarul s-a dovedit a fi Rudolf MacLeod, în vârstă de 38 de ani, întors acasă din Indiile de Est Olandeze ca să se înzdrăvenească după o boală. Margaretha şi MacLeod s-au înţeles bine imediat. Într-o săptămână s-au logodit, iar după numai trei luni erau căsătoriţi. Logodna a fost atât de scurtă, încât circula bârfa că Margaretha pesemne era însărcinată, dar nu era adevărat. S-au căsătorit în iunie 1895, dar primul lor copil, un băiat pe nume Norman-John, s-a născut abia în ianuarie 1897.

Atunci când băiatul avea doar câteva luni, MacLeod se însănătoşise suficient încât să revină în serviciul activ, aşa că familia a plecat spre Indiile de Est Olandeze. Spaţioasa sa casă de acolo aducea cu sine o liotă de servitori. Margaretha a născut un al doilea copil, o fată. Aceasta a fost botezată Jeanne-Louise, dar poreclită Non. Însă mariajul era în dificultate. Rudolf şi Margaretha se acuzau reciproc de adulter. În cele din urmă, Margaretha a cedat şi l-a părăsit pe soţul ei care era din ce în ce mai violent. După ce s-au întors în Europa, el a ripostat dând un anunţ în ziare în care spunea că ea nu mai constituia responsabilitatea lui, aşa că nu putea să obţină credite pe numele lui. Nereuşind să-şi găsească de lucru în Olanda, Margaretha şi-a încercat norocul ca dansatoare în Franţa. A inventat propriile dansuri, bazate aproximativ pe dansurile pe care le văzuse în Indiile de Est Olandeze. A început să danseze pentru reuniuni private din case particulare. Veştile despre reprezentaţiile ei s-au răspândit din om în om şi, în curând, Margarethei i s-a cerut să danseze în public.

Transformarea din Margaretha Zelle în Mata Hari a avut loc pe 13 martie 1905. Fusese invitată să apară la Musée Guimet de către proprietarul acestuia, Émile

Guimet. El a încurajat-o să-şi aleagă un nume de scenă exotic. Ea a ales Mata Hari, ceea ce înseamnă „ochiul zilei” sau „răsărit”, şi şi-a inventat totodată o viaţă fictivă de dansatoare la un templu din Java. Mata Hari s-a dovedit a fi un succes enorm. A dat reprezentaţii în întreaga Europă şi, după ce a divorţat de Rudolf, a avut în mod regulat aventuri sentimentale şi relaţii cu ofiţeri, oameni de afaceri şi diplomaţi. Aceştia erau cât se poate de fericiţi să plătească pentru compania ei.

Recrutată ca spioană

La izbucnirea Primului Război Mondial, Mata Hari era la Berlin, pregătindu-se pentru o stagiune la Metropol. Era nerăbdătoare să se întoarcă în Franţa, dar trenul ei a fost oprit de grănicerii germani, care au trimis-o înapoi la Berlin, fără bagaje. A reuşit să împrumute suficienţi bani ca să ajungă în Olanda. Acolo, un diplomat german pe nume Karl Kroemer a vizitat-o şi i-a oferit o sumă mare de bani ca să spioneze în favoarea Germaniei. Ea a luat banii, dar mai târziu a spus că i-a considerat o despăgubire pentru bagajele care îi fuseseră confiscate.

În 1915, un vas de pasageri a ancorat în portul Folkestone de pe coasta de est a Angliei. Agenţii serviciilor secrete britanice au întreprins verificări de rutină ale pasagerilor şi au început să o bănuiască pe Mata Hari că ar putea fi agentă germană. Când au descoperit că se întâlnise cu Karl Kroemer, un recrutor de spioni cunoscut, suspiciunile lor au părut să fie confirmate. Le-au transmis preocupările lor în legătură cu ea oficialilor francezi. Data următoare când a ajuns la Paris, Mata Hari şi-a dat seama că era urmărită. Era filată de agenţi de poliţie francezi, care au văzut-o întâlnindu-se cu o serie de bărbaţi. Ea se folosea de aceştia pentru a-şi finanţa stilul de viaţă extravagant, dar era deosebit de apropiată de unul dintre ei, un militar rus de 21 de ani pe nume Vladimir de Massloff. Ea avea cu 18 ani mai mult decât el. În ciuda diferenţei de vârstă dintre ei, se iubeau. Ea îi spunea Vadim, iar el îi spunea Marina.

Când Vadim a fost rănit într-un atac cu gaze, ea a vrut să-l viziteze, dar avea nevoie de permis ca să pătrundă în zona de război. Cererea ei pentru un permis de călătorie a intrat în atenţia şefului contraspionajului, Georges Ladoux. Convins că Mata Hari e spioană germană, acesta s-a întâlnit cu ea şi a încercat s-o convingă să devină agent dublu şi să spioneze pentru Franţa. Ea a văzut aici o şansă de a câştiga suficienţi bani ca să renunţe la multiplele ei relaţii şi să se stabilească la casa ei cu Vadim, dar pentru a obţine sume îndeajuns de mari trebuia să furnizeze secrete germane importante. Ajunsese acum să joace un joc foarte periculos.

I-a venit ideea să-l seducă pe generalul Moritz von Bissing, guvernatorul general al Belgiei ocupate, şi să smulgă de la el, în pat, secrete militare. Astfel îşi risca viaţa. Bissing era ofiţerul care semnase mandatul de execuţie al lui Edith Cavell. Cavell fusese o asistentă medicală britanică ce lucrase în Belgia, ascunzând soldaţi britanici şi ajutându-i să ajungă în ţară. În cele din urmă, a fost trădată şi arestată. A fost împuşcată de un pluton de execuţie pe 12 octombrie 1915, după ce fusese găsită vinovată de a fi „condus soldaţi aliaţi către inamicul poporului german".

Însă Mata Hari nu a ajuns la Bissing. Nu a ajuns mai departe de Anglia. Agenţii britanici erau în alertă, căutând o spioană germană pe nume Clara Benedix. Ei bănuiau că Mata Hari şi Benedix erau una şi aceeaşi persoană şi aveau instrucţiuni să o aresteze pe loc. Atunci când Mata Hari a fost descoperită la bordul unui vas ancorat în Falmouth, a fost arestată şi dusă la Londra. Ea a negat la interogatoriu că era Clara Benedix şi a susţinut că lucra ca spioană pentru serviciile secrete franceze, ceea ce Ladoux a confirmat. Însă agenţii secreţi britanici nu au vrut s-o lase să-şi continue călătoria şi au trimis-o în Spania. Acolo, ea s-a dus să se întâlnească cu maiorul Arnold Kalle, un ofiţer german încartiruit la Ambasada germană de la Madrid. Mata Hari a aflat de la el că un submarin trebuia să debarce ofiţeri germani şi turci pe coasta marocană. S-a întors în grabă în Franţa şi a aranjat o întâlnire cu Ladoux, aşteptându-se la o plată consistentă pentru informaţiile de la Kalle. Dar a rămas dezamăgită. Ladoux nu a vrut să-i plătească nimic. I-a spus că ştia deja de debarcarea cu ajutorul submarinului, deoarece francezii puteau să decripteze comunicaţiile radio militare ale germanilor.

Judecată şi condamnată la moarte

În ianuarie 1917, Vadim s-a dus la Paris în permisie ca să o vadă. În felul acesta dădea dovadă de nesupunere faţă de comandantul său, care îl avertizase să nu se apropie de notoria Mata Hari. La puţin timp după plecarea lui, aceasta a fost arestată. Era 13 februarie 1917. În cele patru luni de interogatorii conduse de Pierre Bouchardon, atât sănătatea, cât şi starea ei mentală s-au deteriorat. Solicitările avocatului ca ea să fie mutată într-un spital au fost respinse. Avocatul ei era Édouard Clunet, în vârstă de 74 de ani, un fost amant. Ca avocat comercial, Clunet era prost pregătit pentru instrumentarea unui proces penal atât de grav.

Procesul a început pe 24 iulie 1917. Printre probele împotriva ei se numărau transcrieri ale unor mesaje radio germane de la Madrid pentru Berlin despre un agent

cu nume de cod H21. În mod curios, mesajele fuseseră trimise într-un cod despre care germanii ştiau că fusese spart de francezi. Părea că germanii voiau ca francezii să citească aceste mesaje. Poate că deciseseră că Mata Hari nu le era de nici un folos şi voiau să se descotorosească de ea. Sau poate că o sacrificaseră pentru a-i abate pe francezi de la căutarea altor agenţi. Ea a recunoscut că primise bani de la Karl Kroemer, dar a negat că spiona pentru Germania. În ciuda lipsei unor probe solide împotriva ei, procurorul André Mornet a descris-o drept „probabil cea mai mare spioană a secolului". Apărarea a chemat la bară mai mulţi amanţi ai ei, care au confirmat că nu manifestase niciodată vreun interes pentru secretele militare. După un proces care a durat doar două zile, judecătorii au avut nevoie de 45 de minute ca să stabilească sentinţa. Mata Hari a fost găsită vinovată de toate acuzaţiile şi condamnată la moarte. A fost dusă înapoi la închisoare, ca să-şi aştepte soarta. Toate apelurile şi cererile de clemenţă au fost respinse.

În dimineaţa zilei de 15 octombrie 1917 a fost trezită la ora 5 şi dusă la locul de execuţie, unde o aştepta plutonul. A refuzat să fie legată la ochi. Când a fost dat ordinul, soldaţii au dus puştile la umăr şi le-au aţintit spre ea. Ea a privit drept spre ei. Câteva clipe mai târziu, au tras, iar Mata Hari s-a prăbuşit la pământ. Apoi, în caz că mai rămăsese vreo scânteie de viaţă, un ofiţer s-a apropiat, a scos pistolul şi a împuşcat-o în cap. Nimeni nu a revendicat trupul. Ca o urmare macabră a execuţiei ei, capul i-a fost desprins de trup şi trimis la Muzeul de Anatomie din Paris, unde s-a alăturat capetelor altor circa 100 de victime executate. Mai târziu a dispărut şi nu a mai fost găsit niciodată.

Sfârşitul unei epoci

Curtezanele şi amantele regale au înflorit în Europa secolului XIX deoarece continentul avea o multitudine de aristocraţii şi de familii regale rămase de pe urma numeroaselor regate şi principate de tip Ruritania care au precedat statele-naţiune de astăzi. Numărul mare de regi, prinţi şi duci bogaţi, precum şi perioada prelungită de pace şi prosperitate le-au dat aristocraţilor europeni posibilitatea de a-şi toca averile pe jocuri de noroc, distracţie, călătorii... şi curtezane.

Primul Război Mondial a remodelat Europa într-un mod atât de spectaculos, încât nu mai exista nici un loc pentru *les grandes horizontales*. Patru imperii dispăruseră complet (german, rus, austriac şi otoman). Atunci când graniţele au fost retrasate, statelor care au înlocuit aceste imperii nu le erau de nici un folos regii, prinţii şi ducii. Mulţi dintre aristocraţii Europei fuseseră forţaţi să se mute sau fugiseră în timpul războiului. Ei au pierdut o bună parte din proprietăţile, averea şi puterea lor. Europa postbelică era o entitate diferită, în care puterea se afla în mare măsură în mâinile unor bărbaţi îmbrăcaţi în costume. Iar aceştia erau bărbaţi în costume *aleşi*. Ei puteau fi îndepărtaţi de la putere de oamenii obişnuiţi, astfel încât comportamentul lor public şi viciile lor private contau. Conducătorilor moderni nu le era la fel de uşor să îşi ascundă de privirea publică indiscreţiile şi comportamentele reprobabile, fiind supuşi aceloraşi standarde morale ca toţi ceilalţi. Asta nu i-a împiedicat pe bărbaţii puternici să-şi ia amante, dar ele nu mai erau acele curtezane şi amante oficiale ostentative, extravagante şi scandaloase din secolele trecute. Demimondenele excentrice şi cele asemenea lor s-au retras într-un con de umbră, şi-au pierdut averile şi, precum La Belle Otero, au murit în anonimat.

Glosar

auletrides
Cântăreţe la flaut din Grecia antică. Erau muziciene şi dansatoare care adesea interpretau goale şi uneori ofereau servicii sexuale.

bon ton
Înalta societate din Anglia Regenţei (1811-1820) şi a domniei Regelui George al IV-lea (1820-1830).

cocotte
Femeie promiscuă sau prostituată, de la un cuvânt din franceza veche care înseamnă „puicuţă”.

cortigiana
Cuvântul italian pentru curtezană.

cortigiani di lume („curtezane ale luminii”)
Curtezane care îşi exercitau profesia în hanurile şi în bordelurile din Veneţia în secolul XVI, mai ales lângă Podul Rialto.

cortigiani onesti
Curtezanele erudite sau instruite, cea mai înaltă categorie de prostituate din Veneţia secolului XVI.

courtisane
Cuvântul francez pentru curtezană.

curtezană
Iniţial curteană, dar apoi prostituată sau femeie întreţinută care avea clienţi de viţă regală, nobili, bărbaţi înstăriţi sau din clasa superioară.

demimonde
O lume crepusculară sau obscură ori societate paralelă a celor cu stiluri de viaţă hedoniste, mai ales din Europa, de la sfârşitul secolului XVIII până la începutul secolului XX.

demimondenă
Curtezană sau prostituată din *demimonde*.

demirep
Femeie de proastă reputaţie, mai ales prostituată din Franţa, literal femeie cu doar jumătate de reputaţie.

dolly-mop
Iniţial termen englezesc pentru amantă, dar mai târziu prostituată ocazională.

Edo
Fostul nume al Tokyo-ului, capitala Japoniei.

Edo, perioada
Perioadă din istoria Japoniei între 1603 şi 1868.

gay
Adjectiv care însemna „fericit” sau „vesel” până la mijlocul secolului XX, când a căpătat un nou înţeles – „homosexual”.

gheişă
Animatoare japoneză, pricepută la conversaţie şi muzică, pentru companie. Se consideră adesea în mod greşit că termenul însemna „prostituată”.

grisette
Iniţial, lucrătoare franceză, de la *gris*, care înseamnă „gri” şi descrie rochiile gri ieftine purtate de aceste femei. În secolul XIX, sensul termenului s-a schimbat în acela de „lucrătoare cochetă” sau „prostituată ocazională”.

gynaekes
Soţii în Grecia antică.

hetairă
Companioană din categoria curtezanelor profesioniste („hetaire”) în Grecia antică.

împărătească moştenitoare
Mama unui împărat.

kisaeng (de asemenea, **gisaeng**)
Animatoare din Coreea, începând cu Dinastia Goryeo (935-1394) şi până în epoca modernă a Coreei de Sud. Similare gheişelor din Japonia.

kotha
Casă din India în care *tawaif*-ele locuiau şi îşi întreţineau clienţii.

lorette
Femeie din Franţa întreţinută de amanţii ei.

maîtresse-en-titre
Amanta principală a regelui Franţei.

oiran
Curtezană japoneză.

pallakai
Concubine din Grecia antică.

pilegesh

Cuvânt ebraic biblic pentru concubină.

pornai
Cea mai joasă categorie de prostituate din Grecia antică, care lucrau pe străzi şi în bordeluri.

salon
Întrunire a unor prieteni în casa unei gazde. Salonul a fost inventat în Italia secolului XVI şi a înflorit în Italia şi în Franţa până în secolul XIX.

Shimabara
Cartierul plăcerii din Kyoto, în Japonia perioadei Edo.

Shinmachi
Cartierul plăcerii din Osaka, în Japonia perioadei Edo.

tawaif
Animatoare sau curtezană din India, mai ales în timpul Imperiului Mogul, din secolul XVI până în secolul XIX.

tayu
Cea mai înaltă categorie de *oiran*-e (curtezane) japoneze.

yiji
Animatoare de rang înalt din China antică, similară gheişei japoneze. După Dinastia Ming, *yiji*-le au început să ofere servicii sexuale.

Yoshiwara
Cartierul plăcerii din Edo (Tokyo-ul de astăzi), unde prostituatele şi curtezanele au fost obligate să trăiască până la începutul secolului XX.

yujo
„Femeie a plăcerii” în Japonia perioadei Edo.

yukaku
Cartier al plăcerii dintr-un oraş japonez în timpul perioadei Edo.

Anexă

Curtezane, concubine şi amante regale

Grecia antică
- Rhodopis (secolul VI î.e.n.)
- Aspasia (cca 470 î.e.n. – cca 400 î.e.n.)
- Thaïs (secolul IV î.e.n.)
- Phryne (secolul IV î.e.n.)
- Lais din Hyccara (secolul IV î.e.n.)

Roma antică
- Clodia (n. cca 94 î.e.n.)
- Cytheris

Bizanţ
- Teodora (cca 500 – 548)

India
- Amrapali (secolul VI î.e.n.)
- Begum Samru (cca 1753 – 1836)
- Mah Laqa (1768-1824)
- Moran Sarkar (secolul XIX)

China
- Su Xiaoxiao (secolul V)
- Wu Zhao (624-705)
- Li Shishi (secolul XI/XII)
- Cele Patru Frumuseţi
- Hwang Jin-I (cca 1506 – cca 1560)
- Împărăteasa moştenitoare Cixi (1835-1908)

Veneţia
- Tullia d'Aragona (cca 1510 – 1556)
- Veronica Franco (1546-1591)

Amantele papale

Papa Alexandru al VI-lea
Giulia Farnese (1474-1524)

Papa Sergius al III-lea
Marozia (cca 890 – 937)

Papa Ioan al X-lea
Theodora (cca 870 – 916)

Papa Grigore al XIII-lea
Maddalena Fulchini

Franţa

Regele Carol al VII-lea
Agnès Sorel (cca 1422 – 1450)
Antoinette de Maignelais (cca 1430 – cca 1461)

Regele Ludovic al XI-lea
Phélisé Regnard (1424-1474)
Marguerite de Sassenage (cca 1449 – 1471)

Regele Francisc I
Françoise de Foix (1495-1537)
Anne de Pisseleu d'Heilly (1508-1580)

Regele Henric al II-lea
Diane de Poitiers (1499-1566)
Jane Fleming (cca 1508 – cca 1553)
Filippa Duci (n. cca 1520)
Nicole de Savigny (1535-1590)

Regele Carol al IX-lea
Marie Touchet (cca 1553 – 1638)

Regele Henric al III-lea
Louise de La Béraudière du Rouhet (cca 1530 – cca 1586)
Renée de Rieux de Châteauneuf (1550 – cca 1586)
Veronica Franco (1546-1591)
Marie van Kleef (1553-1574)

Regele Henric al IV-lea
Diane d'Andoins (1554-1621)
Françoise de Montmorency (1562-1614)
Esther Imbert (1570 – cca 1593)

Antoinette de Pons (1570-1632)
Gabrielle d'Estrées (cca 1571 – 1599)
Catherine Henriette de Balzac d'Entragues (1579-1633)
Jacqueline de Bueil (1580-1651)
Charlotte des Essarts (cca 1580 – 1651)
Charlotte-Marguerite de Montmorency (1594-1650)
Charlotte de Sauve (cca 1551-1617)

Regele Ludovic al XIII-lea
Marie de Hautefort (1616-1691)
Louise de La Fayette (cca 1616 – 1665)

Regele Ludovic al XIV-lea
Catherine Bellier (1614-1689)
Olympia Mancini (1638-1708)
Marie Mancini (1639-1715)
Henrietta Anne de Anglia (1644-1670)
Catherine Charlotte de Gramont (1639-1678)
Bonne de Pons d'Heudicourt (1641-1709)
Louise de La Vallière (1644-1710)
Anne-Lucie de La Mothe-Houdancourt (1641-1709)
Isabelle de Loudres (1647-1722)
Françoise Athénaïs (1640-1707)
Gabrielle de Rochechouart (1640-1707)
Claude de Vin des Oeillets (cca 1637 – 1687)
Anne de Rohan-Chabot (1648-1709)
Françoise d'Aubigné (1635-1719)
Marie Angélique de Scorailles (1661-1681)
Charlotte-Éléonore Madeleine de la Mothe Houdancourt (1654-1744)

Regele Ludovic al XV-lea
Louise-Julie de Mailly (1710-1751)
Pauline-Félicité de Mailly (1712-1741)
Diane-Adélaïde de Mailly (1713-1760)
Marie-Anne de Mailly (1717-1744)
doamna de Pompadour (1721-1764)
Marie Louise O'Murphy (1737-1815)
doamna du Barry (1743-1793)
Françoise de Châlus (1734-1821)
Marguerite Catherine Haynault (1736-1823)
Lucie Madeleine d'Estaing (1743-1826)
Anne Couffier de Romans (1737-1808)
Louise Jeanne Tiercelin de La Colleterie (1746-1779)
Irène du Buisson de Longpré (m. 1767)
Catherine Éléonore Bénard (1740-1769)
Marie Thérèse Françoise Boisselet (1731-1800)

Regele Ludovic al XVI-lea
Grace Dalrymple Elliott (1758-1823)

Napoleon Bonaparte
- Marie Walewska (1786-1817)

Demimondenele
- La Païva (1819-1884)
- Marie Duplessis (1824-1847)
- Cora Pearl (1835-1886)
- Virginia Oldoini (1837-1899)
- Blanche d'Antigny (1840-1874)
- Giulia Berucci
- Léonide Leblanc (1842-1894)
- Marguerite Bellanger (1838-1886)
- La Belle Otero (1868-1965)
- Liane de Pougy (1869-1950)
- Émilienne d'Alençon (1869-1946)
- Marguerite Alibert (1890-1971)

Anglia

Regele Eduard al IV-lea
- Jane Shore (cca 1445 – cca 1527)
- Elizabeth Lucy (cca anii 1460)

Regele Henric al VIII-lea
- Anne Stafford, contesă de Huntingdon (cca 1483 – 1544)
- Jane Popincourt
- Elizabeth („Bessie") Blount (cca 1502 – 1540)
- Jane Stukley (1500 – cca 1559)
- Joan Dingley (n. cca 1510)
- Mary Perrot (cca 1511 – cca 1586)
- Mary Boleyn (cca 1499 – 1543)
- Anne Boleyn (cca 1501 – 1536)
- Mary Shelton (1510/1515 – 1570/1571)
- Jane Seymour (cca 1508 – 1537)

Regele Carol al II-lea
- Lucy Walter (cca 1630 – 1658)
- Barbara Palmer (1640-1709)
- Louise de Kérouaille (1649-1734)
- Nell Gwyn (cca 1650 – 1687)
- Moll Davis (cca 1648 – 1708)
- Hortense Mancini (1646-1699)
- Winifred Wells (n. cca 1642)
- Jane Roberts
- Mary Bagot (1645-1679)
- Elizabeth Grey, contesă de Kildare (cca 1497 – după 1548)

Catherine Pegge (cca 1635 – cca 1678)

Regele Iacob al II-lea

Arabella Churchill (1648-1730)
Catherine Sedley (1657-1717)

Regele William al III-lea

Elizabeth Hamilton (cca 1657 – 1733)

Regele George I

Ehrengard Melusine (1667-1743)

Regele George al II-lea

Henrietta Howard (1689-1767)
Mary Scott
Amelie von Wallmoden (1704-1765)

Regele George al III-lea

Hannah Lightfoot (1730-1759)

Regele George al IV-lea

Mary Robinson (1757-1800)
Maria Fitzherbert (1756-1837)
Grace Elliott (1758-1823)
Frances Villiers (1753-1821)
Marchiza de Hertford (1759-1834)
Elizabeth, marchiză de Conyngham (1769-1861)

Regele William al IV-lea

Dorothy Jordan (1761-1816)

Regele Eduard al VII-lea

Catherine „Skittles” Walters (1839-1920)
Sarah Bernhardt (1844-1923)
Jennie Jerome (1854-1921)
Lillie Langtry (1853-1929)
Daisy Greville, contesă de Warwick (1861-1938)
Alice Keppel (1868-1947)
Agnes Keyser (1852-1941)

Regele Eduard al VIII-lea

Marguerite Alibert (1890-1971)
Freda Dudley Ward (1894-1983)
Thelma, vicontesă Furness (1904-1970)
Wallis Simpson (1896-1986)

Charles, Prinţ de Wales

Camilla Parker-Bowles (n. 1947)

Scoţia

Regele Iacob al IV-lea
- Marion Boyd (sfârşitul secolului XV)
- Margaret Drummond (cca 1475 – 1501)
- Janet Kennedy (cca 1480 – cca 1545)
- Isabel Stewart de Buchan (1480-1555)

Regele Iacob al V-lea
- Margaret Erskine (m. 1572)
- Euphemia Elphinstone (1509-1542/1547)
- Elizabeth Bethune/Beaton

Bavaria

Regele Ludwig I al Bavariei
- Jane Digby (1807-1881)
- Lola Montez (1821-1861)

Austria

Împăratul Franz Josef
- Katharina Schratt (1853-1940)

Suedia

Carol al VIII-lea
- Kristina Abrahamsdotter (1432-1492)

Erik al XIV-lea
- Agda Persdotter
- Karin Jacobsdotter
- Karin Månsdotter (1550-1612)

Ioan al III-lea
- Karin Hansdotter (1539-1596)

Carol al IX-lea
- Karin Nilsdotter (cca 1551 – 1613)

Gustav Adolf
- Ebba Brahe (1596-1674)
- Margareta Slots (m. 1669)

Carol al X-lea Gustav
Märta Allertz (1628 – cca 1677)

Frederic I
Hedvig Taube (1714-1744)
Catharina Ebba Horn (1720-1781)

Adolf Frederic
Marie Marguerite Morel (1737-1804)

Gustav al IV-lea Adolf
Maria Schlegel

Carol al XIII-lea
Augusta Fersen (1754-1846)
Charlotte Eckerman (1759-1790)
Charlotte Slottsberg (1760-1800)

Carol al XIV-lea
Mariana Koskull (1785-1841)

Oscar I
Emilie Högquist (1812-1846)
Jaquette Löwenhielm (1797-1839)

Carol al XV-lea
Hanna Styrell (1842-1904)
Wilhelmine Schröder
Elise Hwasser (1831-1894)

Oscar al II-lea
Marie Friberg (1852-1934)
Emma Elisabeth Hammarström

Americane

Clara Ward (1873-1916)
Klondike Kate Rockwell (1873-1957)

Altele

Mata Hari (1876-1917)
Eliza Lynch (1835-1886)

Lecturi suplimentare

Abbott, Elizabeth, *Mistresses: A History of the* Other *Woman*, New York: The Overlook Press, 2010.

Algrant, Christine Pevitt, *Madame de Pompadour: Mistress of France*, New York: Grove Press, 2002.

Anand, Sushila, *Daisy: The Life and Loves of the Countess of Warwick*, Londra: Piatkus Books, 2008.

Aronson, Theo, *The King in Love: Edward VII's Mistresses*, New York: Harper & Row Publishers, 1988.

Beauclerk-Dewar, Peter şi Roger Powell, *Royal Bastards: Illegitimate Children of The British Royal Family*, Gloucestershire: The History Press, 2008

Bevan, Bryan, *The Duchess Hortense: Cardinal Mazarin's Wanton Niece*, Londra: The Rubicon Press, 1987.

Borman, Tracy, *King's Mistress, Queen's Servant: The Life and Times of Henrietta Howard*, New York: Vintage Books, 2010.

Buckley, Veronica, *Madame de Maintenon: The Secret Wife of Louis XIV*, Londra: Bloomsbury Publishing, 2008.

Carlton, Charles, *Royal Mistresses*, Londra: Routledge, 1990.

Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A lusty romp through the extramarital adventures that rocked the British monarchy*, New York: New American Library, 2008.

Carroll, Leslie, *Notorious Royal Marriages: A juicy Journey Through Nine Centuries of Dynasty, Destiny, and Desire*, New York: New American Library, 2010.

Castle, Charles, *La Belle Otero: The Last Great Courtesan*, Londra: Michael Joseph Ltd, 1981.

Cawthorne, Nigel, *The Empress of South America: The Irish Courtesan Who Destroyed Paraguay – and Became Its National Heroine*, Londra: William Heinemann, 2003.

Chang, Jung, *Empress Dowager Cixi: The Concubine Who Launched Modern China*, New York: Knopf, 2013.

Crosland, Margaret, *The Mysterious Mistress: The Life and Legend of Jane Shore*, Gloucestershire: Sutton Publishing, 2006.

Davenport, Hester, *The Prince's Mistress: A Life of Mary Robinson*, Gloucestershire: Sutton Publishing Limited, 2004.

Davis, Irene Mary, *The Harlot and the Statesman: The Story of Elizabeth Armistead and Charles James Fox*, Abbotsbrook, Bourne End, Buckinghamshire: Kensal Press, 1986.

Engel, Howard, *Lord High Executioner: An Unashamed Look at Hangmen, Headsmen, and Their Kind*, Londra: Robson Books, 1998.

Farquhar, Michael, *A Treasury of Royal Scandals: The shocking true stories of history's wickedest, weirdest, most wanton kings, queens, tsars, popes and emperors*, New York: Penguin Books, 2001.

Fraser, Antonia, *Love and Louis XIV: The Women in the Life of the Sun King*, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 2006.

Friedman, Dennis, *Ladies of the Bedchamber: The Role of the Royal Mistress*, Londra: Peter Owen Publishers, 2003.

Gold, Claudia, *The King's Mistress: The True and Scandalous Story of the Woman who Stole the Heart of George I*, Londra: Quercus, 2012.

Goldsmith, Elizabeth C., *The King's Mistresses: The Liberated Lives of Marie Mancini, Princess Colonna, and her sister Hortense, Duchess Mazarin*, New York: PublicAffairs, 2012.

Griffin, Susan, *The Book of the Courtesans: A Catalogue of Their Virtues*, Londra: Macmillan, 2002.

Hamel, Debra, *Trying Neaira: The True Story of a Courtesan's Scandalous Life in Ancient Greece*, New Haven, CT: Yale University Press, 2003.

Hart, Kelly, *The Mistresses of Henry VIII*, Gloucestershire: The History Press, 2009.

Haslip, Joan, *The Emperor and the Actress: The Love Story of Emperor Franz Josef and Katharina Schratt*, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 1982.
Haslip, Joan, *Madame du Barry: The Wages of Beauty*, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 1991.
Her Royal Highness Princess Michael of Kent, *Cupid and the King: Five Royal Paramours*, Londra: HarperCollins, 1991.
Hickman, Kate, *Courtesans: Money, Sex and Fame in the Nineteenth Century*, Londra: HarperCollins, 2003.
Lamont-Brown, Raymond, *Alice Keppel and Agnes Keyser*, Gloucester: Sutton Publishing, 2005.
Lever, Evelyne, *Madame de Pompadour: A Life*, trad. de Catherine Tremerson, New York: St. Martins Griffin, 2003
Longstreet, Stephen şi Ethel, *Yoshiwara: Geishas, Courtesans, and the Pleasure Quarters of Old Tokyo*, Rutland, VT: Tuttle Publishing, 2009.
Lovel, Mary S., *A Scandalous Life: The Biography of Jane Digby*, Londra: Richard Cohen Books, 1995.
Mancini, Hortense şi Marie Mancini, *Memoirs*, ed. şi trad. de Sarah Nelson, Chicago: University of Chicago Press, 2008.
Manning, Jo, *My Lady Scandalous: The Amazing Life and Outrageous Times of Grace Dalrymple Elliot, Royal Courtesan*, New York: Simon and Schuster, 2005.
Morgan, Lael, *Good Time Girls of the Alaska-Yukon Gold Rush*, Kenmore, WA: Epicentre Press, 1998.
Morton, Andrew, *Diana: Her True Story – In Her Own Words*, Londra: Michael O'Mara Books Limited, 2003.
Munson, James, *Maria Fitzherbert: The Secret Wife of George IV*, Londra: Constable, 2001.
Pearl, Cora, *The Memoirs of Cora Pearl: The Erotic Reminiscences of a Flamboyant Nineteenth Century Courtesan*, ed. William Blatchford, Londra: Granada, 1983.
Pougy, Liane de, *My Blue Notebooks: The Intimate Journal of Paris's Most Beautiful and Notorious Courtesan*, trad. de Diana Athill, New York: Jeremy P. Tarcher/Putnam, 2002.
Powell, Roger, *Royal Sex: The Scandalous Love Lives of the British Royal Family*, Stroud: Amberley Publishing, 2010.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
Rees, Siân, *The Shadows of Elisa Lynch: How a Nineteenth-Century Irish Courtesan Became the Most Powerful Woman in Paraguay*, Londra: Review, 2003.
Richardson, Joanna, *The Courtesans: The Demi-Monde in Nineteenth-Century France*, Londra: Phoenix Press, 2000.
Robinson, Mary, *Memoirs of Mary Robinson*, ed. Joseph Fitzgerald Molloy, Philadelphia: J.B. Lippincott Co, Philadelphia, 1895.
Rose, Andrew, *The Woman Before Wallis: Prince Edward, the Parisian Courtesan, and the Perfect Murder*, New York: Picador, 2012.
Rosenthal, Margaret F., *The Honest Courtesan: Veronica Franco, Citizen and Writer in Sixteenth-Century Venice*, Chicago: University of Chicago Press, 1992.
Rounding, Virginia, *Grandes Horizontales: The Lives and Legends of Four Nineteenth-Century Courtesans*, New York: Bloomsbury Publishing, 2003.
Schmidt, Margaret Fox, *Passion's Child: The Extraordinary Life of Jane Digby*, New York: Harper & Row Publishers, 1976.
Seymour, Bruce, *Lola Montez: A Life*, New Haven, CT: Yale University Press, 1996.
Shipman, Pat, *Femme Fatale: Love, Lies and the Unknown Life of Mata Hari*, Londra: Phoenix, 2008.
Sutherland, Christine, *Marie Walewska: Napoleon's Great Love*, Londra: Robin Clark Ltd, 1986.
Tomalin, Claire, *Mrs. Jordan's Profession: The Actress and the Princess*, New York: Viking, 1994.
Wilson, Christopher, *A Greater Love: Prince Charles's Twenty-Year Affair with Camilla Parker Bowles*, New York: William Morrow & Co, 1994.
Wilson, Frances, *The Courtesan's Revenge: Harriette Wilson, the Woman Who Blackmailed the King*, Londra: Faber and Faber, 2004.
Wilson, Harriette, *Harriette Wilson's Memoirs: The Memoirs of the Reigning Courtesan of Regency Londra*, ed. Lesley Blanch, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 2003.

Wyndham, Horace, *The Magnificent Montez from Courtesan to Convert*, New York: Hillman-Curl Inc Publishers. f.d.

Bibliografie

Introducere

Coryat, Thomas, *Coryat's Crudities*, 1611, reed. Glasgow: James MacLehose and Sons, 1905.

George III, *Royal Family History*, http://www.britroyals.com/kings.asp?id=george3.

Harrison, Kathryn, „We're No Angels", recenzie *Well-Behaved Women Seldom Make History* de Laurel Thatcher Ulrich, *The New York Times*, 30 septembrie 2007; http://www.nytimes.com/2007/09/30/books/review/harrison.html?pagewanted=all&_r=0.

Hogarth: Hogarth's Modern Moral Series: A Harlot's Progress, Tate, http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-britain/exhibition/hogarth/hogarth-hogarths-modern-moral-series/hogarth-hogarths.

„Portrait of Louise de Keroualle, Duchess of Portsmouth", Muzeul J. Paul Getty, http://www.getty.edu/art/gettyguide/artObjectDetails?artobj=774.

Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.

Rosenthal, Margaret F., *The Honest Courtesan: Veronica Franco, Citizen and Writer in Sixteenth-Century Venice*, Chicago: University of Chicago Press, 1992.

„Sophie Friederike Auguste, Prinzessin von Anhalt-Zerbst" (2014), *The Biography.com*, http://www.biography.com/people/catherine-ii-9241622.

Tannahill, Reay, *Sex in History*. Londra: Abacus/Sphere Books, 1981.

Tucker, Carol, „Portrait of a Poet-Prostitute", *USC News*, http://www.usc.edu/uscnews/stories/1083.html.

Capitolul 1 – Demimondenele

Vulcanul andaluz – La Belle Otero

„1898: Mesguich Gets His Marching Orders", *Movie Movie*, http://www.moviemoviesite.com/Years/19th%20Century/1898%20Articles/mesguich_gets_his_marching_orders.h

Castle, Charles, *La Belle Otero: The Last Great Courtesan*, Londra: Michael Joseph Ltd, 1981.

Griffin, Susan, *The Book of the Courtesans: A Catalogue of Their Virtues*, Londra: Pan Macmillan, 2003.

Hickman, Katie, *Courtesans: Money, Sex, and Fame in the Nineteenth Century*, Londra: HarperCollins Publishers, 2003.
Otero, Caroline, *My Story*, Londra: A.M. Philpott, 1927.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
Richardson, Joanna, *The Courtesans: The Demi-Monde in Nineteenth-Century France*, Londra: Phoenix Press, 2000.
Rounding, Virginia, *Grandes Horizontales: The Lives and Legends of Four Nineteenth-Century Courtesans*, New York: Bloomsbury, 2004.
The Former Manager of the Eden Musee Kills Himself in Paris. The Sun (New York, NY), 14 ianuarie 1897, *Chronicling America: Historic American Newspapers*, Biblioteca Congresului, http://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83030272/1897-01-14/ed-1/seq-7/.

Le Grand Trois – Otero, Pougy şi d'Alençon

„Belle Époque Postcards – Artists – Émilienne d'Alençon", Boudoir Cards, http://www.helmut-schmidt-online.de/Boudoir-Cards/be-artists-alencon.html.
Castle, Charles, *La Belle Otero: The Last Great Courtesan*, Londra: Michael Joseph Ltd, 1981.
Griffin, Susan, *The Book of the Courtesans: A Catalogue of Their Virtues*, Londra: Pan Macmillan, 2002.
Pougy, Liane de, *My Blue Notebooks: The Intimate Journal of Paris's Most Beautiful and Notorious Courtesan*, trad. de Diana Athill, New York: Jeremy P. Tarcher/Putnam, 2002.

Regina femeilor întreţinute – La Païva

Allen, Peter, „French «Love Palace» Built by Famous Prostitute Restored", *The Telegraph* (Londra), 28 martie 2010, http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/7533280/French-Love-palace-built-by-famous-prostitute-restored.html.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
Rounding, Virginia, *Grandes Horizontales: The Lives and Legends of Four Nineteenth-Century Courtesans*, New York: Bloomsbury Publishing, 2003.
Schiller, Phyllis, *Crowning Jewels. Rapaport Magazine*, decembrie 2011, http://www.diamonds.net/Magazine/Article.aspx?ArticleID=38026&RDRIssueID=85.
Wright, Jennifer, „Shelved Dolls: La Paiva – A Really Glamorous Monster", http://www.thegloss.com/2013/03/26/beauty/la-paiva-biography/.

Dama cu camelii – Marie Duplessis

Nockin, Maria, „The Real Traviata" (publicat inţial în revista mexicană *Pro Opera*), http://www.readliterature.com/R_camille.htm.
Richardson, Joanna, *The Courtesans: The Demi-Monde in Nineteenth-Century France*, Londra: Phoenix Press, 2000.
Ridley, Jane, „The Girl Who Loved Camellias" de Julie Kavanagh – *The Spectator*, 17 august 2013, http://www.spectator.co.uk/books/8993011/the-girl-who-loved-camellias-by-julie-kavanagh-review/
Rounding, Virginia, *Grandes Horizontales: The Lives and Legends of Four Nineteenth-Century Courtesans*, New York: Bloomsbury Publishing, 2003.

Demimondena de legendă – Cora Pearl

Hickman, Katie, „Cora Pearl: Bringing One of the World's Most Famous Courtesans Back to the Grosvenor Hotel", *Huffington Post*, 22 februarie 2012, http://www.huffingtonpost.co.uk/katie-hickman/cora-pearl-bringing-one-of-the-world_b_1293661.html.

Pearl, Cora, *The Memoirs of Cora Pearl: The Erotic Reminiscences of a Flamboyant Nineteenth-Century Courtesan*, ed. William Blatchford, Londra: Granada Publishing, 1983.

Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.

„Tart with a Heart Was the «Pearl» of Plymouth", *Western Morning News*, 22 iulie 2009, http://www.westernmorningnews.co.uk/Tart-heart-pearl-Plymouth/story-11457864-detail/story.html.

Nana a lui Zola – Blanche d'Antigny

Antigny, Marie Ernestine, „Amis et Passionés du Père-Lachaise", http://www.appl-lachaise.net/appl/article.php3?id_article=107.

Blanche d'Antigny, „Les Amis du Vieux Matizay", http://amisduvieuxmartizay.pagesperso-orange.fr/en_ac_Blanche_d_Antigny.html.

Griffin, Susan, *The Book of the Courtesans: A Catalogue of Their Virtues*, Londra: Pan Macmillan, 2003.

„Music Events of 1874. Mark's Music Circus", http://www.marks-music-circus.co.uk/1815-1910=Romantic/1874/1874=Events.htm.

Richardson, Joanna, *The Courtesans: The Demi-Monde in Nineteenth-Century France*, Londra: Phoenix Press, 2000.

Capitolul 2 – Fusta din spatele tronului

„Agnès Sorel", http://www.britannica.com/EBchecked/topic/554867/Agnes-Sorel.

„Book Review: Agnes Sorel", *Examiner.com*, 15 ianuarie 2012, http://www.examiner.com/article/book-review-agnes-sorel.

„ESRF – The European Synchrotron. Press release: Was Agnès Sorel, the first official royal mistress of France, poisoned?", http://www.esrf.eu/news/general-old/general-2005/sorel/index_html/.

„Françoise de Foix", http://chateaubriant.org/14-francoise-de-foix.

Posney, Kayla, „Book Review: Agnes Sorel", *Examiner.com*, 15 ianuarie 2012, http://www.examiner.com/article/book-review-agnes-sorel.

Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.

Sifilisul

Choi, Charles Q., „Case Closed? Columbus Introduced Syphilis to Europe", *LiveScience*, 27 decembrie 2011,

http://www.livescience.com/17643-columbus-introduced-syphilis-europe.html.
Harper, Kristin N., Molly K. Zuckerman, Megan L. Harper, John D. Kingston şi George J. Armelagos, „The Origin and Antiquity of Syphilis Revisited: An Appraisal of Old World pre-Columbian evidence for treponemal infection", *American Journal of Physical Anthropology*, 146, S53 (2011), pp. 99-133, http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ajpa.21613/abstract.
Hosein, Sean R., „Syphilis Beats Antibiotic – Caution Needed with Azithromycin", *CATIE News*, 3 februarie 2006, http://www.catie.ca/en/catienews/2006-02-03/syphilis-beats-antibiotic-caution-needed-azithromycin.
Mitchell, S.J., J. Engelman, C.K. Kent, S.A. Lukehart, C. Godornes, J.D. Klausner, „Azithromycin-Resistant Syphilis Infection: San Francisco, California, 2000-2004", *Clinical Infectious Diseases*, februarie 2006, 1:42 (3): 337-345, U.S. National Library of Medicine, National Institutes of Health, http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16392078.
Syphilis, 1494-1923. Contagion: Historical Views of Diseases and Epidemics, Harvard University Library Open Collections Program, http://ocp.hul.harvard.edu/contagion/syphilis.html.
„Syphilis Outbreak in Europe", *ColonialDiseaseDigitalTextbook*, https://colonialdiseasedigitaltextbook.wikispaces.com/2.4+Syphilis+Outbreak+in+Europe.

Contracepţia

„A Brief History of Condoms", *BBC News Online*, 16 octombrie 2005, http://news.bbc.co.uk/1/hi/programmes/panorama/4347796.stm.
„Contraceptive or protective? The Slow Rise of the Condom", *Science Museum*, Londra, http://www.sciencemuseum.org.uk/broughttolife/themes/birthanddeath/condom.aspx.
Rothstein, Edward, „Unrolled, Unbridled and Unabashed", recenzie despre Museum of Sex, „Rubbers: The Life, History & Struggle of the Condom", *New York Times*, 4 februarie 2010, http://www.nytimes.com/2010/02/05/arts/design/05sex.html?pagewanted=all&_r=0.

Regină în toate, mai puţin cu numele – Diane de Poitiers

Bates, Claire, „Dying to Look Good: French King's Mistress Killed by Drinking Gold Elixir of Youth", *Daily Mail* online, 22 decembrie 2009, http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-1236916/Dying-look-good-French-kings-mistress-killed-gold-elixir-youth.html.
Beck, Shari, „Diane de Poitiers", http://www.dianedepoitiers.sharibeck.com.
Her Royal Highness Princess Michael of Kent, *Cupid and the King: Five Royal Paramours*, Londra: HarperCollins, 1991.
„History of the Château", http://www.chateaudanet.com/ahistorique.htm.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.

Căutarea plăcerii – Ninon de l'Enclos

Conley, John J., *Ninon de L'Enclos. Internet Encyclopedia of Philosophy*, Loyola University, Maryland, http://www.iep.utm.edu/lenclos/.
Hickman, Kate, *Courtesans: Money, Sex and Fame in the Nineteenth Century*, Londra: HarperCollins Publishers, 2003.

Lenclos, Ninon de, *1911 Encyclopædia Britannica*, http://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/Lenclos,_Ninon_de.
Ripley, George şi Charles A. Dana, „Ninon or Anne De Lenclos", *The American Cyclopaedia*, D. Appleton and Co, 1873; http://chestofbooks.com/reference/American-Cyclopaedia-9/Ninon-Or-Anne-De-Lenclos.html#.VBa19eeLZ20.
Rowsell, Mary C., *Ninon de L'Enclos and Her Century*, Hurst & Blackett Ltd, 1910, The Internet Archive, http://www.archive.org/stream/ninondelenclosan00rowsrich/ninondelenclosan00rowsrich_djvu.txt.

La curtea Regelui Soare

„1911 Encyclopædia Britannica/La Vallière, Louise Françoise de", *Wikisource*, https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/La_Valli%C3%A8re,_Louise_Fran%C3%A7c
„1911 Encyclopædia Britannica/La Voisin", *Wikisource*, https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/La_Voisin
„Affair of the Poisons", *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/event/Affair-of-the-Poisons.
Bevan, Bryan, *The Duchess Hortense: Cardinal Mazarin's Wanton Niece*, Londra: The Rubicon Press, 1987.
„Catherine Deshayes", *Murderpedia*, http://murderpedia.org/female.D/d/deshayes-catherine.htm.
Fraser, Antonia, *Love and Louis XIV: The Women in the Life of The Sun King*, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 2006.
Hortense Mancini şi Marie Mancini, *Memoirs*, ed. şi trad. de Sarah Nelson, Chicago: University of Chicago Press, 2008.
Goldsmith, Elizabeth C., *The King's Mistresses: The Liberated Lives of Marie Mancini, Princess Colonna, and Her Sister Hortense, Duchess Mazarin*, New York: PublicAffairs, 2012.
Mann, Natasha, „Beauty Secrets from the Past", *netdoctor*, http://www.netdoctor.co.uk/healthy-living/beauty/beauty-secrets-from-the-past.htm.
Mapes, Diane, „Suffering for Beauty has Ancient Roots", *NBCNews.com*, http://www.nbcnews.com/id/22546056/ns/health/t/suffering-beauty-has-ancient-roots/#.VZg-G-dh60Y.
Powell, Roger, *Royal Sex: The Scandalous Love Lives of the British Royal Family*, Stroud: Amberley Publishing, 2010.

Soţia Regelui Soare? – doamna de Maintenon

Buckley, Veronica, *Madame de Maintenon: The Secret Wife of Louis XIV*, Londra: Bloomsbury Publishing, 2008.
Conley, John J., „Françoise d'Aubigné, Marquise de Maintenon (1635-1719)", *Internet Encyclopedia of Philosophy*, Loyola University of Maryland, http://www.iep.utm.edu/mainteno/.
Dyson, C.C., *Madame de Maintenon: Her Life and Times*, Londra: John Lane/The Bodley Head, 1922.
Fraser, Antonia, *Love and Louis XIV: The Women in the Life of The Sun King*, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 2006.
Philbrick, Anne, „Françoise d'Aubigné", *Find A Grave*, http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=84661263.
„The Story of M: Madame de Maintenon", *The Economist*, 24 iulie 2008, http://www.economist.com/node/11785001.

Amantele lui Ludovic al XV-lea

Lever, Evelyne, *Madame de Pompadour: A Life*, trad. de Catherine Temerson, New York: St. Martin's Griffin, 2003.
„Louis XV", *Everyhistory.org*, http://everyhistory.org/18thcentury/ 1710LouisXV_1.html.

„Marie-Anne de Mailly-Nesle, duchess de Châteauroux”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Marie-Anne-de-Mailly-Nesle-duchesse-de-Chateauroux.

Sortită măreţiei? – doamna de Pompadour

„1757 Assassination Attempt of Damiens Against Louis XV”, *Château de Versailles*, http://en.chateauversailles.fr/history/the-significant-dates/most-important-dates/assassination-attempt-of-damiens-against-louis-xv.

Abbott, Elizabeth, *Mistresses: A History of the* Other *Woman*, New York: The Overlook Press, 2010.

„Execution by Quartering”, http://www.lordsandladies.org/execution-by-quartering.htm.

Her Royal Highness Princess Michael of Kent, *Cupid and the King: Five Royal Paramours*, Londra: HarperCollins, 1991.

Lawless, Erin, „Hidden Historical Heroines (#20: Marie-Louise O’Murphy)”, https://erinlawless.wordpress.com/2013/01/07/hidden-historical-heroines-20-marie-louise-o-murphy/.

Lever, Evelyne, *Madame de Pompadour: A Life*, trad. de Catherine Temerson, New York: St. Martins Griffin, 2003.

„Marie-Louise O’Murphy”, *Irish Paris*, http://www.irishmeninparis.org/le-deuxieme-sexe/marie-louise-o-murphy.

Mitford, Nancy, „Jeanne-Antoinette Poisson, marquise de Pompadour”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Jeanne-Antoinette-Poisson-marquise-de-Pompadour.

Synon, Mary Ellen, „Casanova, Our Lady of the Potatoes and Cardinal Murphy-O’Connor’s racy pedigree”, *Daily Mail* online, 27 februarie 2009, http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1157183/MARY-ELLEN-SYNON-Casanova-Our-Lady-Potatoes-Cardinal-Murphy-OConnors-racy-pedigree.html.

O ţărancă la curte – doamna du Barry

„1793: Madame du Barry, who Hated to go”, *ExecutedToday.com*, http://www.executedtoday.com/2008/12/08/1793-madame-comtesse-du-barry/.

Haslip, Joan, *Madame du Barry: The Wages of Beauty*, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 1991.

Lamothe-Langon, Étienne-Léon, *Memoirs of the Comtesse Du Barry; with Intimate Details of Her Entire Career as Favourite of Louis XV*, domeniu public.

„Madame du Barry”, *Find A Grave*, http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=3236.

O amantă mortală – doamna Ghilotină

Bellis, Mary, „The History of the Guillotine: Doctor Joseph Ignace Guillotin, 1738-1814”, http://inventors.about.com/od/gstartinventions/a/Guillotine.htm.

Croker, John Wilson, *History of the Guillotine*, Londra: John Murray, 1853.

Engel, Howard, *Lord High Executioner: An Unashamed Look at Hangmen, Headsmen, and Their Kind*, Londra: Robson Books, 1998.

„The Guillotine”, *Crime Museum*, http://www.crimemuseum.org/crime-library/the-guillotine.

Wilde, Robert, „The Guillotine”, http://europeanhistory.about.com/cs/frenchrevolution/a/Guillotine.htm.

Capricioasa soţie a doctorului Elliott – Grace Elliott

Alger, John Goldworth, „Elliot, Grace Dalrymple”, *Dictionary of National Biography, 1885-1900*, vol. 17; disponibil la https://en.wikisource.org/wiki/Elliott,_Grace_Dalrymple_(DNB00).
Manning, Jo, *My Lady Scandalous: The Amazing Life and Outrageous Times of Grace Dalrymple Elliot, Royal Courtesan*, New York: Simon & Schuster, 2005.

„Micuţa soţie poloneză” a lui Napoleon – Marie Walewska

„Countess Walewska Relates How She Met the Emperor”, din colecţia privată a contelui Alexandre Walewski, Napoleonic Society of America, *Quarterly Members' Bulletin #69*, http://www.napoleonicsociety.com/english/CountessWalewska.htm.
„Death mask of Napoleon makes £170,000 at Bonhams”, *Bonhams*, http://www.bonhams.com/press_release/13967/.
Duell, Mark, „Cast of Napoleon's Death Mask Made After He Died in Exile on South American Island Almost 200 Years Ago Sells for £170,000”, *Daily Mail* online, 19 iunie 2013, http://www.dailymail.co.uk/news/article-2344801/Cast-Napoleon-Bonapartes-death-mask-death-St-Helena-1821-sells-170-000.html.
Her Royal Highness Princess Michael of Kent, *Cupid and the King: Five Royal Paramours*, Londra: HarperCollins, 1991.
Rounding, Virginia, *Grandes Horizontales: The Lives and Legends of Four Nineteenth-Century Courtesans*, New York: Bloomsbury Publishing, 2003.
Sutherland, Christine, *Marie Walewska: Napoleon's Great Love*, Londra: Robin Clark Ltd, 1986.
UT Southwestern Medical Centre, „Napoleon's Mysterious Death Unmasked”, *ScienceDaily*, 16 ianuarie 2007, http://www.sciencedaily.com/releases/2007/01/070116131630.htm.

Capitolul 3 – Lumea antică

Cenuşăreasa şi alte poveşti greceşti

„Aspasia of Miletus”, http://www.livius.org/as-at/aspasia/aspasia.html.
„Aspasia of Miletus”, http://penelope.uchicago.edu/~grout/encyclopaedia_romana/greece/hetairai/aspasia.html.
Aspasia, „The Greeks: Crucible of Civilization”, http://www.pbs.org/empires/thegreeks/htmlver/characters/f_aspasia.html.
„Battle of Arginusae, 406 B.C.”, *Military History Encyclopedia on the Web*, http://historyofwar.org/articles/battles_arginusae.html.
Hamel, Debra, *Trying Neaira: The True Story of a Courtesan's Scandalous Life in Ancient Greece*, New Haven, CT: Yale University Press, 2003.
Kapparis, K., „Women and Family in Athenian Law”, în Adriaan Lanni (ed.), *Athenian Law in its Democratic Context* (*Centre for Hellenic Studies On-line Discussion Series*). Republicat în C.W. Blackwell (ed.), *Dēmos: Classical Athenian Democracy* (A. Mahoney şi R. Scaife, ed., *The Stoa: a consortium for electronic publication in the humanities*), ediţie din 22 martie 2003, http://www.stoa.org/projects/demos/article_women_and_family?page=4.
Mark, Joshua J., „Alexander the Great and the Burning of Persepolis”, *Ancient History Encyclopedia*, http://www.ancient.eu.com/article/214/ .

McDevitt, April, „The Girl with the Rose Red Slippers”, *Ancient Egypt: the Mythology*, http://www.egyptianmyths.net/mythslippers.htm.
„Phryne”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Phryne.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
Tannahill, Reay, *Sex in History*, Londra: Abacus/Sphere Books, 1981.
The Greeks: Crucible of Civilisation: Aspasia. http://www.pbs.org/empires/thegreeks/htmlver/characters/f_aspasia.html

Dansatoarele din India

„Amrapali: Buddha’s Gorgeous Disciple”, *The Tribune* (India) – *Spectrum*, 14 decembrie 2008, http://www.tribuneindia.com/2008/20081214/spectrum/main6.htm.
Bhise, Swati, „What Is Bharatanatyam?”, http://www.swatidance.org/whatis.html.
Dhiman, Kuldip, „Perfect Body Perfect Genes”, *The Tribune* (India) – *Spectrum*, 24 decembrie 2000, http://www.tribuneindia.com/2000/20001224/spectrum/main1.htm.
Mitra, Ipshita, „Amrapali Was More Than a Luscious Courtesan”, *The Times of India*, 31 ianuarie 2013, http://timesofindia.indiatimes.com/life-style/books/Amrapali-was-more-than-a-luscious-courtesan/articleshow/12517919.cms?referral=PM.
Naidu, Jessica Sita, „Bharat Natyam: India’s Classical Dance”, 15 aprilie 2008, *Mahavidya.ca*, http://www.mahavidya.ca/?page_id=85.

Concubinele din China

„Diaochan”, *ChinaCulture.org*, http://www.chinaculture.org/gb/en_aboutchina/ 2003-09/24/content_22659.htm.
Emmott, Craig, „Princess Yang Kwei-fei (Yang Guiffei)”, http://www.taleofgenji.org/yang_kwei-fei.html.
„Empress Wu Zetian”, *Women in World History Curriculum*, http://www.womeninworldhistory.com/heroine6.html.
„Introduction to Four Ancient Beauties of Ancient China”, *Cultureofchinese.com*, http://cultureofchinese.com/traditions/historical-figures-tales/introduction-to-four-ancient-beauties-of-ancient-china/.
„Top Four Beauties of Ancient China”, *China International Travel Service*, http://www.cits.net/china-guide/china-traditions/ancient-four-beauties.html.
„Wu Zetian”, *ChinaCulture.org*, http://www.chinaculture.org/gb/en_aboutchina/2003-09/24/content_22879.htm.
„Xi Shi: Most Beautiful Woman in Chinese History Wall Scroll”, *OrientalOutpost.com*, http://www.orientaloutpost.com/proddetail.php?prod=4bs-xishi2.
„Xishi – One of the Four Great Beauties in Ancient China”, *Cultural China*, http://history.cultural-china.com/en/48History144.html.
Xi Yang, „Top 10 Most Glamorous Courtesans in Ancient China – Du Shiniang”, *China.org.cn*, 29 noiembrie 2010, http://www.china.org.cn/top10/2010-11/29/content_21442642_10.htm.
„Yang Guifei”, *ChinaCulture.org*, http://www.chinaculture.org/gb/en_aboutchina/2003-09/24/content_22669.htm.
„Yang Guifei”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Yang-Guifei.
Yuan, Haiwang, „Diao Chan”, http://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/diaochan_b.htm.

Roma antică

„Clodia”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Clodia.
„Clodia”, *Universalium*, http://universalium.academic.ru/263285/Clodia.
D’Ambra, Eve, *Roman Women*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
Evans, James Allan, „Theodora (Wife of Justinian I)”, De Imperatoribus Romanis: An online Encyclopedia of Roman Emperors. http://www.luc.edu/roman-emperors/dora.htm.
Lewis, Jone Johnson, „Empress Theodora: Biography of Byzantine Empress Theodora”, http://womenshistory.about.com/od/medbyzantempress/a/theodora.htm.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.

Capitolul 4 – Curtezane instruite

Poeta curtezană – Veronica Franco

Dornsife, Dana şi David, „Veronica Franco: Biography”, College of Letters, Arts and Sciences, USC, http://dornsife.usc.edu/veronica-franco/biography/.
„Franco, Veronica (1546-1591), Venetian Courtesan Poet”, *Italian Women Writers*, University of Chicago Library, http://www.lib.uchicago.edu/efts/IWW/BIOS/A0017.html.
„Giambattista Tiepolo (Venice 1696 – 1770 Madrid). *The Arrival of Henry III at the Villa Contarini*”, *Christie’s*, http://www.christies.com/lotfinder/paintings/giambattista-tiepolo-the-arrival-of-henry-iii-5529487-details.aspx.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
„Prostitution in Renaissance Venice. OpenLearn”, The Open University, http://www.open.edu/openlearn/history-the-arts/history/prostitution-renaissance-venice.
Rosenthal, Margaret F., *The Honest Courtesan: Veronica Franco, Citizen and Writer in Sixteenth-Century Venice*, Chicago: University of Chicago Press, 1992.
Tiepole, Giambattista, *The Arrival of Henry III at the Villa Contarini*. Lot Notes. Christie’s. http://www.christies.com/lotfinder/paintings/giambattista-tiepole-the-arrival-of-henry-iii-5529487-details.aspx
Tucker, Carol, „Dressed (or undressed) for Success: Researching the life of an «honest courtesan»”, Unfolded a Closet Full of Sixteenth-Century Sartorial Secrets. *USC News*, 27 martie 1995, http://www.usc.edu/uscnews/stories/1091.html.
Tucker, Carol, „Portrait of a poet-prostitute”, *USC News*, http://www.usc.edu/uscnews/stories/1083.html.
„Venice History”, *Lonely Planet*, http://www.lonelyplanet.com/italy/venice/history.
„Venice Quarantine Islands: Lazzaretto Nuovo”, *A Guide in Venice*, http://aguideinvenice.com/en/venice-case-22-Venice-Quarantine-Islands-Lazzaretto-Nuovo.html.

Ispititoarea Tullia – Tullia d’Aragona

Griffin, Susan, *The Book of the Courtesans: A Catalogue of Their Virtues*, Londra: Pan Macmillan, 2003.
Hairston, Julia, „Aragona, Tullia d' (ca. 1510-1556)", *Italian Women Writers*, University of Chicago Library, http://www.lib.uchicago.edu/efts/IWW/BIOS/A0004.html.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.

Amantele papale

Kirsch, Johann Peter, „Pope John X", *Catholic Encyclopedia (1913)*, vol. 8, https://en.wikisource.org/wiki/Catholic_Encyclopedia_%281913%29/Pope_John_X.
Lewis, Jone Johnson, „About Marozia", *About.com – Women's History*, http://womenshistory.about.com/od/medievalchristianity/p/marozia.htm.
„Pope Alexander VI", *NNDB*, http://www.nndb.com/people/159/000092880/.
Willey, David, „Fresco Fragment Revives Papal Scandal", *BBC News* online, 21 iulie 2007, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/6909589.stm.

Capitolul 5 – Între timp, în Anglia...

Cea mai veselă amantă – Jane Shore

Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
Crosland, Margaret, *The Mysterious Mistress: The Life and Legend of Jane Shore*, Gloucestershire: Sutton Publishing, 2006.
„Jane Shore (1445?-1527)", *Luminarium Encyclopedia Project*, http://www.luminarium.org/encyclopedia/janeshore.htm.
„Jane Shore", *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Jane-Shore-English-courtesan.
„Middle Ages Women: Jane Shore", *Middle Ages*, http://www.lordsandladies.org/jane-shore.htm.
More, Sir Thomas, *The History of King Richard the Third*, 1513-18, 56-57.

Cele zece amante ale lui Henric al VIII-lea

„Anne Boleyn. Historic Royal Palaces: Tower of Londra", http://www.hrp.org.uk/TowerOfLondra/stories/palacepeople/anneboleyn.
Bilyeau, Nancy, „1541: Margaret Pole, Countess of Salisbury", 27 mai 2013, *ExecutedToday.com*, http://www.executedtoday.com/2013/05/27/1541-margaret-pole-countess-of-salisbury/.
„Block and Axe", *Royal Armouries*, https://www.royalarmouries.org/tower-of-london/power-house/institutions-of-the-tower/prison/execution/block-and-axe.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.

Engel, Howard, *Lord High Executioner: An Unashamed Look at Hangmen, Headsmen, and Their Kind*, Londra: Robson Books, 1998.
„Execution by Beheading (Decapitation)", http://www.capitalpunishmentuk.org/behead.html.
Hart, Kelly, *The Mistresses of Henry VIII*, Gloucestershire: The History Press, 2009.
Mantel, Hilary, „Anne Boleyn, Queen for a Day", recenzie *The Lady in the Tower: The Fall of Anne Boleyn* de Alison Weir, *The New York Times*, 22 ianuarie 2010, http://www.nytimes.com/2010/01/24/books/review/Mantel-t.html?pagewanted=all&_r=0.
„Margaret Pole, Countess of Salisbury", *TudorHistory.org*, http://tudorhistory.org/people/mpole/.
„Mary, Queen of Scots", *The Scotsman* (Edinburgh), 16 februarie 2005, http://www.scotsman.com/news/mary-queen-of-scots-1-465222.
McCarthy, Michael, „The Jousting Accident That Turned Henry VIII into a Tyrant", *The Independent* (Londra), 18 aprilie 2009, http://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/the-jousting-accident-that-turned-henry-viii-into-a-tyrant-1670421.html.
„The Coronation/Crowning of Anne Boleyn, 1533", http://englishhistory.net/tudor/prianne1.html.
„Tower Green and Scaffold Site", *Historic Royal Palaces: Tower of Londra*, http://www.hrp.org.uk/TowerOfLondra/stories/towergreen.

Monarhul vesel – Carol al II-lea

Ballard, Barbara, „The Face of Britannia", *Britannia.com*, http://www.britannia.com/history/articles/francesstuart.html.
„Barbara Palmer, Duchess of Cleveland", *English Monarchs*, http://www.englishmonarchs.co.uk/stuart_20.html.
„Barbara Villiers, Duchess of Cleveland", *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Barbara-Villiers-Duchess-of-Cleveland.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
Mahon, Elizabeth Kerri, *Scandalous Women: The Lives and Loves of History's Most Notorious Women*, New York: Perigree Books, 2011.
Wynne, S.M., „Palmer (née Villiers, Barbara)", *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford University Press, http://www.oxforddnb.com/view/article/28285.

Foi de scandal

„Coranto", *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/EBchecked/topic/137160/coranto.
„History of Publishing. Early Newspapers in Britain and America", *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/EBchecked/topic/482597/history-of-publishing/28661/Commercial-newsletters-in-continental-Europe.
Patterson, Catherine, „Engines of Our Ingenuity, no. 1983: Inventing the Newspaper", http://www.uh.edu/engines/epi1983.htm.

Amanta care s-a căsătorit cu un rege... sau nu? – Lucy Walter

Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.

Clifton, Robin, „Walter, Lucy (1630?-1658)”, *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford University Press, 2004; ediţia online, octombrie 2006, http://www.oxforddnb.com/templates/article.jsp?articleid=28639&back=,5144.
„Lucy Walter”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/EBchecked/topic/635108/Lucy-Walter.
Pepys, Samuel, „Lucy Walter”, *Samuel Pepys Diary*, 1893, http://www.pepysdiary.com/encyclopedia/5743/.
Powell, Roger, *Royal Sex: The Scandalous Love Lives of the British Royal Family*, Stroud: Amberley Publishing, 2010.
Stephens, Sarah, „Lucy Walter. The Glorious Revolution of 1688”, http://thegloriousrevolution.org/docs/lucywalter.htm.

Vânzătoarea de portocale, spioana şi seducătoarea italiană – Nell Gwyn, Louise de Kérouaille şi Hortense Mancini

Nell Gwyn

Bevan, Bryan, *The Duchess Hortense: Cardinal Mazarin's Wanton Niece*, The Rubicon Press, 1987.
Carlton, Charles, *Royal Mistresses*, Londra: Routledge, 1990.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
Goldsmith, Elizabeth C., *The King's Mistresses: The Liberated Lives of Marie Mancini, Princess Colonna, and Her Sister Hortense, Duchess Mazarin*, New York: PublicAffairs, 2012.
Haeger, Diane, *The Perfect Royal Mistress*, The Three Rivers Press, 2009.
Her Royal Highness Princess Michael of Kent, *Cupid and the King: Five Royal Paramours*, Londra: HarperCollins,1991.
Mancini, Hortense şi Marie Mancini, *Memoirs*, ed. şi trad. de Sarah Nelson, Chicago: University of Chicago Press, 2008.
Powell, Roger, *Royal Sex: The Scandalous Love Lives of the British Royal Family*, Stroud: Amberley Publishing, 2010.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
„The Lord Mayor's Orders”, *HistoryLearningSite*, http://historylearningsite.co.uk/1665_lord_mayor_orders.htm.

Un rege nepopular – Iacob al II-lea

Carlton, Charles, *Royal Mistresses*, Londra: Routledge, 1990.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
„James II (1633-1701)”, *BBC History*, http://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/james_ii.shtml.
„James II (r. 1685-1688)”, *The Official Website of the British Monarchy*, http://www.royal.gov.uk/HistoryoftheMonarchy/KingsandQueensoftheUnitedKingdom/TheStuarts/JamesII.aspx.
Kenyon, John P., „James II”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/James-II-king-of-Great-Britain.
„King James II (1685-1688)”, *Royal Family History*, http://www.britroyals.com/kings.asp?id=james2.
Shuckburgh, Evelyn Shirley, „Churchill, Arabella”, *Dictionary of National Biography, 1885-1900*, vol. 10, http://en.wikisource.org/wiki/Churchill,_Arabella_%28DNB00%29.

Regele şi prăjina – Ehrengard Melusine

Carlton, Charles, *Royal Mistresses*, Londra: Routledge, 1990.

Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.

Day, Martyn, „The Monarch and the Maypole: Fun and Games at Kendal House", *St Margarets Community Website*, http://www.stmgrts.org.uk/archives/2010/07/the_monarch_and_the_maypole.html.

Gold, Claudia, *The King's Mistress: The True and Scandalous Story of the Woman who Stole the Heart of George I*, Londra: Quercus, 2012.

Kilburn, Matthew, „Schulenburg, (Ehrengard) Melusine von der", *Oxford Dictionary of National Biography*, http://www.oxforddnb.com/view/article/24834.

„Königsmarck, Philip Christoph, Count of", *1911 Encyclopædia Britannica*, https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/K%C3%B6nigsmark,_Philipp_Christoph,_C

Schrezenmaier, Christine, „Melusine von der Schulenburg", *Royal Genealogy*, http://royal-genealogy.com/persons/nobility_germany/schulenburg/melusine_schulenburg_1667.html.

„South Sea Bubble", *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/event/South-Sea-Bubble.

„South Sea Bubble Short History", Harvard Business School, http://www.library.hbs.edu/hc/ssb/history.html.

Waters, Florence, „The Georgians: How They Made Britain Great", *The Telegraph* (Londra), http://www.telegraph.co.uk/culture/tvandradio/10726622/The-Georgians-How-they-made-Britain-great.html.

White, Dr. Matthew, „Georgians", *British Library: Learning Georgians*, http://www.bl.uk/learning/histcitizen/georgians/georgianhome.html.

Fiica duelistului – Henrietta Howard

Borman, Tracy, *King's Mistress, Queen's Servant: The Life and Times of Henrietta Howard*, New York: Vintage Books, 2010.

Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.

„Henrietta Howard Countess of Suffolk: An Eventful but Uneven Life", The Twickenham Museum, http://www.twickenham-museum.org.uk/detail.asp?ContentID=61.

„History of the House", The Marble Hill Society, http://www.marblehillsociety.org.uk/pages/2009/05/history-of-house.shtml.

Kilburn, Matthew, „Henrietta Howard, Countess of Suffolk (ca. 1688-1767), *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford University Press, 2004; ediţia online, ianuarie 2008, https://www.oxforddnb.com/templates/article.jsp?articleid=13904&back=.

Kilburn, Matthew, „Wallmoden, Amalie Sophie Marianne von, suo jure Countess of Yarmouth (1704-1765)", *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford University Press, http://www.oxforddnb.com/templates/article.jsp?articleid=28579&back=&version=2004-09.

Powell, Roger, *Royal Sex: The Scandalous Love Lives of the British Royal Family*, Stroud: Amberley Publishing, 2010.

Rigg, James McMullen, „Wallmoden, Amalie Sohie Marriane (DNBoo)", *Dictionary of National Biography, 1885-1900*, vol. 59, https://en.wikisource.org/wiki/Wallmoden,_Amalie_Sophie_Marianne_%28DNB00%29.

Worsley, Lucy, „Henrietta Howard – the Mistress Who Saved a Royal Marriage", *Daily Mail* online, 4 mai 2010, http://www.dailymail.co.uk/home/you/article-1269820/Henrietta-Howard--mistress-saved-royal-marriage.html.

Prinţul dandy

„George IV (1762-1830)”, *BBC History*, http://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/george_iv_king.shtml.
„George IV (r. 1820-1830)”, *The Official Website of the British Monarchy*, http://www.royal.gov.uk/HistoryoftheMonarchy/KingsandQueensoftheUnitedKingdom/TheHanoverians/George
Parissien, Dr. Steven, „George IV: The Royal Joke?”, *BBC History*, http://www.bbc.co.uk/history/british/empire_seapower/George_fourth_01.shtml.

Amanta care a şantajat un rege – Mary Robinson

Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
Davenport, Hester, *The Prince’s Mistress: A Life of Mary Robinson*, Gloucestershire: Sutton Publishing Limited, 2004.
Ockerbloom, Mary Mark (ed.), *Mary Darby Robinson (1758-1800). A Celebration of Women Writers*, http://digital.library.upenn.edu/women/robinson/biography.html.
Robinson, Mary, *Memoirs of Mary Robinson*, ed. Joseph Fitzgerald Molloy, Philadelphia: J.B. Lippincott Co, 1895, http://digital.library.upenn.edu/women/robinson/memoirs/memoirs.html.

O căsătorie regală ilegală – Maria Fitzherbert

Carlton, Charles, *Royal Mistresses*, Londra: Routledge, 1990.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
„Maria Fitzherbert”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Maria-Fitzherbert.
„Maria Fitzherbert”, The Twickenham Museum, http://www.twickenham-museum.org.uk/detail.asp?ContentID=78.
„Maria Fitzherbert: Maria Fitzherbert’s House in the Old Steine”, *My Brighton and Hove*, http://www.mybrightonandhove.org.uk/page_id__7540_path__0p224p1218p.aspx.
Munson, James, *Maria Fitzherbert: The Secret Wife of George IV*, Londra: Constable, 2001.
„Seaside Bathing Machines”, *Workshops for Schools Blog*, http://www.workshops-for-schools.co.uk/blog/2012/11/02/seaside-holidays-in-the-past/bathing-machines-history-of-the-seaside/.
„The Bathing Machine”, *The Mayor and Charter Trustees of Margate*, http://margate.org.uk/index.php?page=the-bathing-machine.

Dandy ai Regenţei

Boyle, Laura, „Was Beau Brummell a Dandy?”, 17 iunie 2011, http://www.janeausten.co.uk/beau-brummell-and-the-birth-of-regency-fashion/.
Boyle, Laura, „Bucks, Beaus and Dandies”, 14 aprilie 2014, http://www.janeausten.co.uk/bucks-beaus-dandies/.

Respinsă şi trădată – Dora Jordan

Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
„Dorothea Jordan”, *Encyclopædia Britannica*, http://www.britannica.com/biography/Dorothea-Jordan.
„Dorothea Jordan”, *NNDB*, http://www.nndb.com/people/657/000101354/.
„Dorothea Jordan. Actress and royal mistress”, *The Twickenham Museum*, http://www.twickenham-museum.org.uk/detail.asp?contentid=205.
„The Theatre. Discovering Leeds”, *Leeds City Council*, http://www.leodis.net/discovery/discovery.asp?pageno=&page=2003218_251720608&topic=2003219_253704250&subsection=2003625_449382961.
Tomalin, Claire, *Mrs. Jordan's Profession: The Actress and the Prince*, New York: Viking, 1994.

„Publică şi fii blestemată!” – Harriette Wilson

Brown, Susan, Patricia Clements şi Isobel Grundy (eds.), *Harriette Wilson entry: Overview screen within Orlando: Women's Writing in the British Isles from the Beginnings to the Present*, Cambridge: Cambridge University Press Online, 2006, http://orlando.cambridge.org.
„Clarke, Mary Anne”, *1911 Encyclopædia Britannica*, http://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/Clarke,_Mary_Anne.
„Harriette Wilson: Courtesan and Blackmailer”, http://everything2.com/title/Harriette+Wilson.
Wilson, Frances, *The Courtesan's Revenge: Harriette Wilson, the Woman Who Blackmailed the King*, Londra: Faber & Faber, 2004.
Wilson, Harriette, *The Memoirs of Harriette Wilson*, vol. 1-2, Project Gutenberg, 2013, http://www.gutenberg.org/files/43617/43617-h/43617-h.htm.

Capitolul 6 – Prinţi ai plăcerii

Bertie Seducătorul – Prinţul Albert Edward

Aronson, Theo, *The King in Love: Edward VII's Mistresses*, New York: Harper & Row Publishers, 1988.
Bunbury, Turtle, „Nellie Clifden – The Irish Prostitute Who Nearly Brought the British Royal Family Crashing Down”, http://www.turtlebunbury.com/history/history_heroes/hist_hero_nellie_clifden.html.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
Costello, Eugene, „A Love Seat Fit for a King: The Antique Chair That Gives an Eye-Popping Insight into Edward VII's Debauched Youth”, *Daily Mail* online, 22 martie 2010, http://www.dailymail.co.uk/news/article-1259670/A-love-seat-fit-king-The-antique-chair-gives-eye-popping-insight-Edward-VIIs-debauched-youth.html.
„Edward VII (r. 1901-1910)”, *The British Monarchy*, http://www.royal.gov.uk/HistoryoftheMonarchy/KingsandQueensoftheUnitedKingdom/Saxe-Coburg-Gotha/EdwardVII.aspx.
Evans, Martin, „Duchess of Cambridge Treated at Hospital with a Long Royal Tradition”, *The Telegraph* (Londra), 3 decembrie 2012, http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/kate-middleton/9720259/Duchess-of-Cambridge-

treated-at-hospital-with-a-long-Royal-tradition.html.
Holland, Evangeline, „The Many Scandals of the Marlborough House Set", *Edwardian Promenade*, 27 august 2007, http://edwardianpromenade.com/society/the-many-scandals-of-the-marlborough-house-set/.
Holland, Evangeline, „The Amorous Life of Edward VII", *Edwardian Promenade*, 10 august 2010, http://www.edwardianpromenade.com/royalty/the-amorous-life-of-edward-vii/.
„King Edward VII. (1901-1910)", *Royal Family History*, http://www.britroyals.com/kings.asp?id=edward7.
Lamont-Brown, Raymond, *Alice Keppel and Agnes Keyser*, Gloucestershire: Sutton Publishing, 2005.
Porter, Bernard, *„Bertie: A Life of Edward VII* by Jane Ridley – review", *The Guardian* (Londra), 14 septembrie 2012, http://www.theguardian.com/books/2012/sep/14/bertie-life-edward-vii-jane-ridley-review.
„Queen Victoria: The Real Story of Her «Domestic Bliss»", *BBC News Magazine*, 1 ianuarie 2013, http://www.bbc.co.uk/news/magazine-20782442.
Sandbrook, Dominic, „One's Bit on the Side", *New Statesman*, 9 iulie 2009, http://www.newstatesman.com/life-and-society/2009/07/royal-family-victoria-prince.
Thomas, Sean, „On the Trail of Edward VII's Sex Chair for Threesomes", *The Week*, 6 decembrie 2005, http://www.theweek.co.uk/28193/trail-edward-vii%E2%80%99s-sex-chair-threesomes.
Wilkes, Roger, „Sex Mad – and Off to the Asylum to Prove It", *The Telegraph* (Londra), 16 ianuarie 2002, http://www.telegraph.co.uk/property/3297489/Sex-mad-and-off-to-the-asylum-to-prove-it.html.

Foarte discreta „Skittles" – Catherine Walters

„Catherine Waters («Skittles»)", *The Library of Nineteenth-Century Photography*, http://www.19thcenturyphotos.com/Catherine-Walters-%28%27Skittles%27%29-123604.htm.
„Catherine Walters of Henderson Street Toxteth", *Liverpool History Society*, http://liverpoolhistorysocietyquestions.blogspot.co.uk/2012/03/catherine-walters-of-henderson-street.html.
Lawless, Erin, „Hidden Historical Heroines (#13: «Skittles»)", 19 noiembrie 2012, http://erinlawless.wordpress.com/2012/11/19/hidden-historical-heroines-13-skittles/.
McNeill, Maggie, „Skittles. The Honest Courtesan", 18 aprilie 2013, http://maggiemcneill.wordpress.com/2013/04/18/skittles/.
Sherwood, James, „Miss Catherine Walters. Henry Poole & Co", 28 noiembrie 2012, https://henrypoole.com/hall_of_fame/catherine-skittles-walters/.
„Skittles – The Last Victorian Courtesan", *Scandalous Women*, 22 martie 2012, http://scandalouswoman.blogspot.co.uk/2012/03/skittles-last-victorian-courtesan.html.
„Women of the Half-World", *The Scotsman* (Edinburgh), 11 august 2003, http://www.scotsman.com/news/women-of-the-half-world-1-659333.

Crinul din Jersey – Lillie Langtry

Aronson, Theo, *The King in Love: Edward VII's Mistresses*, New York: Harper & Row Publishers, 1988.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
„Interviewed The Jersey Lily", *Daily Telegraph* (Londra), 3 octombrie 1882, p. 4, http://paperspast.natlib.govt.nz/cgi-bin/paperspast?a=d&d=DTN18821003.2.21.
„Lillie Langtry", *Museum on the Internet*, http://www.lillielangtry.com/.
„Lillie Langtry – Biography", *The Royal Borough of Kensington and Chelsea*, http://www.rbkc.gov.uk/subsites/visitkensingtonandchelsea/seedo/people/blueplaques/recordsh-l/lillielangtry.aspx.

„Lot 99 [Langtry, Lillie] Presentation album of photographs from Lillie (Lily) Langtry to Frederic Gebhard", *Doyle, New York*, http://www.doylenewyork.com/content/more.asp?id=254.
Smyth, Sara, „Portrait of a Mistress: Album of King Edward VII's Lover Lillie Langtry is Uncovered After 135 Years", *Daily Mail* online, 16 aprilie 2013, http://www.dailymail.co.uk/news/article-2309965/Edward-VIIs-mistress-pictures-woman-royal-affair-auction.html.
„The Jersey Lily", *The Genealogist*, http://www.thegenealogist.co.uk/featuredarticles/2011/the-jersey-lily-67/.

Flecara – Daisy Warwick

„Alice Keppel", http://www.duchess-of-cornwall.co.uk/alice-keppel.htm.
Anand, Sushila, *Daisy: The Life and Loves of the Countess of Warwick*, Londra: Piatkus Books, 2008.
Aronson, Theo, *The King in Love: Edward VII's Mistresses*, New York: Harper & Row Publishers, 1988.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
Dilley, Ryan, „Camilla's Inherited Role as Royal Mistress", *BBC News* online, 11 iulie 2003, http://news.bbc.co.uk/1/hi/magazine/3055376.stm.
Fishburn, Victoria, „A Life of Contrast: Daisy, Countess of Warwick", *Edwardian Promenade*, 27 martie 2009, http://www.edwardianpromenade.com/politics/a-life-of-contrast-daisy-countess-of-warwick/.
Frances Evelyn Maynard, *The Peerage*, http://www.thepeerage.com/p1406.htm#i14060.
„King Edward VII's Hospital: Sister Agnes", http://www.kingedwardvii.co.uk/military_history.cfm.
Lamont-Brown, Raymond, *Alice Keppel and Agnes Keyser*, Gloucestershire: Sutton Publishing, 1998.
Mariánské Láznë, „Czech Republic: Land of Stories", http://stories.czechtourism.com/en/story/marianske-lazne/royal-care.aspx.
Meikle, James, „King Edward VII hospital – the Royal Choice", *The Guardian* (Londra), 7 decembrie 2012, http://www.theguardian.com/uk/2012/dec/07/king-edward-vii-hospital.
Nicolson, Juliet, „Babbling Brook's Doomed Romance", *Daily Mail* online, 25 martie 2008, http://www.dailymail.co.uk/home/books/article-544634/Babbling-Brookes-doomed-romance.html.
Powell, Roger, *Royal Sex: The Scandalous Love Lives of the British Royal Family*, Stroud: Amberley Publishing, 2010.
„The Forgotten Gardens of Easton Lodge. The «Daisy» Years", http://www.eastonlodge.co.uk/content/%E2%80%98daisy%E2%80%99-years-1865-1938.
„The Socialist Socialite", *BBC Essex Local History*, http://www.bbc.co.uk/essex/content/articles/2009/05/21/countess_of_warwick_feature.shtml.

Regina Casei Plăcerii – Alice Keppel

Abbott, Elizabeth, *Mistresses: A History of the* Other *Woman*, New York, The Overlook Press, 2010.
Aronson, Theo, *The King in Love: Edward VII's Mistresses*, New York: Harper & Row Publishers, 1988.
Carlton, Charles, *Royal Mistresses*, Londra: Routledge, 1990.
Carroll, Leslie, *Royal Affairs: A Lusty Romp Through the Extramarital Adventures that Rocked the British Monarchy*, New York: New American Library, 2008.
Friedman, Dennis, *Ladies of the Bedchamber: The Role of the Royal Mistress*, Londra: Peter Owen Publishers, 2003.
Lamont-Brown, Raymond, *Alice Keppel and Agnes Keyser*, Gloucestershire: Sutton Publishing, 2005.
Powell, Roger, *Royal Sex: The Scandalous Love Lives of the British Royal Family*, Stroud: Amberley Publishing, 2010.

Curtezana inamic al statului – Marguerite Alibert

„Marie Margeurite FAHMY”, *Murderpedia*, http://murderpedia.org/female.F/f/fahmy-marguerite.htm.
Rennell, Tony, „The Cover-up That Saved the Prince of Wales’ Murderess Lover from the Gallows”, *Daily Mail* online, 15 martie 2103, http://www.dailymail.co.uk/news/article-2294153/The-cover-saved-Prince-Wales-murderess-lover-gallows.html.
Rose, Andrew, *The Prince, the Princess and the Perfect Murder: the First Great Love of Edward VII’s Life, the Sensational Consequence, and the Establishment Cover-Up*, Londra: Coronet, 2013.

O căsnicie aglomerată – Camilla Parker Bowles

„Announcement of the Marriage of HRH The Prince of Wales and Mrs. Camilla Parker Bowles. Clarence House press release”, 10 februarie 2005, http://www.princeofwales.gov.uk/media/press-releases/announcement-of-the-marriage-of-hrh-the-prince-of-wales-and-mrs-camilla-parker.
Cowell, Alan, „Prince Charles Postpones Wedding to Attend Funeral”, *The New York Times*, 4 aprilie 2005, http://www.nytimes.com/2005/04/04/international/europe/04cnd-wedding.html?_r=1&.
Friedman, Dennis, *Ladies in the Bedchamber: The Role of the Royal Mistress*, Londra: Peter Owen Publishers, 2003.
„Largest TV Audience – Wedding”, *Guinness World Records*, http://www.guinnessworldrecords.com/world-records/largest-tv-audience-wedding/.
Olsen, Patrick şi Gee, Martin, „Prince Charles, Camilla Change Wedding Plans”, *Chicago Tribune*, 18 februarie 2005, http://articles.chicagotribune.com/2005-02-18/news/0502190039_1_charles-and-camilla-windsor-castle-charles-clarence-house.
„The Panorama Interview with Diana, Princess of Wales”, *BBC*, http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/diana/panorama.html.
„Timeline: Charles and Camilla’s Romance”, *BBC News* online, http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/4410551.stm.
„Timeline: Diana, Princess of Wales”, *BBC*, http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/6214096.stm.

Capitolul 7 – Cele două Americi

Prinţesa americană – Clara Ward

„Clara Ward Dies in Italy”, *The New York Times*, 19 decembrie 1916, http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=F50D15F9345B17738DDDA00994DA415B868DF1D3.
„Clara Ward Left $1,124,935 Estate”, *The New York Times*, 23 decembrie 1916, http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=F60C10F9345B17738DDDAA0A94DA415B868DF1D3.
„Joseph, Prince de Caramas-Chimay”, *SR/Olympic Sports*, http://www.sports-reference.com/olympics/athletes/de/joseph-prince-de-caramas-chimay-1.html.
Passante, Anna, *The Bayview Compass* (Milwaukee, WI), 1 august 2010, http://bayviewcompass.com/archives/4664.
„Princess Disinherited”, *The New York Times*, 29 mai 1915, http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=F10911F8385C13738DDDA00A94DD405B858DF1D3.

Regina Yukonului – Klondike Kate

Houdek, Jennifer, „Klondike Kate: «Queen of the Yukon», 1876-1957", *Lit Site Alaska*, University of Alaska Anchorage, http://www.litsite.org/index.cfm?section=digital-archives&page=industry&cat=Mining&viewpost=2&contentid=2713.

John, J.D. Finn, „Vaudeville's Famous «Klondike Kate» Became an Oregon Legend", *Offbeat Oregon History*, 14 august 2011, http://www.offbeatoregon.com/o1108b-vaudeville-legend-klondike-kate-bends-most-colorful-homesteader.html.

„Kathleen Eloise «Klondike Kate» Rockwell", *Find A Grave*, http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=1660.

„Klondike Kate: «Our Destitute Prostitute» or «Aunt Kate»", *The Source Weekly*, 21 iulie 2010, http://www.bendsource.com/bend/klondike-kate-our-destitute-prostitute-or-aunt-kate/Content?oid=2142156.

„Klondike Kate's Last Request to Be Granted", *Eugene Register-Guard*, 16 iulie 1958, http://news.google.com/newspapers?nid=1310&dat=19580716&id=9BVWAAAAIBAJ&sjid=reIDAAAAIBAJ&pg=4845,2365290.

Morgan, Lael, *Good Time Girls of the Alaska-Yukon Gold Rush*, Kenmore, WA: Epicentre Press, 1998.

Pedersen, Nathan, „Klondike Kate (1876-1957)", *The Oregon Encyclopedia*, http://www.oregonencyclopedia.org/articles/klondike_kate/#.U-jOuEiLZ20.

Taylor, F. Andrew, „Developers Named Casinos After Legendary Relative, Arizona Charlie Meadows", *Las Vegas Review-Journal*, 4 octombrie 2011, http://www.reviewjournal.com/life/las-vegas-history/developers-named-casinos-after-legendary-relative-arizona-charlie-meadows.

Matroana din New York – Fanny White

Blankman, Edmon, „The Blankman Will Case", *The New York Times*, 19 februarie 1861, http://www.nytimes.com/1861/02/19/news/the-blankman-will-case.html.

„Law Reports; Court Calendar This Day. Surrogate's Court", *The New York Times*, 4 martie 1861, http://www.nytimes.com/1861/03/04/news/law-reports-court-calendar-this-day-surrogate-s-court.html.

„Sudden Death of a Notorious Woman; Exhumation of Her Remains for the Purposes of a Coroner's Inquest", *The New York Times*, 18 octombrie 1860, http://www.nytimes.com/1860/10/18/news/sudden-death-notorious-woman-exhumation-her-remains-for-purposes-coroner-s.html.

„Surrogate's Court; The Will of Fanny White", *The New York Times*, 11 decembrie 1860, http://www.nytimes.com/1860/12/11/news/surrogate-s-court-the-will-of-fanny-white.html.

„Surrogate's Court; The Blankman Will Contest", *The New York Times*, 22 februarie 1861, http://www.nytimes.com/1861/02/22/news/surrogate-s-court-the-blankman-will-contest.html.

„Surrogate's Court; The Blankman Will Case Continuation of Contestants' Testimony. Matter of the Probate of the Will of Augusla J.", *The New York Times*, 28 februarie 1861, http://www.nytimes.com/1861/02/28/news/surrogate-s-court-blankman-will-case-continuation-contestants-testimony-matter.html.

„Surrogate's Court; The Bankman Will Case Contestants Testimony Continued", *The New York Times*, 2 martie 1861, http://www.nytimes.com/1861/03/02/news/surrogate-s-court-the-blankman-will-case-contestants-testimony-continued.html.

„Surrogate's Court; The Blankman Case Will Testimony of John H. Funk", *The New York Times*, 5 martie 1861, http://www.nytimes.com/1861/03/05/news/surrogate-s-court-the-blankman-will-case-testimony-of-john-h-funk.html.

„The Blankman Will Case; Surrogate's Court. Before Hon. Edward C. West, Surrogate", *The New York Times*, 7 iunie 1861, http://www.nytimes.com/1861/06/07/news/the-blankman-will-case-surrogate-s-court-before-hon-

edward-c-west-surrogate.html.
„The Case of Mrs. Blankman; A Second Post-Mortem Examination Excitement Amount Medical Men Statement of Drs Finnell and Sands Other Interesting Particulars. Post-Mortem Examination. Statement of Drs Finnell and Sands", *The New York Times*, 19 octombrie 1860, http://www.nytimes.com/1860/10/19/news/case-mrs-blankman-second-post-mortem-examination-excitement-among-medical-men.html.
„The Case of Mrs. Blankman; Coroner's Investigation – Testimony of the Husband of the Deceased and Other Witnesses – Verdict of Death from Apoplexy", *The New York Times*, 22 octombrie 1860, http://www.nytimes.com/1860/10/22/news/case-mrs-blankman-coroner-s-investigation-testimony-husband-deceased-other.html.
„The Life and Death of Fanny White: Being a Complete and Interesting History of the Career of that Notorious Lady. New York, 1860", Harvard University Library Page Delivery Service, http://pds.lib.harvard.edu/pds/view/2968201.
The New York Times, luni, 28 octombrie 1861, p. 7, http://fultonhistory.com/Newspapers%207/New%20York%20NY%20Times/New%20York%20NY%20Times%20186
Nov%20Grayscale/New%20York%20NY%20Times%201861%20Oct-Nov%20Grayscale%20(224).pdf

Împărăteasa Paraguayului – Eliza Lynch

Cawthorne, Nigel, *The Empress of South America: The Irish Courtesan Who Destroyed Paraguay and Became Its National Heroine*, Londra: William Heinemann, 2003.
Lillis, Michael, „The True Origins of Eliza Lynch", *Irish Times* (Dublin), 11 martie 2014, http://www.irishtimes.com/culture/heritage/the-true-origins-of-eliza-lynch-1.1719349.
Murray, Edmundo, „Beauty and the Beast: A Beautiful Irish Courtesan and a Beastly Latin American Dictator", http://www.irlandeses.org/beautybeast.htm.
Podosyonov, Sergei, „War Turns Paraguay into Latin American Soybean", *Pravda* (Moscova), 23 martie 2012, http://english.pravda.ru/business/finance/23-03-2012/120879-paraguay-0/.
Rees, Siân, *The Shadows of Elisa Lynch: How a Nineteenth-Century Irish Courtesan Became the Most Powerful Woman in Paraguay*, Londra: Review, 2003.
Vila, Laura, „Elisa Lynch: Paraguay's Peron", http://theculturetrip.com/south-america/paraguay/articles/elisa-lynch-paraguay-s-peron/.
„War of the Triple Alliance [Lopez War] (1864-1870)", *Global Security*, http://www.globalsecurity.org/military/world/war/paraguayan.htm.

Capitolul 8 – Asia

De la împăraţii moguli la Bollywood

Gupta, Madhur, „The Rise and Fall of India's Courtesans", *DesiBlitz*, http://www.desiblitz.com/content/rise-fall-indias-courtesans.
Neville, Pran, „Nautch girls: Sahibs Danced to Their Tune", *The Tribune* (India) – *Spectrum*, 25 iulie 2004, http://www.tribuneindia.com/2004/20040725/spectrum/main1.htm.
„The Misconstrued *Tawaif*", 15 martie 2010, *Think Tome*, https://thinktome.wordpress.com/2010/03/15/the-

misconstrued-tawaif/.

Curtezana care conducea un principat – Begum Samru

„Fame and Infamy”, *The Hindu BusinessLine*, 14 august 2009, http://www.thehindubusinessline.com/todays-paper/tp-life/article1086674.ece.

Kaur, Harpreet, „The Rebels”, 26 martie 2006, *Dance with Shadows*, http://www.dancewithshadows.com/society/courtesan.asp.

Vajpeyi, Yogesh, „Fall of a Culture”, *The Tribune* (India) – *Spectrum*, 20 septembrie 2009, http://www.tribuneindia.com/2009/20090920/spectrum/main2.htm.

Faţa Lunii – Mah Laqa

„Refurbished Garden Tomb of Mah Laqa Bai Inaugurated by Consul General”, 6 martie 2011, Consulate of the United States – Hyderabad, India, http://hyderabad.usconsulate.gov/pr030611.html.

„Tomb of Mah Laqa Bai Being Refurbished Through U.S. Ambassador’s Fund for Cultural Preservation. Consulate General of the United States – Hyderabad, India”, 19 august 2010, http://hyderabad.usconsulate.gov/pr081910.html.

„U.S. Consulate Funds Renovation of Mah Laqa Bai’s Tomb”, *DNA India*, 19 august 2010, http://www.dnaindia.com/india/report-us-consulate-funds-renovation-of-mah-laqa-bais-tomb-1425862.

Dansatoarea păun – Moran Sarkar

Aujla, G.S., „Two Emperors in the Same Mould”, *The Tribune* (India) – *Spectrum*, 10 februarie 2002, http://www.tribuneindia.com/2002/20020210/spectrum/main4.htm.

Chopra, Rajni Shaleen, „Memories of a Dancing Peacock”, *The Indian Express*, 31 august 2011, http://archive.indianexpress.com/news/memories-of-a-dancing-peacock/837545/1.

„Maharaja Ranjit Singh”, *History of the Sikhs*, http://www.sikh-history.com/sikhhist/warriors/ranjit.html.

Nayar, Aruti, „Moran, the Mystery Woman”, *The Tribune* (India) – *Spectrum*, 24 august 2008, http://www.tribuneindia.com/2008/20080824/spectrum/main3.htm.

Singh, Amarinder, „The Man with 20 Wives”, *The Telegraph* (Calcutta), 7 martie 2010, http://www.telegraphindia.com/1100307/jsp/7days/story_12187144.jsp.

„The Court of Maharaja Ranjit Singh”, *Victoria and Albert Museum*, http://www.vam.ac.uk/content/articles/t/the-court-of-maharaja-ranjit-singh/.

Walia, Varinder, „Maharaja-Moran Relationship in New Light”, *The Tribune* (India), 2 iulie 2008, http://www.tribuneindia.com/2008/20080702/punjab1.htm.

O curtezană rebelă – Azizun Nisa

Ramesh, Randeep, „India’s Secret History: «A Holocaust, One Where Millions Disappeared...»”, *The Guardian* (Londra), 24 august 2007, http://www.theguardian.com/world/2007/aug/24/india.randeepramesh.

Sharma, Kabir, „Azizun: A Metamorphosis”, *The Viewspaper*, http://theviewspaper.net/azizun_a_metamorphosis/.

Singh, Lata, „Making the «Margin» Visible: Courtesans and the Rebellion of 1857”, *People’s Democracy*, vol. XXXI,

no. 38, 23 septembrie 2007, http://archives.peoplesdemocracy.in/2007/0923/09232007_1857.htm.

Cartierele plăcerii din Japonia

Abbott, Elizabeth, *Mistresses: A History of the* Other *Woman*, New York, The Overlook Press, 2010.
Graham (Diaz), Naomi, „Geisha FAQ", http://immortalgeisha.com/faq_geisha.php.
Kakiuchi, Maria şi Akane Ogawa, „Oiran. The Kyoto Project", Kyoto University of Foreign Studies, 17 februarie 2014, http://thekyotoproject.org/english/oiran/.
Longstreet, Stephen şi Ethel, *Yoshiwara: Geishas, Courtesans, and the Pleasure Quarters of Old Tokyo*, Roland, VT: Tuttle Publishing, 2009.
„Oiran: Ladies of Pleasure. Japan Slate", 19 decembrie 2009, http://www.japanslate.com/oiran-ladies-of-pleasure/.

China imperială

Abbott, Elizabeth, *Mistresses: A History of the* Other *Woman*, New York, The Overlook Press, 2010.
„Arsenic Killed Chinese Emperor, Reports Say", *CNN Asia*, 4 noiembrie 2008, http://edition.cnn.com/2008/WORLD/asiapcf/11/04/china.emperor/index.html?_s=PM:WORLD.
Cheng, Jennifer, „Liu Tienan: Hall Hath No Fury Like a Mistress Scorned", *Time*, 2 august 2013, http://world.time.com/2013/08/05/vice-doesnt-pay-10-scandalous-chinese-officials-who-landed-with-a-bump/slide/liu-tienan-hell-hath-no-fury/.
Coonan, Clifford, „Welcome Back: Return of Capitalism to China Means a Major Comeback for the Concubine", *The Independent* (Londra), 26 august 2009, www.independent.co.uk/news/world/asia/welcome-back-return-of-capitalism-to-china-means-a-major-comeback-for-the-concubine-1777215.html.
Huang, Cary, „Ex-energy Chief Liu Tienan Expelled from Party over Graft", *South China Morning Post*, 9 august 2013, http://www.scmp.com/news/china/article/1295287/former-senior-official-liu-tienan-be-prosecuted-graft.
Li, Liu, „Wives Suing Mistresses over Gifted Properties", *China Daily*, 2 ianuarie 2006, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2006-01/02/content_508674.htm.
„Revenge of the Evil Emperor: Mass Slaughter in Beijing's Forbidden City", *Daily Mail* online, 3 mai 2008, http://www.dailymail.co.uk/news/article-563688/Revenge-evil-emperor-Mass-slaughter-Beijings-Forbidden-City.html.
Schwarck, Edward, „Xi Jinping's Anti-Corruption Campaign", *Royal United Services Institute*, 28 octombrie 2013, https://www.rusi.org/analysis/commentary/ref:C526E43690AD78/#.U-O0F0hZAfc.
Yang, Jia Lynn, „Jilted mistresses expose Chinese officials' corruption", *The Washington Post*, 25 iulie 2013, http://www.washingtonpost.com/world/ji-yingnan-and-other-jilted-mistresses-expose-chinese-officials-corruption/2013/07/25/8d8d35f6-eb02-11e2-aa9f-c03a72e2d342_story.html.
Yang, Jia Lynn, „Jilted Mistresses Step Forward to Expose Corruption in China", *The Independent* (Londra), 28 iulie 2013, http://www.independent.co.uk/news/world/asia/jilted-mistresses-step-forward-to-expose-corruption-in-china-8735583.html.

Concubina care a stăpânit China – Cixi

Chang, Jung, *Empress Dowager Cixi: The Concubine Who Launched Modern China*, New York: Knopf, 2013.
Fiegl, Amanda, „Cixi: The Woman Behind the Throne", *Smithsonian Magazine*, 1 martie 2008, http://www.smithsonianmag.com/history/cixi-the-woman-behind-the-throne-22312071/

Schell, Orville, „Her Dynasty: Review of «Empress Dowager Cixi: The Concubine Who Launched Modern China», by Jung Chang”, *The New York Times*, 25 octombrie 2013, http://www.nytimes.com/2013/10/27/books/review/jung-changs-empress-dowager-cixi.html?pagewanted=all&_r=0.
Sit, Tony. „The Life of Empress Cixi”, *Society for Anglo-Chinese Understanding*, http://www.sacu.org/cixi.html.

Capitolul 9 – Şi restul...

Fiica amiralului şi şeicul beduin – Jane Digby

Eleanor (Head of Archive & Library), „Royal Navy Bonus Culture in Action”, *Royal Museums Greenwich*, http://www.rmg.co.uk/researchers/collections/by-type/archive-and-library/item-of-the-month/previous/royal-navy-bonus-culture-in-action.
Lovel, Mary S., „A Scandalous Life”, http://lovellbiographies.com/ascandalouslife.html.
Lovel, Mary S., *A Scandalous Life: The Biography of Jane Digby*, Londra: Richard Cohen Books, 1995.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
Schmidt, Margaret Fox, *Passion's Child: The Extraordinary Life of Jane Digby*, New York: Harper & Row Publishers, 1976.

Dansatoarea care a pornit o revoluţie – Lola Montez

Her Royal Highness Princess Michael of Kent, *Cupid and the King: Five Royal Paramours*, Londra: HarperCollins, 1991.
„Lola Montez Home”, http://www.museumsusa.org/museums/info/1153769.
„People of Angus: Lola Montez – Uncrowned Queen of Bavaria”, http://www.angus.gov.uk/history/features/people/lolamontez.htm.
Prioleau, Betsy, *Seductress: Women Who Ravished the World and Their Lost Art of Love*, New York: Viking Penguin, 2003.
Seymour, Bruce, *Lola Montez: A Life*, New Haven, CT: Yale University Press, 1996.
Wilson, Bee, „Boudoir Politics. Review of «Lola Montez: Her Life and Conquests», by James Morton”, *Londra Review of Books*, vol. 29, no. 11, 7 iunie 2007, http://www.lrb.co.uk/v29/n11/bee-wilson/boudoir-politics.
Wyndham, Horace, *The Magnificent Montez From Courtesan to Convert*, New York: Hillman-Curl Inc Publishers.

Pretinsa dansatoare a templului – Mata Hari

„Mystery of How Mata Hari Lost Her Head (Disappeared from Macabre Museum)”, 13 iulie 2000, www.museum-security.org/00/110.html#2.
Noe, Denise, „Mata Hari”, http://www.crimelibrary.com/terrorists_spies/spies/hari/1.html.
Rennell, Tony, „Mata Hari Was Only Interested in One Thing – and It Wasn't Espionage”, *Daily Mail* online, 10

august 2007, http://www.dailymail.co.uk/femail/article-474631/Mata-Hari-interested-thing--wasnt-espionage.html.
Shipman, Pat, *Femme Fatale; Love, Lies, and the Unknown Life of Mata Hari*, Londra: Phoenix, 2008.
„The Execution of Mata Hari, 1917", *EyeWitnesstoHistory.com*, http://eyewitnesstohistory.com/matahari.htm.